

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
donderdag 8 april 2021

Correspondentienummer
79d07a758e2c420ea502ac2da1154f96

Bijlagen
1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Achternaam:
Email: @hotmail.com

Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:

Plaats: 's-Gravenhage

De onderdelen waarop mijn zienswijze betrekking heeft: Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Toegevoegde bijlage(n): Warmteling.docx

Alle gegevens zijn correct en volledig ingevuld: Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Het Warmtelinq project maakt door zijn ontwerp alle inwoners van Rotterdam, Vlaardingen, Schiedam, Midden-Delfland, Delft, Rijswijk, het Westland en Den Haag tot belanghebbenden. De belangen van bovengenoemde inwoners dienen in alle beslissingen omtrent Warmtelinq meegenomen te worden.

De betrokken gemeenten, in het bijzonder Den Haag, hebben een slecht track record op het gebied van 'burgerbetrokkenheid' en het 'gehoord worden' van haar inwoners. Vaak zijn inspraakprocedures, slechts beperkt tot wat individuele gesprekken met bewoners(groepen), buurthuizen en wijkmanagers, zeer beperkte straat enquêtes, deskresearch en klankbordgroepen met een minimaal aantal deelnemers.

Toch zijn 'Burgerbetrokkenheid' en 'gehoord worden' een uitvloeisel van toepassing van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur¹ (het ongeschreven recht), die in juridische zin richtinggevend zijn voor het bestuur en de rechter. Dit geldt zeker bij projecten die de energietransitie betreffen. Het op 21 maart 2021 gepubliceerde rapport van de commissie Brenninkmeijer "Betrokken bij Klimaat"² over het betrekken van de burgers bij besluitvorming over klimaatmaatregelen verwijst expliciet naar de magere participatiemethoden zoals inwoners van Den Haag die gewend zijn: "De wettelijk geregelde traditionele 'inspraak' en de obligate 'inspraakavond' zijn vaak weinig bevredigend voor inwoners, omdat hun invloed pas relatief laat kan worden uitgeoefend in het besluitvormingsproces en daarmee vaak klein is." Erg duidelijk zijn de opmerkingen van burgers die bij energietransitie projecten aan dergelijke "participatiemethoden" worden onderworpen: "Er zijn inspraakavonden geweest waarin onze zorgen niet serieus werden genomen en het erop neerkwam dat we met gele bolletjes mochten aangeven waar die turbines mochten komen binnen de randvoorwaarden van de gemeente. (...) Als inwoner van (...) ben ik diep geschokt over de regenteske participatie die de gemeente voorschotelt aan de bewoners bij de plannen voor windturbines. Teken bij het kruisje, en wie niet ja zegt is een NIMBY in dit proces."

Het rapport geeft aan dat "Burgerfora" als inspraakmethode noodzakelijk zijn. "Burgerfora" hebben als essentiële bouwstenen:

- Intensieve vorm van burgerparticipatie;
- Min of meer representatieve groep burgers;
- Bijgebragt op basis van (gestratificeerde) loting (en niet zoals bijv. sommige politieke partijen voorstaan dat de grootste monden het hoogste woord voeren);
- Intensief proces met een focus op overleg

Dus ook bij het Warmtelinq project zijn burgerfora of participatiemethoden die zich op de hogere delen van de participatieladder³ bevinden noodzakelijk. Het gaat hier dus om methoden die de gebruikelijke niveaus van manipulatie, therapie, informatie delen, consultatie en verzoening overstijgen. Afwezigheid van dergelijke niveaus van burgerbetrokkenheid zou immers tegenstrijdig zijn met de beginselen van behoorlijk bestuur.

¹ Kenniscentrum InfoMil, Rijkswaterstaat, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat op: <https://www.infomil.nl/vaste-onderdelen/onderwerpen/lucht-water/handboek-water/handreiking-lozingen/procedure-keuze-rechtsbescherming/algemene-beginselen-behoorlijk-bestuur/> (geraadpleegd 01/04/2021)

² <https://www.nvde.nl/wp-content/uploads/2021/03/Betrokken-bij-klimaat-Burgerfora-aanbevolen.pdf>

³ zie: <https://www.participatorymethods.org/method/levels-participation>

Als burgerfora serieus worden aangepakt, kan betrokkenheid van burgers vergroot worden, kan het draagvlak voor maatregelen verbreed worden en kan ook geprofiteerd worden van de kennis in de samenleving om klimaatmaatregelen wat betreft ontwerp en uitvoering zo goed mogelijk aan te laten sluiten. Bovendien kan de ervaring met burgerfora ertoe bijdragen dat de dialoog in onze samenleving versterkt wordt en tegenstellingen, die in de (digitale) media makkelijk opspelen, makkelijker overbrugd kunnen worden.

Samengevat heeft het burgerforum de potentie om burgers beter te betrekken bij het vormgeven en uitvoeren van klimaatbeleid in Nederland en kan het een waardevolle bijdrage zijn aan onze democratie.

NOS NIEUWS • BINNENLAND • VANDAAG, 17:00

Advies aan kabinet: betrek Nederlanders bij klimaatplannen met burgerforum

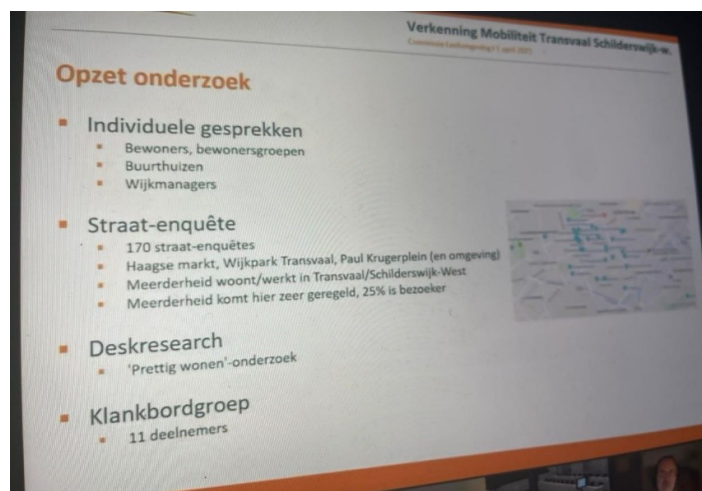
GESCHREVEN DOOR
Heleen Ekker

Klimaatmaatregelen hebben zoveel impact op het leven van mensen, dat burgers meer dan tot nu toe betrokken moeten worden bij de besluitvorming. Het instellen van een burgerforum is daarom noodzakelijk. Daarvoor pleit de commissie-Brenninkmeijer, die van het kabinet de opdracht kreeg te onderzoeken hoe burgers beter bij het klimaatbeleid betrokken kunnen worden.

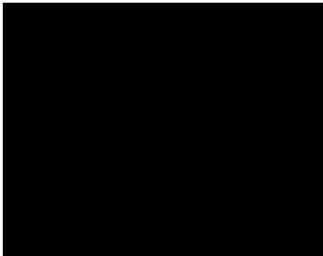
Het advies wordt morgen gepresenteerd. Een nieuw kabinet zou volgens Brenninkmeijer aan de formatietafel zijn aanbeveling kunnen overnemen.

Zo'n burgerforum moet bestaan uit een representatieve groep mensen, die gedurende een half jaar intensief meepraat over de keuzes die voorliggen. Zo worden op dit moment overal in Nederland in energieregio's (de zogenoemde RES'en) plannen gemaakt voor meer wind- en zonne-energie. Maar ook het aardgasvrij maken van huizen is een voorbeeld van een klimaatmaatregel, die verstrekende gevolgen heeft voor inwoners van wijken.

Fel verzet

Gebruikelijke setup "participatie"
gemeente Den Haag

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

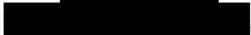

Datum: 10 april 2021

Zienswijze

Zienswijze tegen de ontwerpbeschikking in de gemeente Den Haag met kenmerk: 202018283/7853167

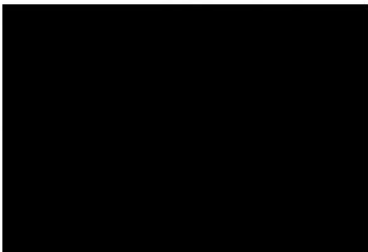
Geachte heer/mevrouw,

Wij van hierna: 'onderneming', gevestigd te Den Haag aan de , maken middels deze zienswijze onze standpunten bekend inzake de ontwerpbeschikking in de gemeente Den Haag met kenmerk: 202018283/7853167.

1. De onderneming kan zich niet verenigen met het besluit. Dit besluit wordt onder **productie 1** overgelegd.

Feiten

2. Op 27 oktober 2020 heeft de gemeente Den Haag een aanvraag om een omgevingsvergunning ontvangen voor de aanleg van een warmtetransportleiding op het tracé Middachtenweg, Moerweg, De la Reyweg, Wolmaransstraat, Transvaalpark, Kempstraat, Delftselaan, Herman Costerstraat, Uitenhagestraat en Tripstraat voor het project Warmteling waarbij er een warmtetransportleiding wordt aangelegd.
3. Het betreft een grootschalig project van het aanleggen van een warmteleiding van Vlaardingen naar Den Haag. Hierbij gaat het tracé van de warmteleiding door een aantal wijken van Den Haag.

-
4. In Den Haag betekent dat het vellen van 110 bomen langs het tracé en het tijdelijk herinrichten van een deel van deze straten ten behoeve van de uitvoering.

Vrees voor extreme geluids- en lichtoverlast

5. Tijdens de aanlegfase treedt op enkele locaties een geluidbelasting op hoger dan 80 dB(A). Dit wordt met name veroorzaakt door de korte afstand van de warmtetransportleiding tot nabijgelegen panden in de stedelijke gebieden (met name Den Haag, Rijswijk en Delft). Deze afstand is op een aantal locaties beperkt tot slechts 6 - 7 meter.
6. De onderneming vreest voor extreme overlast tijdens de werktijden waarin de onderneming actief is. Dat komt door de geringe afstand van de wegwerkzaamheden aan de Kempstraat. Doordat de weg voor de voorgevel van de onderneming is gesitueerd verwacht de onderneming door in en uitrijdend verkeer extreme licht en geluidsoverlast.
7. Tijdens de aanleg worden delen afgebakend voor werkstroken en werkwegen. Binnen deze werkstroken zijn diverse soorten materieel aanwezig waarmee de leiding wordt aangelegd. De werkstroken en werkwegen worden gebruikt voor de opslag van materiaal en materieel, de aanvoer van de benodigde leidingdelen en laswerkzaamheden
8. Uit de effectbeoordeling blijkt voor de gemeente Den Haag dat bij circa 50% van de panden binnen een zone van 150 m aan weerszijden van de warmtetransportleiding een overschrijding optreedt van de voorkeursgrenswaarde van 60 dB(A) tijdens reguliere werktijden.
9. De geluidbelasting binnen de gemeente Den Haag tijdens de reguliere werktijden is ten hoogste 86 dB(A). Hierbij treedt overschrijding op van de blootstellingscategorieën >65 dB(A) bij 70% van de eerstelijnswohnungen. Tevens treedt overschrijding op van de maximale dagwaarde van 80 dB(A). De impact van het geluid van de werkzaamheden in Den Haag is aanzienlijk.

Onbereikbaarheid van de onderneming door rijdend verkeer

10. De onderneming vreest onbereikbaar te zijn voor rijdend verkeer. De klanten van de onderneming zijn voornamelijk buiten de wijk.
11. Het is momenteel onduidelijk wanneer het trace door de Kempstraat zal lopen. Wanneer het tracé door stedelijk gebied van Den Haag loopt, is de kans groter dat overlast van onbereikbaarheid wordt ervaren.
12. Tevens is naast de hinder die veroorzaakt wordt door de aanwezigheid van werkstroken is er mogelijk ook hinder van het bouwverkeer zelf.

-
13. Ook is de onderneming van mening dat er in de straat al weinig parkeerplaatsen zijn en dat deze ontwikkeling tijdens de werkzaamheden hieraan zal bijdragen en de parkeerdruk hoger zal worden.
14. Verder wil de onderneming de vraag stellen of men bekend is met de verkeersplannen die de gemeente wil uitvoeren in het kader van RIS307261 Verkenning Mobiliteit Transvaal Schilderswijk-West (zie bijlage) en de impact van beide plannen voor de Kempstraat. Hoe verhoudt dit zich met elkaar. Gezien de onbekendheid van de periode van wanneer de werkzaamheden van het tracé door de Kempstraat zal lopen zou de onderneming graag willen weten of beide plannen grote impacten zal hebben wat betreft de leefbaarheid.
15. Hoe verhouden beide plannen zich met elkaar?

Participatietraject, draagvlak en betrokkenheid

16. In de ruimtelijke motivering wordt niet duidelijk beschreven hoe de straten na werkzaamheden eruit gaan zien, en wat effecten zijn van de realisatie van de leiding.
17. Het rijk heeft voor dit project ruim 90 miljoen euro beschikbaar gesteld. Het klimaatakkoord benoemt dat zonder draagvlak een energietransitie in Nederland niet mogelijk is.
18. In paragraaf 10.2 'Maatschappelijke haalbaarheid' van de ruimtelijke onderbouwing wordt niet duidelijk beschreven hoe de communicatie en participatie plaats heeft gevonden.
19. Deze plannen kunnen alleen succesvol zijn als het participatief proces kent waarbij lokale partijen vanaf het begin af aan erbij worden betrokken.
20. Men vergeet dat er maatwerkvoorschriften kunnen worden vastgesteld om de nadelige gevolgen van de plannen zoveel mogelijk te beperken. Dit kan en moet in samenspraak met lokale partijen. Participatie is niet enkel alleen het passief informeren/mededelen maar ook vragen om betrokkenheid.

Compensatieregelingen

21. Er wordt onvoldoende stil gestaan bij de nadelige effecten voor de omgeving. Dat is ook af te leiden uit een kenbaar deugdelijk, althans afdwingbare reële rendabele en nadeel opheffende compensatieregeling of in ieder geval de bedrijven te compenseren voor de nadelige effecten van het plan.
22. De gemeente dient daarom ambities en doelstelling van rondom de compensatie vast te stellen, zodat de omgeving op de hoogte is van de vergoedingen als het plan in de directe omgeving gaat plaatsvinden.

Conclusie

Resumerend en met inachtneming van bovenstaande punten stelt de onderneming dat de gemeente de omgevingsvergunning heeft verleend zonder de impacten van de omgeving en van de onderneming in acht te nemen.

De onderneming acht dan ook gecompenseerd te worden voor schade die wordt aangericht.

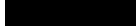

Zienschijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 zaterdag 10 april 2021

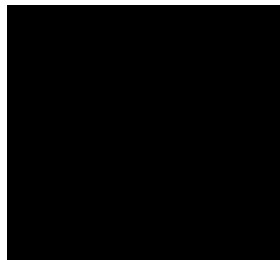
Correspondentijsnummer
 aa66a0efb44c40d0af39a3e7b1e0e149

Bijlagen
 3

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Huisnummer toevoeging:
 Straatnaam:
 Plaats:
 Website, facebookpagina en/of Twitter:
 De onderdelen waarop mijn zienschijze
 betrekking heeft:

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Zie de bijlage.
Zienschijze d.d. 10 april 2021.pdf, Productie 1.pdf,
RIS307261 Verkenning Mobiliteit Transvaal
Schilderswijk-West.pdf

Mijn zienschijze:
 Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Den Haag

Robert van Asten
Wethouder van Mobiliteit en Cultuur

090

Retouradres: Postbus 12600, 2500 DJ Den Haag

Aan de voorzitter van de commissie Leefomgeving

Datum
18 december 2020

Onderwerp
Verkenning Mobiliteit Transvaal Schilderswijk-West

Ons kenmerk
DSO/10055589
RIS307261
Contactpersoon
Eline Korthof
Dienst
Dienst Stedelijke Ontwikkeling
Afdeling
Mobiliteit
Telefoonnummer
14070
E-mailadres
eline.korthof@denhaag.nl

Geachte voorzitter,

De stad groeit, waardoor het verkeer steeds drukker wordt en de openbare ruimte steeds intensiever gebruikt wordt. Om onze mooie stad ook in de nabije toekomst leefbaar, verkeersveilig en bereikbaar te houden is het dus belangrijk om anders te gaan kijken naar mobiliteit. Vervoer dat veilig, efficiënt, op maat, schoon, betaalbaar en verbonden is met de regio. Wij noemen dat de Haagse mobiliteitstransitie!

Middels deze brief wordt u geïnformeerd over de verkenning mobiliteit die is uitgevoerd in de wijken Transvaal en Schilderswijk-West (inclusief de Zevensprong en de Vaillantlaan). De wijken behoren tot de meest diverse, levendige en dichtbevolkte wijken van Den Haag en Nederland. Uit onderzoek blijkt dat meer dan de helft van de verplaatsingen van bewoners in deze wijken te voet plaatsvindt. Het autogebruik en bezit van de inwoners ligt onder het gemiddelde van Den Haag. Ruim 50% van de autoritten in Transvaal en Schilderswijk West is korter dan 2,5 kilometer. Daarmee staat de leefbaarheid zwaar onder druk en gebeuren er gemiddeld veel meer ongelukken dan in de rest van de stad. Het college heeft hier onderzoek naar gedaan en informeert u over de aanpak:

- **Inleiding en uitgevoerde studies.** Allereerst wordt er een korte schets en samenvatting gegeven van de problemen, studies, onderzoeken en gesprekken met de wijken die de afgelopen periode uitgevoerd zijn;
- **Kenmerken en probleemanalyse.** Daarna volgt een analyse van de kenmerken en problemen in deze wijken. Hier wordt ingegaan op de kenmerken van Transvaal en Schilderswijk, de ontstaansgeschiedenis van de wegenstructuur en de problematieken die op hoofdlijnen spelen;
- **Visie op mobiliteit.** Vervolgens een visie over de richting die ingeslagen wordt om deze problemen aan te pakken. De hoofdlijn daarvan is dat er goede perspectieven zijn. Maar ook dat ingrijpende keuzes, forse inspanningen en stugge volharding nodig zullen zijn om die perspectieven te bereiken;
- **Uitgangspunten.** Om dit te kunnen bereiken worden er twee uitgangspunten gehanteerd, welke ingaan op het vergroten van de verblijfsgebieden en het vereenvoudigen van ingewikkelde verkeersstructuren;
- **Drie Sleutelprojecten.** Tenslotte wordt ingegaan op hoe deze perspectieven worden doorvertaald in concrete projecten. Een nieuwe verkeersstructuur in Transvaal - Schilderswijk-West kan immers niet in één keer tot stand komen.

Daarom zijn er drie sleutelprojecten gedefinieerd. Deze sleutelprojecten bevatten zowel lange als korte termijn maatregelen. Deze korte termijn maatregelen worden de komende jaren uitgewerkt en uitgevoerd.

1. Inleiding en uitgevoerde studies

De Schilderswijk-West en Transvaal zijn gebouwd in de jaren tussen 1890 - 1935. De wijken behoren tot de meest diverse, levendige en dichtbevolkte wijken van Den Haag en Nederland. Het zijn wijken waar je de hele wereld tegenkomt. Met de Haagse Markt, Hobbemastraat, de Paul Krugerlaan en het wijkpark Transvaal als levendige en beeldbepalende plekken.

De wijken hebben echter ook een forse leefbaarheidsproblematiek, ook als het gaat om verkeer en mobiliteit. De problemen in de wijken zijn fors, de verkeersveiligheid in de wijken is slecht, de verblijfsgebieden zijn klein, de wegenstructuur wordt zwaar belast door (doorgaand) autoverkeer en fietsers en voetgangers hebben geen goede positie.

In en rond de wijken staat het autoverkeer vaak vast, zowel op de kruispunten als op de wegen binnen de wijk. In samenhang met het grote verharde oppervlak en het weinige groen zijn de wijken ook gevoelig voor hitte-stress. Het levert een beeld op van een volle wijk die niet zo best bereikbaar is. Juist in deze wijken kan een goede organisatie van mobiliteit een belangrijke rol spelen om de leefbaarheid, aantrekkelijkheid en de gezondheid te verbeteren.

Uitgevoerde studies. In de afgelopen periode zijn er mede naar aanleiding van het bovenstaande problemen diverse studies gedaan naar afzonderlijke locaties met verkeersproblemen in de Schilderswijk-West en Transvaal:

- **Verkenning Vaillantlaan** (bijlage 1): Een verkenning naar de verbetering van de verkeersafwikkeling en de verkeersveiligheid op de Vaillantlaan. Aanleiding voor deze studie waren klachten vanuit de buurt. Deze studie is dan ook uitgevoerd in samenspraak met vertegenwoordigers van bewoners en belanghebbenden.
- **Verkenning Zevensprong** (bijlage 2): Een verkenning naar verbetering van de doorstroming en de ruimtelijke kwaliteit op de Zevensprong. Aanleiding voor deze studie waren klachten over de moeizame verkeersafwikkeling en de lange wachttijden voor auto's, fietsers en voetgangers. Maar ook werd hier een relatie gelegd tussen de verkeersafwikkeling, de inrichting van dit plein en de bredere leefbaarheids- en veiligheidsproblematiek rond dit plein. In de verkenning Zevensprong is gezocht naar varianten die voldoende scores op verkeersveiligheid, doorstroming van de auto en het openbaar vervoer en een gewenste vermindering van de barrièrewerking voor het langzaam verkeer. De onderzochte oplossingen voldoen echter geen van allen. Het beste scoort nog de oplossing met een voorrangsp plein zonder verkeerslichten. Deze verbetert namelijk de doorstroming van het autoverkeer. Maar dit is geen acceptabele oplossing omdat deze variant een niet aanvaardbare verslechtering van de verkeersveiligheid en de oversteekbaarheid voor het langzaam verkeer oplevert.
- **Inpassingsstudie nieuwe stadstram** (bijlage 3): Een studie naar de ruimtelijke inpassing van het nieuwe trammaterieel. Binnen deze studie wordt geconcludeerd dat tramhalte 'Haagse Markt' op het Hobbemaplein van lijn 6 niet inpasbaar is binnen de huidige vormgeving van het plein. Voor het nieuwe trammaterieel heeft de halte namelijk meer lengte nodig dan nu beschikbaar.

Uit al deze verkenningen komt naar voren dat de geconstateerde en breed ervaren problemen niet goed en afdoende oplosbaar zijn binnen een beperkte scope. Het is niet mogelijk om de leefbaarheids-, verkeersveiligheids- en bereikbaarheidsproblemen in de wijken alleen met kleine en eenvoudige middelen op te lossen. Een structurele oplossing kan alleen worden gevonden als wordt nagedacht over een fundamenteel andere inrichting van de verkeersstructuur. Dat is een belangrijke voorwaarde om de buitenruimte beter in balans te krijgen met meer groen en verblijfsruimte en een evenwicht tussen ruimte voor voetgangers, fietsers, verblijven, groen, OV, parkeren en rijdend autoverkeer. Een pakket van samenhangende maatregelen op het niveau van de wijken is noodzakelijk. Dat vereist scherpe keuzes voor de mobiliteit en de inrichting de verkeersstructuur in deze wijken.

De conclusie van alle separate studies is dat fundamentele oplossingen pas mogelijk zijn als er sprake is van een integrale aanpak waarbij een groter gebied in beschouwing wordt genomen. Het komt er op neer dat de problemen op de Vaillantlaan niet oplosbaar zijn als alleen de directe omgeving in ogenschouw wordt genomen. Dit geldt ook voor de Zevensprong en het Hobbemaplein. Door een onderzoeksgebied te kiezen dat alle drie de studies omvat ontstaan er nieuwe mogelijkheden die voor het hele gebied oplossingen bieden.

Zo ontstond het inzicht dat het nodig en zinvol is om te komen tot een aanpak die gebaseerd is op een overkoepelende visie op de mobiliteit en de hiermee samenhangende verkeersstructuur in deze wijken. Inmiddels is deze visie geformuleerd en is er ook een verkenning uitgevoerd om verschillende opties te verkennen.

De uitgevoerde studies en de verkenning Mobiliteit Transvaal – Schilderswijk-West (bijlage 4) en het belevingsonderzoek (bijlage 5) hebben de bouwstenen geleverd voor de opgestelde visie op mobiliteit en de uitgangspunten voor de inrichting van de verkeersstructuur in Transvaal en de Schilderswijk-West, zoals die in deze raadsmededeling zijn verwoord. De visie en uitgangspunten worden gebruikt om uitwerking te geven aan drie sleutelprojecten in de wijken; de inrichting van het Hobbemaplein, de Vaillantlaan en de Zevensprong. Deze sleutelprojecten zorgen voor meer verkeersveiligheid en betere leefbaarheid op beeldbepalende locaties in de wijken. Voor deze projecten zijn uitgangspunten en inrichtingsprincipes geformuleerd voor het maken van inrichtingsplannen voor de openbare ruimte. Daarbij is ook aangegeven welke zaken op korte termijn in gang gezet worden. Maar een nieuwe veilige en leefbare verkeersstructuur komt niet in één keer tot stand, er moet in stappen naar toe worden gewerkt. In een latere fase, bijvoorbeeld bij groot onderhoud of andere werkzaamheden, worden ook andere delen van de wijk op basis van deze visie en uitgangspunten ingericht.

2. Kenmerken en probleemanalyse

Dit hoofdstuk beschrijft de kenmerken van Transvaal en Schilderswijk-West en geeft vervolgens een probleemanalyse vanuit mobiliteitsoogpunten op de wijken.

2.1 Kenmerken van Transvaal en Schilderswijk-West

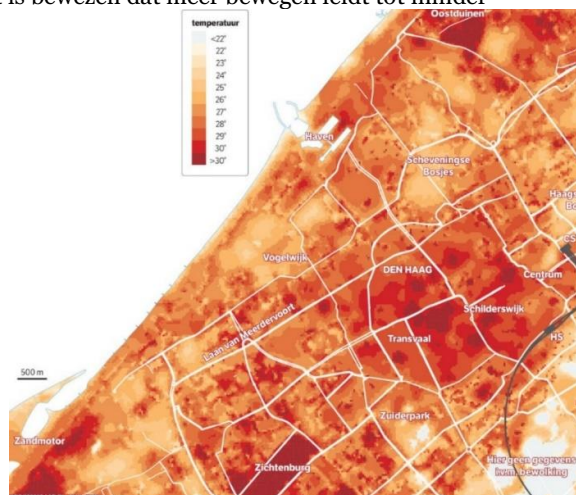
De Schilderswijk-West en het Transvaalkwartier zijn de dichtstbevolkte wijken van Den Haag, met respectievelijk een dichtheid van 198 en 221 inwoners per hectare. In het Transvaalkwartier wonen totaal ca. 16.000 mensen en in de Schilderswijk-West ca. 14.000.

Bevolking. Beide wijken kennen een zeer diverse bevolkingssamenstelling; waarbij meer dan 90% van de bevolking een migratie-achtergrond heeft. De bevolking van de wijken is relatief jong, ca. 40% van de inwoners is jonger dan 26 jaar (In Den Haag is dat gemiddeld 30%). Er is relatief veel armoede, illegale bewoning, (jeugd)werkloosheid en het gemiddeld opleidingsniveau is laag. De inwoners van beide wijken zijn minder gezond dan in andere Haagse wijken; in de wijken heeft ca. 66% van de bewoners overgewicht waarvan 29% ernstig.

Actieve mobiliteit voor betere gezondheid. De inrichting van de buitenruimte nodigt niet uit tot actieve en gezonde vormen van mobiliteit, zoals fietsen en lopen. Actieve mobiliteit kan wel een bijdrage leveren aan een betere gezondheid; het is bewezen dat meer bewegen leidt tot minder obesitas, minder hart- en vaatziekten etc. Gezien de gezondheidsproblemen, zijn deze wijken daar sterk bij gebaat.

Hittestress en klimaatbestendigheid.

Samenhangend met de hoge bevolkings- en bebouwingsdichtheid en weinig groen zijn de Schilderswijk en Transvaal de kern van een Haags hitte-eiland, dat ook andere delen van het centrum en het Valkenboskwartier en Regentessekwartier beslaat (zie ook de afbeelding rechts). Samenhangend met het grote verharde oppervlak zijn de wijken ook kwetsbaar voor wateroverlast bij hoosbuien en hittestress.

Leefbaarheid. In het onderzoek “Prettig wonen in Den Haag 2015 – 2017” is door het CBS en de gemeente Den Haag onderzoek gedaan naar de leefbaarheid van Haagse wijken.

Inwoners geven het laagste rapportcijfer voor prettig wonen in de wijken Transvaal

en Moerwijk. Transvaal scoort een 6. Met een 6,2 scoort ook de Schilderswijk laag.

Kaart hitte eiland Den Haag (Bron: NRC handelsblad).

Veel te druk. In de verkenning Mobiliteit Transvaal Schilderswijk-West is een belevingsonderzoek uitgevoerd in deze wijken. Uit de reacties van de respondenten blijkt dat de drukte van het verkeer breed als probleem wordt ervaren. Een meerderheid van de bewoners spreekt zich negatief uit over de verkeersdruk in de wijk. Lange wachttijden bij verkeerslichten, parkeerproblematiek, slechte doorstroming, chaotische oversteekplaatsen of gevaarlijke verkeerssituaties en busjes die de weg blokkeren bij het laden en lossen zijn veelgenoemde vormen van overlast. Er is een grote behoefte aan veilige fietspaden en overzichtelijke oversteekplaatsen. Over oplossingen komt een minder eenduidig beeld naar voren. Er is een sterke behoefte aan verbetering van de algehele verkeerssituatie, maar er lijkt ook sprake van terughoudendheid als het eigen autogebruik in het geding komt. Wat betreft verduurzaming en leefbaarheid komt eveneens een gedifferentieerd beeld naar voren. De bereidheid om bij te dragen is er, maar een richtinggevend perspectief om hier gezamenlijk invulling aan te kunnen geven wordt gemist.

2.2 Mobiliteit in de Transvaal en de Schilderswijk-West

Deze paragraaf gaat in op de bijzondere structuur van de wijken.

Wegenstructuur. De wijken Transvaal en Schilderswijk-West hebben een bijzondere stedenbouwkundige opzet met een verkeersstructuur die wordt gekenmerkt door een zogenaamde “orthogonale gridstructuur” en diagonalen. Op de plekken waar deze samenkomen liggen kruispunten met meer dan vier takken (veelsprongen): de Zevensprong, een zes-sprong bij het Hobbemaplein en een vijf-sprong bij het kruispunt Vaillantlaan-Hoefkade-Wouwermanstraat. Op deze kruispunten komt verkeer uit alle richtingen samen. Deze complexe kruispunten zijn niet berekend op het sterk toegenomen auto- en fietsverkeer, waardoor ze door omwonenden en verkeersdeelnemers als knelpunten worden ervaren.

Ontstaansgeschiedenis. Om deze structuur en de hiermee samenhangende knelpunten te begrijpen, moet worden gekeken naar de ontstaansgeschiedenis van de wijken. De wijken zijn gebouwd in de periode tussen 1890 en 1935. In die tijd bestond het verkeer voornamelijk uit voetgangers, fietsers en handkarren. Mensen die het konden betalen namen ook de tram. Daar zijn de straten op ingericht. Autoverkeer was in die jaren nog nauwelijks aanwezig; de verhouding tussen fietsers en auto's lag op 80 – 20%. Voor voetgangers en fietsers was de diagonale hoofdstructuur handig; het zorgt voor kortere routes. Op de veelsprongen kwamen vooral voetgangers en fietsers samen. Ook lagen hier de drukke tramhaltes. De pleinen op deze veelsprongen waren belangrijke uitwisselpunten, ook voor commerciële activiteiten. De verkeersafwikkeling op de pleinen was geen probleem, voetgangers en fietsers nemen weinig ruimte in en de hoeveelheid autoverkeer was klein. Pas rond 1960, toen het autobezit en gebruik sterk groeiden, begonnen de veelsprongen een probleem te worden in de verkeersafwikkeling. Voor de afwikkeling van het autoverkeer werden verkeerslichten noodzakelijk. Van verbindende pleinen werden de veelsprongen barrières.

Vaillantlaan bij Van der Vennestraat op 28 mei 1952 (Beeld: Dienst Stedelijke Ontwikkeling / HGA)

Mobiliteitsprofiel. Transvaal en de Schilderswijk zijn de Haagse wijken waar de bewoners het meeste lopen. Bijna de helft van de verplaatsingen gebeurt te voet. Dat is uniek hoog in Den Haag en in Nederland. De wijk heeft daarmee een “voetgangercultuur”. Daarnaast maken de inwoners bovengemiddeld veel gebruik van het openbaar vervoer. Het auto- en fietsgebruik van de inwoners liggen beneden gemiddeld. Omdat voor het gebruik van het OV altijd een verplaatsing naar of van de halte nodig is, is de combinatie van lopen en OV belangrijk voor de mobiliteit in deze wijken.

Verplaatsingen Transvaal en Schilderswijk o.b.v. Verplaatsingsgedragsonderzoek NL 2011 - 2017

	Lopen	Fietsen	Openbaar Vervoer	Auto
Schilderswijk	49%	10%	21%	20%
Transvaal	46%	12%	16%	27%
Den Haag gemiddeld	33%	22%	12%	32%

Hoog OV-gebruik. In samenhang met het hoge OV gebruik, zijn er in de wijken een aantal zeer intensief gebruikte tramhaltes. Onderstaande haltes horen tot de top 40 van drukst gebruikte Haagse tramhaltes. Vooral het Hobbemaplein springt eruit; de tram- en bushaltes op dit plein zijn, na station HS/CS en de centrale tram/bushaltes in de Haagse binnenstad, de meest intensief gebruikte haltes van Den Haag. Het is daarmee een belangrijk OV-knooppunt voor beide wijken. Ook andere haltes in de wijken worden zeer intensief gebruikt; de tramhalte Hoefkade functioneert als 2^e toegangspoort naar de Haagse markt, de haltes Paul Krugerplein en de Delftselaan o.a. als toegang naar de Paul Krugerslaan.

Intensiefst gebruikte tram- en bushaltes in Transvaal en Schilderswijk-West (instappers nov 2019)

1	Hobbemaplein (Heemstraat & Hobbemastraat; tram + bus)	139.400
2	Wouwermanstraat	85.100
3	Hoefkade	62.500
4	Monstersestraat	42.900
5	Paul Krugerplein	37.500
6	Delftselaan	33.900
7	Vaillantlaan	25.500

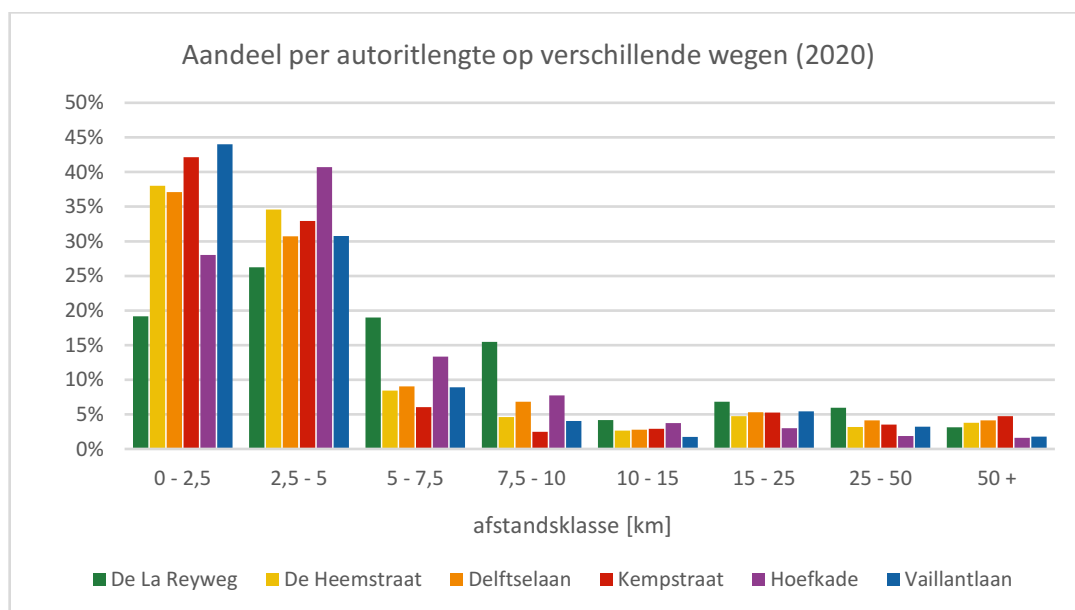
Laag autobezit. Het gemiddelde autobezit per huishouden ligt in zowel Transvaal als Schilderswijk-West lager dan het Haagse gemiddelde (zie ook onderstaande tabel). In de wijken beschikt zo'n 60 tot 67% van de huishoudens niet over een eigen auto. Dat is aanzienlijk lager dan het gemiddelde van Den Haag, waar ca. 46% van de huishoudens niet over een eigen auto beschikt. De meeste huishoudens zijn derhalve voor hun mobiliteit afhankelijk van lopen, fietsen en OV. Ondanks het lage autobezit is de dominantie van de auto in het straatbeeld hoog. Dit is te verklaren door de hoge bevolkingsdichtheid in combinatie met de krappe straatprofielen die zo kenmerkend zijn voor Transvaal en de Schilderswijk. Daarnaast wordt de auto vaak gebruikt voor relatief korte verplaatsingsafstanden.

Autobezit cijfers in Transvaal, Schilderswijk-West en heel Den Haag in 2018

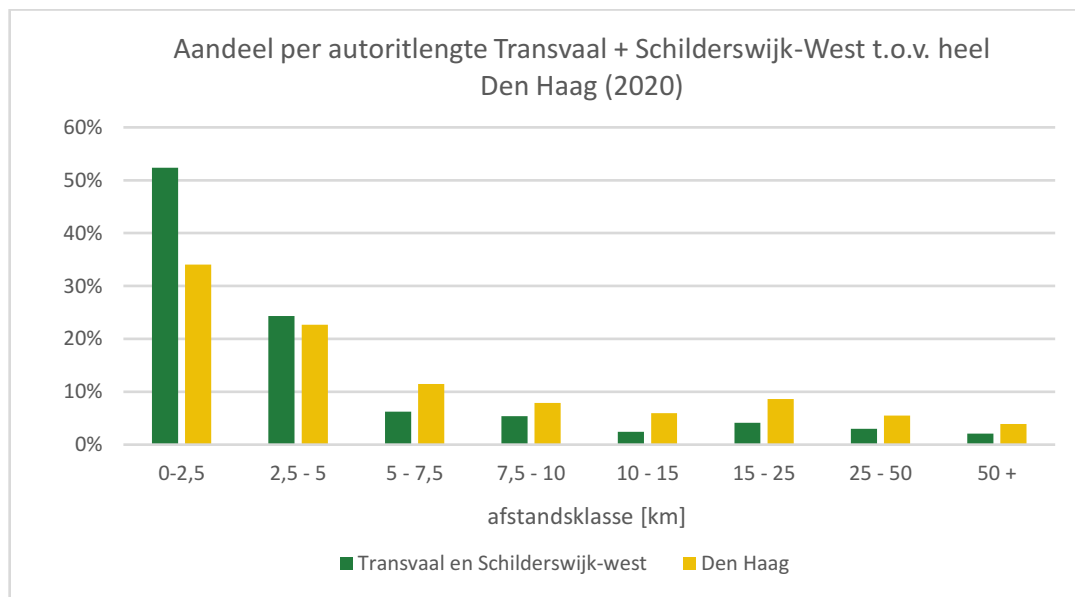
	Autobezit (Gemiddeld aantal auto's per huishouden)*	Auto beschikbaar (Huishoudens die over één of meerdere auto's beschikken)*	Parkeerdruk- klasse
Schilderswijk-West	0,46	0,37	< 80%
Transvaalkwartier-Noord	0,39	0,33	80 – 90%
Transvaalkwartier-Midden	0,50	0,39	< 80 %
Transvaalkwartier-Zuid	0,52	0,40	80 – 90%
Gemiddeld Den Haag	0,62	0,54	n.v.t.

*Exclusief lease auto's en auto's op een buitenlands kenteken.

Veel autoverkeer op korte afstanden. Uit een analyse met behulp van het verkeersmodel blijkt dat de hoge belasting op de wegen in Transvaal en Schilderswijk-West voor het overgrote groot deel wordt veroorzaakt door autoverkeer over (zeer) korte afstanden. Zoals te zien in onderstaande grafiek is het aandeel korte ritten (≤ 5 km) op een aantal wegen in Transvaal en Schilderswijk-West zeer hoog. In deze wijken is ca. 1/3 deel van de autoritten zelfs korter dan 2,5 kilometer. In de tweede grafiek is goed te zien dat met name de korte ritten tussen de 0 en 2,5 kilometer in Transvaal en Schilderswijk-West een stuk hoger liggen dan in de stad als geheel.

Aandeel per autoritlengte van een aantal wegen in Transvaal en Schilderswijk-West

Aandeel per autoritlengte van alle wegen in Transvaal en Schilderswijk-West in vergelijking met het totaal in Den Haag

Veel doorgaand autoverkeer. De wijkontsluitingswegen in Transvaal en Schilderswijk-West worden zwaar belast door doorgaand autoverkeer. Doorgaand autoverkeer is gedefinieerd als autoverkeer dat door deze wijken rijdt zonder hier een herkomst of bestemming te hebben. Uit een analyse met het verkeersmodel (2020) blijkt dat ca. 40 tot 50% van het verkeer op de Delftselaan, Kempstraat en Hoefkade (tussen Vaillantlaan en De La Reyweg en vooraf aan implementatie verkeersmaatregelen Schilderswijk) doorgaand autoverkeer is (zie ook onderstaande tabel).

Doorgaand autoverkeer op de Delftselaan, Kempstraat en Hoefkade (cijfers verkeersmodel 2020)

	Totale intensiteit autoverkeer / etmaal	Intensiteit doorgaand autoverkeer/etmaal	Aandeel doorgaand autoverkeer
Delftselaan	13.000	5.100	39%
Kempstraat	9.600	4.900	51%
Hoefkade	10.500	4.200	41% ¹

Verkeersveiligheid. Transvaal en Schilderswijk-West kennen hoge concentraties van verkeersongevallen. In onderstaande tabel is te zien dat in een gebied waar ca. 5,6% van de Haagse bevolking woont ca. 10% van de ongevallen gebeuren. Of anders gemeten; op ca. 3,5% van het oppervlakte aan wegen en fietspaden vinden ca. 10% van de ongevallen plaats.

¹ Na implementatie verkeersmaatregelen Schilderswijk is het doorgaande verkeer op de Hoefkade tussen de Vaillantlaan en De La Reyweg van 41% afgenomen naar 25%.

Verhouding aantal inwoners, geregistreerde verkeersslachtoffers jan 2017 – okt 2020 (Bron: VIASTAT) en oppervlak rijbaan (autowegen + fietspaden) van Transvaal + Schilderswijk-West t.o.v. heel Den Haag

	Den Haag		Transvaal + Schilderswijk-West	
Aantal inwoners	545.163	100%	30.795	5,6%
Aantal verkeersslachtoffers (gewonden + doden)	4.286	100%	423	9,9%
Oppervlak rijbaan (autowegen + fietspaden) in hectare	806	100%	28	3,5%

Uit deze cijfers blijkt duidelijk dat Transvaal en Schilderswijk-West tot de minst verkeersveilige wijken van Den Haag behoren. Er zijn, zowel gemeten naar aantal inwoners als naar het wegooppervlak, relatief veel verkeersslachtoffers. De verkeersongevallen vinden vooral plaats op de 50 km/uur wegen; zowel op de wijkontsluitingswegen als op de stedelijke hoofdwegen (zie ook onderstaande afbeelding). Het aantal ongevallen op de 30 km/uur wegen (erftoegangswegen) is beperkt. Dat de meeste ongevallen op 50 km/uur wegen geconcentreerd zijn, is op zich geen verrassing. Het zijn ook de wegen die het meeste verkeer verwerken en waar de snelheid de gevaarsetting verhoogt. Ook een aantal kruispunten, waaronder de Zevensprong (16 slachtofferongevallen² tussen jan 2017 en okt 2020) en het kruispunt Wouwermanstraat-Hoefkade-Vaillantlaan (blackspot, met 20 slachtofferongevallen tussen jan 2017 en okt 2020), springen eruit.

Kaart Slachtofferongevallen Den Haag jan 2017 – okt 2020³ (Bron: VIASTAT)

Het hoge aantal ongevallen in deze wijken kan worden verklaard door een combinatie van factoren. De wijken worden door relatief veel 50 km/uur wegen doorsneden. Goede voorbeelden zijn de Hobbemastraat, de Kempstraat, de Hoefkade en de Delftselaan. Deze wegen vormen barrières voor bereikbaarheid van winkels, voorzieningen en OV-haltes voor voetgangers. De aaneengesloten verblijfsgebieden, waarbinnen een maximumsnelheid van 30 km/uur geldt, zijn, in vergelijking met andere delen van de stad, beperkt in omvang.

Veel van de 50 km/uur wijkontsluitingswegen in Transvaal en Schilderswijk-West kennen een hoge gevaarsetting. De wegkenmerken werken dit in de hand. De wegen hebben een brede asfalt rijbaan voor het autoverkeer. De intensiteiten autoverkeer zijn hoog en er rijdt veel doorgaand verkeer (verkeer zonder bestemming in de desbetreffende wijk).

² Een slachtofferongeval is een verkeersongevallen waarbij één of meer slachtoffers (gewonden en doden) zijn gevallen.

³ Op de kaart worden alleen (geregistreerde) ongevallen weergegeven waarvan het wegvak, kruispunt of de hectometerpaal bekend is.

Afgescheiden fietsvoorzieningen ontbreken, waardoor auto- en vrachtverkeer hier mengen met fietsverkeer. Snelheidsremmers ontbreken veelal, ook omdat een aantal wegen een functie heeft in het netwerk voor de nood- en hulpdiensten. De wegen zijn daarmee niet ingericht volgens de uitgangspunten van duurzaam veilig; waarin scheiding van snel en langzaam verkeer uitgangspunt is. Tot slot zijn de kruispunten waarop de verschillende wegen samenkomen daarbij soms onoverzichtelijk. De Zevensprong, Hobbemaplein en het kruispunt Vaillantlaan - Hoefkade - Wouwermanstraat zijn hiervan goede voorbeelden.

2.3 Probleemanalyse: Veel te druk

Deze paragraaf geeft een probleemanalyse van de huidige inrichting van de buitenruimte en verkeersstructuur in Transvaal en Schilderswijk-West.

Niet ontworpen op massaal autogebruik. De wijken Transvaal en Schilderswijk-West zijn gebouwd in een periode waarin massaal autogebruik en bezit nog niet bestonden, mensen verplaatsten zich lopend, met tram of fiets. Het is niet vreemd dat de huidige inrichting van de buitenruimte knelt. De huidige structuur van de wijk is niet berekend op de grote hoeveelheden (doorgaand) autoverkeer en op het huidige autobezit. Dat laten de dagelijkse congestie en de parkeeroverlast in de wijken goed zien.

Niet toekomstbestendig. De huidige inrichting van de buitenruimte en de verkeersstructuur zijn niet toekomstbestendig; een slechte positie voor voetganger, fietser, veel ongevallen, weinig groen, hittestress en een slechte doorstroming van het autoverkeer en busverkeer. Het hoge aandeel voetgangers en bovengemiddelde OV-gebruik worden niet gefaciliteerd. Voor de meerderheid van de bewoners, die niet over een auto beschikken, is de inrichting van de openbare ruimte niet inclusief.

Structurele oplossingen noodzakelijk. Het is niet mogelijk om de leefbaarheids-, verkeersveiligheids- en bereikbaarheidsproblemen in de wijken alleen met kleine en eenvoudige middelen op te lossen. Een structurele oplossing kan alleen worden gevonden als wordt nagedacht over een fundamenteel andere inrichting van de verkeersstructuur. Dat is een belangrijke voorwaarde om de buitenruimte beter in balans te krijgen, met een evenwicht tussen ruimte voor voetgangers, fietsers, verblijfskwaliteit, groen, OV, parkeren en rijdend autoverkeer. Een pakket van samenhangende maatregelen op het niveau van de wijken is noodzakelijk. Dat vereist scherpe keuzes voor de mobiliteit en de inrichting de verkeersstructuur in deze wijken.

3. Visie op Mobiliteit

Dit hoofdstuk beschrijft de visie op mobiliteit in de Transvaal en Schilderswijk-West, ontwikkeld op basis van de uitgevoerde verkenningen in het gebied.

Ruimte maken voor leefkwaliteit en verkeersveiligheid. De huidige belasting van de verkeersstructuur in de Transvaal en Schilderswijk-West heeft de grenzen bereikt en overschreden. Dat laten congestie en verkeersonveiligheid zien. In de wijken Transvaal en Schilderswijk-West is een totaalpakket van maatregelen noodzakelijk voor verbetering van de leefkwaliteit die ervoor zorgen dat:

- de wijken leefbaarder worden;
- de verkeersveiligheid verhoogt;
- de positie van voetgangers, fietsers en OV verbetert;
- de bereikbaarheid en doorstroming waarborgt.

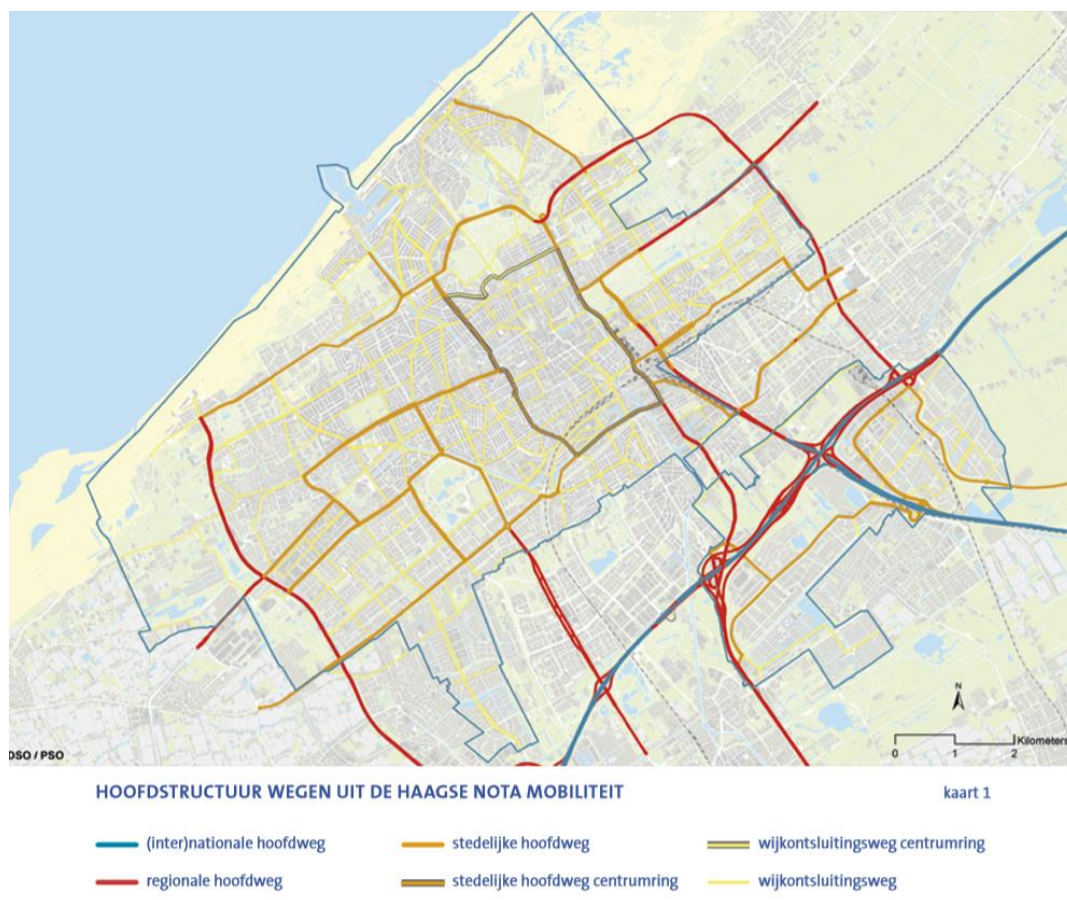
Mobiliteitstransitie. In de wijken Transvaal-Schilderswijk-West wordt in de huidige situatie al veel gelopen en van het OV gebruik gemaakt. Autobezit en gebruik liggen beneden gemiddeld. Met hoge dichtheden van inwoners en voorzieningen, de nabijheid van de Haagse binnenstad en een fijnmazig en hoogwaardig OV-netwerk is een goede basis aanwezig voor een mobiliteitstransitie naar meer gebruik van schone en ruimte-efficiënte vervoermiddelen. Maar dan moet de openbare ruimte ook hierop worden ingericht.

Actief, gezond en veilig bewegen. Dat vereist een inrichting die beter aansluit op het mobiliteitspatroon van de inwoners, waarin lopen en OV de hoofdrol spelen. Ook de fiets kan een grotere rol in de verplaatsingen gaan spelen, maar mensen kiezen alleen voor de fiets als er veilige en comfortabele routes beschikbaar zijn. Dat betekent dat de inrichting van de buitenruimte beter moet worden afgestemd op een veilige positie voor voetgangers, fietsers en een betere doorstroming van het openbaar vervoer. Dat moet ook uitnodigen om meer actief en gezond te bewegen. Met meer ruimte voor groen en verblijfskwaliteit. Dat heeft ook een economische betekenis; het kan zorgen voor een betere verbinding tussen de winkelstraten, wijkpark Transvaal, de Haagse Markt en de OV-haltes.

Korte verplaatsingen; vanzelfsprekende keuze voor lopen, fietsen of OV. Voor korte verplaatsingen in deze wijken moeten lopen en fietsen in combinatie met OV de eerste en meest vanzelfsprekende keuze zijn. De openbare ruimte in de wijken wordt, met uitzondering van de stedelijke hoofdwegen, daarom ingericht met de voorkeursvolgorde 1. Voetganger 2. Fietser en 3. OV. Deze keuze draagt ook bij aan de autobereikbaarheid. Als meer mensen voor korte verplaatsingen kiezen voor ruimte-efficiënte vervoermiddelen, is er op de weg meer ruimte voor autoverkeer dat geen andere keuze heeft. Het verbeteren van de doorstroming van de auto door een uitbreiding van de wegcapaciteit, is in deze wijken geen optie.

Nieuwe verkeersstructuur noodzakelijk. Om ruimte te maken voor voetganger, fiets, OV en groen is een andere verkeersstructuur noodzakelijk, met grotere autoluwe verblijfsgebieden, met minder doorgaand autoverkeer en lagere maximum snelheden. Het (doorgaand) autoverkeer moet minder gebruik gaan maken van de smalle wijkontsluitingswegen dwars door de wijken, die niet veilig zijn ingericht voor grote hoeveelheden (doorgaand) autoverkeer. Het streefbeeld is om deze wegen primair in te richten voor lokaal verkeer en er weer levendige en aantrekkelijke stadsstraten van te maken.

Zware stromen (doorgaand) autoverkeer moeten meer kiezen voor routes via de hoofdwegenstructuur, deze wegen zijn ingericht op een veilige en vlotte afwikkeling hiervan, met aandacht voor de oversteekbaarheid voor voetgangers en fietsers (zie ook onderstaande kaart).

Kaart hoofdwegenstructuur uit de Haagse Nota Mobiliteit (Bron: Haagse Nota Mobiliteit)

Minder autogebruik op de korte afstanden. De ruimte in Transvaal – Schilderswijk-West is schaars en wordt intensief gebruikt. Ruimte maken voor voetgangers, fietsers en OV is alleen mogelijk als andere keuzes worden gemaakt voor de positie van de auto. Er wordt ingezet op minder autogebruik voor korte binnenstedelijke verplaatsingen. Dit autogebruik wordt minder gefaciliteerd. De capaciteit van de weginfrastructuur wordt niet meer hierop ontworpen en voor korte afstanden is een stukje omrijden acceptabel. De meest directe routes zijn voor voetgangers, fietsers en OV gereserveerd.

Goed voor de bereikbaarheid. Een autoluwe inrichting van grotere aaneengesloten verblijfsgebieden is goed voor de positie van voetgangers en fietsers, zij hoeven minder barrières te overwinnen. Een autoluwe inrichting betekent niet dat de wijken onbereikbaar worden voor autoverkeer. Autoluw betekent het weren van doorgaand autoverkeer waar dat niet hoort, maar wel toegankelijk blijven voor het bestemmingsverkeer van bewoners, bezoekers en voor bezorg-, verhuis-, afvaldiensten en voor stedelijk distributieverkeer. Het gebied blijft ook goed bereikbaar voor de hulpdiensten en voor het busverkeer. Door op meer plekken te kiezen voor een autoluwe inrichting, met lagere intensiteiten autoverkeer, ondervinden busverkeer en de hulpdiensten minder hinder van congestie in het gebied.

Een nieuwe parkeerstrategie. Om in de openbare ruimte een betere balans te krijgen tussen leefbaarheid, verkeersveiligheid en bereikbaarheid is, naast de inrichting van de verkeersstructuur, ook het parkeerbeleid essentieel. Ondanks het relatief lage autobezit in de wijken, is de parkeerdruk in de wijken nu hoog. Een groot deel van de openbare ruimte is nu bestemd voor autoparkeren. Daarbij is er veel (ervaren) overlast van foutgeparkeerde auto's. De hoge parkeerdruk veroorzaakt veel zoekverkeer.

In de wijk zijn veel bewonersgarages aanwezig, maar deze worden niet optimaal gebruikt (huidig bezettingspercentage is $\pm 65\%$). Als deze garages beter worden benut, biedt dat de kans om de parkeerdruk op straat te verlagen (zie ook RIS305583 Aanpak parkeeroverlast Schilderswijk Transvaal). Tot slot zoeken ook nieuwe aanbieders van deelmobiliteit een parkeerplek in de openbare ruimte. Deze opgaven voor parkeren spelen niet alleen in Transvaal en de Schilderswijk-West, maar in veel meer wijken van de stad. Daarom wordt op stedelijk niveau gewerkt aan een nieuwe parkeerstrategie. Die moet ervoor zorgen dat er een betere balans ontstaat in de inrichting van de openbare ruimte.

4. Uitgangspunten voor de verkeersstructuur

Dit hoofdstuk beschrijft de uitgangspunten voor de inrichting van de verkeersstructuur die voortkomen uit de hierboven beschreven visie.

Vereenvoudigen van de verkeersstructuur. Om meer ruimte te maken voor leefkwaliteit, verkeersveiligheid en terugbrengen van de congestie op doorgaande wegen is een andere verkeersstructuur een randvoorwaarde. Er moet ruimte worden gecreëerd voor voetganger, fietser, OV en verblijfskwaliteit. Dit moet zorgen voor een nieuwe balans in de openbare ruimte. De veel-sprongen en de wijkontsluitingswegen, die nu barrières vormen, moeten weer verbindende schakels worden. De kwaliteit van de historische structuren in de wijk kan dan beter worden benut. Dat is ook van economisch belang: aantrekkelijke en goed verbonden straten zorgen voor een goed vestigingsklimaat voor winkels en andere bedrijvigheid. Voor de inrichting van de verkeersstructuur gelden twee uitgangspunten:

1. autoluw; vergroten verblijfsgebieden en ontlasten wijkontsluitingswegen van doorgaand autoverkeer;
2. vereenvoudigen inrichting veelsprongen en verbeteren doorstroming stedelijke hoofdwegen.

Uitgangspunt 1. De Hoefkade, Hobbemastraat, Kempstraat, Ruijsdaelstraat, Delftselaan, Steijnlaan en de Paul Krugerlaan zijn smalle wijkontsluitingswegen die nu vooral zijn ingericht voor de doorstroming van het autoverkeer. Het zijn barrières in de netwerken voor fietsers en voetgangers, met een hoge belasting door doorgaand autoverkeer.

Deze smalle wijkontsluitingswegen moeten weer levendige en aantrekkelijke stadsstraten worden. Het moeten verbindingen zijn binnen de wijk. Dat vereist een betere balans tussen de ruimte voor voetgangers, fietsers, verblijfskwaliteit en autoverkeer. De wegen moeten primair voor lokaal verkeer worden ingericht, waarbij voldoende ruimte en de veiligheid voor voetgangers en fietsers voorop komt te staan. Met op meer wegen een 30 km/uur inrichting, zodat grotere aaneengesloten verblijfsgebieden ontstaan. Maatregelen in de verkeerscirculatie moeten ervoor zorgen dat het doorgaande autoverkeer op deze wijkontsluitingswegen wordt beperkt. Dat is een randvoorwaarde voor een veilige weginrichting en een betere positie van voetgangers en fietsers. Door deze wegen anders in te richten worden ook de tram- en bushaltes in de wijk beter bereikbaar voor voetgangers en fietsers. De haltes kunnen sterker als “mobiliteitshubs” voor de omliggende wijken gaan functioneren.

Binnen de wijken neemt de verkeersdruk van het autoverkeer af. Minder (doorgaand)autoverkeer op de wijkontsluitingswegen biedt ook een randvoorwaarde voor een betere bereikbaarheid en doorstroming van automobilisten die in de wijk wonen of moeten zijn. Lagere hoeveelheden autoverkeer kunnen soepeler worden afgewikkeld op de smalle wegen en de hier aanwezige kruispunten. Dat geldt ook voor het busverkeer en de nood- en hulpdiensten, die hun huidige routes behouden.

Uitgangspunt 2. De slechte verkeersafwikkeling op de veelsprongen in de wijk (Zevensprong, Hobbemaplein (6-sprong), Hoefkade – Vaillantlaan (5-sprong) wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de (vele) wegen die op deze kruispunten uitkomen.

Dit leidt tot een complexe situatie met lange wachttijden en veel opstelruimte. De vele wegen die op deze kruispunten uitkomen zorgen ook voor een onoverzichtelijk en onveilige wegbeeld.

Een structurele oplossing hiervoor kan worden gevonden door de inrichting van de kruispunten te vereenvoudigen, door van deze veelsprongen weer zoveel mogelijk “normale” (drie- of vierarmige) kruispunten te maken voor het autoverkeer. De diagonalen die op de kruispunten uitkomen worden meer ingericht voor voetgangers en fietsers. Daarmee kunnen de kruispunten eenvoudiger, overzichtelijker en verkeersveiliger worden ingericht. Met meer ruimte voor een goede oversteekbaarheid voor voetgangers en fietsers. Doordat er minder verschillende verkeersbewegingen zijn, kunnen alle verkeersstromen soepeler worden afgewikkeld, waarmee de doorstroming op hoofdwegen en wijkontsluitingswegen verbetert.

Samenhangende uitgangpunten. Het ontlasten van de smalle wijkontsluitingswegen en het vereenvoudigen van de veelsprongen hangt nauw met elkaar samen. Door een minder zware belasting van de wijkontsluitingswegen, neemt ook het afslaande autoverkeer op de veelsprongen af, waarmee deze worden ontlast.

5. Drie sleutelprojecten

Met het hanteren van deze uitgangspunten voor mobiliteit en verkeersstructuur ontstaat een nieuw samenhangend perspectief voor de inrichting van de wijken Transvaal – Schilderswijk-West. In de wijken kunnen aangename plekken worden gemaakt om te verblijven, groen kan worden toegevoegd en logische looproutes kunnen worden gerealiseerd. Een nieuwe verkeersstructuur in deze wijken kan echter niet in één keer tot stand komen. Er moet in stappen naar toe gewerkt worden. Dat kan beginnen met drie sleutelprojecten voor de verkeersstructuur; het Hobbemaplein (Zessprong), de Vaillantlaan en het kruispunt met de Hoefkade (Vijfsprong) en de Zevensprong. Bij de verdere uitwerking van het ontwerp van deze plekken en de verkeersstructuur in de omgeving, worden de uitgangspunten uit deze visie gehanteerd. In latere fase, bijvoorbeeld bij groot onderhoud of andere werkzaamheden, kunnen ook andere delen van de wijk op basis van deze uitgangspunten worden ingericht.

5.1 Hobbemaplein: Verbindende schakel en tophalte

Het Hobbemaplein is het centrale plein dat de wijken Transvaal en de Schilderswijk met elkaar verbindt. Het vormt de verbindende schakel tussen de winkelstraten Hobbemastraat, Paul Krugerlaan en de Haagse Markt. Het is de hoofdentree van de Haagse markt, en op het plein zit veel horeca. Daarmee heeft het plein een grote economische betekenis voor de omliggende wijken. De tram- en bushaltes op het plein behoren tot de meest gebruikte haltes in de stad. De huidige inrichting van het plein wordt gedomineerd door ruimte voor het autoverkeer, waarvan een flink deel doorgaand. Circa 50% van het autoverkeer op de route via de Hobbemastraat – Hobbemaplein – Schaarsbergenstraat is doorgaand autoverkeer, dat geen herkomst of bestemming heeft in Transvaal of Schilderswijk-West. Dat staat op gespannen voet met een veilige positie voor voetgangers en fietsers en de doorstroming van de bus. De vele afslaande bewegingen op het plein zorgen daarbij voor een complexe verkeersstructuur.

Een aanleiding voor een andere inrichting van het Hobbemaplein is de komst van nieuw trammaterieel op lijn 6 en lijn 12. Zonder ingrijpende spoorverlegging zijn op deze locatie geen toegankelijke halteperrons in te passen. Daarmee moet een groot deel van het plein op de schop en is het ook noodzakelijk om te kijken naar de verkeersstructuur in de omgeving van het plein. Dat biedt kansen voor een betere inrichting van het hele plein. Daarom wordt de inpassing van de tramhaltes onderdeel van een integrale herinrichting van het plein. De inpassingsstudie voor het nieuwe trammaterieel op lijn 6 en lijn 12 start in 2021.

De uitvoering hiervan vindt plaats op de korte termijn (eind 2023, begin 2024). Bij de uitwerking van oplossingen voor het Hobbemaplein worden de onderstaande uitgangspunten en inrichtingsprincipes gehanteerd:

- **Versterken entree Haagse markt: economische toplocatie.** Het Hobbemaplein moet een aantrekkelijke entree naar de Haagse Markt en Hobbemastraat worden. De voetganger, fietser en verblijfskwaliteit moeten hier op de eerste plaats komen. Daarvoor is het noodzakelijk om de hoeveelheid doorgaand autoverkeer die het plein nu belast terug te dringen. Om ruimte te maken wordt de inrichting vereenvoudigd; met minder afslaande bewegingen voor het autoverkeer. Uiteraard blijft de parkeergarage van de Haagse Markt goed bereikbaar.
- **Vereenvoudiging pleinstructuur voor auto's.** Voor autoverkeer verandert het plein van een zes- in een driesprong. De Van der Vennestraat, de Ruijsdaelstraat en de Kempstraat krijgen primair een functie voor voetgangers- en fietsers met een 30 km/uur inrichting. De wegen verliezen hun functie voor doorgaand autoverkeer, omdat het wijkontsluitingswegen zijn en dus niet bedoeld voor dit doorgaande verkeer. Om dit doorgaande verkeer tegen te kunnen gaan is het noodzakelijk om ter hoogte van de Kempstraat een afsluiting voor autoverkeer te realiseren. Daarmee neemt de hoeveelheid doorgaand autoverkeer die Kempstraat en Hobbemaplein belast sterk af. Dat biedt ruimte aan een betere positie voor voetganger en fietser en een betere doorstroming voor bus 25. Ook verbetert de doorstroming voor het autoverkeer op de De Heemstraat. Alle benoemde straten blijven toegankelijk voor bestemmingsverkeer (parkeren Haagse Markt, winkels en woningen in de omgeving).
- **Verleidelijke tophalte Hobbemaplein.** Door minder afslaande autobewegingen op het plein ontstaat ruimte voor een goede inpassing van toegankelijke tramhaltes en voor de zware loopbewegingen naar de Haagse markt. De tramhalte wordt een tophalte die functioneert als “mobiliteitsknoop” voor de omliggende wijken. De verdere uitwerking van het Hobbemaplein, op basis van bovenstaande uitgangspunten, is onderdeel van het programma INTHR (Instroom Nieuwe Tram Haagse Regio).

5.2 Vaillantlaan & Vijfsprong: Veiliger, vlotter en groener

De Vaillantlaan is de belangrijkste as van de Schilderswijk. De huidige inrichting van de laan is tot stand gekomen in de jaren '90 van de vorige eeuw. Aanleiding hiervoor waren de kwaliteit van de bebouwing, de verkeersafwikkeling en de verkeersveiligheid. Naar ontwerp van Jo Coenen is een stedenbouwkundig plan gemaakt met twee nieuwe pleinen en samenhangende bebouwing. En de weg is met 5 tot 10 meter verbreed om ruimte te bieden aan 2x2 rijstroken voor het autoverkeer, fietspaden en bomen. De Vaillantlaan is een stedelijke hoofdweg en is een onderdeel van de Centrumring (S100). Langs de weg loopt een hoofdfietsroute. De verkeersintensiteiten op de weg zijn hoog.

Op dit moment is de verkeersveiligheid op de Vaillantlaan een belangrijk aandachtspunt. Het kruispunt Vaillantlaan – Wouwermanstraat is een black-spot en ook de oversteken bij het Paletplein en de basisschool 't Palet zijn aandachtspunten. Ook de doorstroming op de weg behoeft aandacht, vooral ter hoogte van de kruispunten met de Wouwermanstraat, de Hoefkade en de Van Ostadestraat. Daarnaast hebben inparkerende auto's in de langsparkeerstroken invloed op de doorstroming op de Vaillantlaan. Als laatste is ook het verharde en stenige karakter van de weg een aandachtspunt. Dat geeft aanleiding om te kijken naar de inrichting van de weg. Bij de uitwerking van oplossingen voor de Vaillantlaan worden de onderstaande uitgangspunten en inrichtingsprincipes gehanteerd:

- **Verkeersveiligheid & doorstroming.** Ook in de toekomst houdt de Vaillantlaan de verkeersfunctie voor afwikkeling van fiets- en autoverkeer, vooral voor de ontsluiting van de wijken aan de zuidkant van het centrum. De hoge intensiteiten van het autoverkeer mogen echter niet ten koste gaan van de verkeersveiligheid en de oversteekbaarheid van de weg.

Het is daarbij kunst om combinaties te zoeken; maatregelen die zowel de verkeersveiligheid als de doorstroming verbeteren. Als er keuzes noodzakelijk zijn, dan heeft de verbetering van de verkeersveiligheid en oversteekbaarheid voor voetgangers en fietsers de hoogste prioriteit.

- **Kruispunten maatgevend.** De doorstroming op de Vaillantlaan moet worden geoptimaliseerd, niet door het toevoegen van meer asfalt voor het autoverkeer, maar door slimmer om te gaan met de beschikbare wegcapaciteit. Voor zowel de verkeersveiligheid als voor de doorstroming is de inrichting van de kruispunten op de weg maatgevend. Vooral de kruispunten met de Hoefkade, Wouwermanstraat, Van Ostadestraat en de Hobbemastraat kunnen overzichtelijker worden vormgegeven. Daarmee kunnen zowel de doorstroming als de verkeersveiligheid verbeteren.
- **5-Sprong.** De aanpak van het kruispunt met de Hoefkade en de Wouwermanstraat heeft de hoogste prioriteit omdat dit een black-spot is. De inrichting van het kruispunt wordt vereenvoudigd door het kruispunt als viersprong vorm te geven. De Wouwermanstraat wordt ter hoogte van het kruispunt afgesloten voor autoverkeer. Dat verbetert de overzichtelijkheid en de oversteekbaarheid. Doordat er minder zijwegen op het kruispunt uitkomen wordt het verkeer beter regelbaar, dat komt ten goede aan de doorstroming op Vaillantlaan. De inrichting van dit kruispunt wordt bekeken in samenhang met de inrichting van de kruispunten met de Van Ostadestraat en de Frans Halsstraat. Ook bij deze kruispunten wordt gekeken of het door “vereenvoudiging” mogelijk is om de verkeersveiligheid en de doorstroming te verbeteren.
- **Paletplein.** Voor het kruispunt van de Vaillantlaan met de Hobbemastraat (Paletplein) wordt nagegaan hoe de verkeersveiligheid hier kan worden verbeterd, zo mogelijk in combinatie met maatregelen die de doorstroming verbeteren. Ook willen we kijken hoe dit versteende plein meer groen kan krijgen. Dat gebeurt in samenhang met de maatregelen op het Hobbemaplein, die effect hebben op de hoeveelheid afslaand verkeer naar de Hobbemastraat, de Ruijsdaelstraat en de Van der Vennestraat.
- **Groen voor parkeren.** De doorstroming op de Vaillantlaan wordt in de eerste plaats beïnvloed door de inrichting van de kruispunten. Maar daarnaast is ook de inrichting van de tussenliggende wegvakken van invloed op de doorstroming. Het huidige langsparkeren en laden- en lossen langs de weg draagt niet bij aan een goede doorstroming van het verkeer op de weg. Auto's die in- of uitparkeren, laden en lossen, beïnvloeden de doorstroming op de weg. Het verwijderen van (een deel van) de parkeerplaatsen langs de weg kan de doorstroming verbeteren en kan ruimte vrijspelen voor het toevoegen van groen. Dat past bij het tegengaan van hittestress en klimaatadaptatie. Uiteraard moet daarbij rekening worden gehouden met de parkeerbalans. Inzet is daarbij een optimale benutting van de stallingsgarages die in de omgeving van de weg beschikbaar zijn (zie ook RIS305583 aanpak parkeeroverlast Schilderswijk Transvaal).
- **Tunnel hier geen optie.** Gekeken is of met een tunnel onder de Vaillantlaan een verlichting kan ontstaan van de heersende problemen. Gebleken is dat tunnels en ander soortige ongelijkvloerse oplossingen geen oplossing bieden voor de Vaillantlaan. Dat heeft allereerst inhoudelijke-verkeerskundige redenen. Een groot deel van het verkeer dat op de Vaillantlaan rijdt heeft een bestemming in de omliggende wijken en maakt dus afslaande bewegingen op de Vaillantlaan. Dit is ook terug te zien in het grote aantal korte ritten dat gemaakt wordt via de Vaillantlaan (zie paragraaf 2.2, grafiek 'Aandeel per autoritlengte van een aantal wegen in Transvaal en Schilderswijk-West'). Dit betekent dat het verkeer hier niet wordt bediend met een tunnel; het kan namelijk dan niet afslaan richting Schilderswijk waar veel bestemmingen liggen. Het kleine percentage autoverkeer dat toch de Vaillantlaan volledig van begin tot eind afrijdt ($\pm 20\%$) en dus wellicht gebruik zou maken van zo'n tunnel, is niet afdoende om de verkeersveiligheid of de doorstroming op de Vaillantlaan structureel te verbeteren. De verkeersveiligheid hangt namelijk samen met de overzichtelijkheid van de straat en de inrichting van kruispunten.

De doorstroming hangt samen met de hoeveelheid kruispunten en grote hoeveelheid afslaande voertuigen op deze kruispunten, en niet zozeer door de hoeveelheid voertuigen op de Vaillantlaan zelf. Een tunnel heeft daarnaast een aanzuigende werking op doorgaand autoverkeer; het leidt ertoe dat meer autoverkeer een route via de Vaillantlaan zal kiezen. Daarmee worden aansluitende wegvakken zwaarder belast en ontstaan op kruispunten en op toeleidende wegen nieuwe knelpunten. Ook zal de luchtkwaliteit bij de tunnelmonden niet goed zijn voor de leefbaarheid van de naastgelegen woningen. Naast dat de tunnel niet het gewenste effect zal opleveren is deze ook nog eens kostbaar: Referentie Hubertustunnel, ruim €150 miljoen of Rotterdamsebaan/Neherkade die ruim €700 miljoen heeft gekost. Daarom is de inzet op de Vaillantlaan gericht op het verbeteren van doorstroming en verkeersveiligheid op maaiveld, zowel door wijzigingen in de inrichting van de weg als door vermindering van de hoeveelheid autoverkeer op korte afstanden.

- **Korte termijn.** Naast deze meer ingrijpende lange termijn maatregelen, zijn er ook maatregelen mogelijk op de korte termijn. De prioriteit ligt hierbij op het aanpakken van de Blackspot kruising Vaillantlaan / Hoefkade / Wouwermanstraat, de voetgangersoversteek bij Basisschool het Palet en het aanvragen van flitspalen bij het Openbaar Ministerie. Ook wordt er gewerkt aan verkeersveiligheidsoplossing op de Vaillantlaan zoals het verplaatsen of verwijderen van parkeervakken en/of bomen die momenteel het zicht op fietsers en voetgangers belemmeren, een voorstart of waarschuwingslicht die de attentie op de fietsers en voetgangers richten voor afslaande motorvoertuigen. Daarnaast zullen de VRI's op korte termijn worden vervangen, wat een positieve invloed zal hebben op de doorstroming van het verkeer.

5.3 Zevensprong: ontwarren van een Gordiaanse knoop

Op de Zevensprong komen alle mogelijke mobiliteitsvormen samen; hoofdfietsroutes, drie zware tramlijnen en een stedelijke hoofdweg voor het autoverkeer. Het is door zijn vorm een van de meest complexe kruispunten in de stad. Ook in de toekomst houdt de weg deze functies voor het verkeer. Daarnaast speelt rond de Zevensprong sociale en ondermijningsproblematiek. Het kruispunt is een barrière die wijken van elkaar scheidt en nauwelijks verblijfskwaliteit biedt. Het “niemandsland” rond het plein draagt bij aan de aanwezigheid van marginale en ondermijnende activiteiten. Kortom: een Gordiaanse knoop waar vele beleidsvraagstukken samen komen. Bij de uitwerking van oplossingen voor de Zevensprong worden de onderstaande uitgangspunten en inrichtingsprincipes gehanteerd:

- **Vereenvoudigen 7-sprong.** Ook voor dit kruispunt vormt het “vereenvoudigen en vergroenen” van de inrichting een belangrijk uitgangspunt. Dat kan zowel ten goede komen aan de overzichtelijkheid, de verblijfskwaliteit, de oversteekbaarheid als de doorstroming van het verkeer. Hiermee ontstaat een iets prettigere verblijfskwaliteit, waardoor ondermijning minder kan aarden. Door de zijwegen anders aan te sluiten kan de Zevensprong compacter en overzichtelijker worden ingericht. In de eerste instantie zal worden nagegaan of de Regentesselaan, de Apeldoornselaan en de Paul Krugerlaan anders op de Zevensprong kunnen worden aangesloten. Een oplossing waarbij het eerste deel van de Regentesselaan éénrichtingsverkeer wordt, is een kansrijke oplossing. Autoverkeer kan dan niet meer vanaf Regentesselaan de Zevensprong oprijden. Dit draagt bij aan een minder zware belasting van de Zevensprong en het leidt per saldo tot een reductie van autoverkeer in de wijken Regentessekwartier en Valkenboskwartier, op de Beeklaan en de Regentesselaan. Ook zal worden gekeken of de aansluitingen van de Apeldoornselaan en de Paul Krugerlaan meer ondergeschikt op de Zevensprong kunnen worden aangesloten.
- **Ontvlechten op lange termijn.** De mogelijkheden voor “vereenvoudiging” kunnen de situatie verbeteren, maar zijn onvoldoende robuust voor de lange termijn. Voor de lange termijn moet worden onderzocht of het mogelijk is om hier de verkeersstromen te ontvlechten door een ongelijkvloerse oplossing. De verkeersdruk op de Zevensprong van zowel autoverkeer, openbaar vervoer als fietsverkeer is hoog.

Voor het grote aantal trams dat het plein passeert heeft grote invloed op de verkeersafwikkeling en daarmee op de inrichting van het plein. Twee van de drie tramlijnen (lijn 3 en 4) die het plein passeren zijn onderdeel van de Leyenburgcorridor. Ze zijn cruciaal voor de OV-ontsluiting van zowel Den Haag Zuidwest als Loosduinen. In het kader van de schaa sprong OV/OV-Next moeten capaciteit, snelheid en comfort op deze lijnen worden verbeterd. In de uitwerking van de Leyenburgcorridor moet een ongelijkvloerse oplossing op de Zevensprong worden onderzocht. Dat kan zowel gaan om een onderdoorgang voor het tramverkeer als om een onderdoorgang voor het autoverkeer. Centraal staat de winst voor de doorstroming van OV en fietsverkeer en de oversteekbaarheid voor voetgangers. Dat in combinatie met winst voor de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van de Zevensprong. Daarbij moet de verkeersafwikkeling voor het autoverkeer minimaal op het huidige niveau blijven.

- **Korte termijn.** Vooruitlopend op deze meer structurele maatregelen vindt er een vergroening van de Zevensprong plaats, doormiddel van het plaatsen van beplanting. De koppen en randen van de Apeldoornselaan, De la Reyweg, Paul Krugerlaan, Regentesselaan en de Beeklaan zullen waar mogelijk worden vergroend. Daarnaast worden de VRI's op de Zevensprong vervangen. De bekabeling, masten, armaturen, drukknoppen en verkeersregelautomaten worden hierbij vernieuwd. Daarnaast worden de detectielussen vernieuwd voor autoverkeer, trams en fietsers. Hiermee kunnen de verkeerslichten op de Zevensprong efficiënter ingeregeld worden, wat de doorstroming voor voet, fiets en auto verbetert. Deze werkzaamheden vinden in 2021 plaats.

5.4 Realisatie visie Mobiliteit Transvaal – Schilderswijk-West

Zoals eerder benoemd is het niet mogelijk om de leefbaarheids-, verkeersveiligheids- en bereikbaarheidsproblemen in de wijken alleen met kleine en eenvoudige middelen op te lossen. Een structurele oplossing is alleen mogelijk met een fundamenteel andere inrichting van de verkeersstructuur. Dat is een belangrijke voorwaarde om de buitenruimte beter in balans te krijgen, met een evenwicht tussen ruimte voor voetgangers, fietsers, verblijfskwaliteit, groen, OV, parkeerruimte en rijdend autoverkeer. Een pakket van samenhangende maatregelen op het niveau van de wijken is noodzakelijk.

Om de samenhang van maatregelen binnen het netwerk (Transvaal Schilderswijk-West) te kunnen waarborgen in de drie sleutelprojecten (en mogelijke daarop volgende projecten) vindt regelmatig afstemming plaats tussen deze projecten. De vastgestelde visie en uitgangspunten dienen daarbij toetsingskader voor de individuele projecten.

Om te komen tot uitvoeringsvoorstellen van de in deze brief geschetste visie zal de komende tijd een pakket aan maatregelen worden uitgewerkt. Deze uitwerkingen en uitvoeringsplannen zullen uiteindelijk resulteren, afhankelijk van aard en omvang, in collegebesluiten en/of Raadsvoorstellen. Deze besluiten en voorstellen zullen gepaard gaan met dekkingsvoorstellen.

Voor een deel van de maatregelen op korte termijn kan dekking worden gevonden in bestaande uitvoeringsprogramma's, zoals Verkeersveiligheid en Ruim baan voor de Fiets. Waar mogelijk zal worden meegelif t met de werkzaamheden aan de tramsporen van lijn 6 en 12 en rioolvervanging omdat binnen dit programma hiervoor middelen beschikbaar zijn. Er zal ook actief gezocht worden naar cofinanciering door medeoverheden (MRDH en Rijk). Dit neemt niet weg dat de gemeente voor een aantal meer ingrijpende maatregelen zal moeten prioriteren binnen de beschikbare budgetten. De mate waarin deze middelen in de toekomst beschikbaar komen is bepalend voor het tempo waarin de in deze brief uitgewerkte visie zijn vertaling kan vinden in concrete voorstellen en de snelheid van uitvoering.

6. Hoe nu verder?

Schilderswijk-West en Transvaal zijn de meest diverse, levendige en dichtbevolkte wijken van Den Haag en Nederland. Het zijn wijken waar je de hele wereld tegenkomt. Met de Haagse Markt, Hobbemastraat, de Paul Krugerlaan en het wijkpark Transvaal als levendige en beeldbepalende plekken.

De wijken hebben echter ook een forse leefbaarheidsproblematiek, ook als het gaat om verkeer en mobiliteit. De problemen in de wijken zijn fors, de verkeersveiligheid in de wijken is slecht, de verblijfsgebieden zijn klein, de wegenstructuur wordt zwaar belast door (doorgaand)autoverkeer en fietsers en voetgangers hebben geen goede positie.

De visie en uitgangspunten zoals in deze raadsmededeling beschreven zullen als leidraad dienen voor het realiseren van het totaal pakket aan maatregelen. De uitvoering van de maatregelen vindt plaats binnen de drie sleutelprojecten Hobbemaplein (6-sprong), Vaillantlaan (5-sprong) en Zevensprong.

Sleutelproject Hobbemaplein (6-sprong)

Het sleutelproject Hobbemaplein wordt in 2021 gestart en loopt parallel aan de planning van het project lijn 6 van het programma INTHR (Instroom Nieuwe Tram Haagse Regio), welke in uitvoering zal gaan vanaf Q3 2023. Dit sleutelproject draagt bij aan een verbeterde bereikbaarheid van de Haagse Markt, door meer ruimte te maken voor de voetganger en de fietser, de tophalte Hobbemaplein goed in te passen en de doorstroming van bus 25 en het verkeer op De Heemstraat te verbeteren.

Sleutelproject Vaillantlaan (5-sprong)

In 2021 wordt ook het sleutelproject Vaillantlaan gestart. Binnen dit uitvoeringsproject zal op een integrale manier aan de verkeersveiligheid van de Vaillantlaan worden gewerkt. Hierbij worden maatregelen zoals beschreven in paragraaf 5.2 'Vaillantlaan & Vijfsprong, veiliger, vlotter en groener' nader uitgewerkt en uitgevoerd. Deze maatregelen omvatten zowel kleinschalige als grootschalige ingrepen. Bij kleinschalige ingrepen gaat het bijvoorbeeld om het verbeteren van de zichtbaarheid bij kruispunten. Ook blijven aanjagen van de plaatsing van flitspalen bij het Openbaar Ministerie is hier onderdeel van.

Meer grootschalige ingrepen zijn gefocust op het vereenvoudigen van kruispunten op de Vaillantlaan, waardoor zowel de verkeersveiligheid als de doorstroming verbetert. Het aanpakken van de Blackspot kruising Vaillantlaan / Hoefkade / Wouwermanstraat is hier een belangrijk voorbeeld van. Andere voorbeelden zijn de kruisingen ter hoogte van de Van Ostadestraat en Frans Halsstraat. Ook gaat er speciale aandacht uit naar de voetgangersoversteek bij Basisschool het Palet.

Sleutelproject Zevensprong

Het ontwarren van de Gordiaanse knoop staat hoog op de agenda van het college. Het is een complexe operatie waar veel opgaven samenkomen. Focus ligt zowel op een aanpak in het kader van de aanpak van de ondermijning en de vermindering van de barrière werking, als ook op het vergroten van de leefbaarheid en verkeersveiligheid. Beide zijn aparte sporen die met elkaar verbonden zijn. Hierbij is het vereenvoudigen van de Zevensprong een No-Regret maatregel. Ook als op langere termijn wordt besloten voor een ongelijkvloerse oplossing. Het vergroten van de verkeersveiligheid en verbeteren van de doorstroming bieden namelijk een basis voor het aanpakken van alle benoemde thema's. Vooruitlopend hierop worden in 2021 de VRI's op de Zevensprong vervangen en zal er een vergroening plaatsvinden.

Afsluitend, deze wijken verdienen en hebben onze aandacht. Een totaalpakket van maatregelen is hier noodzakelijk voor verbetering van de leefbaarheid. Dit is mogelijk door verblijfsgebieden te vergroten, meer ruimte voor voetgangers, aantrekkelijkheid om bij de Haagse Markt te komen te vergroten, doorgaande wegen te ontlasten en de inrichting van de 5-6-7-sprongen te vereenvoudigen.

Invoering van dit totaalpakket zal impact hebben op de bewoners en ondernemers van de wijken. Ingesleten gedragspatronen zullen veranderen. Dat zal niet altijd eenvoudig zijn. Het college beseft zich dat al te goed. Ontwerp en invoering zal zo een decennia kosten. De inpassing hiervan zal in samenspraak met de bewoners gebeuren. Niet alleen zal worden gesproken over technische aspecten, maar ook over maatregelen die ondernemers kunnen nemen om hun bedrijfsvoering te versterken met andere vormen van mobiliteit. Leerkrachten, medewerkers in de thuiszorg en pakketbezorgers zullen worden ondersteund in het vinden van nieuwe wegen, al dan niet met nieuwe vormen van mobiliteit, zoals licht elektrische voertuigen en slimme stadslogistiek. Het college zal hiervoor een uitgebreid participatieproces en bij de invoering communicatietraject starten.

Het realiseren van dit maatregelen totaalpakket kost geld, tijd en ook moed. Het biedt echter ook een oplossing voor de benoemde problematiek. Niet alleen nu, maar ook voor volgende colleges.

Met vriendelijke groet,
wethouder Mobiliteit

Robert van Asten,

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

■■■■■ / Bedrijvenvereniging Uitenhagestraat

Datum

woensdag 14 april 2021

Correspondentienummer

053c1bf6e59c4d03ac67717a708cd66b

Bijlagen

1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

■■■■■ / Bedrijvenvereniging Uitenhagestraat

■■■■■ @ziggo.nl

06-■■■■■

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen

Hierbij de zienswijze van de Bedrijvenvereniging
Uitenhagestraat.

Voor toelichting zie bijgesloten brief.

BV Uitenhagestraat Zienswijze Provincie Zuid Holland.pdf

Akkoord

Provincie Zuid Holland
T.a.v. Team Warmteling
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Ons kenmerk
BVU 210401

datum
14 april 2021

Onderwerp
Zienswijze project Warmteling

Telefoonnummer
06 [redacted]

e-mail
[redacted]@ziggo.nl

Geachte heer, mevrouw,

Namens het bestuur én de bedrijven van de Bedrijvenvereniging Uithagestraat zend ik u hierbij onze zienswijze met betrekking tot de keuze van het tracé en de werkzaamheden rondom de aanleg van de "warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag", ook wel bekend onder de projectnaam "Warmteling".

De bedrijvenvereniging Uithagestraat is een vereniging welke ruim 30 ondernemingen vertegenwoordigt die zijn gehuisvest op én rond de Uithagestraat in het centrum van Den Haag. Met de Basis E Markt, Picnic, Karwei en diverse andere gerenommeerde bedrijven zorgt dit kleine stukje binnenstedelijk bedrijventerrein voor een belangrijke economische impuls in de wijk Transvaal.

Met enige verbazing hebben wij dan ook kennis genomen van het gekozen tracé voor het bovengenoemde project. De leiding zal dwars door de Uithagestraat richting de Loosduinsekade worden geleid om uiteindelijk uit te komen op de Gaslaan. De realisatie van dit laatste stuk van de leiding behelst het ingraven onder de rijbaan van de Uithagestraat.

Wij hebben grote zorgen over de mate van overlast die deze werkzaamheden met zich mee zullen brengen. Ondanks alle goede voorbereidingen die de Gasunie poogt te doen, ontkomen we niet aan een zeer grote mate van onbereikbaarheid voor veel, zo niet alle bedrijven, van dit bedrijfsterrein. Voor langere perioden worden bedrijven gedeeltelijk of, in sommige gevallen, compleet onbereikbaar. De schade is hierbij niet te overzien. Schade, welke zal ontstaan door beperking in toeleveringen van materialen of goederen en onbereikbaarheid voor klanten bij bijvoorbeeld garagebedrijven, feestzalen of groothandelsbedrijven. Klandizie die vooral in de huidige crisis waarin we nu leven voor veel bedrijven van levensbelang is.

Wij vragen u dan ook bij deze af te zien van voorgenomen plannen om deze leiding door de Uithagestraat te leiden, en nog eens nader te onderzoeken in het Project Inpassingsplan of er echt geen betere alternatieven zijn? Daarbij vooral denkend aan de bereikbaarheid van de bedrijven en hoe deze zo min mogelijk hinder zullen ondervinden van dit project.

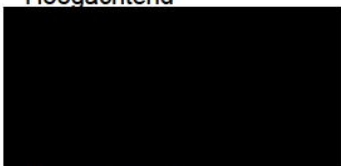
Wij zullen tevens in een separate brief aan het college van de Gemeente Den Haag onze zorgen extra onder de aandacht brengen.

Voor verdere vragen of toelichting ben ik uiteraard bereikbaar.

Deze brief zal tevens per aangetekende post worden verzonden.

Met vriendelijke groet,
Namens de ondernemers,

Hoogachtend

Voorzitter Bedrijvenvereniging Uitenhagestraat

provincie
ZUID HOLLAND

Gedeputeerde Staten 204

Contact

@pzh.nl

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
20 april 2021
Ons kenmerk

DOS-2019-0003043/
PZH-2021-774604584
Uw kenmerk
Bezwaarschrift/ zienswijze: Melding
KCC2104 0060
Bijlagen

DEN HAAG

Onderwerp

Bezwaarschrift/ zienswijze: Melding KCC2104 0060

Geachte [REDACTED],

Hierbij willen wij u informeren dat uw bezwaarschrift in goede orde is ontvangen.

Wat is de verdere procedure?

Gelijktijdig met de terinzagelegging van de stukken wordt de Commissie voor de milieueffectrapportage gevraagd om een advies uit te brengen over het opgestelde MER. De ingediende zienswijzen, de reacties en het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage, worden door de bevoegde gezagen betrokken bij de besluitvorming over het inpassingsplan en de aangevraagde beschikkingen.

Hierna zullen het inpassingsplan, de definitieve beschikkingen, het MER en de overige stukken opnieuw ter inzage worden gelegd. Dit zal worden aangekondigd in onder andere de Staatscourant, in diverse huis-aan-huisbladen en op de provinciale planviewer. Dan wordt ook aangegeven wie tegen het besluit beroep kan instellen.

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag

Hopende u voldoende geïnformeerd te hebben.

Tram 9 en de buslijnen
90, 385 en 386 stoppen
dichtbij het
provinciehuis. Vanaf
station Den Haag CS is
het tien minuten lopen.
De parkeerruimte voor
auto's is beperkt.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
voor dezen,

[REDACTED]
Beleidsondersteuner bureau Beoordeling

Deze brief is digitaal vastgesteld, hierdoor staat er geen fysieke handtekening in de brief.

Wij verzoeken u in uw correspondentie altijd het DOS-nummer te vermelden dat wij rechts
bovenaan in deze brief hebben opgenomen.

Provincie Zuid-Holland
Team Warmteling
Postbus 90602

2509 LP 's-GRAVENHAGE

BEZWAARSCHRIFT/ZIENSWIJZE:

Den Haag, 11 april 2021

Betreft: Melding KCC2104 0060

Geachte dames en heren van het college,

Ondergetekende heeft kennis genomen van de vergevorderde plannen van Warmteling voor de aanleg van een warmtetransportleiding van Vlaardingen naar Den Haag. Het is te hopen dat Warmteling het beter zal gaan doen dan haar concurrent in Rotterdam. Het Warmtebedrijf en de gemeente Rotterdam hebben een soortgelijk project uitgevoerd met als tracé Rotterdam/Leiden (Oost). Deze activiteit is uitgelopen op een grote mislukking. Volgens de media werd door de gemeente Rotterdam een verlies geboekt van 200 mln. Het is niet uitgesloten dat de verliezen nog zullen toenemen.

Dat het met Warmteling beter zal gaan ligt, volgens mededeling, aan het gekozen tracé en de beoogde hoeveelheid nog aan te sluiten woningen.

Los van deze slechte ervaring, maakt ondergetekende bezwaar tegen de aanleg van genoemde warmtetransportleiding. Onderstaand treft u mijn overwegingen aan:

- de restwarmte van industrie en vuilverbranding dienen lokaal te worden ingezet, ter voorkoming van het plaatsen van pomp- en warmtestations op een langer tracé;
- Warmteling zorgt alléén voor de warmtetransportleiding. (hiermee houdt de verantwoordelijkheid van Warmteling op);
- de restwarmte van de AVR is beperkt en kent ook haar grenzen;
- de restwarmte van één warmtebron is erg kwetsbaar (storingen/defecten/calamiteiten);
- er bestaan géén garanties over het aantal nog aan te sluiten woningen;
- deelname van eigenaren/bewoners van oudere woningen is niet verplicht;
- onder deze omstandigheden is een niet sluitende exploitatierekening onvermijdelijk;
- om tot een goede en betaalbare verwarming in de oudere woningen te komen is het nodig dat de woningen worden geïsoleerd (dak, vloer, spouwmuren en HR+++glas). Een nader onderzoek naar de financiële gevolgen en draagkracht is noodzakelijk;
- het tracé eindigt in het Energiekwartier, waar onlangs een nieuwbouw (De Regent fase 1) is gerealiseerd. Aansluiting op het warmtenet behoort bij deze panden tot de mogelijkheden;
- er bestaat bij de inwoners van Den Haag onvoldoende draagvlak voor deze ontwikkeling;
- de gemeente Den Haag is zelf niet bereid om geld in dit project te steken (?).

Het te volgen tracé (u bekend) trekt een zware wissel op de Haagse samenleving. De overlast staat niet in verhouding tot het geringe aantal aansluitingen in genoemde nieuwbouwwijk (De Regent fase1). Daarnaast hebben de eigenaren/bewoners van de oudere woningen alleen de lasten en niet de lusten van deze innovatie, omdat ze het simpel weg niet kunnen betalen.

De grote (onzekere) investeringen die nodig zijn voor dit project staan niet in verhouding tot de beperkte aantal aansluitingen in de omgeving van het Energiekwartier en het te verwachten lage (verliesgevend) resultaat.

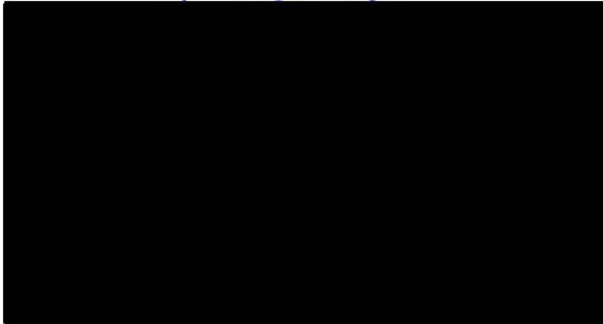
Mocht onverhoopt toch worden gekozen voor de aanleg van een warmtetransportleiding, dan stel ik voor om het tracé te wijzigen. Rekening houdend met de toekomst is het beter om een ringleiding rond de stad aan te leggen. Het mes snijdt dan aan twee kanten, te weten:

1° aan de rand van de stad staan nieuwbouw woningen en er worden meer nieuwe woningen gerealiseerd;

2° er ontstaat bij de aanleg van de warmteleiding minder overlast voor de burgers in de stad; Vanuit de ringleiding zijn alle wijken op een eenvoudige manier te bereiken. Per wijk kan een plan worden gemaakt voor een energietransitie. Op termijn ontstaat dan een warmtenetwerk. Doordat de nieuwbouw woningen optimaal zijn geïsoleerd, zijn deze nu al geschikt voor een alternatieve warmtebron. Hierdoor nemen het aantal potentiële aansluitingen toe, waardoor de stichtingskosten per woning/aansluiting lager worden. Een ideale doelgroep voor Warmtelinq en Energiebedrijven.

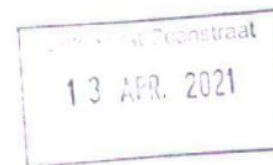
Voor het beoordelen van de plannen en het nemen van beslissingen wens ik u veel wijsheid en sterkte toe.

Met vriendelijke groot,

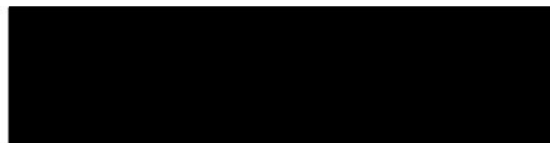

Provincie Zuid-Holland
Team Warmteling
Postbus 90602
2509 LP 's Gravenhage

R0900 #X830X0X#00#0000#

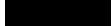

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 woensdag 21 april 2021

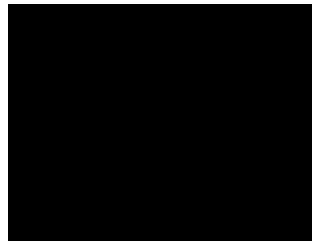
Correspondentienummer
 50f4e737d2cf43f0a0f8cfea96d0c04

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Delft

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

zienswijze Beatrixlaan.docx

Akkoord

Zienswijze aanpassing Beatrixlaan Delft, kenmerk DOS-2019-0003043

Geachte mevrouw/ heer,

Namens het bestuur van de VVE Adama van Scheltemaplein in Delft 1-96 (96 appartementen) wil ik een zienswijze indienen inzake de aanpassing van de Beatrixlaan in Delft. Wij hebben bezwaar tegen het geplande tracé van de warmtetransportleiding onder de Beatrixlaan als onderdeel van de leiding tussen Vlaardingen en Den Haag.

WarmtelinQ had als aanvankelijke opzet om de leiding van de warmtebuis door de middenberm van de Beatrixlaan te laten lopen. Zoals echter duidelijk werd in de laatste digitale informatiesessie van WarmtelinQ is er een verandering in de plannen voor het tracé van de warmwaterbuis die van Rotterdam naar Den Haag gaat lopen. Omdat er al leidingen bleken te lopen in die middenberm is er een nieuw plan, nl. : de leiding (diameter ongeveer 1 meter) tussen de sloot aan de kant van de flats en het daarlangs lopende fietspad te gaan leggen.

Voor de bewoners van de naast de weg gelegen (flat) gebouwen geeft dit evidente nadelen, zoals:

- meer geluidsoverlast van het verkeer op de Beatrixlaan, omdat de groene buffer verdwijnt
- minder zicht op afschermend groen, bomen en bosschages zullen moeten worden weggehaald voor de aanleg van de leiding
- meer blootstelling aan fijnstof en CO2 uitstoot

Graag wijzen wij nog op mogelijke alternatieven:

1. De grasstrook die grenst aan het asfalt van de Beatrixlaan en daar parallel mee loopt.
2. Direct onder het fietspad dat langs de Beatrixlaan loopt. Mooie kans om dit wat vervallen fietspad meteen up-to-date te maken.
3. Aan de andere zijde van de Beatrixlaan (de Buitenhof-zijde). Hier is meer ruimte tussen de Beatrixlaan en de eerste bebouwing.

Onze flat maakt deel uit van een reeks van drie flats die naast elkaar aan de Beatrixlaan staan (de zogeheten Shell-flats), drie complexen met in totaal bijna 300 appartementen en circa duizend bewoners. Onze bezwaren en alternatieven zijn ook de bezwaren en alternatieven van de verenigingen van eigenaren in de andere flats.

Mocht onverhoopt toch worden vastgehouden aan het overlast gevende tracé tussen sloot en fietspad aan de kant van de flats, dan lijkt ons een geluidswal met zonnepanelen aan de wegzijde en compenserende beplanting aan de flatzijde noodzakelijk.

Met vriendelijke groet,

 VVE Adama van Scheltemaplein

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:
 [REDACTED] (Bewonersorganisatie Transvaal)

Datum
 vrijdag 23 april 2021

Correspondentienummer
 bca94034f0bc4dca89f5994929ca7f14

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef: [REDACTED]
 Voorletter(s): [REDACTED]
 Achternaam: [REDACTED] (Bewonersorganisatie Transvaal)
 Email: info@transvaal.info
 Telefoon: [REDACTED]
 Postcode: [REDACTED]
 Huisnummer: [REDACTED]
 Straatnaam: [REDACTED]
 Plaats: 's-Gravenhage
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft: Ontwerp-PIP
 Combi-MER

Mijn zienswijze:

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
 Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen
 Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
 Geachte heer, mevrouw,

Hierbij dien ik als bewoner en voorzitter van
 bewonersorganisatie Transvaal Midden Noord mijn
 zienswijze in. Transvaal is een van de wijken waar de
 leiding doorheen zal gaan. De werkzaamheden zullen onder
 andere plaatsvinden op de De La Reyweg, Kempstraat,
 Wijkpark Transvaal en de Uitenhagestraat.

Transvaal is een wijk die te maken heeft met
 multiproblematiek. Er is onder andere sprake van grote
 leefbaarheidsproblemen, overbewoning, verstening, gebrek
 aan groen en verkeersonveiligheid. Als bewoners en
 bewonersorganisatie maken wij ons grote zorgen over de
 impact die de werkzaamheden ten behoeve van de Leiding
 door het midden op de wijk zal hebben. Het is niet
 verantwoord om zoveel bomen te kappen in een wijk waar
 al zo weinig groen is en veel hittestress.

Ook maken wij ons zorgen om de gevolgen die het
 openbreken van straten en lanen op de bewoners,
 ondernemers en andere betrokkenen zal hebben. Bewoners

zullen waarschijnlijk hun woningen moeilijker kunnen bereiken en ook visitebezoek zal afnemen doordat mensen van buiten de wijk Transvaal zullen mijden vanwege de slechte bereikbaarheid als gevolg van de werkzaamheden. Dit zal vooral voor ouderen grote sociale impact hebben doordat vereenzaming zal optreden dan wel toenemen.

Daarnaast zullen ondernemers die het in deze tijd van Corona al zwaar hebben naar verwachting te maken hebben met omzetverlies, waarbij zelfs het voortbestaan van hun bedrijven in gevaar kan komen. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van de gevolgen voor de wijk. Het moge duidelijk zijn dat wij daarom niet achter deze plannen staan. Wij willen gezien de enorme impact op een kwetsbare wijk als Transvaal dat er geen Leiding door onze wijk gaat en dat de plannen worden herzien.

Met vriendelijke groet,

Bewonersorganisatie Transvaal Midden Noord.

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

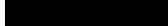
Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
vrijdag 23 april 2021

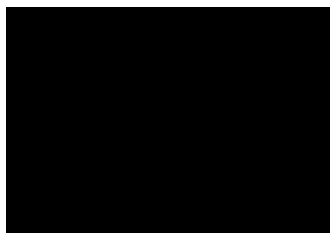
Correspondentienummer
edf32f2fca954211b04959978cc9a8e4

Bijlagen
0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Achternaam:
Email:
Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:
Plaats:

's-Gravenhage

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Den Haag

Retouradres: Postbus 12600, 2500 DJ Den Haag

Provincie Zuid-Holland
Team WarmtelinQ
postbus 90602
2509 LP Den Haag

Datum
23 april 2021

Onderwerp
Zienswijzen op warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag /
Leiding door het Midden

Uw kenmerk
DOS-2019-0003043
Ons kenmerk
DSB.10096826
Contactpersoon
[REDACTED]
Dienst
Stadsbeheer
Afdeling
Programmateam Energietransitie
Telefoonnummer
070 [REDACTED]
E-mailadres
[REDACTED]@denhaag.nl

Geachte Team WarmtelinQ,

Het ontwerp inpassingsplan t.b.v. WarmtelinQ Vlaardingen – Den Haag/Leiding door het Midden, de ontwerpbeschikkingen, het (combi)MER en de overige relevante stukken liggen van vrijdag 19 maart 2021 tot en met donderdag 29 april 2021 ter inzage. Hierbij dienen wij, mede namens de publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Den Haag en de raad van de gemeente Den Haag, een zienswijze in. In onze zienswijze gaan we in op onder andere:

- De voorwaarden waaronder restwarmte uit de Leiding door het Midden onderdeel is van het Stedelijk energieplan.
- Groen(behoud) als belangrijk thema.
- De gevolgen in de ondergrond voor het leven en de ondergrondse infrastructuur.
- Correcties in het ontwerp-inpassingsplan.
- De impact voor bewoners en ondernemers en de communicatie met bewoners en ondernemers.

Gevolgen voor Den Haag

De Leiding door het Midden is onderdeel van het Stedelijk Energieplan (RIS 306869). Maar er leven in de gemeenteraad ook zorgen over de impact van een dergelijk hoog temperatuur systeem voor de keuzevrijheid van consumenten, de ontwikkeling van lokale hernieuwbare warmte, en in hoeverre dit een duurzame oplossing is. Daarom zijn aan het project door ons de volgende voorwaarden verbonden:

- Het netwerk moet geschikt zijn voor lokale warmte (zoals geothermie).
- Lokale duurzame initiatieven krijgen altijd voorrang bij het leveren van warmte aan Haagse huishoudens.
- Er moet sprake zijn van een open net en onafhankelijk netbeheer.
- Afnemers blijven ook in de toekomst redelijke tarieven betalen en dit wordt onafhankelijk getoetst.
- De bedrijven die deze restwarmte leveren moeten versneld verduurzamen.

Wij roepen de Provincie en initiatiefnemers op om te borgen dat dit hoog temperatuur systeem niet zal leiden tot minder energiebesparing en lagere energielabels in de bestaande woningvoorraad, dat veroorzaakt namelijk hogere energierekeningen voor bewoners, en ook te borgen dat deze restwarmte niet wordt gebruikt voor nieuwbouw. Specifiek wordt Gedeputeerde Staten en de initiatiefnemer gevraagd welke stappen zij gaan zetten om te zorgen dat aan de opgesomde voorwaarden en de voorwaarden uit deze paragraaf worden voldaan.

Gevolgen voor de ondergrond in relatie tot het inpassingsplan

Het tracé door de stad heeft ook ondergronds grote impact. Wij verwachten een reflectie van Gedeputeerde Staten op de impact van het tracé op de huidige en toekomstige ondergrondse infrastructuur. Den Haag wil inzicht in de mogelijke belemmeringen die dit kan opleveren op de aanleg van lokale lage temperatuur-netwerken, op de bodemenergie en op de ondergrondse verkeersinfrastructuur, zoals ondertunneling van de Prinses Beatrixlaan. Ook willen wij weten of de Gasunie/LdM C.V. bereid is om de belemmerde strook, die nu wordt bestemd via het inpassingsplan, te delen met toekomstige warmtenetten. Wij roepen de provincie op de planregels aan te passen om dit delen mogelijk te maken.

In de planviewer (<https://ruimtelijkeplannenzuidholland.nl/warmtetransportleiding>) zijn momenteel binnen de gemeente Den Haag twee gebieden aangewezen met een functieaanduiding 'specifieke vorm van bedrijf voor een Warmteoverdrachtstation (WOS 1 en WOS 2)'. Eneco, Uniper en WarmtelinQ hebben eerder aangegeven dat er overeenstemming is en dat het warmteoverdrachtstation op het Uniperterein (WOS 1) wordt gerealiseerd. Wij hechten grote waarde aan een definitief besluit hierover, voorafgaand aan de vaststelling van het provinciaal inpassingsplan voor de warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag (PIP) in Q4 2021. Wij verwachten dat de op de verbeelding aangegeven WOS buiten de Uniperlocatie (WOS 2) wordt verwijderd.

De belangen van de leiding zijn voldoende geborgd via de voorwaarden in artikel 4.3 (bouwen) en artikel 4.5.3 (toelaatbaarheid werkzaamheden). Artikel 6.1.b vermeldt dat de dubbelbestemming 'warmtetransportleiding' voor gaat op andere bestemmingen. Dit levert voor ons straks een knelpunt op voor de toekomstige voorziene bouwontwikkelingen binnen de wijk 'het Energiekwartier', in casu een woningbouwblok met parkeergarage voor bezoekers, parkeervoorzieningen in het gehele gebied en commerciële voorzieningen. Door deze voorrangsregel kunnen wij mogelijk niet voldoen aan contractuele lange termijn afspraken met Staedion en Heijmans om dit gebied te ontwikkelen omdat een derde partij zich kan mengen in deze ontwikkeling of deze ontwikkeling kan belemmeren.

Uit de planviewer blijkt dat vanuit Rijswijk (Prinses Beatrixlaan) naar Den Haag (Middachtenweg) twee stroken zijn bestemd voor de warmtetransportleiding. De ene strook betreft een persing van kuip naar kuip en de andere waarschijnlijk een open ontgraving. Hierbij het verzoek om vóór het vaststellen van het definitieve inpassingsplan een keuze voor een aanleg techniek te maken en de juiste ruimte te bestemmen.

Er ligt een ontwerpbesluit ter inzage m.b.t. omgevingsvergunning 'hout of opstand vellen' voor de persing en dus niet voor een open ontgraving. Er moeten, indien gekozen wordt voor een open ontgraving, opnieuw omgevingsvergunningen worden aangevraagd of worden gewijzigd.

Het gebied voor het T-stuk incl. aftapleiding bij de Middachtenweg is op de verkeerde locatie weergegeven in het Ontwerp-inpassingsplan en dus verkeerd bestemd. Wij hebben LdM C.V./WarmtelinQ half januari 2021 verzocht dit vóór de terinzagelegging te corrigeren en dit af te stemmen met de provincie.

Hierbij het verzoek om vóór het vaststellen van het definitieve inpassingsplan, de juiste ruimte op de juiste locatie (ter hoogte van huisnummers 284 t/m 296) te bestemmen voor het T-stuk incl. aftapleiding.

Een ondergrondse hoog-temperatuur warmtetransportbuis – hoe goed deze ook is geïsoleerd – kan leiden tot opwarming van de bodem met mogelijke nadelige consequenties voor groen, bomen, biodiversiteit en het drinkwaternetwerk. We hebben begrepen dat momenteel onderzoek wordt gedaan naar warmteuitstraling van de buizen. Om deze effecten te kunnen betrekken bij onze vergunningverlening ontvangen wij graag het Deltares onderzoek. Mocht blijken dat warmteuitstraling een duidelijk effect heeft op groeiplaatsen of groen dan zullen wij het herinrichtingsplan 'groen' opnieuw beoordelen en zullen er randvoorwaarden moeten worden gesteld om te voorkomen dat het herinrichtingsplan 'groen' vanwege temperatuurinvloeden ingrijpend moet worden aangepast. Graag horen wij van Gedeputeerde Staten of zij hiertoe bereid is en hoe deze verantwoordelijkheid wordt geborgd.

Groenbehoud

Wij hebben met ons groen de ambitie een zo hoog mogelijke leefkwaliteit te realiseren. Groenbehoud en het kwantitatief en kwalitatief verbeteren van groen is voor ons dan ook van groot belang. Specifiek voor bomen geldt dat in het coalitieakkoord is opgenomen dat bomen alleen worden gekapt als het aantoonbaar niet anders kan. In de nieuwe Nota Stadsbomen (RIS307827) wordt het belang van 'meer blad voor de stad' verteld. Het kroonoppervlak is daarbij een maat om de ecosysteemdiensten die groen levert aan de leefkwaliteit te kunnen meten. Dit wordt in Den Haag verder ontwikkeld. Het concrete doel is in 2030 5% meer kroonoppervlak te hebben. Dit is waar we als stad naar toewerken. In de Nota Stadsnatuur (RIS305825) zijn de ecologische zones recent opnieuw vastgesteld. De Haagse gemeenteraad heeft verschillende moties aangenomen en roept op om zoveel mogelijk groen te behouden.

De warmtetransportleiding ligt voor een groot gedeelte onder de wegen maar de expansielussen en de benodigde ruimte voor het uitvoeren van de werkzaamheden raken vooral het groen. Er zal aantasting van het groen plaatsvinden als wordt gegraven en meer dan honderd bomen worden gekapt onder andere in de ecologische zone en de hoofdboomstructuur. Dit zijn belangrijke groene structuren voor mens en dier. Wij brengen dit met deze zienswijze opnieuw onder de aandacht en roepen Gedeputeerde Staten op om het inpassingsplan zodanig aan te passen zodat zoveel mogelijk groen behouden kan blijven. Specifiek wordt gevraagd om aan te geven hoe de kwalitatieve en kwantitatieve gevolgen voor de ecologische zone en hoofdboomstructuur worden gecompenseerd.

In een gesprek met LdM C.V. hebben wij aangedrongen of meer kan worden geboord, de start- en eindlocaties van boringen kunnen worden verschoven, op het verschuiven van expansielussen, kiezen voor kleinere expansielussen en minder graven, met als doel groen en bomen te behouden.

Punten waarop wij graag een officiële reactie krijgen, zijn:

- Middachtenweg/ Moerweg: het effect op het groen als gekozen wordt om in de hoofdrijbaan te liggen in plaats van de parallelbaan;
- Middachtenweg: een open ontgraving in plaats van een boring vanaf Rijswijk naar de Middachtenweg;
- Middachtenweg: het verplaatsen van de expansielus zodat groen behouden blijft in de ecologische zone.
- Middachtenweg – Moerweg: kijken of de start van de boring verplaatst kan worden.

- De la Reyweg: een tweede expansielus, ter hoogte van Staverdenstraat, verplaatsen zodat bomen in de middenberm en/ of de twee bomen aan het einde gespaard worden, bijvoorbeeld naar ter hoogte van de Barneveldstraat of ter hoogte van Delagostraat;
- Wijkpark Transvaal: onderzoek naar andere configuratie expansielus zodat bomen worden behouden;
- Delftselaan: de boring onder de Delfselaan te verlengen om bomen te besparen;
- Tripstraat: boom bij trambaan Tripstraat sparen door bijvoorbeeld schuin trambaan over te steken waarbij gemeente toezeggtte helpen toestemming van HTM te krijgen om warmteleiding net niet helemaal haaks de trambaan te laten passeren.

Voor de werkstroken lijken bomen onnodig te moeten verdwijnen. Gedeputeerde Staten wordt gevraagd om de effecten in kaart te brengen en of de situering van werkterreinen anders kan worden ingericht zodat meer groen kan worden behouden.

Wij attenderen op de voorwaarden in het ontwerpbesluit dat pas gekapt mag worden nadat een combi-APV instemmingsbesluit op artikelen 2:10a en 2:11 is afgegeven door het college en niet gekapt mag worden in het broedseizoen (15 maart t/m 15 juli).

Stikstof

Met de aanleg van deze leiding wordt stikstof uitgestoten, dat neerslaat op de al overbelaste natuur. De provincie moet maatregelen nemen om deze uitstoot tijdens de werkzaamheden te beperken, bijvoorbeeld door de inzet van goede bouwlogistiek en elektrisch bouwmaterieel en aangeven hoe de dit kan worden gecompenseerd. Wij verwachten dat deze uitstoot zal worden beperkt en geen gevolgen zal hebben voor de natuur of de Haagse woningbouwambities.

Bewoners

De aanleg van de warmtetransportleiding veroorzaakt overlast voor ondernemers en bewoners en de leefbaarheid wordt geruime tijd aangetast. In H13 van de MER wordt aandacht besteedt aan de Woon- en Leefomgeving. Het gaat dan bijvoorbeeld over warmteuitstraling en trillingen. Wat mist is een sociale impactanalyse waaruit blijkt wat dit betekent voor de sociale context, de positieve sociale effecten en eventuele negatieve sociale effecten. Wij willen duidelijk in kaart hebben gebracht welke maatregelen genomen worden om overlast te beperken. Specifiek wordt gevraagd hoe bewoners actief worden geïnformeerd, waar meldingen van overlast gedaan kunnen worden, en wie verantwoordelijk is om de overlast te beperken en zo nodig te compenseren. Waar kunnen bewoners en ondernemers vragen stellen of zorgen uiten? Op 25 maart 2021 is een informatie avond georganiseerd. De doelgroepen zijn helaas niet goed bereikt ondanks de inspanningen van LdM C.V. Wij verzoeken u om aan te geven wat wordt gedaan om die doelgroepen wel te bereiken? Verzocht wordt om een centraal informatiepunt te organiseren waar alle direct belanghebbenden, zoals bewoners en ondernemers, terecht kunnen.

In het kader van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen: wat voegt dit project toe in het kader van werkgelegenheid?

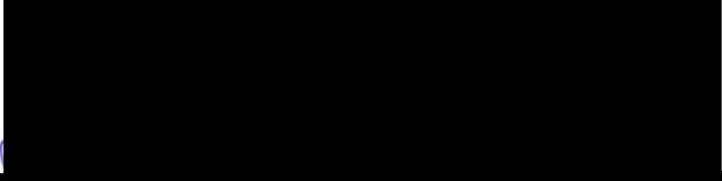
In de gemeenteraad leven zorgen over de tracékeuze en de overlast voor de bewoners. Vooral de keuze voor de Kempstraat en het Wijkpark Transvaal vraagt om een nadere toelichting door Gedeputeerde Staten. De aanleg van dit deel van het tracé zal heel veel bewoners en ondernemers direct raken. Dit, terwijl in deze tijd ondernemers het al zeer zwaar hebben vanwege Corona. Graag krijgen wij nadere toelichting waarom niet gekozen is voor alternatieven, zoals de Schalk Burgerstraat of De la Reyweg/Loosduinseweg.

Gemeente Den Haag

Ons kenmerk
DSB.10096826

Aan de commissie MER en de Provincie Zuid-Holland vragen wij om een sociaaleffectrapportage op te stellen, een paragraaf toe te voegen aan de combi-MER, en bewoners en belanghebbenden hierover te informeren. Dit aspect zit niet in de huidige combi-MER. We refereren hier ook aan de recente rapporten van Brenninkmeijer van 21 maart 2021, het PBL rapport 'Grote opgaven in een beperkte ruimte' van 8 april 2021, en ook aan een [artikel](#) met de titel 'Sociale Effecten in milieurapportage' van 1 november 2019 van commissiener.nl (nieuws rubriek). Citaat: "Een milieueffectrapport brengt de effecten van een plan of project op de omgeving in beeld voordat de overheid hierover een besluit neemt. Ook sociale effecten op de bevolking, zoals gezondheidseffecten en sociale verdeeldheid kunnen hier onderdeel van uitmaken. In andere landen is het gebruikelijk om deze effecten mee te nemen in een milieu- en sociale-effectenrapport. Door de sociale effecten van een plan vroegtijdig in beeld te brengen, kunnen ze een volwaardige plek krijgen in de besluitvorming."

Wij zien uw reactie op de hiervoor genoemde punten graag tegemoet.

Het college van burgemeester en wethouders, mede namens de publiekrechtelijke rechtspersoon gemeente Den Haag en de raad van de gemeente Den Haag,
de secretaris de burgemeester,

Ilma Merx

Jan van Zanen

PostNL
Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Ontvangst Scanstraat

28 APR. 2021

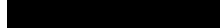
Provincie Zuid - Holland
26 APR. 2021
Datum Ontvangst

大正四七 特許三九四九號(特許)特許正正正正正

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
vrijdag 23 april 2021

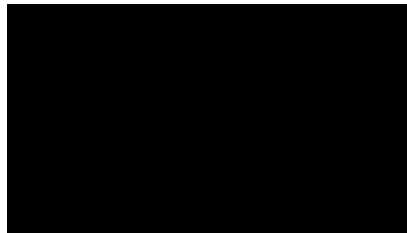
Correspondentienummer
623c982266d642f9a3ced064805846d7

Bijlagen
0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Achternaam:
Email:
Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:
Plaats:

's-Gravenhage

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Verzonden: donderdag 29 april 2021 16:06
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: Ingediende Zienswijze warmtetransportleiding

Goedendag ,

De reden is dat wij al lange tijd onderbrekingen hebben qua warmwater, waardoor wij vaak niet onder de douche kunnen omdat wij dan denken wat als het weer gebeurt dat je opeens koud water over je lichaam heen krijgt en waardoor je ziek wordt is al een paar keren gebeurt.

En ook geen excuses van ze maar wel blijven betalen waarvoor betalen wij als zij zich niet aan de afspraken houden. Ze zijn gewoon in gebreke en worden wij ook niet gecompenseerd ,wel moet ik zeggen dat ik 1 keer in die tijd dat ik op deze adres woont sinds 2010 wel gecompenseerd bent maar deze problemen hebben wij al 11 jaar en 1keer gecompenseerd worden is niet eerlijk .

En weet u wat het betekent als het winterse weer is en erg koud is en je kan de verwarming niet gebruiken omdat je geen warmwater hebt.

Ik ben niet de enige in deze wijk er zijn er heleboel die ook gedupeerd zijn door energie2.

Hoop dat u deze als bezwaar gebruikt.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: [REDACTED]@pzh.nl>

Aan: [REDACTED]

Verzonden: Thu, 29 Apr 2021 11:57:03 +0200 (CEST)

Onderwerp: RE: Ingediende Zienswijze warmtetransportleiding

Beste [REDACTED],

Het lukt mij niet u telefonisch te bereiken. Graag ontvang ik uiterlijk vandaag nog van u een reactie op onderstaande mail.

Als u vragen heeft kunt u mij op onderstaand telefoonnummer bereiken.

Vriendelijke groeten,

Beleidsondersteunend medewerker Elektriciteit Programma Energietransitie

070 441 [REDACTED]

[REDACTED]@pzh.nl

Provincie Zuid-Holland | Zuid-Hollandplein 1 Postbus 90602 | 2509 LP Den Haag

[https://eur03.safelinks.protection.outlook.com/?url=http%3A%2F%2Fwww.zuid-](https://eur03.safelinks.protection.outlook.com/?url=http%3A%2F%2Fwww.zuid-holland.nl%2F&data=04%7C01%7Cn.huenders%40pzh.nl%7Cb7f42dee5f0e46e5531e08d90b17e779%7C6d99bc288f284a73a50163a8e1eb3040%7C0%7C0%7C637553019558363459%7CUnknown%7CTWFPbGZsb3d8eyJWljojMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzliLCJBTil6IklhaWwiLCJXVCi6Mn0%3D%7C3000&sdata=7PN5OG8snxyQ2tPkSFJee%2B5hGQV8As21rr2XSmegUCo%3D&reserved=0)

[holland.nl%2F&data=04%7C01%7Cn.huenders%40pzh.nl%7Cb7f42dee5f0e46e5531e08d90b17e779%7C6d99bc288f284a73a50163a8e1eb3040%7C0%7C0%7C637553019558363459%7CUnknown%7CTWFPbGZsb3d8eyJWljojMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzliLCJBTil6IklhaWwiLCJXVCi6Mn0%3D%7C3000&sdata=7PN5OG8snxyQ2tPkSFJee%2B5hGQV8As21rr2XSmegUCo%3D&reserved=0](https://eur03.safelinks.protection.outlook.com/?url=http%3A%2F%2Fwww.zuid-holland.nl%2F&data=04%7C01%7Cn.huenders%40pzh.nl%7Cb7f42dee5f0e46e5531e08d90b17e779%7C6d99bc288f284a73a50163a8e1eb3040%7C0%7C0%7C637553019558363459%7CUnknown%7CTWFPbGZsb3d8eyJWljojMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzliLCJBTil6IklhaWwiLCJXVCi6Mn0%3D%7C3000&sdata=7PN5OG8snxyQ2tPkSFJee%2B5hGQV8As21rr2XSmegUCo%3D&reserved=0)

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Nicole Huenders <n.huenders@pzh.nl>

Aan: [REDACTED]
[REDACTED]
Aan: m.mahmutogullari@online.nl

Onderwerp: FW: Ingediende Zienswijze warmtetransportleiding

Beste heer Mahmutogullari,

We hebben van u een formulier voor een ingediende zienswijze ontvangen.
Helaas ontbreekt in het formulier de zienswijze waarop u wilt indienen, evenals een onderbouwend bezwaar.

Wellicht heeft u een extra bijlage hiervan? Ik ontvang graag de zienswijze waartegen u bezwaar maakt en waarom.
Bij voorbaat hartelijk dank.

[Redacted]
Nicole Huenders

[Redacted] steunend medewerker Elektriciteit Programma Energietransitie
[Redacted]
n.huenders@pzh.nl

Provincie Zuid-Holland | Zuid-Hollandplein 1 Postbus 90602 | 2509 LP Den Haag
[https://eur03.safelinks.protection.outlook.com/?url=http%3A%2F%2Fwww.zuid-holland.nl%2F&data=04%7C01%7C\[Redacted\]zh.nl%7Cb7f42dee5f0e46e5531e08d90b17e779%7C6d99bc288f284a73a50163a8e1eb3040%7C0%7C0%7C637553019558373411%7CUnknown%7CTWFpbGZsb3d8eyJWljiMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzliLCJBTil6lk1haWwiLCJXVCi6Mn0%3D%7C3000&data=PS2IYAteZKICvZFpE6lyD1ZBQ6Q00oTPhkaZ2MpiMsY%3D&reserved=0](https://eur03.safelinks.protection.outlook.com/?url=http%3A%2F%2Fwww.zuid-holland.nl%2F&data=04%7C01%7C[Redacted]zh.nl%7Cb7f42dee5f0e46e5531e08d90b17e779%7C6d99bc288f284a73a50163a8e1eb3040%7C0%7C0%7C637553019558373411%7CUnknown%7CTWFpbGZsb3d8eyJWljiMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzliLCJBTil6lk1haWwiLCJXVCi6Mn0%3D%7C3000&data=PS2IYAteZKICvZFpE6lyD1ZBQ6Q00oTPhkaZ2MpiMsY%3D&reserved=0)

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [Redacted]
Verzonden: vrijdag 23 april 2021 17:23
Aan: Idm <Idm@pzh.nl>
Onderwerp: Ingediende Zienswijze warmtetransportleiding

Hierbij ontvangt u een ingediend Zienswijze warmtetransportleiding.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 vrijdag 23 april 2021

Correspondentienummer
 bd058a63b56c4af8bb10312521db6773

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Tussenvoegsel(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (RET/HTM):

**Vergunning voor uitvoeren werkzaamheden op, in, boven,
 naast of onder lokale spoorwegen**

**Dit wordt een en al ellende. Dit is niet wat wij in Den Haag
 willen. Wij zijn tegen deze plannen. Er is al genoeg ellende
 hier gaande. Het laatste wat wij nodig hebben is troep dat
 onder de grond gaat lopen. En wij in de tussentijd met de
 werkzaamheden nog extra drukte krijgen op de weg.**

Akkoord

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 zaterdag 24 april 2021

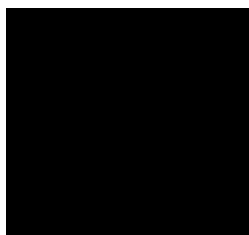
Correspondentienummer
 1ddc099f58a842c8b02d90246f21b974

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van
provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Verzonden: vrijdag 30 april 2021 12:21
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: Re: Ingediende Zienswijze warmtetransportleiding

Ik ben erop tegen omdat we er niets aan hebben als wijk. Daarnaast kijk ik er niet naar uit dat er weer straten komen open te liggen waardoor de infrastructuur een puinhoop is.

Van: [REDACTED]@pzh.nl>
Verzonden: maandag 26 april 2021 14:30
Aan: [REDACTED]hotmail.nl>
Onderwerp: FW: Ingediende Zienswijze warmtetransportleiding

Beste [REDACTED],

Wij hebben uw ingediende zienswijze ontvangen. Helaas missen wij de onderbouwing van de verschillende zienswijzen. Wellicht is deze niet goed meegezonden.

Kunt u ons deze onderbouwing nog sturen zodat wij een gedegen antwoord kunnen voorbereiden?

Bij voorbaat hartelijk dank.

Vriendelijke groeten,

[REDACTED]
Beleidsondersteunend medewerker Elektriciteit
Programma Energietransitie
070 441 [REDACTED]
[REDACTED]@pzh.nl

Provincie Zuid-Holland | Zuid-Hollandplein 1
Postbus 90602 | 2509 LP Den Haag
www.zuid-holland.nl

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Idm <Idm@pzh.nl>
Verzonden: maandag 26 april 2021 13:07
Aan: [REDACTED]@pzh.nl>
CC: [REDACTED]@rhdhv.com>
Onderwerp: FW: Ingediende Zienswijze warmtetransportleiding

Nr 10

-----Oorspronkelijk bericht-----

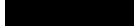
Van: [REDACTED]>
Verzonden: zaterdag 24 april 2021 01:00
Aan: Idm <Idm@pzh.nl>
Onderwerp: Ingediende Zienswijze warmtetransportleiding

Hierbij ontvangt u een ingediend Zienswijze warmtetransportleiding.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 zaterdag 24 april 2021

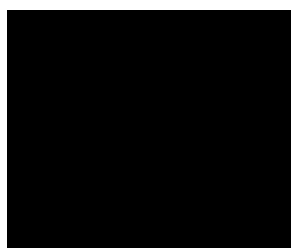
Correspondentienummer
 d0b15cd0a79643638797b961140b0187

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
 zienswijze

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze tracé warmtetransportleiding onder de Beatrixlaan

Delft, 24 april 2021

Ik dien deze zienswijze in als [REDACTED] van de vereniging van eigenaren van de Aart van der Leeuwlaan 960 – 1150 in Delft (een complex met 96 appartementen). Namens het bestuur laat ik u weten dat wij ernstig bezwaar hebben tegen het geplande tracé van de warmtetransportleiding onder de Beatrixlaan als onderdeel van de leiding tussen Vlaardingen en Den Haag.

In het aanvankelijke plan zou die leiding in de middenberm van de Beatrixlaan worden verwerkt. Omdat daar al leidingen liggen, is nu het plan – zo begrijpen wij - om de warmtetransportleiding te verplaatsen naar de strook tussen de sloot aan de kant van onze flat en het aanpalende fietspad. Bomen en bosschages in deze strook zouden daar voor moeten wijken. Wij als flatbewoners vinden dit een oplossing met aanzienlijke nadelen.

Het verkeer op de Beatrixlaan wordt nu deels aan het zicht onttrokken door deze bomen en bosjes. Als dit groen verdwijnt, zien we het verkeer van deze ontsluitingsweg van dichtbij voorbijrazen. We gaan dat verkeer ook veel meer horen, waar nu het groen nog een welkome auditieve buffer vormt. Ook vrezen we dat fijnstof straks meer dan nu vrij spel heeft. De verplichte terugplaatsing van 174 bomen als compensatie, zoals vermeld in de ontwerp-beschikking, biedt onvoldoende soelaas, omdat het vele jaren zal duren voordat de groenstrook weer dezelfde compactheid heeft als nu.

Graag wijs ik namens onze VvE op alternatieven.

- A – De grasstrook die grenst aan het asfalt van de Beatrixlaan en daar parallel mee loopt.
- B – Direct onder het fietspad dat langs de Beatrixlaan loopt. Mooie kans om dit wat vervallen fietspad meteen up-to-date te maken (zonder de kap van bomen).
- C – Aan de andere zijde van de Beatrixlaan (de Buitenhof-zijde). Hier is meer ruimte tussen de Beatrixlaan en de eerste bebouwing.

Onze flat maakt deel uit van een reeks van drie flats die naast elkaar aan de Beatrixlaan staan (de zogeheten Shell-flats), drie complexen met in totaal bijna 300 appartementen en circa duizend bewoners. Onze bezwaren en alternatieven zijn ook de bezwaren en alternatieven van de verenigingen van eigenaren in de andere flats.

Wij vertrouwen erop dat het plan alsnog wordt aangepast. Graag blijven we hierover in gesprek.

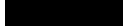
[REDACTED]
[REDACTED] VvE Aart van der Leeuwlaan 960 - 1150 in Delft
[REDACTED]
[REDACTED]

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 zondag 25 april 2021

Correspondentienummer
 a1b6097e90bf4bc78601ea5b0b8d37ee

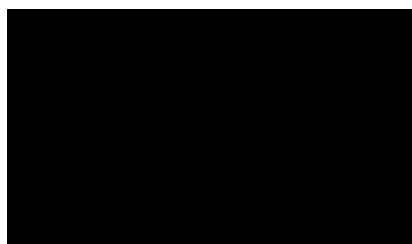
Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

's-Gravenhage

Ontwerp-PIP

**Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen
 Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
 Oneens met plan om leidingen tot hartje Den Haag aan te
 leggen. De leidingen kunnen ook stoppen bij de
 gemeentegrens en daarna een fabriek op te zetten ipv heel
 Den Haag 2 jaar lang openbreken. Er is geen
 draagvlakmeting gedaan onder Hagenaars.**

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

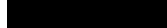
Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
zondag 25 april 2021

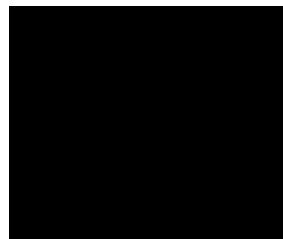
Correspondentienummer
83bca7b43bf34aa083b6b814d51d74b9

Bijlagen
1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Achternaam:
Email:
Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:
Plaats:
De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
zienswijze Aart van der Leeuwlaan16-206 def.docx

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze tracé warmtetransportleiding onder de Beatrixlaan
Kenmerk: DOS-2019-0003043

Ik dien deze zienswijze in [REDACTED] van de vereniging van eigenaren van de Aart van der Leeuwlaan 16-206 in Delft (een complex met 96 appartementen). Namens het bestuur laat ik u weten dat wij ernstig bezwaar hebben tegen het geplande tracé van de warmtetransportleiding onder de Beatrixlaan als onderdeel van de leiding tussen Vlaardingen en Den Haag.

In het aanvankelijke plan zou die leiding in de middenberm van de Beatrixlaan worden verwerkt. Omdat daar al leidingen liggen, is nu het plan – zo begrijpen wij – om de warmtetransportleiding te verplaatsen naar de groenstrook aan de kant van onze flat. Bomen en bosschages in deze strook zouden daarvoor moeten wijken. Wij als flatbewoners vinden dit een oplossing met ingrijpende gevolgen en aanzienlijke nadelen.

Het verkeer op de Beatrixlaan wordt nu deels aan het zicht onttrokken door deze bomen en bosjes. Als dit groen verdwijnt, zien we het verkeer van deze ontsluitingsweg van dichtbij voorbijrazen. We gaan dat verkeer ook veel meer horen, waar nu het groen nog een welkome auditieve buffer vormt. Ook vrezen we dat fijnstof straks meer dan nu vrij spel heeft. Per saldo leidt het plan tot een grote aantasting van ons woon- en leefcomfort. De verplichte terugplaatsing van 174 bomen als compensatie, zoals vermeld in de ontwerp-beschikking, biedt onvoldoende soelaas, omdat het vele jaren zal duren voordat de groenstrook weer dezelfde compactheid heeft als nu.

Graag wijs ik namens onze VvE op alternatieven.

- A – De grasstrook die grenst aan het asfalt van de Beatrixlaan en daar parallel mee loopt (zonder de kap van bomen).
- B – Direct onder het fietspad dat langs de Beatrixlaan loopt. Mooie kans om dit wat vervallen fietspad meteen up-to-date te maken (zonder de kap van bomen).
- C – Aan de andere zijde van de Beatrixlaan (de Buitenhof-zijde). Hier is meer ruimte tussen de Beatrixlaan en de eerste bebouwing.

Onze flat maakt deel uit van een reeks van drie flats die naast elkaar aan de Beatrixlaan staan (de zogeheten Shell-flats), drie complexen met in totaal bijna 300 appartementen en circa duizend bewoners. Onze bezwaren en alternatieven zijn ook de bezwaren en alternatieven van de verenigingen van eigenaren in de andere flats.

Wij vertrouwen erop dat het plan alsnog wordt aangepast. Graag blijven we hierover in gesprek.

Delft, 24 april 2021

[REDACTED]

[REDACTED] VvE Aart van der Leeuwlaan 16-206

[REDACTED]

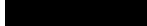
[REDACTED]

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
maandag 26 april 2021

Correspondentienummer
e9f7a549868f47519b47c7499bf0d0bd

Bijlagen
0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

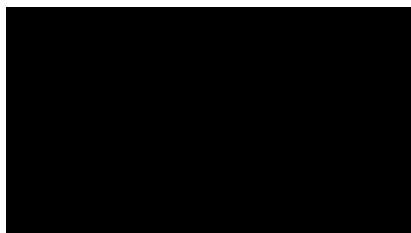
Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Geen warmte pijpen door de wijk

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

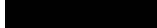
Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienschijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 maandag 26 april 2021

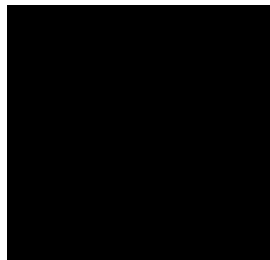
Correspondentienummer
 ae8ad14d87f14f2a9647f40de82e772b

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Tussenvoegsel(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienschijze
 betrekking heeft:

's-Gravenhage
 Ontwerp-PIP
 Combi-MER
 Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
 Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen
 Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
 Kenmerk: DOS-2019-0003043

Mijn zienschijze:

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij dien ik van
 Bewonersorganisatie Transvaal Zuid (BTZ) eea naar
 aanleiding van de kennisgeving terinzagelegging Ontwerp
 Besluiten Warmtetransportleiding Vlaardingen- Den Haag
 met het kenmerk DOS-2019-0003043, ontvangt u hierbij
 mijn zienschijze.

Overlast werkzaamheden
 Uit het plan begrijpen wij dat in een periode van 24
 maanden een van de belangrijkste aanrijroutes van Den
 Haag zwaar onder druk komt te staan. Dit gebeurt in een
 wijk waar de overlast en de druk al enorm is.

Als bewonersorganisatie vertegenwoordigen wij de
 belangen van de omwonenden en maken wij ons grote
 zorgen niet alleen over de genoemde werkzaamheden maar

ook over de verdere impact na de aanleg van het leidingnet. Met daarbij in gedachten of dit project, gezien ook door Warmtelinq beschreven toekomstige andere aansluitingen van andere duurzame oplossingen, wel nodig is.

Vragen

- het gehele traject Vlaardingen - Den Haag is 23 km lang
Waarbij wij ons kunnen voorstellen dat hoe dichterbij de bron, het Rotterdamse havengebied, zit hoe hoger de warmte opbrengst. Is na 23 km de warmteopbrengst in Den Haag nog wel voldoende om het geplande aantal huishoudens te voorzien van de benodigde warmte?
- Welk effect heeft het warmtetransport qua warmte voor de omgeving waar de leiding loopt?
- In het traject zijn diverse zgn expansielussen opgenomen wat zijn de risico's voor de omgeving hiervan
- Wat zijn na realisatie van het traject:
 - de daaruit voortvloeiende overlast qua aanleg en transport naar de woningen en bedrijven
 - de daaruit voortvloeiende aansluit en uiteindelijk afname kosten voor inwoners. Want wanneer je het eenvoudig benadert dan heeft men in Rotterdam een "warmte afvalprobleem" wat door de inwoners van de provincie wordt opgelost en waar deze zelfde bewoners straks ook nog eens (flink) voor moeten betalen. Hoe legt u dat uit?

Alle gegevens zijn correct en volledig ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[REDACTED]

Datum
 dinsdag 27 april 2021

Correspondentienummer
 0f2c848d86d242b4a65d8316a168098f

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

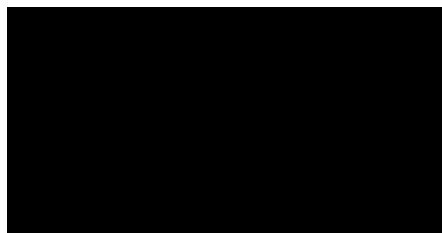
Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

**[REDACTED] Haagse Beppies actieve
 bewonersgroep en als bewoner Dien ik zienswijze in
 Naar aanleidingen de kennisgeving-besluiten warmte
 transportleiding (Vlaardingen -Den Haag)**

Hierbij mijn zienswijze

**Overlast werkzaamheden die totaal 24 maanden gaann
 duren**

Belangrijke aanrijroute komen zwaar onder druk te staan

Nog meer als nu al het geval is

Voorzie een grote gaos

In de toch al zo overhitte wijk (Transvaal)

Die al te maken heeft met veel problematiek

**Zoals leefbaarheid,overbewoning,verkeersveiligheid en
 parkeer problemen enzovoort**

**Wij maken ons dan ook grote zorgen om de gevolgen die
 het open breken van straten en lanen op de bewoners en
 ondernemers**

**Ook zal dit impact hebben op de eenzaamheid voor de
 ouderen**

**Wij willen als kwetsbare wijk Transvaal geen leiding door
 ons wijk en dat de plannen worden herzien**

Met vriendelijke groet [REDACTED]

Alle gegevens zijn correct en volledig

Akkoord

ingevuld:

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 dinsdag 27 april 2021

Correspondentienummer
 d200b76d943643e8984290498b1043ed

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Vlaardingen

Schiedam: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Schiedam: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Vlaardingen: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Vlaardingen: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan
 voor aanleg werkstroken en werkwegen**

2021 04 FB Vld Zienswijze Warmteleiding.pdf

Akkoord

Aan: Provincie Zuid-Holland, Team WarmtelinQ
Betreft: Warmtetransportleiding Vlaardingen – den Haag
Kenmerk: DOS-2019-000304
Van: Fietzersbond Vlaardingen

Datum: 27 april 2021

Geacht college,

Onze zienswijze heeft betrekking op de effecten voor het fietsverkeer en de voetgangers gedurende de aanleg van de warmteleiding in de gemeentes Vlaardingen en Schiedam.

De stukken over de gevolgen van de aanleg gedurende het project die ter inzage liggen, bevatten slechts uiterst minimale informatie.

Het enige dat wordt vermeld, is dat de Cricketweg gebruikt zal worden als werkverkeersweg en dat de bebording van verkeersomleidingen wordt geregeld.

Bij navragen bij de Gasunie en de gemeente Vlaardingen blijken de consequenties veel en ingrijpend te zijn. Des te pijnlijker is het dat er zo weinig over is terug te vinden in de officiële plandocumentatie. Hier wreekt zich dat de Fietzersbond niet als stakeholder is erkend in het vooroverleg.

Het is een landelijk verschijnsel dat in stedelijke gebieden vrijliggende fietspaden en bijbehorende bermen gebruikt worden voor het stallen van bouw -en tuingoederen. Ook in de gemeente Vlaardingen komt het keer-op-keer voor dat fietspaden gebruikt worden voor het stallen van goederen voor bouw- en renovatie werkzaamheden. Fietzers worden dan omgeleid gedurende het hele bouwproject terwijl de noodzaak voor zo'n lange duur ontbreekt.

Dat de Cricketweg, het Cricketpad en het Handbalpad (hierna te noemen Cricketweg) gedurende de aanleg-fase geheel worden afgesloten voor fietsers en wandelaars, is hiervan het zoveelste voorbeeld.

Voorts worden ook **alle** kruisende wandel -en fietspaden die aansluiten op de Cricketweg vanuit de bebouwde kom van Vlaardingen-Holy en vanuit de Schiedamse wijken Groenoord en Woudhoek afgesloten voor de gehele duur van het aanleg van de warmteleiding over het traject Vlaardingen – Delft(Kruithuisweg) . Dit is dus veel langer (circa 3 keer) dan de duur van de aanleg op het Vlaardings grondgebied langs de bebouwde kom.

De bestaande wegen Woudweg, Europaboulevard en Zwanensingel-Laan van Bol'Es blijven grotendeels open voor al het bestaande verkeer.

Voor de fietsers komen er **twee** (west-oost) verbindingen, die de Cricketweg kruisen over het tunneldak A4, langdurig te vervallen.

Dit zijn : Het Bovenlangs fietspad (ter hoogte van Holy Zuid - Groenoord) en het fietspad over de noordelijke Ketheltunnelmond (ter hoogte van Woudhoek – Holy Noord)

Daarnaast zijn er **vijf** wandelverbindingen vanuit de woonwijk Holy, die niet meer kunnen worden gebruikt om de recreatieterreinen op het dak van de A4 en de woonwijken in Schiedam (Woudhoek en Groenoord) te bereiken. Het recreatie- en groengebied bovenop het dak van de A4 zal vanuit Vlaardingen grotendeels voor twee jaar niet zijn te bereiken.

De (recreatieve) fietsers en wandelaars worden hierdoor onevenredig zwaar gedupeerd.

Na de aanleg van een landtunnel voor de A4 is er een fijnmazig netwerk aangelegd bovenop en over de A4 (Vlaardingen – Schiedam). De aanleg A4 heeft niet tot een barrière geleid, in tegendeel, de woonwijken van Vlaardingen en Schiedam zijn middels een gedetailleerd padennetwerk met elkaar verbonden.

Dit padennetwerk wordt nu geblokkeerd en geminimaliseerd door slechts de Europaboulevard en de Zwanensingel open te houden. Dit zijn drukke en functionele routes voor hoofdzakelijk utilitair fietsverkeer.

De motivatie voor dit langdurig afsluiten is dat grootschalige transporten op de Cricketweg gevaar opleveren voor fietsers en wandelaars. Iedere cijfermatige onderbouwing van de intensiteit en de grootte van dit werkverkeer ontbreken. De Cricketweg zal overigens als éénrichtingsweg gebruikt worden voor het werkverkeer.

Vooraf het niet mogen kruisen(oversteken) van de Cricketweg als werkwegtracé vinden wij een disproportionele maatregel. Op de Woudweg mogen het autoverkeer en fietsers/wandelaars deze werkverkeersweg echter wel oversteken.

Dat het gebruik van de Cricketweg als fietspad in de Zuid-Noord richting(vv) in combinatie met de functie werkverkeersweg gevaar kan opleveren, daar kan nog wel begrip voor worden opgebracht. Hierbij dient wel beseft te worden dat niet alleen het gebruik van de Cricketweg maar ook het alternatief over het fietspad Achterlangs onmogelijk gemaakt worden door de aanleg van de warmteleiding.

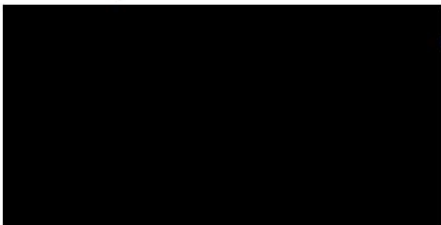
Iedere vorm van maatwerk in de vorm van gedoseerd oversteken (kruisen) van de Cricketweg (in plaats, datum en tijd!) wordt onmogelijk geacht met het woord “gevaarlijk”.

Wij vragen u om enkele kruisende fiets-wandelpassages over het Cricketpad mogelijk te maken, die er qua datum, tijdstip en plaats geschikt voor zijn. Voor een constructief overleg hierover, zijn wij beschikbaar.

Wij zouden graag in de gelegenheid worden gesteld om onze zienswijze, vanuit de optiek van de fietser en voetganger, mondeling toe te lichten.

Het belang van het fietsen en het (recreatief)wandelen in onze stedelijke samenleving wordt steeds groter en moet serieus genomen worden. Fiets- en wandelpaden zijn er in principe niet voor om alle mogelijke ruimtelijke problemen te faciliteren.

Hoogachtend,

Fietzersbond Vlaardingen,

Provincie Zuid Holland
 Team WarmtelinQ
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 Kenmerk DOS-2019-0003043

Den Haag, 26 april 2021

Betreft: Zienswijze Ontwerpbesluiten Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag

In februari 2020 heb ik als particulier een zienswijze ingediend over de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) Leiding door het Midden (LdM), die door de provincie, “omwille van de privacy”, geanonimiseerd is met mijn initialen L.K. Dat had voor mij niet gehoeven. Vandaar het verzoek om deze zienswijze onder mijn volledige naam te beantwoorden.

Vergeleken met de NRD/LdM stukken van vorig jaar is sprake van veranderingen en andere ontwikkelingen bij met name staatsbedrijf Gasunie, de investeerder in de beoogde warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag/WarmtelinQ (voorheen LdM). Daarnaast spelen actuele zaken zoals de WarmtelinQ + variant naar Leiden die van grote betekenis zijn voor het project. In de nu voorliggende provinciale stukken blijft dit buiten beschouwing. Voor een goede besluitvorming had dat wel moeten. In mijn zienswijze geef ik aan dat aansluiting van Den Haag op de WarmtelinQ een verkeerde en onverantwoorde beslissing is. De WarmtelinQ + variant, zonder aansluiting van Den Haag, is een beter alternatief dat in het rapport MER ten onrechte niet is meegenomen. Dat alternatief zou alsnog meegenomen en onderzocht moeten worden. In mijn zienswijze zal ik dit nader onderbouwen.

1. WarmtelinQ niet voor eind 2024 in bedrijf.

De beoogde warmtetransportleiding tussen Vlaardingen en Den Haag is een aftakking van de van warmtetransportleiding Leiding over Noord (LoN) van Eneco die in 2014 in bedrijf is genomen. Bij de aanleg van de LoN heeft Eneco in Vlaardingen al een T-stuk aangebracht om vanaf dit punt een nieuwe warmtetransportleiding de Leiding door het Midden (LdM) te gaan aansluiten om met havenwarmte het Haagse stadsverwarmingsnet van Eneco te gaan verwarmen. De (rest)warmte van de Haagse gascentrale van E.On (inmiddels Uniper) kan dan worden ingeruild voor Rotterdamse havenwarmte uit de nieuwe kolencentrale op de 2^e Maasvlakte. Het streven is om havenwarmte in Den Haag te gaan benutten ruim voordat eind 2022 de bestaande warmteleveringsovereenkomst (wlo) tussen Eneco en E.On afloopt. Voor beide energiebedrijven was dit een aantrekkelijke optie. Voor E.On was het benutten van kolenwarmte een garantie voor een lange levensduur van haar kolencentrale. Voor warmtemonopolist Eneco zorgt de LdM voor een groter afzetgebied voor warmte, met meer ‘gebonden’ klanten en een gegarandeerde grotere inkomstenstroom. Het gebruik van kolenwarmte in de ‘warmterotonde Zuid-Holland’ stuit op breed maatschappelijk verzet. Eerst van de gemeente Den Haag gevolgd door tuinders in het Westland, de Heinekenbrouwerij in Zoeterwoude waarna ook de gemeente Rotterdam omgaat. Bestuurlijk wordt besloten dat de LdM en de warmterotonde Zuid-Holland geen gebruik gaat maken van restwarmte van kolencentrales. Na het bestuurlijk uitsluiten van kolenwarmte wil Eneco havenwarmte van de AVR Rozenburg met de LdM in 2021 naar Den Haag gaan brengen. Eneco heeft met AVR een ruim en langlopend warmtecontract gesloten in eerste instantie voor transport over de LoN en levering in Rotterdam. Maar met genoeg capaciteit

voor transport over de LdM en levering in Den Haag. Eneco krijgt echter de financiering van de LdM niet rond. Provincie en EZ die zich al langjarig inzetten voor het benutten van Rotterdamse havenwarmte besluiten in te grijpen. De provincie Zuid-Holland benoemt de realisatie van een “bovenregionaal warmtenetwerk” tot provinciaal belang waarvoor de PCR (Provinciale Coördinatie Regeling) en het PIP (Provinciaal Inpassings Plan) van toepassing zijn waarmee de provincie de bestuurlijke regie over het project naar zich toetrekt en gemeenten als Den Haag die het project over hun grondgebied krijgen de aanleg slechts ‘marginaal’ kunnen toetsen. Minister Wiebes van EZK geeft staatsbedrijf Gasunie de opdracht een warmtetransportinfrastructuur in Zuid Holland te ontwikkelen, op basis van onafhankelijk transportbeheer, en stelt daarvoor € 90 miljoen subsidie beschikbaar.

Inmiddels is duidelijk dat LdM/WarmtelinQ vanwege de stikstof problematiek vertraagd is en pas eind 2024 gerealiseerd kan zijn. Om die periode tot (minimaal) eind 2024 te overbruggen is vanaf 2023 een nieuwe Haagse wlo met restwarmte van de Unipercentrale de enige optie. Dat kan ook want deze moderne gascentrale is in 2008 geheel gereviseerd en kan zeker tot 2030-2033 de stad Den Haag van lokale restwarmte blijven voorzien.

De Haagse raad stelt eind 2021 de ‘transitievisie warmte’ vast. Dat visiedocument zal in moeten gaan op een nieuwe Haagse wlo met Uniper voor tenminste de jaren 2023 en 2024. Een langere wlo tot b.v. 2030 met Uniper is ook mogelijk. De Haagse raad kan dan een afweging maken tussen enerzijds restwarmte en van een lokale gascentrale waarbij gebruik gemaakt wordt van het bestaande Haagse warmte(transport)net en anderzijds restwarmte van het 23 kilometer verderop gelegen Rotterdamse Haven en Industrie Complex (HIC) en aan te voeren over een nog aan te leggen kostbaar warmtetransportnet met voor Den Haag en zijn inwoners aanzienlijke milieuschade en veel overlast en schade in kwetsbare wijken. Met ook nog eens hogere warmtetarieven. Dat bleek afgelopen november in een door Gasunie georganiseerd ‘webinar’ over WarmtelinQ. Op de vraag over het tarief van WarmtelinQ voor Den Haag antwoordt Guido Custers de projectdirecteur Gasunie voor WarmtelinQ dat warmte in Den Haag zeker “niet goedkoper” wordt (zie webinar 3/11/20) op www.warmtelinq.nl). De Haagse wethouder Duurzaamheid Liesbeth van Tongeren, voorstander van de WarmtelinQ/LdM, vond het niet nodig om als Gemeente Den Haag een zienswijze bij de provincie in te dienen. De gemeenteraad legde zich daar niet bij neer en dwong af dat Den Haag een zienswijze gaat indienen die op 15 april jl raadsbreed is aangenomen. Voor de Haagse gemeenteraad zou de keus voor een langere wlo met Uniper en het afblazen van de WarmtelinQ naar Den Haag duidelijk moeten zijn. Mocht dat om wat voor (bestuurlijke) redenen deze collegeperiode nog niet het geval zijn dan zal die keus bij de komende gemeenteraadsverkiezingen wel gemaakt worden.

2. WarmtelinQ is voor Gasunie eerder een risico dan een kans.

Het ministerie EZK geeft Gasunie de opdracht om de Leiding door het Midden (LdM) en de leiding ‘Vondelingenplaat’(VP) te ontwikkelen op basis van onafhankelijk warmtetransportbeheer. Gasunie neemt de ontwikkeling van LdM over van initiatiefnemer Eneco. Voor de ontwikkeling van het regionale transportnet in Zuid-Holland heeft het Rijk tot en met 2030 € 90 miljoen gereserveerd. De beslissing is de uitkomst van uitgebreid overleg tussen onder meer de provincie Zuid-Holland, Havenbedrijf Rotterdam (HbR), Gemeente Rotterdam (WbR) , Gasunie, Eneco en het ministerie van EZK. (Nieuwsbericht EZK 9/9/19) Ook is er uitgebreid overlegd met de directeur Financiering van het ministerie Financiën, namens het Rijk (enig) aandeelhouder van de Gasunie. In de publicatie Publieke Aandelen

Monitor 2019 , meldt hij daarover: *“Ze hebben de schouders er onder gezet om warmte uit afval uit de Rotterdamse Haven naar Den Haag/Westland te brengen. En als je begint zit er een risico in: het is niet meteen rendabel. Er zit een onrendabele top, met een subsidie van EZ en een afspraak dat deze infrastructuur verwerkt kan gaan worden in de tarieven. Het hele traject heeft wel even geduurd; hier is lang de vraag geweest wie de verantwoordelijkheid op zich zou nemen. Het was natuurlijk ook een kans voor Gasunie dat zelf de transitie moet gaan maken van gas naar onder meer warmte”.*

Gasunie wil de transitie van een aardgastransportbedrijf naar een duurzame aanbieder van energie-infrastructuur maken langs vier trajecten; waterstof, groen gas, warmte en CO₂. Het Jaarverslag Gasunie 2020 (maart 2021) gaat nader in op de verschillende trajecten. Bij de transitie naar waterstof en groen gas wil Gasunie een “leidende positie” gaan innemen. In 2027 kan Gasunie al “een hoofdtransportnet gereed hebben dat waterstof vervoert tussen de grote industrieclusters van Nederland en naar omliggende landen, in combinatie met een centrale opslagfaciliteit die in 2026 gereed kan zijn”. De netten van Gasunie zijn bovendien gereed voor grootschalige invoeding van ‘groen gas’. Voor 2030 wordt cf Klimaatakkoord gestreefd naar 2 miljoen m³. Door de transitie naar waterstof en groen gas blijft de waarde van de aardgasinfrastructuur voor de maatschappij behouden. Waterstof en groen gas zijn voor Gasunie en voor ons land verreweg de belangrijkste transitietrajecten. Door gebruik te maken van de bestaande gasinfrastructuur dragen beide trajecten ook fors bij aan de betaalbaarheid van de komende energietransitie.

Voor warmte en CO₂ legt Gasunie de lat lager. Hier geen ‘leidende positie’ maar ‘een actieve rol’ bij de ontwikkeling van warmtetransportinfrastructuur en in de keten van CO₂-afvang/transport/opslag, het CCS project (Carbon Capture, & Storage). CCS is een van de weinige manieren waarmee energie-intensieve industrieën als raffinaderijen, op korte termijn en tegen relatief lage kosten grote hoeveelheden CO₂-uitstoot kunnen vermijden. CCS is van belang voor het behalen van de emissiedoelen in Nederland en Europa en onderdeel van het Nederlandse klimaatakkoord en de Europese Green Deal. De Europese commissie heeft voor Porthos een subsidie van € 102 miljoen toegezegd. Gasunie ontwikkelt Porthos samen met partners EBN en Havenbedrijf Rotterdam (HbR) met Air Liquide, Air Products, ExxonMobil en Shell als klanten die zelf de afvang van CO₂ ontwikkelen. In 2021 is de beslissing over Porthos voorzien met in 2024 de CO₂ injectie in het lege P18 gasveld.

WarmtelinQ moet een gereguleerd warmtetransportbedrijf worden met Gasunie als onafhankelijk netbeheerder. Deze wettelijke taak zou, in 2021 worden vastgelegd in de nieuwe Wet collectieve warmtevoorziening (v/h Warmtewet 2.0). Inmiddels is duidelijk dat deze omstreden wet nog geruime tijd op zich laat wachten. Gasunie heeft in haar internetconsultatie over deze wet (augustus 2020) aangegeven dat voor een beslissing van honderden miljoenen euro’s voor het realiseren van de warmtetransportinfrastructuur in Zuid-Holland een hoge mate van rechtszekerheid onontbeerlijk is. Die zekerheid ontbreekt nu de gewijzigde wet voorlopig nog niet in werking is getreden. Gasunie is “evenwel bereid” toch in 2021 de investeringsbeslissing te nemen, maar benoemt wel vijf serieuze bedenkingen inzake de Wet collectieve warmtevoorziening.

Het eerste punt betreft het aanwijzen van een warmtetransportbeheerder en het tussentijds intrekken van die aanwijzing. Dat zorgt voor onnodige onzekerheid die zijn weerslag kan hebben op het nemen van een positieve investeringsbeslissing. Ook ten aanzien van de “vele discretionaire bevoegdheden” voor toezichthouder ACM heeft het bedrijf veel bedenkingen.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheid die uitgaat van de efficiëntieprikkel voor de warmtetransportbeheerder en voor het proces voor het vaststellen van de tarieven van de warmtetransportbeheerder. Het laatste aandachtspunt van Gasunie betreft een onjuiste invulling van het “marktmodel” dat niet bijdraagt aan de totstandkoming en ontwikkeling van warmtetransportnetten.

Het onafhankelijke warmtetransportnet WarmtelinQ zou starten bij Vondelingenplaat (VP) in de Rotterdams haven en vandaar met een nog aan te leggen transportleiding van 8 kilometer naar Vlaardingen lopen (Zie Bijlage 1). Vanaf het T-stuk van de Eneco LoN begint de warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag. De aanleg van deze VP leiding(en), een samenwerking van Gasunie en Havenbedrijf Rotterdam (HbR), is uitgesteld. WarmtelinQ wordt daardoor gevoed met Eneco warmte van de AVR en deels vervoerd over de Eneco Leiding over Noord. Eneco bezit als monopolist de enige warmteverbinding waarmee haven warmte richting Den Haag en Leiden vervoerd gaat worden. Het inmiddels Japanse bedrijf Eneco is ook de investeerder van het Booster pompstation bij Delft om de druk hoog te houden. Uitstel van de VP leidingen roept serieuze vragen op over de positie van Gasunie als onafhankelijke warmtetransportbeheerder.

Van de vier transitietrajecten lijkt ‘warmtetransport’ voor Gasunie het minst belangrijke transitietraject met de grootste risico’s. Ondanks vele vragen en onzekerheden wil de Gasunie daar dit jaar een beslissing nemen. Maar het is zeer de vraag is of dit voor WarmtelinQ de “finale investeringsbeslissing” is zoals die door Gasunie en de bestuurlijke stukken is voorzien. Den Haag, het belangrijkste beoogde afzetgebied voor WarmtelinQ en cruciaal voor een positieve businesscase is uiterst onzeker. Gasunie zal dit jaar op zijn best een ‘halve’ investeringsbeslissing kunnen nemen. Al was het maar omdat de variant WarmtelinQ + in de voorliggende provinciale stukken geheel buiten beschouwing is gelaten.

3. De businesscase van warmtetransportnetten

In 1999 had Eneco ambitieuze plannen voor grootschalige benutting van restwarmte uit de Rotterdamse haven. De plannen, waarvoor veel Rijkssubsidie was toegezegd, omvatten de aanleg van een warmtetransportleiding van de Botlek naar Zuidplein waarmee in Rotterdam de aansluitwaarde warmte fors zou toenemen. In de VINEX wijken tussen Rotterdam en Den Haag was aansluiting voorzien voor 30.000 nieuwe woningen. VINEX was voor (rest)warmte een aantrekkelijk afzetgebied. Woningen moesten toen voldoen aan een warmtevraag (EPC) van 1000 m3 gas. De aanleg van warmtenetten in de veelal lege ‘weilandlocaties’ was relatief eenvoudig, goedkoop en aantrekkelijk. Warmtelevering telt extra bij de berekening van de EPC, dat scheelt isolatiemaatregelen en bouwkosten.

Het ambitieuze havenwarmte plan strandt vanwege diepe verdeeldheid in de top van Eneco. Medio 2000 gaat het nieuwe Eneco *energie* van start met een nieuwe visie. Energie wordt een marktvoorziening van private bedrijven in een grote Europese markt. Eneco is voor die ontwikkeling te klein en bereidt zich voor op verkoop aan een grote Europese speler. Lange termijn investeringen zoals warmtetransportleidingen en warmtenetten worden geschrapt. Achteraf kan je weinig anders vaststellen dat toen een historische kans gemist is voor het grootschalig benutten van havenwarmte in en buiten de regio Rotterdam.

De businesscase voor warmtetransportnetten is twintig jaar later veel moeizamer.

De vraag naar warmte is sterk gedaald en blijft dalen door betere isolatie en door klimaatverandering. De aanleg van twee warmtetransportleidingen (aanvoer en retour) met een breedte van ruim 10 meter wordt in de steeds vollere ondergrond veel complexer en

duurder. Volgens Han Fennema, CEO van Gasunie is warmtetransport “geen dikke businesscase”. Dat warmtetransportleidingen complex en riskant zijn blijkt uit het Warmtebedrijf Rotterdam (WbR) en de situatie op Rotterdam-Zuid. In 2005 gunde de gemeente Rotterdam de warmteconcessie voor Zuid aan Nuon en niet aan Eneco. Eneco was daar niet gelukkig mee en kon doordat het nog een ‘ongesplitst’ energiebedrijf was effectieve tegenmaatregelen nemen. De Raad van Bestuur Eneco gaf Han Fennema, toen directeur van E(neco)-netbeheer (het latere Stedin), opdracht in Rotterdam-Zuid een groot project te starten om *“in drie tot vijf jaar alle gasaansluitingen preventief te renoveren”*. Najaar 2013 neemt het WbR de De Nieuwe Warmte Weg (DNWW) in gebruik. Deze warmtetransportleiding van 26 kilometer loopt van AVR Rozenburg via Hoogvliet en Rotterdam Zuid naar het Maasstad ziekenhuis en de Wilhelminapier (Kop van Zuid). Vanwege de gasrenovatie en concurrentie van de Eneco LoN komt warmteafzet op Zuid slecht van de grond en beginnen de financiële problemen voor het WbR. De meeste woningen op Zuid, onder de rook van de haven, worden nog steeds met aardgas verwarmd.

Het WbR wil als oplossing voor de financiële problemen de 43 kilometer lange Leiding over Oost (LoO) gaan aanleggen om Leiden e.o. vanaf 2020 van havenwarmte te gaan voorzien. Het Warmtebedrijf Rotterdam (WbR) is uitgedraaid op een bestuurlijk en financieel fiasco en een raadsenquête. Voor Leiden is een nieuw warmtecontract gesloten tussen de Leidse Uniper centrale en Vattenfall (v/h Nuon) waarmee de sleutelstad tot 2026 verwarmd kan worden. Rotterdam heeft eind vorige jaar definitief afscheid genomen van de LoO. Rotterdam zet nu in op de WarmtelinQ + variant. In deze variant komt er bij Rijswijk een T-stuk van waar havenwarmte langs het Eneco warmtenet Ypenburg naar het warmtenet in Leiden gaat lopen. In de provinciale stukken ontbreekt de WarmtlinQ + variant maar staat de afgeblazen LoO nog steeds op de kaart ! (MER rapport p. 13). De Regionale Energiestrategie Rotterdam -De Haag, RES 1.0 noemt WarmtelinQ + wel. Deze RES 1.0 ligt tot 1 juli ter besluitvorming voor aan alle betrokken gemeenten, de waterschappen en Provinciale Staten van Zuid Holland. De warmtekaart van de RES 1.0 geeft op pagina 6 een actueel en goed beeld van de warmte situatie in de regio. (Zie Bijlage 2)

4. Restwarmte is CO2 vrij, maar niet “duurzaam”

Bij energieinstallaties wordt de CO2 uitstoot in zijn geheel toegerekend aan de hoofdactiviteit, de restwarmte die daarbij hoort is of die nu van een kolencentrale, een gascentrale of een olieraffinaderij komt is CO2 vrije warmte. De warmte bij WarmtelinQ/LdM is CO2 vrije warmte, zoals gebruikt door het min EZ en de Gasunie. De provincie hanteert in haar stukken vaak de misleidende term “duurzame” warmte. Eneco probeerde dat na de in gebruikname van de LoN ook bij een advertorial in een aantal kranten onder de kop “Lekker zwemmen in duurzame warmte”. De Reclame Code Commissie (RCC) heeft dat na een klacht van mijn kant in twee zittingen als misleidend beoordeeld. “Eneco mag warmte en Leiding over Noord niet duurzaam noemen” (Energiea 20/3/2015). Duurzame warmte is warmte uit hernieuwbare bronnen en dat is hier niet het geval. Gasunie geeft aan dat WarmtelinQ vooralsnog gevoed wordt met havenwarmte. Pas daarna is er sprake dat WarmtelinQ “in toenemende mate duurzaam wordt” door het gebruik van duurzame bronnen als aardwarmte. Voor Den Haag heeft WarmtelinQ een T-stuk opgenomen waarmee hoge temperatuur van 110 graden naar Den Haag Zuid West vervoerd wordt. In Zuid West ligt al een midden temperatuur warmte net (70 – 40 graden) gevoed door de retourwarmte van de Haagse stadsverwarmingen en duurzame warmte van

de geothermiebron Leyenburg. Het midden temperatuurnet Zuid West staat wel op de kaart van de RES 1.0 maar ontbreekt op de kaart van WarmtelinQ (zie Bijlage 1). Den Haag Zuid-West is het grootste gebied dat de gemeente en de woningcorporaties op warmte willen aansluiten. Voor een haalbare transitie van bestaande woningen in Zuid West gaat een belangrijke corporatie als Staedion uit van middentemperatuur warmte (70 -40 graden) die 'woonlastenneutraal' voor haar huurders moet zijn. Hoge temperatuur havenwarmte met hogere tarieven staat haaks op de beoogde warmtetransitie in Zuid West. Niet Den Haag Zuid-West maar Rotterdam-Zuid zou met havenwarmte verwarmd moeten worden.

5. MER onvolledig, WarmtelinQ +, zonder Den Haag, beter alternatief.

Het MER rapport beoordeelt 'collectieve warmte met restwarmte uit Rotterdam' als beste alternatief. Het rapport laat duurzame warmte als geothermie buiten beschouwing.

Ten onrechte omdat geothermie in Den Haag al benut wordt.

Het MER rapport laat ook WarmtelinQ +, zonder Den Haag, buiten beschouwing.

Gasunie heeft zonder uitzicht op warmteafzet in Den Haag geen businesscase voor WarmtelinQ. De aansluiting van WarmtelinQ naar Den Haag is het duurste en meest complexe traject van WarmtelinQ. Het is ook het meest omstreden traject zoals aangegeven in de zienswijze van de gemeente Den Haag. Voor WarmtelinQ bestaat in Den Haag geen maatschappelijk draagvlak. Bij andere gemeenten is dat draagvlak wel aanwezig. Op 26 maart hebben de gemeenten Vlaardingen, Delft, Midden-Delfland en Rijswijk daarover een intentieverklaring ondertekend. Iets soortgelijks geldt voor gemeenten in de Leidse regio. Deze gemeenten zouden garant moeten staan voor een hoeveelheid warmteafname. Op 7 april jl (Nu.nl) kwam naar buiten dat Leiden en andere gemeenten in plaats van een warmteafname garantie € 2 miljoen willen investeren in Warmteling+ en graag willen aansluiten op warmte uit Rotterdam. "Dat zou Gasunie vertrouwen moet geven in het project dat als alles meezit in 2026 gerealiseerd kan zijn". Gasunie zelf meldt in haar jaarverslag als 'strategisch risico': "Afnemend maatschappelijk draagvlak voor investeringen in warmte". Voor Den Haag ontbreekt draagvlak voor aansluiting op WarmtelinQ. Bij WarmtelinQ +, zonder de aansluiting Den Haag, is bij alle betrokken gemeenten wel draagvlak aanwezig. Het schrappen van de aansluiting naar Den Haag bespaart de Gasunie veel onrust en gedoe en tientallen miljoenen. Dat geld kan ingezet worden voor de realisatie van de WarmtelinQ + variant waar wel draagvlak voor is. Het trace van WarmtelinQ + loopt langs het Eneco warmtenet Ypenburg. Dit warmtenet van Eneco heeft 10.000 aansluitingen en een grote warmteafzet van ca 3,2 PJ. Aansluiting van dit Eneco warmtenet is een grote boost voor de haalbaarheid van WarmtelinQ +.

Deze variant WarmtelinQ + dient alsnog meegenomen en onderzocht te worden.

Den Haag, 26 april 2021

Louis Kannevorff,

[Redacted]

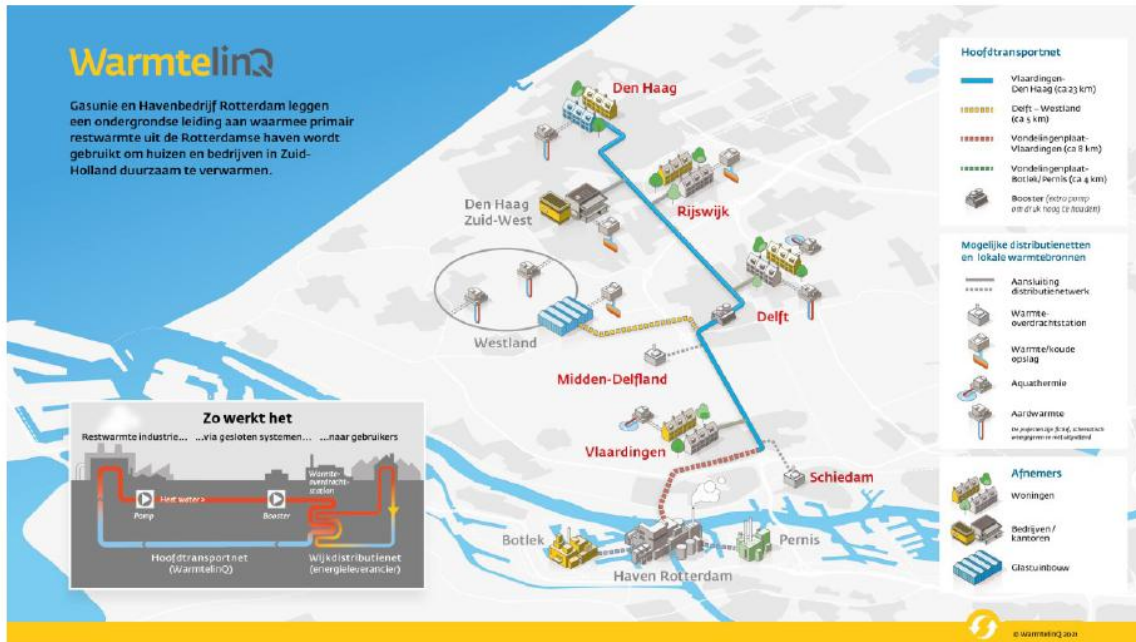
[Redacted] Den Haag.

[Redacted] [@kpnmail.nl](mailto:[Redacted]@kpnmail.nl)

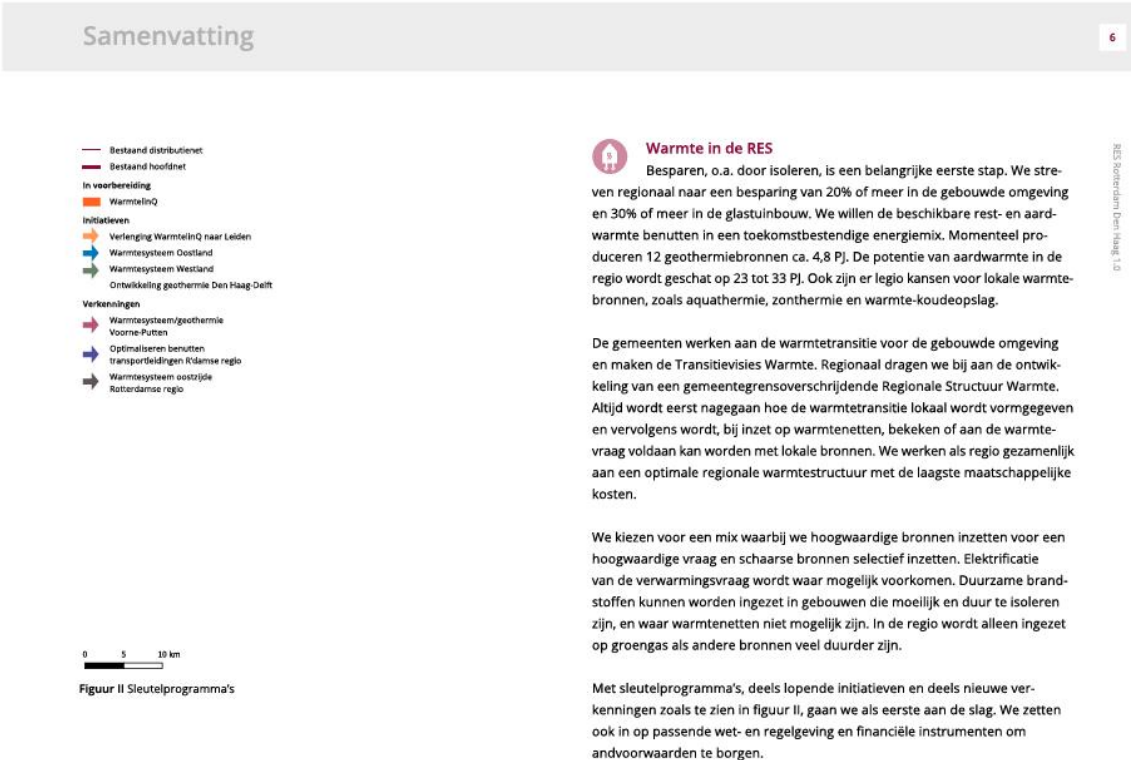
Bijlage 1 Overzicht WarmtelinQ 2021

Bijlage 2 Samenvatting RES 1.0 (pagina 6) met kaart warmtevoorziening

Bijlage 1. Overzicht WarmtelinQ 2021

Bijlage 2. Samenvatting RES 1.0 met kaart warmtevoorziening

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 woensdag 28 april 2021

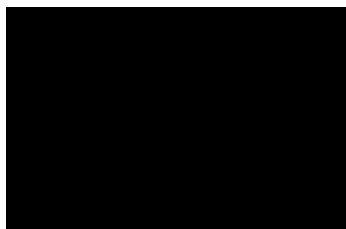
Correspondentienummer
 f72ea9524cfc4b93aa6cae49a3ca6dd7

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

's-Gravenhage
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
 Ik woon op de Bloemfonteinstraat, zijstraat van de
 Kempstraat. De leiding zal lopen door de Kempstraat. Ik
 vrees voor de slechte toegankelijkheid van de buurt. Als
 senior is dat vaak al moeilijk in een dichtbevolkte wijk als
 Transvaal. Ook is het niet verantwoord om zoveel bomen te
 kappen en de wijk helemaal open te gooien met alle
 gevolgen van dienen. Is het bovendien veilig dat kokend
 water? Wat voor garantie krijgen wij bewoners dat het
 veilig is? Kortom, ik wil geen leiding door de wijk. We
 hebben al genoeg problemen in Transvaal.

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Midden-Delfland
Vereniging

Samen voor een uniek landschap

Provincie Zuid - Holland

22 APR. 2021

Datum Ontvangst

Provincie Zuid-Holland
Team WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Onderwerp: **Zienswijze inzake het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan, de ontwerp besluiten in het kader van de Provinciale Coördinatieregeling en het concept Milieueffectrapport betreffende het project WarmtelinQ**

Schipluiden, 19 april 2021

Geacht bestuur,

De Midden-Delfland Vereniging komt op voor het open, groen en recreatief aantrekkelijk houden van het Midden-Delflandgebied voor de inwoners van de metropoolregio Rotterdam-Den Haag. Daarbij behoort het beschermen van het open cultuurhistorisch veenweidegebied met veehouderijen (koeien in de wei), aantrekkelijke natuur en bescherming van de weidevogelstand.

Dit belang, dat verder strekt dan alleen de gemeente Midden-Delfland, wordt breed onderschreven door alle gemeenten in en om het Midden-Delflandgebied. Voor uw provincie Zuid-Holland is dit reden geweest om eind 2017 het Midden-Delflandgebied, op grond van de Wet Natuurbescherming, aan te wijzen als eerste Bijzonder Provinciaal Landschap in Nederland.

Vanuit dat belang heeft de Midden-Delfland Vereniging het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan (ontwerp PIP; Arcadis, 10-02-2021), het concept Milieueffectrapport (concept MER; Arcadis, 10-02-2021) en de bijbehorende concept besluiten in het kader van de Provinciale Coördinatieregeling (PCR; meerdere documenten) betreffende het project WarmtelinQ bestudeerd en beoordeeld.

Duurzame warmte

De Midden-Delfland Vereniging onderschrijft het doel van het project WarmtelinQ: het gebruik van restwarmte uit de Rotterdamse haven om daarmee het gebruik van fossiele brandstoffen te beperken. Het zou mooi zijn als in ieder geval ook de kernen Schipluiden en Den Hoorn van Midden-Delfland, waar de warmteleiding vlak langs komt te lopen, daarvan zouden kunnen profiteren.

Maar naast het duurzame energieaspect moeten ook de andere belangen van het Midden-Delflandgebied worden betrokken, zodat voor de realisatie van dit project een voor dit gebied minst schadelijke oplossing voor deze warmteleiding wordt gevonden.

De plek waar deze andere belangen zouden moeten worden afgewogen, is in ieder geval de MER-beoordeling. Naar onze mening schiet de onderwerpelijke conceptversie daarin ernstig tekort.

Ontbrekende alternatieven in het MER

In reactie op de Nota Reikwijdte en Detailniveau betreffende het project WarmtelinQ (NRD; Arcadis, 29-10-2019) (zie bijlage) heeft onze vereniging voorgesteld twee alternatieven aan het MER toe te voegen.

Het eerste betrof een tracéalternatief, waarbij de warmteleiding de rijksweg A4 oversteekt via de landtunnel van de A4 tussen Vlaardingen en Schiedam in plaats van via het eco-aquaduct. In het Advies Reikwijdte en Detailniveau (ARD; Provincie Zuid-Holland, ongedateerd) wijst de provincie dit tracéalternatief af met argumenten die erop duiden dat ons voorstel door de provincie is begrepen als een aanleg **onder** de landtunnel door. Ons voorstel was evenwel om **over** de landtunnel heen te gaan met de aan te leggen warmteleiding, net als de leiding in het voorlopige voorkeursalternatief van het MER **over** het eco-aquaduct gaat (en niet onder de A4 door). Daarmee is helaas dit alternatief, dat het kwetsbare eco-aquaduct over de A4 zou ontzien, in het MER niet meegenomen, zij het dan op ondeugdelijke gronden.

Het tweede door ons aangedragen alternatief betreft een uitvoeringsalternatief, waarbij niet wordt gewerkt in het broedseizoen van de weidevogels. In het ARD stelt de provincie daarop: *'in het MER moet ook worden ingegaan op een uitvoeringsalternatief waarbij niet wordt gewerkt tijdens het broedseizoen van weidevogels (Z2.2)'*.

Op dit uitvoeringsalternatief wordt in het MER evenwel **niet** ingegaan. Daarmee voldoet het MER niet aan de wettelijke eisen en de eisen die daaraan door de Provincie Zuid-Holland zelf zijn gesteld. Het MER is daarmee onvolledig.

Ondeugdelijke onderbouwing

Vaak worden in het MER met betrekking tot gemaakte keuzes 'stakeholders' opgevoerd in de zin van 'in overleg met de stakeholders' en 'de voorkeur van stakeholders'. Nergens wordt vermeld wie die stakeholders zijn en welke van die stakeholders bij welke keuze de doorslag hebben gehad. Daarbij wordt wel vermeld wat de aard van de argumenten was, maar niet hoe die argumenten luiden en hoe zwaar die mee hebben gewogen in de keuze. De (13 !) keren dat die stakeholders worden opgevoerd, gaat dat vrijwel altijd vergezeld van argumenten van economische en technische aard; vrijwel nooit zijn dit ecologische of cultuurhistorische argumenten. Terwijl die wel degelijk relevant zijn, zeker op het deel van het tracé dat door het open Midden-Delflandgebied loopt. Dat lijkt te wijzen op een weinig evenwichtige samenstelling van de groep stakeholders.

Daarmee is de onderbouwing van die keuzes niet transparant en twijfelachtig en dus ondeugdelijk.

Beoordelingskader natuur

Onder het thema 'Soorten Wet Natuurbescherming' wordt alleen 'Bomenkap' als afzonderlijk beoordelingscriterium meegenomen. Alle andere flora- en faunasoorten worden gebundeld in het beoordelingscriterium 'Overige aantasting en verstoring'. Daardoor wordt niet zorgvuldig in beeld gebracht wat het effect (anders dan door bomenkap veroorzaakt) is van de alternatieven op:

- in en om het projectgebied nestelende en/of foeragerende vogels, waar onder weidevogels;
- in en om het projectgebied nestelende en/of foeragerende overige dieren;
- in en om het projectgebied aanwezige bijzondere 'ziltminnende' flora.

Dit zijn met name voor het deel van het tracé dat door het Midden-Delflandgebied loopt relevante criteria.

Omdat deze beoordelingscriteria niet in beeld zijn gebracht, komt ook niet naar voren hoe het project met deze aspecten omgaat. Het gebiedsthema 'Natura 2000, NNN en Weidevogelgebieden' volstaat in dezen niet, omdat (1) een soortgerichte beoordeling mogelijk andere aspecten voor het voetlicht brengt en wellicht tot andere keuzes leidt dan een gebiedsgerichte beoordeling en (2) de drie hierboven genoemde beoordelingscriteria ook buiten die drie typen gebieden een rol spelen.

Het ontbreken van deze beoordelingscriteria maakt de afwegingen binnen het beoordelingskader natuur onvolledig en daarmee ondeugdelijk.

In tabel 12-2 wordt gesteld dat tijdens de aanlegfase het transport van materieel niet zou leiden tot verstoring door geluid of tot visuele verstoring. Omdat dit zo indruist tegen een gevoelsmatige inschatting, behoeft dit, als het al waar is in dat open landelijke 'Bijzonder Provinciaal Landschap', een deugdelijke onderbouwing.

Beoordelingskader recreatie en ontspanningsgebied

Zoals in de eerste alinea van deze zienswijze opgemerkt, vervult het Midden-Delflandgebied een belangrijke rol als mogelijkheid voor de inwoners van de metropoolregio Rotterdam-Den Haag om dicht bij huis te recreëren. Onderhavig project zal in de aanlegfase naar verwachting van de Midden-Delfland Vereniging grote gevolgen hebben op deze functie van het gebied. Het ontbreken van dit aspect als beoordelingskader in het afwegen van de varianten wordt door de vereniging als omissie ervaren.

Daarnaast speelt het gebied een belangrijke rol in het ontwijken van hittestress voor de inwoners van de stedelijke gebieden rond om het gebied. Zoals bekend zal hittestress in het kader van de klimaatverandering in toenemende mate een rol gaan spelen. Ook dit element is onvoldoende in de beoordeling betrokken.

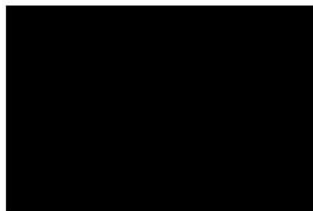
Conclusie

De Midden-Delfland Vereniging concludeert dat het onderhavige MER op belangrijke onderdelen onvolledig is en dat andere belangrijke onderdelen ondeugdelijk zijn onderbouwd. Het vaststellen van een PIP, alsmede het nemen van andere besluiten in het kader van de PCR, op basis van dit op onderdelen onvolledige en ondeugdelijk onderbouwde MER is naar onze mening onzorgvuldig en voldoet daarmee niet aan de wettelijke vereisten daarvoor.

Wij vragen u daarom het genoemde rapport op de bovengenoemde aspecten aan te vullen alvorens tot een verantwoord besluit voor het project WarmtelinQ te komen.

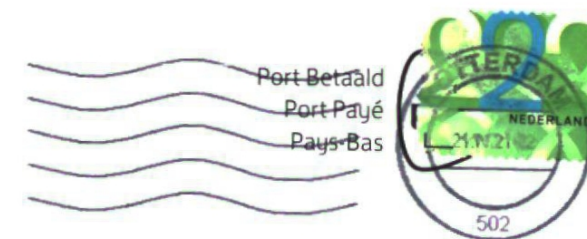
De Midden-Delfland Vereniging ziet met belangstelling uw reactie op deze zienswijze tegemoet. Indien nodig is de vereniging natuurlijk bereid deze zienswijze nader toe te lichten.

Hoogachtend,

Voorzitter Midden-Delfland Vereniging

Midden-Delfland Vereniging

Provincie Zuid
22 APR. 2021
Datum Ontvangst

Provincie Zuid- Holland
Team WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Ontvangst Stemp
22 APR. 2021

RX4CC #X830X0X#00#0000#

Bijlage

bij de zienswijze van de Midden-Delfland Vereniging inzake het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan, etc. inzake het project WarmtelinQ.

Aan de Provincie Zuid-Holland,
t.a.v. team LdM,
Postbus 90602,
2509 LP Den Haag

Onderwerp: **Zienswijze over Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) van de 'Leiding door het Midden (LdM)' kenmerk DOS-2019-0003043**

Schipluiden, 24 februari 2020

Geacht bestuur,

De Midden-Delfland Vereniging komt op voor het open, groen en recreatief aantrekkelijk houden van het Midden-Delfland gebied voor de inwoners van de metropoolregio Rotterdam-Den Haag. Daarbij behoort het beschermen van het open cultuurhistorisch veenweidegebied met veehouderijen (koeien in de wei), aantrekkelijke natuur en bescherming van de weidevogelstand.

Dit belang, dat verder strekt dan alleen de gemeente Midden-Delfland, wordt breed onderschreven door alle gemeenten in en om het Midden-Delfland gebied.

Voor uw provincie Zuid-Holland is dit reden geweest om eind 2017 het Midden-Delfland gebied, op grond van de Wet Natuurbescherming, aan te wijzen als eerste Bijzonder Provinciaal Landschap in Nederland.

Vanuit dat belang heeft de Midden-Delfland Vereniging de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) van de Warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag (Leiding door het Midden, LdM) beoordeeld, omdat deze leiding in de plannen voor een groot deel door het open Midden-Delfland gebied komt te lopen.

Als Midden-Delfland Vereniging onderschrijven wij het uitgangspunt om vanuit de duurzaamheidsgedachte restwarmte uit de Rotterdamse haven en hernieuwbare warmte in de stedelijke omgeving meer te gaan benutten.

Maar vanuit diezelfde duurzaamheidsgedachte moeten daarbij ook de belangen van het Midden-Delfland gebied worden betrokken.

Daarbij valt het ons op dat twee voor de hand liggende alternatieven voor de aanleg van de LdM in de NRD ontbreken; alternatieven die de natuur in het Midden-Delfland gebied meer ontzien dan de alternatieven, die wel worden beschouwd.

Deze alternatieven zijn:

- Een tracéalternatief, waarbij de oversteek van de LdM over de rijksweg A4 wordt gemaakt over de landtunnel van de A4 tussen Vlaardingen en Schiedam;
- Een uitvoeringsalternatief, waarbij niet wordt gewerkt in het broedseizoen van de weidevogels.

Belangrijk voordeel van het eerstgenoemde alternatief is dat de passage van de rijksweg A4 over het eco-aquaduct wordt voorkomen. Het eco-aquaduct is als enige oost-west passage van groot belang voor land- en waterdieren om de 7 km rijksweg tussen Vlaardingen/Schiedam te kunnen passeren. Niemand lijkt op dit moment met enige zekerheid te kunnen zeggen wat het gevolg is van een buisleiding met stoom van 130° C op het gebruik van het eco-aquaduct door de dieren die op deze passage zijn aangewezen. Hinder en verstoring voor deze dieren door o.a. warmte, geluid en trillingen afkomstig van de aanleg en het gebruik van de LdM kan hierbij van invloed zijn.

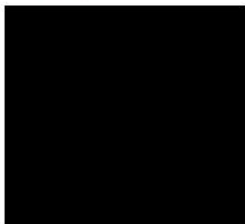
Voordeel van het tweede genoemde alternatief is dat het vernietigen en verstoren van weidevogels en hun nesten, hetgeen bij doorwerken in het broedseizoen onvermijdelijk zal optreden, wordt voorkomen.

Zonder deze alternatieven in de uitwerking van de plannen mee te nemen, kan naar onze mening niet in redelijkheid een Minst Belemmerend Alternatief worden gekozen.

Wij verzoeken u dan ook de twee genoemde alternatieven in het verdere proces te betrekken.

De Midden-Delfland Vereniging ziet met belangstelling uw reactie op deze zienswijze tegemoet. Indien nodig is de vereniging natuurlijk bereid haar zienswijze nader toe te lichten.

Hoogachtend,

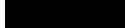
Voorzitter Midden-Delfland Vereniging

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 woensdag 28 april 2021

Correspondentienummer
 8d57397855d54cb69bb6c41e4b4b5aa3

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

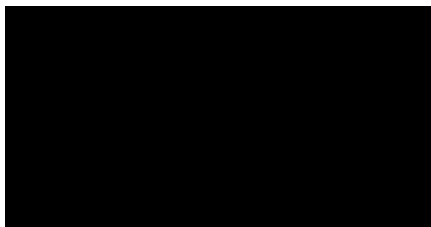
Postcode:

Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (RET/HTM):

**Vergunning voor uitvoeren werkzaamheden op, in, boven,
 naast of onder lokale spoorwegen**

Mijn zienswijze:

**Als haagse bewoner van de Transvaal ben ik tegen de
 plannen en heb ik liever niet dat de plannen doorgaan**

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienschijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 woensdag 28 april 2021

Correspondentienunder
 7b3a4d1180894638be647e496e8d2b72

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienschijze
 betrekking heeft:

[Redacted]

Mijn zienschijze:

's-Gravenhage
 Ontwerp-PIP
 Combi-MER
 Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
 Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen
 Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
 Dit heeft betrekking op de aanleg van warmteleidingen door
 de Haagse wijk Transvaal

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 woensdag 28 april 2021

Correspondentienummer
 bf97f951cb4f4585b6525f47b3afcef0

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

[Redacted]

Delft

Ontwerp-PIP

Combi-MER

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

**Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning
 waterstaatswerken en bijbehorende zones**

**Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning
 onttrekken van grondwater en infiltreren van water**

**Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van
 provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)**

**Rijkswaterstaat: Vergunning gebruik maken van
 waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)**

zienswijze warmtelinq trace.pdf

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

AFKOMSTIG VAN:

Delft, 27-04-2021

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED] Delft

E-MAIL: [REDACTED]

TEL.NR. [REDACTED]

ZIENSWIJZE OP WARMTELIJN TRACÉ VLAARDINGEN - DEN HAAG

KENMERK: DOS-2019-0003043

Het Warmtelijn project.

- Dit project moet pas van start gaan als er blijkt dat er te weinig restwarmte beschikbaar zal zijn om te kunnen verduurzamen. Volgens mij is er juist restwarmte te veel en wordt dit nu onnodig verplaatst van de ene plek naar de andere plek. Nu is de insteek precies andersom. In Rotterdam is er genoeg restwarmte over en wat kunnen wij daar mee doen. Terwijl dit niet nodig is.
- Het project is niet van duurzame oorsprong. De restwarmte moet volledig afkomstig zijn van een duurzame restbron om op korte termijn te stoppen met fossiele brandstoffen.
- Bij gebruik van industriële restwarmte moet er op zijn minst een afspraak gemaakt worden dat vanaf 2030 geen restwarmte van fossiele oorsprong aan het Warmtelijn net mag worden toegevoegd, zodat vanaf dan alle restwarmte van duurzame warmtebronnen afkomstig is. Het is nu nog onduidelijk hoe dit is opgenomen in het project.
- Het project is niet transparant genoeg. Veel is nog onduidelijk. Het project moet beter uitgewerkt worden en toegelicht worden, voordat er een besluit kan worden genomen of het project doorgang kan krijgen.
- Er is te weinig informatie voorziening geweest naar inwoners van de deelnemende gemeenten. Dit moet alsnog gedaan worden.
- Onvoldoende of geen informatie voorzieningen geweest op lokaal en gemeentelijk niveau naar de inwoners van de deelnemende gemeenten. Wat het Warmtelijn project inhoudt voor de inwoners en hun leefomgeving. Dit moet alsnog gedaan worden, voordat over het project kan worden besloten.
- Geen goede participatie geweest met inwoners van de deelnemende gemeenten. De eerste mogelijkheid voor participatie werd pas in Delft bekend gemaakt via een brief van de Gasunie van d.d. 15 maart 2021. Dit was een uitnodigingsbrief voor een informatieavond gehouden op 22 maart 2021. En dit was tevens alleen een informatieavond en geen insprekavond. De zienswijze procedure was toen al ingegaan en de inwoners hebben op deze manier alleen de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Bijna alles is al besloten en echt mee beslissen zit er niet meer in. Daarnaast zei de Delftse Wethouder Stephan Brandligt tijdens de gemeente vergaderingen dat het leidingentracé e.d. al vast staat en dat daar niks meer aan te veranderen is. Als de Wethouder Brandligt de waarheid spreekt, is hier duidelijk in gebreke gebleven en zorgt dit voor ontmoediging van participatie. Er moeten meer insprekavonden gehouden worden, zodat inwoners ook inspraak krijgen in het project.
- Het project is te grootschalig opgezet. Als eerste stap is het beter om lokaal in de buurt van de warmtebron de restwarmte in te zetten. Als dit lokale project goed werkt zonder grote

obstakels, dan pas het project opschalen naar een groter afzetgebied in de directe omgeving van de warmtebron en als laatste stap dan pas de restwarmte regionaal inzetten. Het project eerst klein en lokaal starten.

- Het project mist de uitleg, waarom de restwarmte moet worden gebruikt in de deelnemende gemeenten. Zeker als uit rekenmodellen blijkt dat de deelnemende gemeenten zelf genoeg (duurzame) restwarmte produceren of deze zelf kunnen gaan maken om te gebruiken. Het mist de uitleg waarom de restwarmte wel bijvoorbeeld in Den Haag moet worden gebruikt en niet in Rotterdam.
- Het project mist de uitgangspositie om de restwarmte zo efficiënt mogelijk in nabijheid van restwarmtebron in te zetten. Het mist de uitleg waarom er niet is gekozen om de restwarmte in regio Rotterdam in te zetten. Daar is een heel groot afzetgebied voor restwarmte. Er kunnen daar veel aansluitingen gerealiseerd worden met dit project.
- Het is niet duidelijk hoe uiteindelijk het gekozen tracé bepaald is en wie daarbij inspraak hebben gehad. Op welke gronden en feiten is het tracé bepaald. Op basis van WOB graag inzage geven in deze besluitvorming. Inwoners hebben niet mee kunnen beslissen en deze procedure moet opnieuw.
- Het project stagneert het echte verduurzamen van provincie Zuid-Holland.
- Bij dit project worden niet alle gekapte bomen gecompenseerd. Er wordt namelijk rekening gehouden dat er over 5 jaar minder bomen levensvatbaar zijn. Terwijl dit project voor verduurzaming staat. Een paar bomen onnodig niet compenseren voor het kappen ervan is incorrect. Deze bomen worden wel degelijk eerder gekapt dan noodzakelijk en moeten dus ook terug geplaatst worden.
- Door de hoge temperatuur van het restwarmtewater (120 °C) maakt het aansluiten voor bewoners onnodig duur. Het is nu alleen rendabel om het voor oude en slecht geïsoleerde huizen te gebruiken. Het is beter om de temperatuur van het restwarmtewater tot maximaal 70 °C graden te brengen. Dit maakt het tevens makkelijker om duurzame restwarmtewater, die meestal een lagere temperatuur heeft, aan de leiding terug te geven.
- Door de hoge temperatuur van de Warmtelinq leiding zal duurzame restwarmte, die van lagere temperatuur is, onnodig en inefficiënt verwarmt moeten worden om toe te kunnen voegen aan het water in de Warmtelinq Leiding. Deze lokale duurzame restwarmte zou daarom de prioriteit moeten krijgen om deze eerst lokaal te gebruiken. Dit tevens omdat deze LT-restwarmte goedkoper is om aan te sluiten.
- De gemeenten moeten geen verplichtingen krijgen om lokale duurzame (evt. gemaakte) restwarmte toe te voegen aan het Warmtelinq tracé.
- Het project is bij problemen te grootschalig opgezet. Bij calamiteiten in het leidingtracé zit heel Zuid-Holland zonder warmte. En daar is geen back-up systeem voor aanwezig. Dat moet verder uitgewerkt worden.
- De provincie Zuid-Holland had beter kunnen inzetten om lokale warmtenetten te ontwikkelen, waarbij lokale restwarmte lokaal gebruikt gaat worden.
- Het project mist veel doorberekeningen en een toekomstvisie. Wat zijn de kosten voor de afnemers en wat is het draagvlak? Wie zullen op vrijwillige basis gebruik willen maken van de Warmtelinq restwarmte. Hierbij ook rekening houdend met het feit dat duurzame LT-restwarmte voor afnemers goedkoper is om te gebruiken. Het gebruik van de Warmtelinq restwarmte moet daarbij wel op vrijwillige basis blijven. Kunnen inwoners straks kiezen uit meerdere energieleveranciers of is er straks een monopoly energieleverancier? Hoe kunnen we voorkomen dat de gebruiksprijs warmte omhoog gaat en hoe kunnen we dit straks voorkomen in dit project? Hoeveel gaat het kosten om Warmtelinq warmte aan te sluiten

aan huizen en flats? Welke restwarmtebronnen gaan we na 2030 gebruiken in plaats van de industriële restwarmte? Is dit dure project wel haalbaar en rendabel? Blijft er genoeg restwarmte beschikbaar als de leiding wordt doorgetrokken naar Leiden? Hoeveel kan bijvoorbeeld Delft hiervan blijven gebruiken? Gaat de Gasunie en/of provincie Zuid-Holland ook zorgen dat er straks genoeg duurzame restwarmte in de Warmteling leiding aanwezig is en komt die verantwoording niet bij de deelnemende gemeenten te liggen? De deelnemende gemeenten moeten daar niet voor opdraaien, want deze zijn al genoeg belast met het verduurzamen van hun eigen gemeente. Levert de aanleg van de Warmteling leidingen echt een verduurzaming op? Want bij de aanleg en de productie van materialen van zo'n groot tracé komt ook veel CO₂ vervuiling vrij. Daarnaast zullen er meer bomen verdwijnen, dan dat er terug geplaatst gaan worden. Is er rekening gehouden dat de leidingen na ongeveer 40 jaar verwijderd of vervangen moeten worden door de Gasunie en wie dat gaat financieren? Is dit ook al geregeld en meegenomen met de berekening financiële haalbaarheid van dit project. Het project mist de overtuiging dat dit project een succes kan worden en het uitgaansdoel gaat behalen. Laat in een duidelijk toekomstvisie plan, begeleid met goede actuele berekeningen, zien dat het Warmteling project over 10, 20 of 30 jaar zijn doelen kan behalen. Laat zien dat dit project haalbaar is, ook op financieel vlak. Zolang dit mist in de project stukken, kan dit project niet doorgaan.

- Het project is snel verouderd en zal op korte termijn niet meer nodig zijn. Innovatie en ontwikkeling in duurzaamheid gaat heel snel. Straks blijkt dat een andere methode van verduurzaming beter en ook goedkoper is. Is daar ook rekening mee gehouden? Het kan zijn dat dan niemand meer interesse heeft in het restwarmtewater. Kan dit project eerder stoppen zonder grote problemen en verplichtingen? Het gebruik maken van waterstofnetwerken is in heel Europa bezig met een grote opmars. Dit is wel 100% duurzaam en veel goedkoper in gebruik. En hierbij kan het huidige gasnetwerk in gebruik blijven. Mijn mening is om in te zetten op slimme innovatie voor de verduurzaming en CO₂ reductie.
- De Warmteling leidingen door de deelnemende gemeenten moeten geen verplichtingen geven aan de gemeenten. Als er geen gebruik van gemaakt wordt, of later niet meer, dan ook geen blijvende verplichtingen.
- De deelnemende gemeenten moeten niet verantwoordelijk gehouden worden voor het slagen van het Warmteling project. Deze verantwoording moet volledig bij de provincie Zuid-Holland liggen. Ook financieel.

Het Warmteling tracé dwars door Delft heen.

- Delft heeft geen Warmteling tracé nodig. Uit berekeningen is gebleken dat Delft straks zelf al genoeg warmtebronnen heeft om geheel Delft mee te kunnen verwarmen. Daarom ook mijn verzoek, als er wel een tracé door Delft komt, om bij geen gebruik geen verplichtingen op te leggen aan de gemeente Delft.
- Het gekozen tracé dwars door Delft heen is niet handig gekozen i.v.m. de ontwikkeling van eigen duurzame warmtenetten. De verschillende warmteleidingen zullen elkaar in de weg zitten. Het Warmteling tracé aan de linkerkant langs of door Delft was een meer voor de hand liggend tracé geweest. Kies een ander tracé.
- Het gekozen tracé dwars door Delft gaat voornamelijk door zeldzame groenvoorzieningen heen. Deze moeten zoveel mogelijk gespaard worden. Er moet zeker geen tracé gekozen worden dat door ecologische kerngebieden en - hoofdnetwerken heen gaat. Er zijn genoeg

andere tracés te vinden die beter zijn voor de natuur en het leefklimaat. Kies een ander tracé.

- Het is niet duidelijk hoe het gekozen tracé tot stand is gekomen. Dit is totaal niet transparant. Wie heeft het geplande tracé gekozen en hoe is men tot dit besluit gekomen? Welke criteria zijn hierbij gebruikt en is de belangrijkheidsgraad van bepaalde criteria goed overwogen? Heeft het behoud van belangrijke ecologische kerngebieden daarbij een grote rol gespeeld? Waarom is er nu bijvoorbeeld gekozen voor een tracé dat door de ecologisch kerngebieden in Tanthof West gaat? Waarom is er niet voor een alternatieve route gekozen en op basis van welke criteria is dit niet gedaan. Het project moet beter uitgewerkt worden en toegelicht worden, voordat er een besluit kan worden genomen of het project doorgang kan krijgen.
- ? Er moet een ander tracé gekozen worden dat niet door ecologische kerngebieden gaat. En er moet duidelijk onderbouwd worden hoe de keuze van een bepaald tracé tot stand is gekomen. Op basis van WOB graag inzage geven in deze besluitvorming.
- Er is te weinig gekeken naar alternatieve tracés. Het tracé bij Delft langs de oostkant van de A4 is niet verder uitgewerkt, terwijl dit een beter alternatief zou kunnen zijn t.o.v. het nu geplande tracé. Er is te snel gekozen voor een bepaald tracé, terwijl dit een goede besluitvorming belemmert. Het is beter om meerdere tracés uit te werken en te toetsen, voordat er een tracé daadwerkelijk gekozen wordt. Zo zal het tracé langs de oostkant van de A4 geen verkeershinder geven, geen of minimale flora en fauna beschadiging geven en geen overlast voor de omwonenden geven. Daarnaast is de ligging van dit tracé zijlings van Delft ook veel praktischer i.v.m. de inpassing van andere lokale warmtenetten en voor de aansluiting van de grootverbruiker gemeente Westland.
- Ik ben van mening dat er niet goed gekeken is naar alternatieve tracés en dat er in een te vroeg stadium al voor een tracé is gekozen. Daar moet echt nog verder onderzoek naar gedaan worden. Als er een Warmtelinq trace komt in Delft, dan moet er voor een ander tracé gekozen worden, waarbij de ecologische kerngebieden ontzien worden.

Het Warmtelinq tracé dwars door de ecologische kerngebieden heen in woonwijk Tanthof West in Delft

- Het geplande Warmtelinq tracé gaat dwars door de zeldzame groenvoorzieningen van Delft heen, terwijl daar echt geen noodzaak voor is. Er zijn genoeg andere tracés uitvoerbaar, waarbij de groenvoorzieningen gespaard kunnen blijven. Kies een ander tracé.
- De ecologisch kerngebieden in Tanthof West zijn van hoge ecologische waarde, zijn juridisch geborgd en mogen niet zonder geldige reden schade ondervinden. Kies een ander tracé.
- De ecologische kerngebieden van Tanthof West zijn onderdeel van het ecologische hoofdnetwerk van Delft en mogen geen schade ondervinden aan deze huidige functie. Kies een ander tracé.
- Een deel van deze ecologische kerngebieden fungeert als Parkbos. Hier zijn bomen voor nodig, maar dit wordt zo goed als onmogelijk gemaakt door de geplande ondergrondse leidingen. Kies een ander tracé.
- Deze gebieden bevatten natuurvriendelijke oevers met een zelfreinigend vermogen van het oppervlakte water. Tijdens de “droge en open” plaatsing van de leidingen zal hier onacceptabele schade aan worden toegebracht. Kies een ander tracé.
- Dit smalle stuk groen ondervindt veel schade en ontwikkelingsbeperkingen door de aanleg van twee grote ondergrondse leidingen. Omdat het maar een smal stuk groen is, heeft de relatief brede beperkende strook hier grote invloed op de natuur. Zo kan er een heel groot deel van deze

ecologische zone niet meer beplant worden zonder grote beperkingen. Terwijl dit gebied een steeds grotere rol zal gaan spelen in het verminderen van geluidsoverlast en het tegengaan van luchtvervuiling van de steeds drukker wordende Kruithuisweg. De maatregelen voor vermindering van overlast zullen straks extra nodig zijn met de geplande verbreding van de A4. Denkbaar hierbij is het plaatsen van extra groene barrières, zoals een bomenlaan. Beperking in de ontwikkeling van deze ecologische zone is zeer zeker niet gewenst. Kies een ander tracé.

- De aanleg van de leidingen brengt in deze zone grote schade toe aan de flora en fauna. Deze gebieden zijn verblijfplaatsen van veel dier- en plantensoorten. Door de open en droge aanlegging van de leidingen is de impact groot en zullen veel dieren en planten verloren gaan. Kies een ander tracé.
- Er zullen hier hemelwaterproblemen ontstaan na de aanleg van het geplande tracé (zowel door de pomp als de leidingen). Kies een ander tracé.
- Tijdens en na de 'droge en open' aanleg van leidingen treedt er verhardingsprobleem op van de bodem. Dit is hier zeker niet gewenst. Kies een ander tracé.
- Aantasting van de ondergrondse natuur en structuur is hoogst waarschijnlijk denkbaar en hier niet wenselijk. Kies een ander tracé.
- Periodiek onderhoud, waaronder elke 40 jaar leidingen vervangen/weghalen, geeft steeds weer schade aan deze ecologische zone en is onacceptabel. En mogelijk nog vaker en eerder schade door calamiteiten aan de leidingen. Direct na de booster pomp zijn de leidingen meer onderhevig aan drukverschillen met negatieve impact, waardoor er tevens een verhoogd risico op calamiteiten is. Kies een ander tracé.

Pompstation in de woonwijk Tanthof West te Delft.

- Het totale ontwerp van het pompstation is niet transparant in de zienswijze procedure. Veel informatie ontbreekt. Het ontwerp van de pomp moet beter uitgewerkt worden en daarna ter inzage worden gegeven aan belanghebbenden en inwoners.
- De booster pomp hoeft helemaal niet op gemeentelijk grond van Delft gebouwd te worden. Het pompstation is voor het hele tracé van belang en heeft voor Delft geen toegevoegde meerwaarde. Kies voor de pomp een plek buiten Delft.
- De kosten van het pompstation moeten niet alleen door de gemeente Delft vergoed worden. Het pompstation is een essentieel onderdeel van het tracé en niet alleen in het belang van Delft. De kosten hiervoor moeten dan ook algemeen gedragen worden.
- Er is te weinig transparante informatie op gemeentelijk niveau naar inwoners van Delft gegeven. Veel inwoners van Tanthof West weten niet dat er een groot pompstation gepland staat in hun woonwijk. Dit moet alsnog gebeuren.
- Er is geen participatie geweest met de direct betrokkenen voor de zienswijze procedure. Als de inwoners van Tanthof West het überhaupt al weten, kunnen zij alleen nog maar hun zienswijze kenbaar maken bij de provincie Zuid-Holland. Bijna alles is al besloten en echt mee beslissen zit er niet meer in. Dat is wat de Delftse Wethouder Stephan Brandligt ook steeds benadrukt tijdens de gemeente vergaderingen. Hij zegt dat het leidingentracé en locatie van het pompstation in Delft al vast staat en er niks meer aan te veranderen is. Dit is onaanvaardbaar. Als de Delftse Wethouder Brandligt hierin de waarheid spreekt, is hier duidelijk in gebreke gebleven en zorgt dit voor het ontmoedigen van participatie.
- Een groen bestemming gaat verloren met de komst van het pompstation. Daarnaast geeft de aanwezigheid van een groot pompinstallatie een belemmering in de gereserveerde groenstroken die moeten aansluiten in de er naast gelegen groene deelplannen. Dit tast het

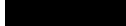
goed functioneren van het groene netwerk van Delft aan. De pomp moet op een andere locatie komen.

- In de groene woonwijk Tanthof West hoort geen groot experimenteel opvallend industrieel pompgebouw thuis met daarbij evt. licht- en vlaggenmasten. De pomp moet buiten de woonwijk worden geplaatst. Kies een andere locatie.
- Het pompstation geeft geluidsoverlast voor omwonenden in de woonwijk. De pompen geven een tonaal geluid. Hiervoor gelden andere geluidsnormen. Voor de overige geluiden, dus naast het pompgeluid, wordt nu de handleiding meten en rekenen industrielaawaai gebruikt. Maar dit is echt een woonwijk en geen industrieterrein. Hier gelden geluidsnormen van een woonwijk. Tevens ervaart deze wijk al veel geluidsoverlast van de doorgetrokken snelweg A4 en er staat ook nog een A4 uitbreiding op de planning. Dit geeft weer extra geluidsoverlast en tevens door de steeds drukker wordende kruithuisweg. Deze woonwijk is ongewenst aan het veranderen van stille groene woonwijk naar een stedelijke woonwijk nabij drukke verkeerswegen. De pomp moet niet in de woonwijk Tanthof West komen.
- De draagkracht in de woonwijk heeft zijn maximum bereikt. Elke keer komt het leefklimaat van deze woonwijk onder druk te staan. Deze wijk heeft al veel nadelige invloeden moeten verduren. Denk hierbij aan de verlenging van de A4, het opstijgpunt voor hoogspanningskabels, geplande verbreding van de A4 en de steeds drukker wordende Kruithuisweg. Nu ook nog een groot pompstation in deze wijk plaatsen is niet geoorloofd. Kies een andere locatie voor de pomp.
- Het hoge pompstation geeft horizonsvervuiling. Kies een andere locatie voor de pomp.
- In een woonwijk brengt een groot experimenteel pompstation te veel gevarenrisico's. Pomp moet niet in een woonwijk geplaatst worden. Kies een andere locatie voor de pomp.
- De pomp veroorzaakt hier hemelwaterafvoer problemen. Kies een andere locatie voor de pomp.
- Het grote pompstation tast het leefklimaat en de groene entree van de wijk aan. Dit is niet wenselijk. Kies daarom een andere locatie voor de pomp.
- Er moet een betere locatie op het lange Warmtelinq tracé gezocht worden voor het grote experimentele pompstation. Een locatie die dan niet in een woonwijk ligt, het liefst buiten de bebouwde kom, en zal daarbij minder overlast en gevaar geven.

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
woensdag 28 april 2021

Correspondentienummer
521aa81915c34225b4bab7faae0f57be

Bijlagen
1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

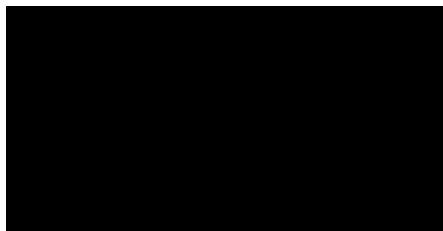
Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Toegevoegde bijlage(n):

's-Gravenhage

Ontwerp-PIP

Ontwerpbesluiten Warmtetransportleiding
Vlaardingen.docx

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Ontwerpbesluiten Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag

In het ontwerpbesluit wordt een warmtetransportleidingpijplijn voorgesteld door de wijk Transvaal in Den Haag. Transvaal is een kinderrijke en dichtbevolkte wijk met tal van problemen op het gebied van huisvesting, aantasting van de leefbaarheid en weinig groen. Het aanleggen van een warmtetransportleidingpijplijn kan ervoor zorgen dat de wijk voor een langere tijd niet bereikbaar is. In de huidige Corona crisis kan dit een doodsteek zijn voor de wijkeconomie. Daarbij kunnen bij openbrekingen gevaarlijke situaties ontstaan voor de buurt, in speciaal geval voor de kinderen. Het stoort mij dat de gemeente Den Haag niet gekeken heeft naar een alternatief buiten de wijk om. De eerder genoemde problemen zijn bij de gemeente bekend, maar het komt over de Transvaal weer als een afvoerputje wordt behandeld. Zolang wijkbewoners niet klagen is het koek en ei lijkt het credo.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

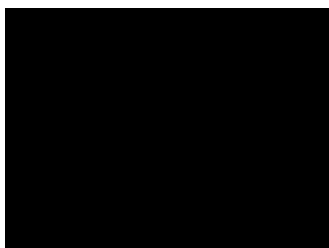
Correspondentienummer
 738e7220d5004cafb449a370e5372c3

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Tussenvoegsel(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 Website, facebookpagina en/of Twitter:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft

Ontwerp-PIP

Combi-MER

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

**Het betreft een voorlopige zienswijze namens de
 gemeenteraad van Delft. De zienswijze wordt door de
 gemeenteraad definitief vastgesteld in de raadsvergadering
 van 11 mei 2021. De definitieve zienswijze wordt na deze
 raadsvergadering bij u ingediend.**

Voorlopige zienswijze Gemeenteraad Delft WarmtelinQ.pdf

Mijn zienswijze:

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Provincie Zuid-Holland
Team WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Delft, 29 april 2021

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij stuur ik u de zienswijze van de gemeenteraad van Delft over de aanleg van WarmtelinQ door Delft (kenmerk DOS-2019-0003043). Deze zienswijze is op 29 april 2021 als voorlopige zienswijze verstuurd omdat formele vaststelling van deze zienswijze door de gemeenteraad zal plaatsvinden tijdens de gemeenteraadsvergadering van 11 mei 2021.

Algemeen

Sociale Effect Rapportage in de combi-MER

De gemeenteraad van Delft vraagt om een sociale effecten rapportage op te stellen of een paragraaf toe te voegen aan de combi-MER waarin aandacht wordt besteed aan de sociale effecten van het project. Wij refereren hier aan het artikel¹ met de titel 'Sociale Effecten in milieuraapportage' van 1 november 2019 van de Commissie voor de milieueffectrapportage.

Geen financiële bijdrage, ook niet bij tegenvallers

De WarmtelinQ is een project dat gefinancierd wordt door de Gasunie met steun van het rijk, waaraan Delft geen financiële bijdrage levert. Delft verleent haar medewerking aan de aanleg en ziet mogelijkheden om in de toekomst warmte uit WarmtelinQ te gebruiken bij het realiseren van haar eigen duurzaamheidsambities. De gemeenteraad van Delft benadrukt dat alle (financiële) risico's van aanleg en exploitatie bij de initiatiefnemers van WarmtelinQ liggen, en dat Delft dus geen financiële bijdrage zal leveren in geval van tegenvallers bij aanleg of exploitatie.

Aanleg van WarmtelinQ

Overlast door werkzaamheden

Het tracé van WarmtelinQ loopt dwars door Delft heen, langs enkele van de drukste wegen van de stad en langs enkele van de dichtstbevolkte woonwijken. De impact op de stad tijdens de aanleg van WarmtelinQ zal daarom ook aanzienlijk zijn. Direct omwonenden krijgen tijdens de werkzaamheden te maken met geluidsoverlast. Wegen en vooral fietspaden zullen tijdelijk afgesloten worden. De gemeenteraad van Delft vraagt aandacht voor tijdige en correcte communicatie met bewoners en ondernemers in Delft.

¹ [Sociale effecten in milieueffectrapportage - Commissiener.nl](#) Citaat hieruit: "Een milieueffectrapport brengt de effecten van een plan of project op de omgeving in beeld voordat de overheid hierover een besluit neemt. Ook sociale effecten op de bevolking, zoals gezondheidseffecten en sociale verdeeldheid kunnen hier onderdeel van uitmaken. In andere landen is het gebruikelijk om deze effecten mee te nemen in een milieu-en sociale-effectenrapport. Door de sociale effecten van een plan vroegtijdig in beeld te brengen, kunnen ze een volwaardige plek krijgen in de besluitvorming".

Uiteraard dient zoveel als mogelijk voorkomen te worden dat omwonenden tijdens de aanleg overlast ondervinden. Hoewel we begrijpen dat enige overlast onvermijdelijk is, vragen wij in het bijzonder aandacht voor de woningen in de omgeving van de werkzaamheden die te maken krijgen met geluidshinder die buiten de normen van het Bouwbesluit 2012 valt. Voor deze woningen vragen wij u de werkzaamheden zoveel mogelijk tijdens reguliere werktijden uit te voeren, waar en daarnaast waar nodig geluidsbeperkende maatregelen te treffen. Voor de bewoners van woningen die tijdens de nachtperiode (23:00 – 7:00) te maken krijgen met geluidshinder buiten de voor die tijden aanvaardbare geluidsnormen, moet in overleg met deze bewoners gezocht worden naar maatwerkoplossingen zoals bijvoorbeeld hotelovernachtingen tijdens deze periode.

De werkstroken hebben op sommige plekken een breedte van tientallen meters. Dit betekent dat de aanleg van WarmtelinQ erg zichtbaar zal zijn en er ook (tijdelijk) groen zal moeten verdwijnen. Wij wijzen erop dat het belangrijk is dat het ruimtebeslag duidelijk en tijdig zichtbaar gemaakt wordt. Dit voorkomt keer op keer een uitleg waarom deze ruimte nodig is en groen (tijdelijk) aangetast wordt.

Impact aanleg op het groen

Voor de aanleg van WarmtelinQ moeten er in Delft 194 bomen en 6.031 m² bosplantsoenvakken worden gekapt. We wijzen erop dat de vergunningsvoorwaarden voorschrijven dat alleen buiten het broedseizoen (15 maart t/m 15 juli) mag worden gekapt.

Opwarming van omringende grond tijdens de exploitatie van de warmteleiding kan mogelijk effecten hebben op de kwaliteit van het groen. In de MER (pg 180) wordt gesproken over ontwerpwaarden van een temperatuurstijging van 2 – 5 graden in een strook ‘van orde grootte 2 tot 4 meter’ om de warmteleiding heen. Geschreven wordt dat een dergelijk temperatuurstijging “in de wortelzone planten en dieren kan beïnvloeden” en dat “in de winter [...] de bodem vaker vorstvrij [zal] blijven waardoor koude gevoelige soorten zeer lokaal een grotere overlevingskans hebben en in de zomer [...] de bodem door de iets hogere temperatuur niet alleen wat warmer [zal] zijn maar ook eerder uitdrogen doordat de verdamping hoger is”. De gemeenteraad van Delft zou graag samen met WarmtelinQ willen bepalen of deze lokale opwarming aanleiding moet zijn om het herinrichtingsplan ‘groen’ nog aan te passen.

Inpassing bovengrondse voorzieningen, waaronder pompstation

In Tanthof zal een pompstation langs de leiding worden geplaatst. In navolging van onze stadsbouwmeester², vragen wij u aandacht voor de ruimtelijke inpassing van dit pompstation. In de directe omgeving van deze beoogde locatie bevinden zich enkele woningen. Omwonenden kunnen in de toekomst met name ‘s nachts te maken krijgen met geluidsoverlast van dit pompstation. De gemeenteraad van Delft vraagt om maatregelen om het geluid van dit pompstation tot het minimum te beperken. Naar de omwonenden moet hierover tijdig en correct gecommuniceerd worden.

Toekomstig gebruik van WarmtelinQ

Hoewel we het nu enkel over de aanleg van WarmtelinQ door Delft hebben, kunnen we deze aanleg niet los zien van de toekomstige aanleg van een lokaal warmtenet in Delft waarmee gebouwen die nu nog met aardgas worden verwarmd straks worden verwarmd met warm water. Warmte die

² [2114284 Stadsbouwmeester - WarmtelinQ en warmtenet bovengrondse voorzieningen \(notubiz.nl\)](https://notubiz.nl/2114284-Stadsbouwmeester-WarmtelinQ-en-warmtenet-bovengrondse-voorzieningen)

(deels) afkomstig is uit WarmtelinQ. Deze koppeling tussen de aanleg van WarmtelinQ en het toekomstig gebruik van de aangeboden warmte wordt niet alleen in de politieke discussies gemaakt maar blijkt ook uit vragen en zorgen die wij als gemeenteraad van onze inwoners krijgen.

Communicatie over WarmtelinQ en toekomstige lokale warmtenetten

Gezien deze link tussen de aanleg van WarmtelinQ en het toekomstig gebruik van de warmte in Delft, vragen wij om bij de communicatie over de aanleg van WarmtelinQ de bewoners en ondernemers van Delft ook te informeren over wat de transitie naar warmtenetten voor hen gaat betekenen. Gemeente en provincie kunnen hier gezamenlijk optrekken. Om draagvlak voor de warmtetransitie te krijgen én te houden, is het belangrijk dat deze communicatie tijdig, volledig én eerlijk is. Zorgen bij onze inwoners en bij gemeenteraadsleden betreffen vooral de betaalbaarheid van warmte en het gebrek aan keuzevrijheid tussen leveranciers.

Veiligheid

Door de WarmtelinQ gaat straks zeer heet water stromen. Op de website van WarmtelinQ staat dat dit niet gepaard gaat met risico's, aangezien "de hoofdtransportleiding bestaat uit buizen die heel goed geïsoleerd zijn. De leiding is uitgerust met een lekdetectiesysteem. Als er een lekkage ontstaat, is dat dus direct bekend en kan die gedicht worden." Ondanks deze woorden, leven er bij inwoners en raadsleden zorgen dat bij een lekkage zeer heet water de oppervlakte kan bereiken. Blijkbaar zijn lekkages niet uit te sluiten. Kunt u, bijvoorbeeld door middel van een rapport van deskundigen, deze zorgen wegnemen?

Duurzaamheid en toekomstvastheid

Zowel onder inwoners als onder raadsleden leven zorgen of warm water afkomstig uit de Rotterdamse haven met haar petrochemische industrie wel duurzaam is. Delft heeft de ambitie in 2050 volledig CO₂-neutraal te zijn en in die ambities past het niet om tegen die tijd een groot deel van de stad te verwarmen met restwarmte deels uit niet-CO₂-neutrale industrie. Tegelijk leeft de zorg dat met de verduurzaming van de Rotterdamse haven er in de toekomst minder warmte geproduceerd blijft worden om de WarmtelinQ commercieel te exploiteren en de aangesloten gebouwen in de regio te blijven voeden.

Wij danken u voor de mogelijkheid een zienswijze in te dienen, en zien uit naar uw reactie.

Met vriendelijke groet,

De gemeenteraad van Delft

Namens deze,

Raadslid CDA

8.3-1

Aangenomen

MOTIE: Vaststellen zienswijze Gemeenteraad Delft WarmtelinQ

De gemeenteraad van Delft, in digitale vergadering bijeen op dinsdag 11 mei 2021, ter bespreking van het agendapunt 'Brief van het college inzake voortgang WarmtelinQ',

Constaterende dat

- Gasunie van plan is WarmelinQ aan te leggen, een warmteleiding van Vlaardingen naar Den Haag;
- De Provincie Zuid-Holland een voorlopig besluit genomen over het tracé;
- Het geplande tracé van WarmtelinQ dwars door Delft loopt;
- Het voorlopig besluit van de Provincie in maart en april van dit jaar ter inzage lag, waarbij belanghebbenden tot 29 april een zienswijze konden indienen;
- Namens de gemeenteraad van Delft op 29 april een voorlopige zienswijze is ingediend, die nog door de raad vastgesteld moet worden;

Overwegende dat

- Er in de stad ook zorgen leven over het effect op onder meer groen, geluidsoverlast tijdens aanleg en straks bij gebruik, duurzaamheid, betaalbaarheid voor toekomstige gebruikers, financiële bijdrage vanuit de gemeente, toekomstvastheid en veiligheid;
- De gemeenteraad van Delft, als politiek vertegenwoordiger van alle inwoners en ondernemers van Delft, dus belanghebbende is;

Stelt de voorlopige zienswijze WarmtelinQ zoals ingediend op 29 april j.l. vast.

En gaat over tot de orde van de dag,

CDA Delft
Gerrit Jan Valk

SP
Marjon Kok

Onafhankelijk Delft
Jolanda Gaal

ChristenUnie Delft
Bert van der Woerd

STIP
Marnix Weiler

Hart voor Delft
Coby de Koning

VVD Delft
Tessa van den Berg

PvdA Delft
Goriska van Cooten

D66 Delft
Boris van Overbeeke

GroenLinks Delft
Timo Töns

Delft, 29 april 2021

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij stuur ik u de zienswijze van de gemeenteraad van Delft over de aanleg van WarmtelinQ door Delft (kenmerk DOS-2019-0003043). Deze zienswijze is op 29 april 2021 als voorlopige zienswijze verstuurd omdat formele vaststelling van deze zienswijze door de gemeenteraad zal plaatsvinden tijdens de gemeenteraadsvergadering van 11 mei 2021.

Algemeen

Sociale Effect Rapportage in de combi-MER

De gemeenteraad van Delft vraagt om een sociale effecten rapportage op te stellen of een paragraaf toe te voegen aan de combi-MER waarin aandacht wordt besteed aan de sociale effecten van het project. Wij refereren hier aan het artikel¹ met de titel 'Sociale Effecten in milieuraapportage' van 1 november 2019 van de Commissie voor de milieueffectrapportage.

Geen financiële bijdrage, ook niet bij tegenvallers

De WarmtelinQ is een project dat gefinancierd wordt door de Gasunie met steun van het rijk, waaraan Delft geen financiële bijdrage levert. Delft verleent haar medewerking aan de aanleg en ziet mogelijkheden om in de toekomst warmte uit WarmtelinQ te gebruiken bij het realiseren van haar eigen duurzaamheidsambities. De gemeenteraad van Delft benadrukt dat alle (financiële) risico's van aanleg en exploitatie bij de initiatiefnemers van WarmtelinQ liggen, en dat Delft dus geen financiële bijdrage zal leveren in geval van tegenvallers bij aanleg of exploitatie.

Aanleg van WarmtelinQ

Overlast door werkzaamheden

Het tracé van WarmtelinQ loopt dwars door Delft heen, langs enkele van de drukste wegen van de stad en langs enkele van de dichtstbevolkte woonwijken. De impact op de stad tijdens de aanleg van WarmtelinQ zal daarom ook aanzienlijk zijn. Direct omwonenden krijgen tijdens de werkzaamheden te maken met geluidsoverlast. Wegen en vooral fietspaden zullen tijdelijk afgesloten worden. De gemeenteraad van Delft vraagt aandacht voor tijdige en correcte communicatie met bewoners en ondernemers in Delft.

¹ [Sociale effecten in milieueffectrapportage - Commissiener.nl](#) Citaat hieruit: "Een milieueffectrapport brengt de effecten van een plan of project op de omgeving in beeld voordat de overheid hierover een besluit neemt. Ook sociale effecten op de bevolking, zoals gezondheidseffecten en sociale verdeeldheid kunnen hier onderdeel van uitmaken. In andere landen is het gebruikelijk om deze effecten mee te nemen in een milieu-en sociale-effectenrapport. Door de sociale effecten van een plan vroegtijdig in beeld te brengen, kunnen ze een volwaardige plek krijgen in de besluitvorming".

Uiteraard dient zoveel als mogelijk voorkomen te worden dat omwonenden tijdens de aanleg overlast ondervinden. Hoewel we begrijpen dat enige overlast onvermijdelijk is, vragen wij in het bijzonder aandacht voor de woningen in de omgeving van de werkzaamheden die te maken krijgen met geluidshinder die buiten de normen van het Bouwbesluit 2012 valt. Voor deze woningen vragen wij u de werkzaamheden zoveel mogelijk tijdens reguliere werktijden uit te voeren, waar en daarnaast waar nodig geluidsbeperkende maatregelen te treffen. Voor de bewoners van woningen die tijdens de nachtperiode (23:00 – 7:00) te maken krijgen met geluidshinder buiten de voor die tijden aanvaardbare geluidsnormen, moet in overleg met deze bewoners gezocht worden naar maatwerkoplossingen zoals bijvoorbeeld hotelovernachtingen tijdens deze periode.

De werkstroken hebben op sommige plekken een breedte van tientallen meters. Dit betekent dat de aanleg van WarmtelinQ erg zichtbaar zal zijn en er ook (tijdelijk) groen zal moeten verdwijnen. Wij wijzen erop dat het belangrijk is dat het ruimtebeslag duidelijk en tijdig zichtbaar gemaakt wordt. Dit voorkomt keer op keer een uitleg waarom deze ruimte nodig is en groen (tijdelijk) aangetast wordt.

Impact aanleg op het groen

Voor de aanleg van WarmtelinQ moeten er in Delft 194 bomen en 6.031 m² bosplantsoenvakken worden gekapt. We wijzen erop dat de vergunningsvoorwaarden voorschrijven dat alleen buiten het broedseizoen (15 maart t/m 15 juli) mag worden gekapt.

Opwarming van omringende grond tijdens de exploitatie van de warmteleiding kan mogelijk effecten hebben op de kwaliteit van het groen. In de MER (pg 180) wordt gesproken over ontwerpwaarden van een temperatuurstijging van 2 – 5 graden in een strook 'van orde grootte 2 tot 4 meter' om de warmteleiding heen. Geschreven wordt dat een dergelijk temperatuurstijging "in de wortelzone planten en dieren kan beïnvloeden" en dat "in de winter [...] de bodem vaker vorstvrij [zal] blijven waardoor koude gevoelige soorten zeer lokaal een grotere overlevingskans hebben en in de zomer [...] de bodem door de iets hogere temperatuur niet alleen wat warmer [zal] zijn maar ook eerder uitdrogen doordat de verdamping hoger is". De gemeenteraad van Delft zou graag samen met WarmtelinQ willen bepalen of deze lokale opwarming aanleiding moet zijn om het herinrichtingsplan 'groen' nog aan te passen.

Inpassing bovengrondse voorzieningen, waaronder pompstation

In Tanthof zal een pompstation langs de leiding worden geplaatst. In navolging van onze stadsbouwmeester², vragen wij u aandacht voor de ruimtelijke inpassing van dit pompstation. In de directe omgeving van deze beoogde locatie bevinden zich enkele woningen. Omwonenden kunnen in de toekomst met name 's nachts te maken krijgen met geluidsoverlast van dit pompstation. De gemeenteraad van Delft vraagt om maatregelen om het geluid van dit pompstation tot het minimum te beperken. Naar de omwonenden moet hierover tijdig en correct gecommuniceerd worden.

Toekomstig gebruik van WarmtelinQ

Hoewel we het nu enkel over de aanleg van WarmtelinQ door Delft hebben, kunnen we deze aanleg niet los zien van de toekomstige aanleg van een lokaal warmtenet in Delft waarmee gebouwen die nu nog met aardgas worden verwarmd straks worden verwarmd met warm water. Warmte die

² 2114284 Stadsbouwmeester - WarmtelinQ en warmtenet bovengrondse voorzieningen (notubiz.nl)

(deels) afkomstig is uit WarmtelinQ. Deze koppeling tussen de aanleg van WarmtelinQ en het toekomstig gebruik van de aangeboden warmte wordt niet alleen in de politieke discussies gemaakt maar blijkt ook uit vragen en zorgen die wij als gemeenteraad van onze inwoners krijgen.

Communicatie over WarmtelinQ en toekomstige lokale warmtenetten

Gezien deze link tussen de aanleg van WarmtelinQ en het toekomstig gebruik van de warmte in Delft, vragen wij om bij de communicatie over de aanleg van WarmtelinQ de bewoners en ondernemers van Delft ook te informeren over wat de transitie naar warmtenetten voor hen gaat betekenen. Gemeente en provincie kunnen hier gezamenlijk optrekken. Om draagvlak voor de warmtetransitie te krijgen én te houden, is het belangrijk dat deze communicatie tijdig, volledig én eerlijk is. Zorgen bij onze inwoners en bij gemeenteraadsleden betreffen vooral de betaalbaarheid van warmte en het gebrek aan keuzevrijheid tussen leveranciers.

Veiligheid

Door de WarmtelinQ gaat straks zeer heet water stromen. Op de website van WarmtelinQ staat dat dit niet gepaard gaat met risico's, aangezien "de hoofdtransportleiding bestaat uit buizen die heel goed geïsoleerd zijn. De leiding is uitgerust met een lekdetectiesysteem. Als er een lekkage ontstaat, is dat dus direct bekend en kan die gedicht worden." Ondanks deze woorden, leven er bij inwoners en raadsleden zorgen dat bij een lekkage zeer heet water de oppervlakte kan bereiken. Blijkbaar zijn lekkages niet uit te sluiten. Kunt u, bijvoorbeeld door middel van een rapport van deskundigen, deze zorgen wegnemen?

Duurzaamheid en toekomstvastheid

Zowel onder inwoners als onder raadsleden leven zorgen of warm water afkomstig uit de Rotterdamse haven met haar petrochemische industrie wel duurzaam is. Delft heeft de ambitie in 2050 volledig CO2-neutraal te zijn en in die ambities past het niet om tegen die tijd een groot deel van de stad te verwarmen met restwarmte deels uit niet-CO2-neutrale industrie. Tegelijk leeft de zorg dat met de verduurzaming van de Rotterdamse haven er in de toekomst minder warmte geproduceerd blijft worden om de WarmtelinQ commercieel te exploiteren en de aangesloten gebouwen in de regio te blijven voeden.

Wij danken u voor de mogelijkheid een zienswijze in te dienen, en zien uit naar uw reactie.

Met vriendelijke groet,

De gemeenteraad van Delft

Namens deze,

Raadslid CDA

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

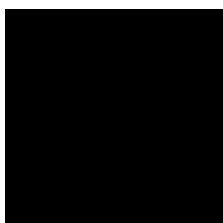
Correspondentienummer
 237ae0b29279429b983175bda7907931

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft

Ontwerp-PIP

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

**Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
 Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van
 provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)**

**Volgens mij wordt het gedeelte van het warmtenet dat door
 Delft mis gepland, onnodig door woonwijken en onder de
 stad door gebouwd.**

**Het is mijns inziens veel milieuvriendelijker om dat langs
 de A4 te doen.**

**Het heeft een zeer vergaand effect op de volksgezondheid
 (uitlaatgassen, stikstof, het verwijderen van de toch al
 schaarse natuur in de woonwijk.)**

Mijn zienswijze:

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

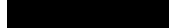
Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
donderdag 29 april 2021

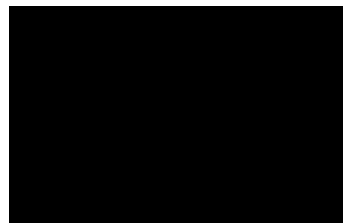
Correspondentienummer
11c7c36a30704d4ca399b86cecaf2793

Bijlagen
0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Achternaam:
Email:
Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:
Plaats:
De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:
Mijn zienswijze:

Delft
Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning
waterstaatswerken en bijbehorende zones
Hoe zit het met deze warmtebuis en het effect op de
waterleiding. Wordt deze warm en kan er bacterievorming
plaatsvinden waardoor mensen misschien ziek kunnen
worden?

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
836315bdfe4b4f6f82f7fabd57f547bc

Bijlagen
2

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

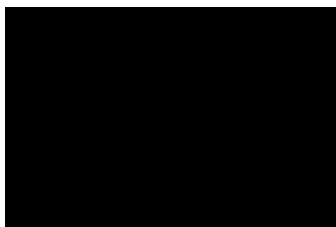
Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Toegevoegde bijlage(n):

Rotterdam

Ontwerp-PIP

**210429 Zienswijze WOS 2 .pdf,
ODW4942884576185944225.pdf**

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Van Stichting Staedion en Heijmans Vastgoed

Aan Provincie Zuid-Holland

Datum: 29 april 2021

Betreft Zienswijze Inpassingsplan Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag

Kenmerk NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003043IP-OW01

Voornemen PIP Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag, 11-02-2021 Ontwerp

Op dit moment zijn Stichting Staedion en Heijmans Vastgoed B.V. bezig met het realiseren van een project in Den Haag, te weten locatie A in het Energiekwartier. Namen dien ik deze zienswijze in. Met PIP Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag bent u voornemens de bestemming op locatie A te herzien. U beschrijft in hoofdstuk 2, artikel 4 de bestemmingsplanregels WOS 2.

Achtergrond

Het voorgenomen project bestaat uit een wooncomplex met maximaal 50 woningen verdeeld over 10 lagen, 350 commerciële ruimtes in de plint en een parkeergarage met 105 openbare plaatsen (zie het bijgevoegde document: Energiekwartier Den Haag locatie A Welstand 10.3.2021). Voorts bestaat het project uit het inpassen van een warmteoverdrachtstation (WOS 2), een pompstation en een HTM-onderstation. Hiertoe heeft Heijmans Vastgoed B.V. op 30 maart 2021 een aanvraag om een omgevingsvergunning ingediend bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Den Haag (zie de bijgevoegde ontvangstbevestiging van het college). De verwachting is dat de aangevraagde omgevingsvergunning uiterlijk in december 2021 wordt verleend.

Het project past binnen de Samenwerkingsovereenkomst die Staedion en de gemeente Den Haag hebben gesloten omtrent de kaders van de gebiedsontwikkeling van het Energiekwartier. Staedion en Heijmans Vastgoed voeren samen en met inachtneming van de Samenwerkingsovereenkomst deze herontwikkeling uit.

De projectlocatie ziet op gronden die ten dele zijn opgenomen in het ontwerp-inpassingsplan 'Warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag'. Het ontwerp-inpassingsplan kan - als het op gelijke wijze wordt vastgesteld - leiden tot belemmeringen in de realisering van het project. Dat wensen Staedion en Heijmans tegen te gaan door hierbij een zienswijze in te dienen.

Het inpassingsplan staat de beoogde bouwwerken en planinvulling niet toe

Er zijn een aantal redenen waarom we het niet eens zijn met het voorliggende ontwerp-inpassingsplan. De belangrijkste reden is dat er in het ontwerp-inpassingsplan vooralsnog onvoldoende rekening wordt gehouden met het concrete initiatief van Staedion en Heijmans zoals het blijkt uit de aanvraag om een omgevingsvergunning d.d. 30 maart 2021. Wij verzoeken u om het inpassingsplan (voordat het wordt vastgesteld) hierop aan te passen. Meer in het bijzonder merken wij hierover het volgende op.

In het ontwerp-inpassingsplan zijn de volgende gronden bestemd als 'Leiding-Warmtetransportleiding':

Deze gronden zijn (als het inpassingsplan in werking treedt) mede bestemd voor ondergrondse warmtetransportleidingen met de daarbij behorende beschermingszone. Dit houdt onder meer in dat uitsluitend bouwwerken mogen worden gebouwd ten behoeve van de in lid 4.1 genoemd bestemming (hetgeen volgt uit lid 4.2, onder a). In lid 4.1 wordt de bestemming 'Leiding-Warmtetransportleiding' genoemd. Wij zijn het er niet mee eens dat andere bouwwerken niet zullen zijn toegestaan, gelet op het project dat Staedion en Heijmans voornemens zijn te realiseren. Ter plaatse van de gronden van WOS 2 wordt bijvoorbeeld ook bovengronds een meerlaagse openbare parkeergarage gerealiseerd waarin het bestaande onderstation van de HTM wordt geïntegreerd. Het beoogde inpassingsplan zal hier dus aan in de weg kunnen staan. Dit zou betekenen dat het gehele project onuitvoerbaar zal zijn, omdat de parkeergarage nodig is om te kunnen voldoen aan de gemeentelijke parkeereisen.

In het inpassingsplan is weliswaar een bevoegdheid opgenomen om van het verbod op andere bouwwerken af te wijken, maar slechts voor zover het gaat om vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bouwwerken, waarbij de oppervlakte, voor zover gelegen op of onder peil, niet wordt uitgebreid en gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering (lid 4.3, onder a). Hiermee wordt geen rekening gehouden met het concrete initiatief van Staedion en Heijmans dat ziet op nieuw te bouwen bouwwerken.

Het is aan de opsteller van een ruimtelijk plan om rekening te houden met een initiatief betreffende ruimtelijke ontwikkelingen, voor zover dat initiatief voldoende concreet is, tijdig kenbaar is gemaakt en ten tijde van de vaststelling van het plan op basis van de op dat moment bekende gegevens de ruimtelijke aanvaardbaarheid daarvan kan worden beoordeeld. Volgens ons is dat hier aan de orde. De aanvraag voor het project is - zoals gezegd - al op 30 maart 2021 ingediend. De ruimtelijke gevolgen zijn inzichtelijk gemaakt in de aanvraag.

Wij verzoeken u om in de planregels van het inpassingsplan om te nemen dat de verboden binnen de bestemming 'Leiding-Warmtetransportleiding' niet te gelden hebben voor het project zoals het reeds is aangevraagd en door ervoor te zorgen dat inpassingsplan het aangevraagde project niet in de weg staat. Dit zou kunnen inhouden dat in lid 4.5.2 een onderdeel wordt toegevoegd waarin staat dat de bouwregels uit lid 4.2 en het verbod van lid 4.5.1 niet van toepassing zijn op bouwwerken, werken en/of werkzaamheden die onderdeel uitmaken van een aanvraag om een omgevingsvergunning die is ingediend voor inwerkingtreding van het inpassingsplan. Indien dit als te algemeen wordt gezien, dan kunt u ook verwijzen naar het kenmerk van de ingediende aanvraag.

Overige punten

In het navolgende gaan we voorts in op enkele overige punten in het ontwerp inpassingsplan.

Algemene regels

Wij zijn niet akkoord met hoofdstuk 3, artikel 6.1. Hierin staat vermeld dat bij een dubbelbestemming de bestemming leiding (en WOS 2) voorrang heeft op andere dubbelbestemmingen. Staedion en Heijmans hebben zich tot op heden ingespannen om een mogelijke inpassing van WOS 2 op Locatie A mogelijk te maken, maar de inpassing van de andere programma onderdelen (HTM-onderstation, parkeren, commerciële voorzieningen en wonen) is hieraan niet ondergeschikt.

Het publieke belang van een bestaand HTM onderstation met hierop 5 tramlijnen, dat ruimtelijk niet verplaatst kan worden, is evident.

Het nieuw toe te voegen gebouwd openbaar parkeren ten behoeve van bezoekersparkeren betreft een voorziening voor het hele gebied dat valt onder de gebiedsontwikkeling Energiekwartier. Locatie A is de laatste locatie die wordt ontwikkeld. Er zijn dus geen alternatieve locaties meer mogelijk.

In de gebiedsontwikkeling zijn ruimtelijke kwaliteitsambities beschreven; een fijne verbindingroute voor langzaam verkeer langs het Verversingskanaal. Met een programma van een commerciële plint met wonen en parkeren erboven wordt een substantiële bijdragen aan deze ambities geleverd.

Zoals gesteld sluit WOS 2 een dergelijk aanvullend programma niet uit, het verzoek is om dat dan ook planologisch niet uit te sluiten.

Bestemmingsomschrijving

- Er staat in 4.1. lid c: *WOS 2' tevens voor een warmteoverdrachtstation*. WOS 2 locatie biedt niet alleen plaats aan een warmteoverdrachtstation. Het zou ook mogelijk moeten zijn om er een pompstation in te situeren.

Bouwregels

- Er staat in 4.2. lid b sub 1: *het gebouw ten behoeve van het warmteoverdrachtstation is uitsluitend beneden maaiveld toegestaan, behoudens de toegangen die wel boven maaiveld zijn toegelaten*. Dit komt niet overeen met de ingediende plannen voor WOS 2. Er worden op maaiveld ook traforuimtes ten behoeve van de WOS 2 voorzien.
- Er staat in 4.2 lid b sub 2: *de grondoppervlakte van het warmteoverdrachtstation mag niet meer bedragen dan 765 m²*. Deze oppervlakte van WOS 2 komt niet overeen met de huidige plannen. In de laatste VO tekening komt de WOS kelder uit op 884 m². Voorstel opnemen meer dan 900 m².

Afwijken van de bouwregels

- Er staat in lid 4.3 onder b: *alleen de voorwaarde in acht moet worden genomen dat er overeenkomstig de voor de betrokken bestemming(en) geldende (bouw)regels wordt gebouwd*. Het huidige bestemmingsplan sluit niet juist aan bij het onderliggende goedgekeurde stedenbouwkundige plan en bijbehorende verkeer- en parkeerplaatsen berekening. In het stedenbouwkundige plan is op WOS 2 een openbare parkeergarage voorzien. In deze garage moet het bezoekersparkeren van de buurt opgevangen worden.

In aanvulling op het stedenbouwkundig plan is Heijmans Vastgoed voornemens om direct op en naast WOS 2 locatie een woongebouw te realiseren. De bijbehorende ontsluiting en voorzieningen als de fietsenstalling en de containerruimtes zijn op WOS 2 voorzien. Voor deze afwijkingen heeft Heijmans Vastgoed een omgevingsvergunning aangevraagd in 2 fases: afwijking en bouwplan.

Het vigerend bestemmingsplan kan dus niet als kader dienen voor het afwijken van de bouwregels van het PIP. We vragen ons af of de bovenstaande tekst hierop juridisch sluitend is. Wij verzoeken u – als oplossing - om in lid 4.3 onder b op te nemen dat gebouwd kan worden conform de ingediende aanvraag.

Verbeelding

- Verbeelding is niet juist: positie beoogd WOS 2 is anders; ruwweg in het rode vlak. Wij verzoeken u om voor het bepalen van het juiste vlak aan te sluiten bij de reeds ingediende aanvraag d.d. 30 maart 2021.

We hopen dat de beschrijving van onze bezwaren voldoende zijn toegelicht en zijn uiteraard bereid tot nadere uitleg. Wellicht is het goed om onze plannen eerst ambtelijk met u te bespreken om zo te verduidelijken wat het aangevraagde project precies omvat en welke planwijzigingen wij voorstellen? In zijn huidige vorm zal het ontwerpinpassingsplan het project van Staedion en Heijmans belemmeren, terwijl het project het resultaat is van een jarenlang proces waarbij steeds afstemming met (onder meer) de gemeente heeft plaatsgevonden. Wij hopen dan ook dat u het inpassingsplan zo vaststelt, dat er geen belemmering meer kan bestaan voor het aangevraagde project. Het verdient hierbij ten slotte opmerking dat wij niet tegen het inpassingsplan zijn, maar slechts waken voor ons beoogde project.

Met vriendelijke groet,

Ontwikkelaar

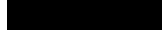
Heijmans Vastgoed

Zienschijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

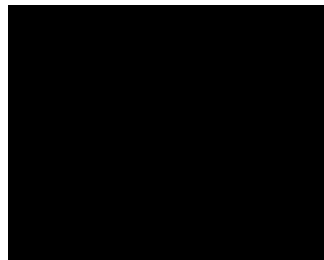
Correspondentienummer
 86c2d6d415a44a1a97ab998ba3c3d510

Bijlagen
 3

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Tussenvoegsel(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 Website, facebookpagina en/of Twitter:
 De onderdelen waarop mijn zienschijze
 betrekking heeft:
 Mijn zienschijze:
 Toegevoegde bijlage(n):

's-Gravenhage
www.staedion.nl
 Ontwerp-PIP

Zie bijlagen.
210429 Zienschijze WOS
2_Heijmans-Staedion_ondertekend.pdf, Bijlage bij
zienschijze_Ontvangstbevestiging aanvraag
omgevingsvergunning locatie A_210330.pdf, Bijlage bij
zienschijze Energiekwartier locatie A Welstand 210310.pdf

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Van Stichting Staedion en Heijmans Vastgoed

Aan Provincie Zuid-Holland

Datum: 29 april 2021

Betreft Zienswijze Inpassingsplan Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag

Kenmerk NL.IMRO.9928.DOSx2019x0003043IP-OW01

Voornemen PIP Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag, 11-02-2021 Ontwerp

Op dit moment zijn Stichting Staedion en Heijmans Vastgoed B.V. bezig met het realiseren van een project in Den Haag, te weten locatie A in het Energiekwartier. Namen dien ik deze zienswijze in. Met PIP Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag bent u voornemens de bestemming op locatie A te herzien. U beschrijft in hoofdstuk 2, artikel 4 de bestemmingsplanregels WOS 2.

Achtergrond

Het voorgenomen project bestaat uit een wooncomplex met maximaal 50 woningen verdeeld over 10 lagen, 350 commerciële ruimtes in de plint en een parkeergarage met 105 openbare plaatsen (zie het bijgevoegde document: Energiekwartier Den Haag locatie A Welstand 10.3.2021). Voorts bestaat het project uit het inpassen van een warmteoverdrachtstation (WOS 2), een pompstation en een HTM-onderstation. Hiertoe heeft Heijmans Vastgoed B.V. op 30 maart 2021 een aanvraag om een omgevingsvergunning ingediend bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Den Haag (zie de bijgevoegde ontvangstbevestiging van het college). De verwachting is dat de aangevraagde omgevingsvergunning uiterlijk in december 2021 wordt verleend.

Het project past binnen de Samenwerkingsovereenkomst die Staedion en de gemeente Den Haag hebben gesloten omtrent de kaders van de gebiedsontwikkeling van het Energiekwartier. Staedion en Heijmans Vastgoed voeren samen en met inachtneming van de Samenwerkingsovereenkomst deze herontwikkeling uit.

De projectlocatie ziet op gronden die ten dele zijn opgenomen in het ontwerp inpassingsplan 'Warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag'. Het ontwerp inpassingsplan kan - als het op gelijke wijze wordt vastgesteld - leiden tot belemmeringen in de realisering van het project. Dat wensen Staedion en Heijmans tegen te gaan door hierbij een zienswijze in te dienen.

Het inpassingsplan staat de beoogde bouwwerken en planinvulling niet toe

Er zijn een aantal redenen waarom we het niet eens zijn met het voorliggende ontwerp inpassingsplan. De belangrijkste reden is dat er in het ontwerp inpassingsplan vooralsnog onvoldoende rekening wordt gehouden met het concrete initiatief van Staedion en Heijmans zoals het blijkt uit de aanvraag om een omgevingsvergunning d.d. 30 maart 2021. Wij verzoeken u om het inpassingsplan (voordat het wordt vastgesteld) hierop aan te passen. Meer in het bijzonder merken wij hierover het volgende op.

In het ontwerp inpassingsplan zijn de volgende gronden bestemd als 'Leiding-Warmtetransportleiding':

Deze gronden zijn (als het inpassingsplan in werking treedt) mede bestemd voor ondergrondse warmtetransportleidingen met de daarbij behorende beschermingszone. Dit houdt onder meer in dat uitsluitend bouwwerken mogen worden gebouwd ten behoeve van de in lid 4.1 genoemd bestemming (hetgeen volgt uit lid 4.2, onder a). In lid 4.1 wordt de bestemming 'Leiding-Warmtetransportleiding' genoemd. Wij zijn het er niet mee eens dat andere bouwwerken niet zullen zijn toegestaan, gelet op het project dat Staedion en Heijmans voornemens zijn te realiseren. Ter plaatse van de gronden van WOS 2 wordt bijvoorbeeld ook bovengronds een meerlaagse openbare parkeergarage gerealiseerd waarin het bestaande onderstation van de HTM wordt geïntegreerd. Het beoogde inpassingsplan zal hier dus aan in de weg kunnen staan. Dit zou betekenen dat het gehele project onuitvoerbaar zal zijn, omdat de parkeergarage nodig is om te kunnen voldoen aan de gemeentelijke parkeereisen.

In het inpassingsplan is weliswaar een bevoegdheid opgenomen om van het verbod op andere bouwwerken af te wijken, maar slechts voor zover het gaat om vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bouwwerken, waarbij de oppervlakte, voor zover gelegen op of onder peil, niet wordt uitgebreid en gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering (lid 4.3, onder a). Hiermee wordt geen rekening gehouden met het concrete initiatief van Staedion en Heijmans dat ziet op nieuw te bouwen bouwwerken.

Het is aan de opsteller van een ruimtelijk plan om rekening te houden met een initiatief betreffende ruimtelijke ontwikkelingen, voor zover dat initiatief voldoende concreet is, tijdig kenbaar is gemaakt en ten tijde van de vaststelling van het plan op basis van de op dat moment bekende gegevens de ruimtelijke aanvaardbaarheid daarvan kan worden beoordeeld. Volgens ons is dat hier aan de orde. De aanvraag voor het project is - zoals gezegd - al op 30 maart 2021 ingediend. De ruimtelijke gevolgen zijn inzichtelijk gemaakt in de aanvraag.

Wij verzoeken u om in de planregels van het inpassingsplan om te nemen dat de verboden binnen de bestemming 'Leiding-Warmtetransportleiding' niet te gelden hebben voor het project zoals het reeds is aangevraagd en door ervoor te zorgen dat inpassingsplan het aangevraagde project niet in de weg staat. Dit zou kunnen inhouden dat in lid 4.5.2 een onderdeel wordt toegevoegd waarin staat dat de bouwregels uit lid 4.2 en het verbod van lid 4.5.1 niet van toepassing zijn op bouwwerken, werken en/of werkzaamheden die onderdeel uitmaken van een aanvraag om een omgevingsvergunning die is ingediend voor inwerkingtreding van het inpassingsplan. Indien dit als te algemeen wordt gezien, dan kunt u ook verwijzen naar het kenmerk van de ingediende aanvraag.

Overige punten

In het navolgende gaan we voorts in op enkele overige punten in het ontwerp inpassingsplan.

Algemene regels

Wij zijn niet akkoord met hoofdstuk 3, artikel 6.1. Hierin staat vermeld dat bij een dubbelbestemming de bestemming leiding (en WOS 2) voorrang heeft op andere dubbelbestemmingen. Staedion en Heijmans hebben zich tot op heden ingespannen om een mogelijke inpassing van WOS 2 op Locatie A mogelijk te maken, maar de inpassing van de andere programma onderdelen (HTM-onderstation, parkeren, commerciële voorzieningen en wonen) is hieraan niet ondergeschikt.

Het publieke belang van een bestaand HTM onderstation met hierop 5 tramlijnen, dat ruimtelijk niet verplaatst kan worden, is evident.

Het nieuw toe te voegen gebouwd openbaar parkeren ten behoeve van bezoekersparkeren betreft een voorziening voor het hele gebied dat valt onder de gebiedsontwikkeling Energiekwartier. Locatie A is de laatste locatie die wordt ontwikkeld. Er zijn dus geen alternatieve locaties meer mogelijk.

In de gebiedsontwikkeling zijn ruimtelijke kwaliteitsambities beschreven; een fijne verbindingsroute voor langzaam verkeer langs het Verversingskanaal. Met een programma van een commerciële plint met wonen en parkeren erboven wordt een substantiële bijdragen aan deze ambities geleverd.

Zoals gesteld sluit WOS 2 een dergelijk aanvullend programma niet uit, het verzoek is om dat dan ook planologisch niet uit te sluiten.

Bestemmingsomschrijving

- Er staat in 4.1. lid c: *WOS 2' tevens voor een warmteoverdrachtstation*. WOS 2 locatie biedt niet alleen plaats aan een warmteoverdrachtstation. Het zou ook mogelijk moeten zijn om er een pompstation in te situeren.

Bouwregels

- Er staat in 4.2. lid b sub 1: *het gebouw ten behoeve van het warmteoverdrachtstation is uitsluitend beneden maaiveld toegestaan, behoudens de toegangen die wel boven maaiveld zijn toegelaten*. Dit komt niet overeen met de ingediende plannen voor WOS 2. Er worden op maaiveld ook traforuimtes ten behoeve van de WOS 2 voorzien.
- Er staat in 4.2 lid b sub 2: *de grondoppervlakte van het warmteoverdrachtstation mag niet meer bedragen dan 765 m²*. Deze oppervlakte van WOS 2 komt niet overeen met de huidige plannen. In de laatste VO tekening komt de WOS kelder uit op 884 m². Voorstel opnemen meer dan 900 m².

Afwijken van de bouwregels

- Er staat in lid 4.3 onder b: *alleen de voorwaarde in acht moet worden genomen dat er overeenkomstig de voor de betrokken bestemming(en) geldende (bouw)regels wordt gebouwd*. Het huidige bestemmingsplan sluit niet juist aan bij het onderliggende goedgekeurde stedenbouwkundige plan en bijbehorende verkeer- en parkeerplaatsen berekening. In het stedenbouwkundige plan is op WOS 2 een openbare parkeergarage voorzien. In deze garage moet het bezoekersparkeren van de buurt opgevangen worden.

In aanvulling op het stedenbouwkundig plan is Heijmans Vastgoed voornemens om direct op en naast WOS 2 locatie een woongebouw te realiseren. De bijbehorende ontsluiting en voorzieningen als de fietsenstalling en de containerruimtes zijn op WOS 2 voorzien. Voor deze afwijkingen heeft Heijmans Vastgoed een omgevingsvergunning aangevraagd in 2 fases: afwijking en bouwplan.

Het vigerend bestemmingsplan kan dus niet als kader dienen voor het afwijken van de bouwregels van het PIP. We vragen ons af of de bovenstaande tekst hierop juridisch sluitend is. Wij verzoeken u – als oplossing - om in lid 4.3 onder b op te nemen dat gebouwd kan worden conform de ingediende aanvraag.

Verbeelding

- Verbeelding is niet juist: positie beoogd WOS 2 is anders; ruwweg in het rode vlak. Wij verzoeken u om voor het bepalen van het juiste vlak aan te sluiten bij de reeds ingediende aanvraag d.d. 30 maart 2021.

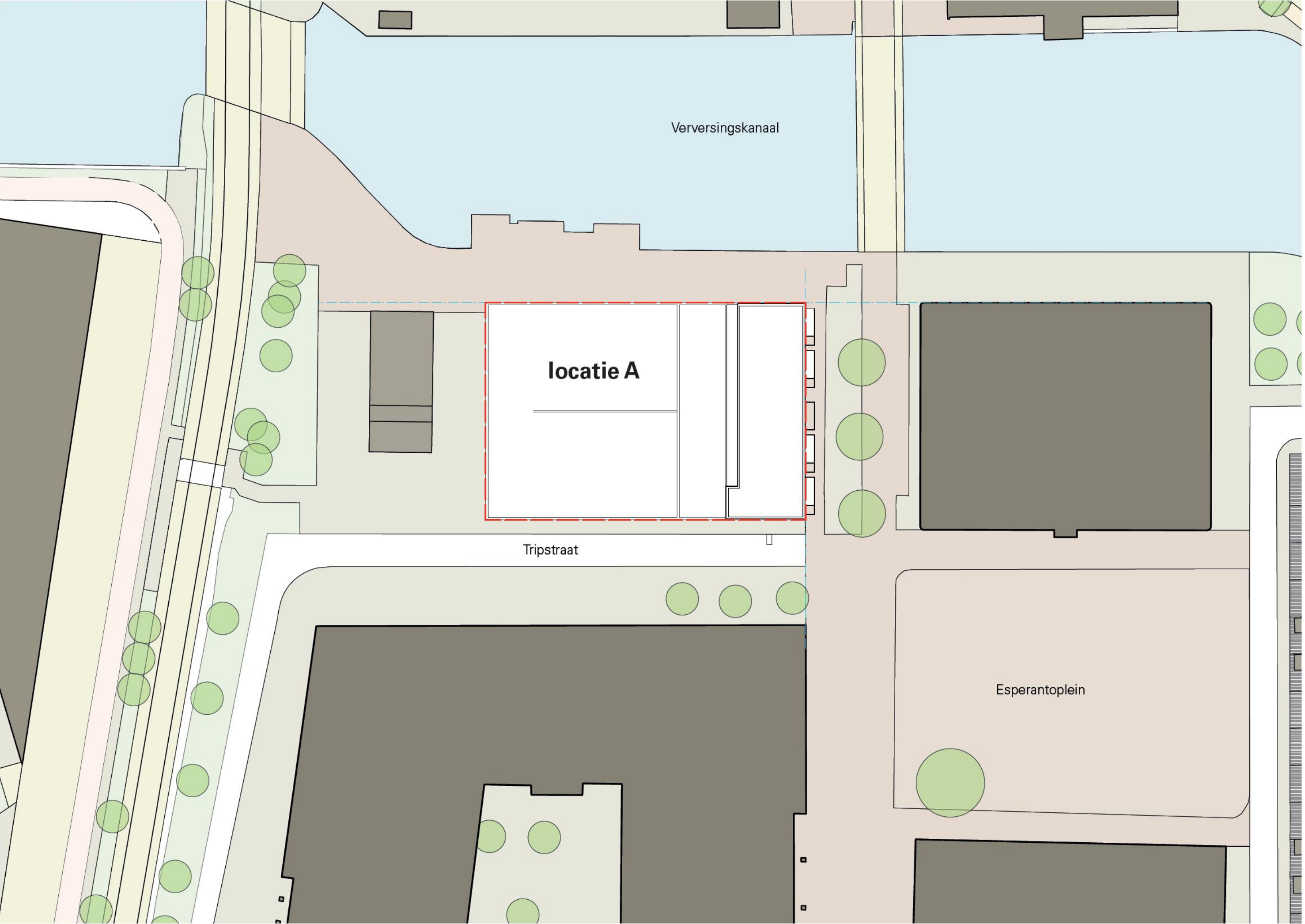
We hopen dat de beschrijving van onze bezwaren voldoende zijn toegelicht en zijn uiteraard bereid tot nadere uitleg. Wellicht is het goed om onze plannen eerst ambtelijk met u te bespreken om zo te verduidelijken wat het aangevraagde project precies omvat en welke planwijzigingen wij voorstellen? In zijn huidige vorm zal het ontwerp-inpassingsplan het project van Staedion en Heijmans belemmeren, terwijl het project het resultaat is van een jarenlang proces waarbij steeds afstemming met (onder meer) de gemeente heeft plaatsgevonden. Wij hopen dan ook dat u het inpassingsplan zo vaststelt, dat er geen belemmering meer kan bestaan voor het aangevraagde project. Het verdient hierbij ten slotte opmerking dat wij niet tegen het inpassingsplan zijn, maar slechts waken voor ons beoogde project.

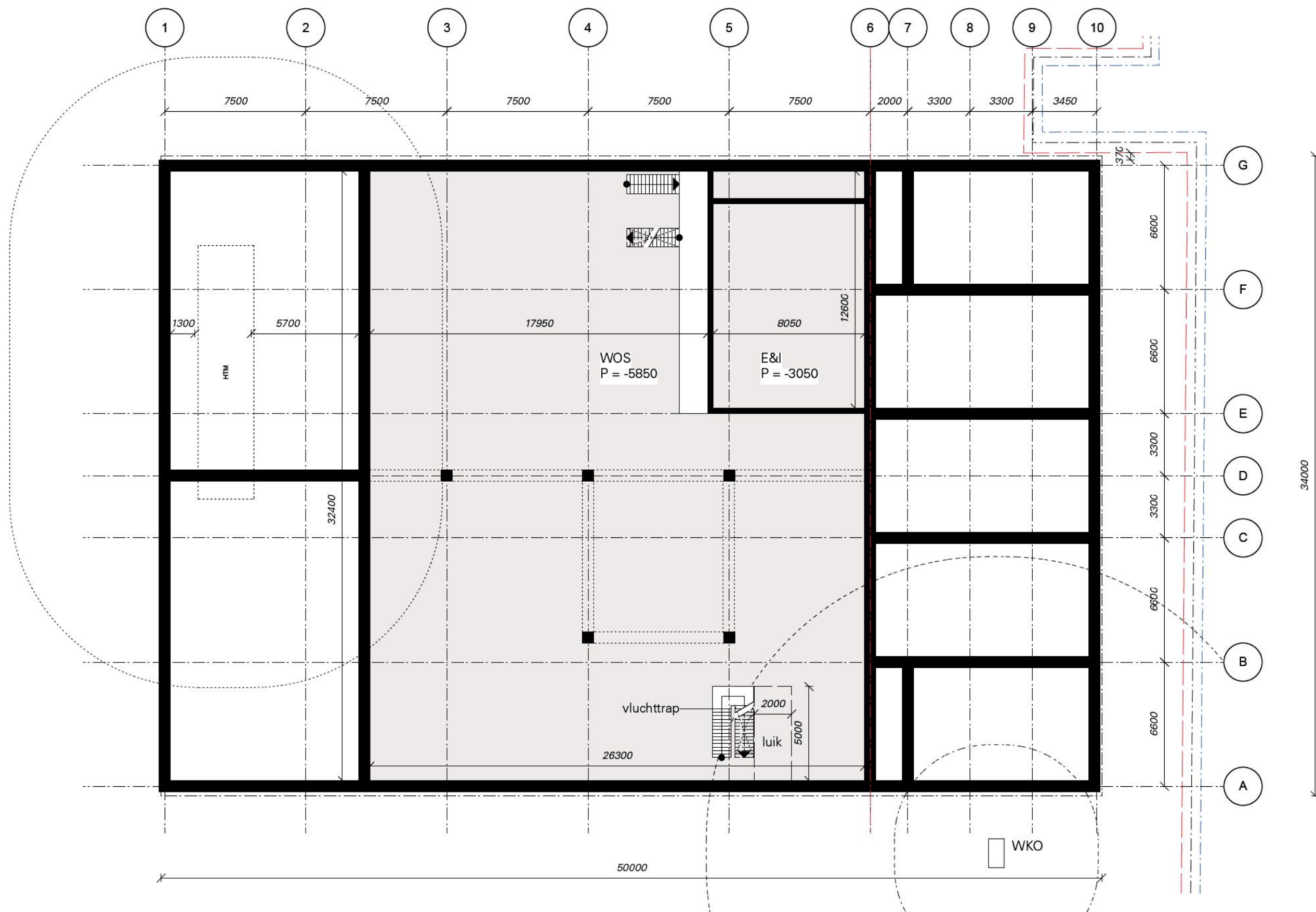
Met vriendelijke groet,

Stichting Staedion

**Energiekwartier Den Haag
locatie A
Welstand 10.3.2021**

ALLE MATEN IN HET WERK TE CONTROLEREN

datum
10-03-2021

Schaal
1:200

formaat
ISO A3

omschrijving
Plattegrond kelder (WOS) Variant H

opdrachtgever
Heijmans

project
Energiekwartier

tekeningnummer

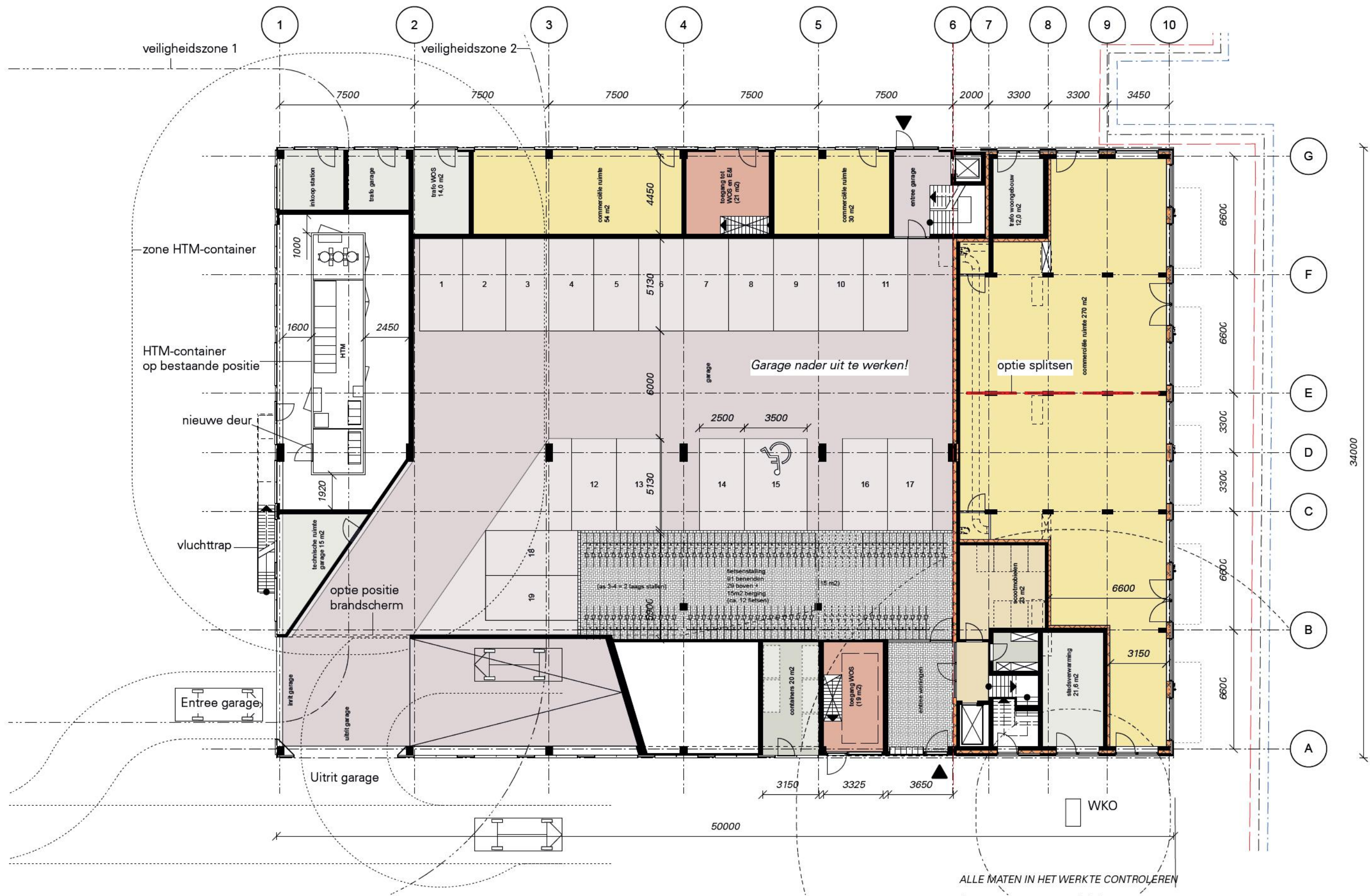
SO
PLG
-1H

BK

Bureau Kroner architecten

tel 070-3020735
www.bureaukroner.nl

BK

Bureau Kroner architecten

tel 070-3020735
www.bureaukroner.nl

datum
10-03-2021

Schaal
1:200

formaat
ISO A3

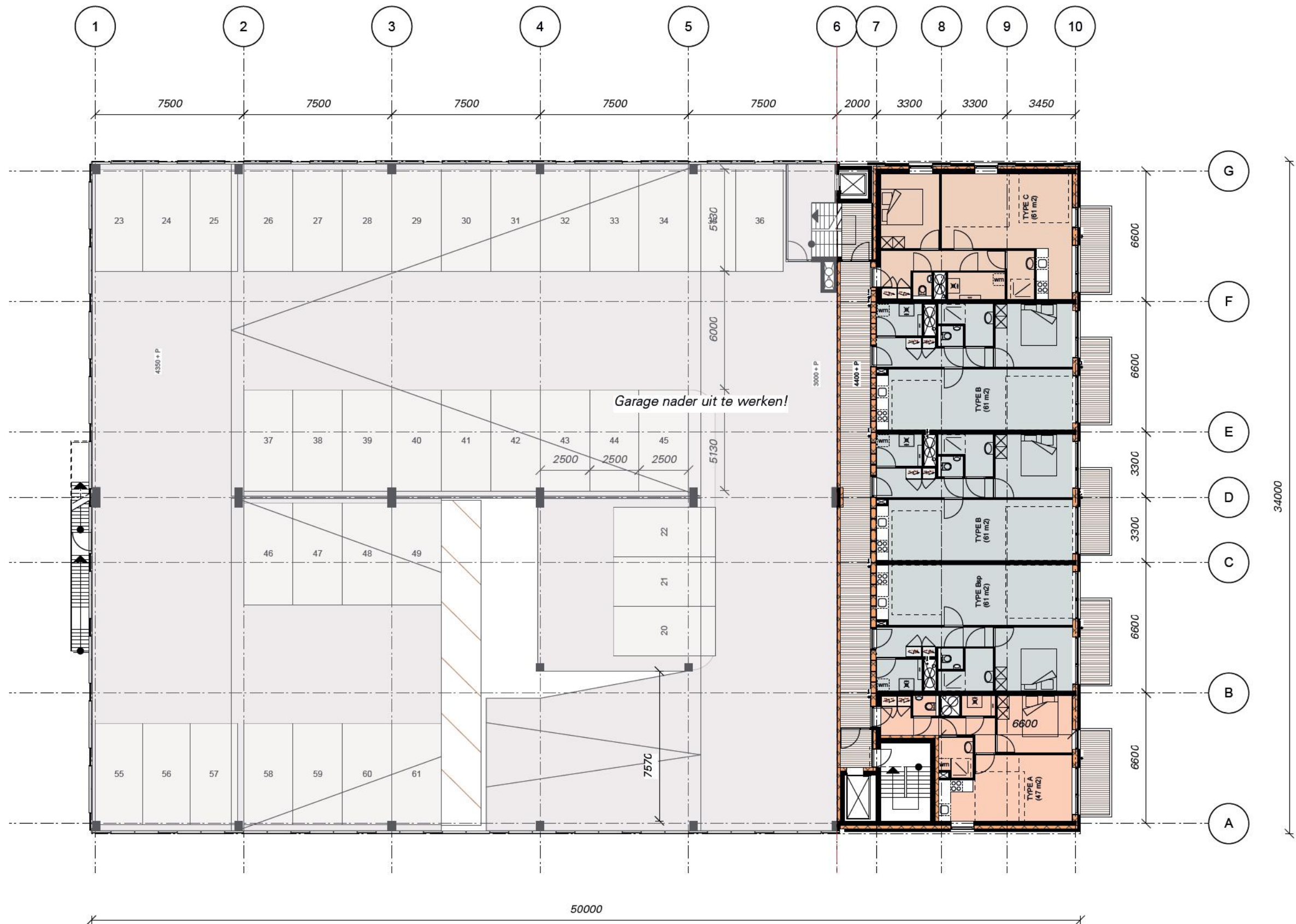
omschrijving
Plattegrond bg Variant H

opdrachtgever
Heijmans

project
Energiekwartier

tekeningnummer

SO
PLG
OH

Bureau Kroner architecten

tel 070-3020735
www.bureaukroner.nl

ALLE MATEN IN HET WERK TE CONTROLEREN

datum
10-03-2021

Schaal
1:200

formaat
ISO A3

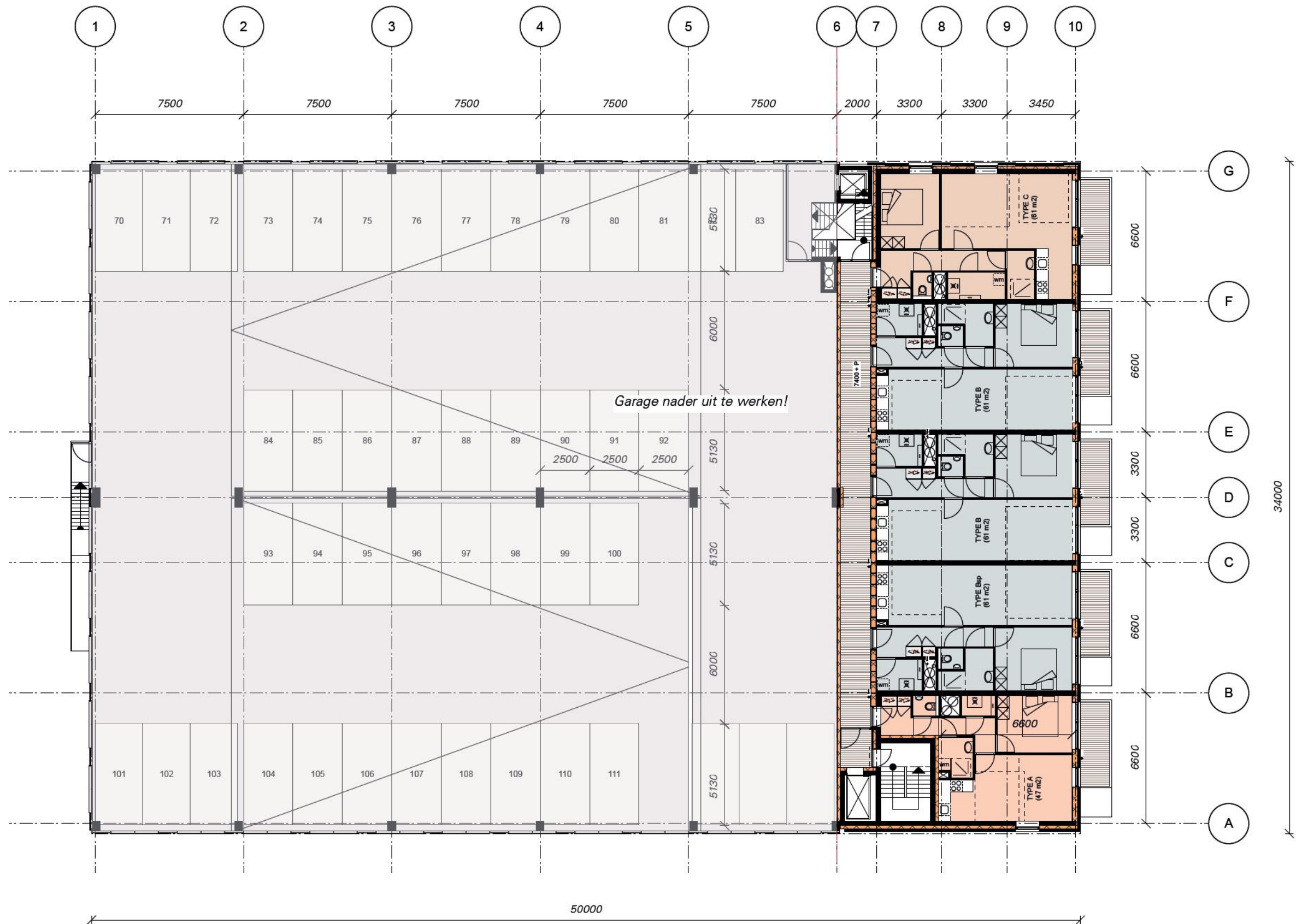
omschrijving
Plattegrond 1e verd. Variant H

opdrachtgever
Heijmans

project
Energiekwartier

tekeningnummer

SO
PLG
1H

BK

Bureau Kroner architecten

tel 070-3020735
www.bureaukroner.nl

ALLE MATEN IN HET WERK TE CONTROLEREN

datum
10-03-2021

Schaal
1:200

formaat
ISO A3

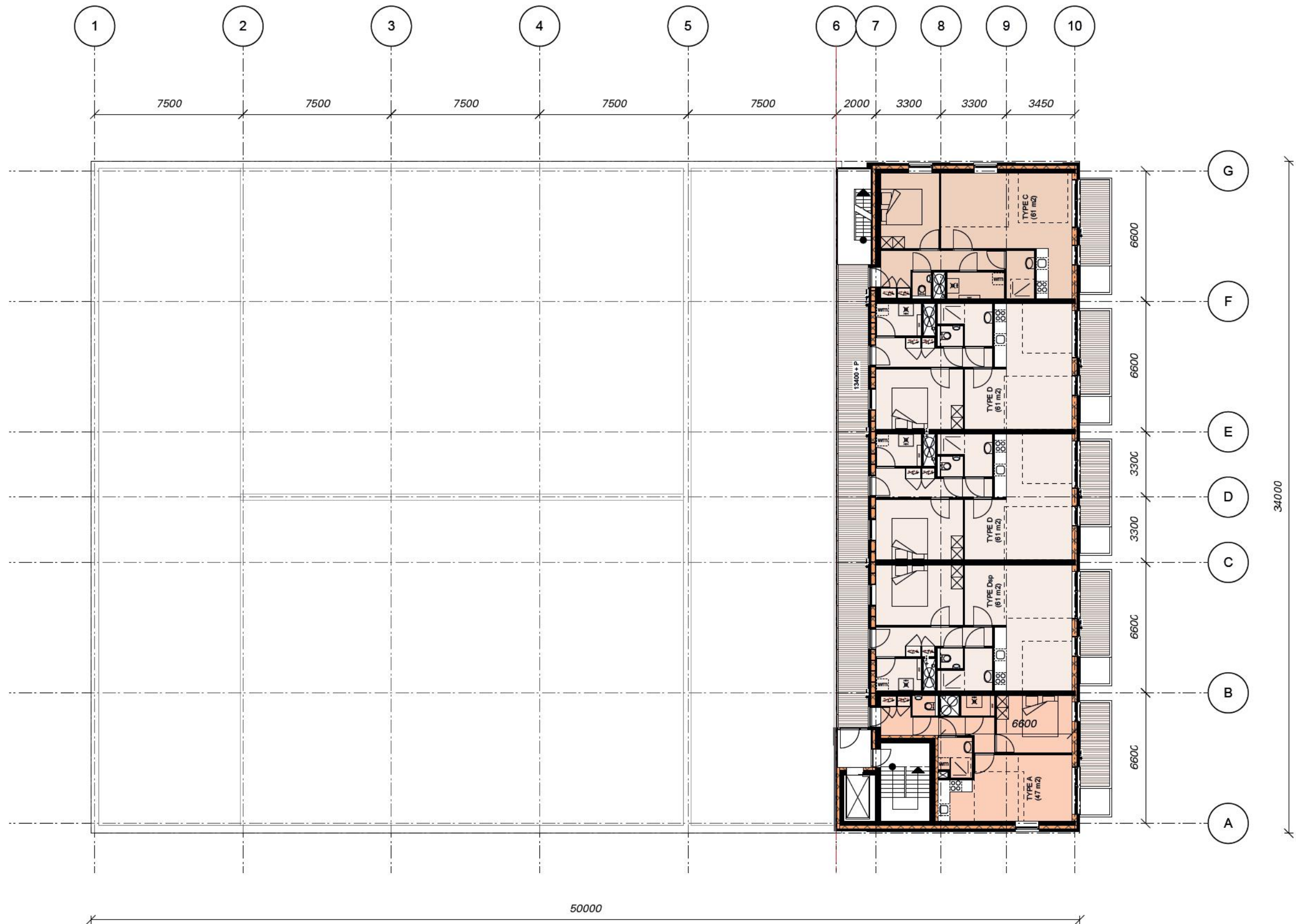
omschrijving
Plattegrond 2e verd. Variant H

opdrachtgever
Heijmans

project
Energiekwartier

tekeningnummer

SO
PLG
2H

Bureau Kroner architecten

tel 070-3020735
www.bureaukroner.nl

ALLE MATEN IN HET WERK TE CONTROLEREN

datum
10-03-2021

Schaal
1:200

formaat
ISO A3

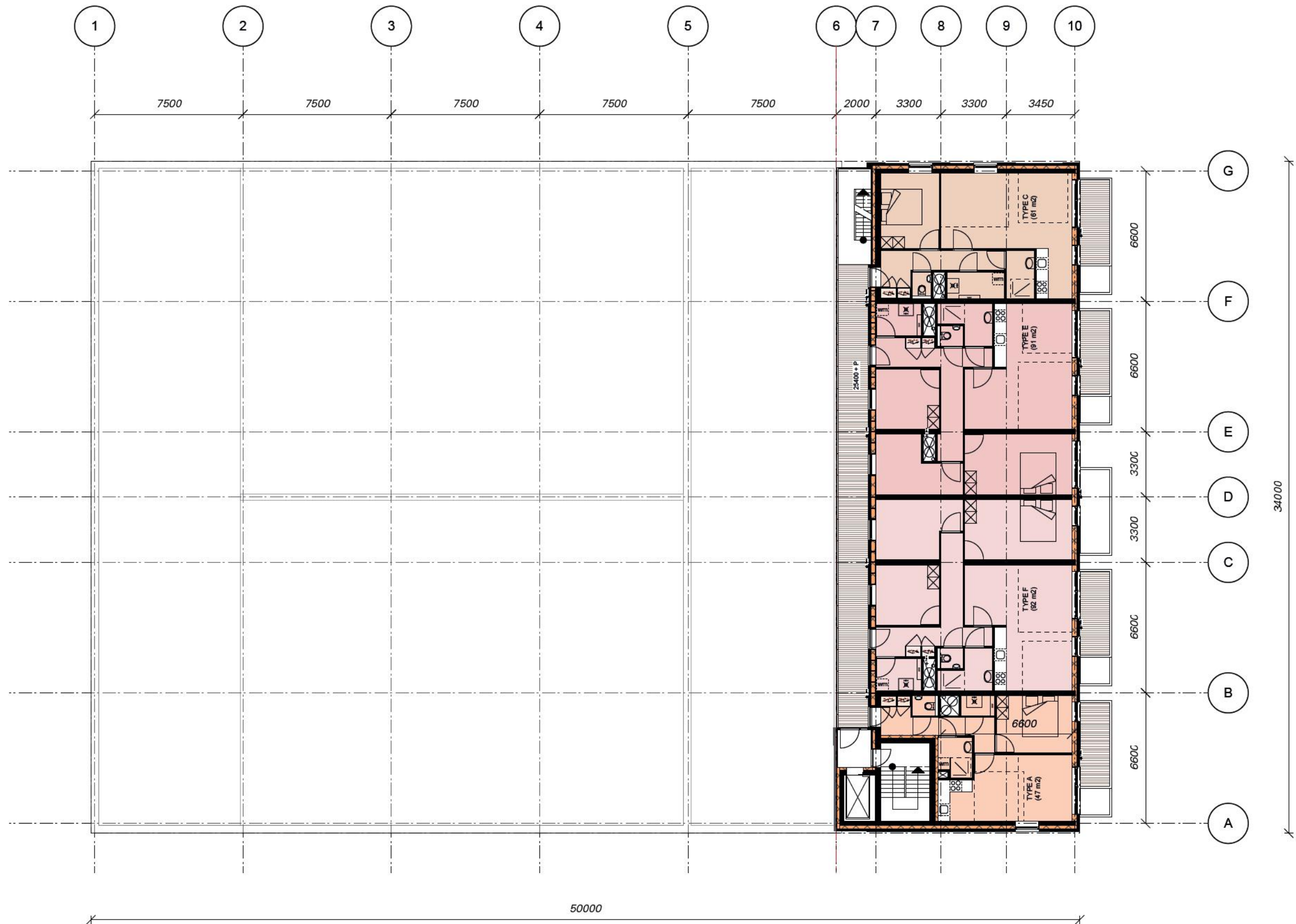
omschrijving
Plattegrond 4e verd. Variant H

opdrachtgever
Heijmans

project
Energiekwartier

tekeningnummer

SO
PLG
4H

Bureau Kroner architecten

tel 070-3020735
www.bureaukroner.nl

ALLE MATEN IN HET WERK TE CONTROLEREN

datum
10-03-2021

Schaal
1:200

formaat
ISO A3

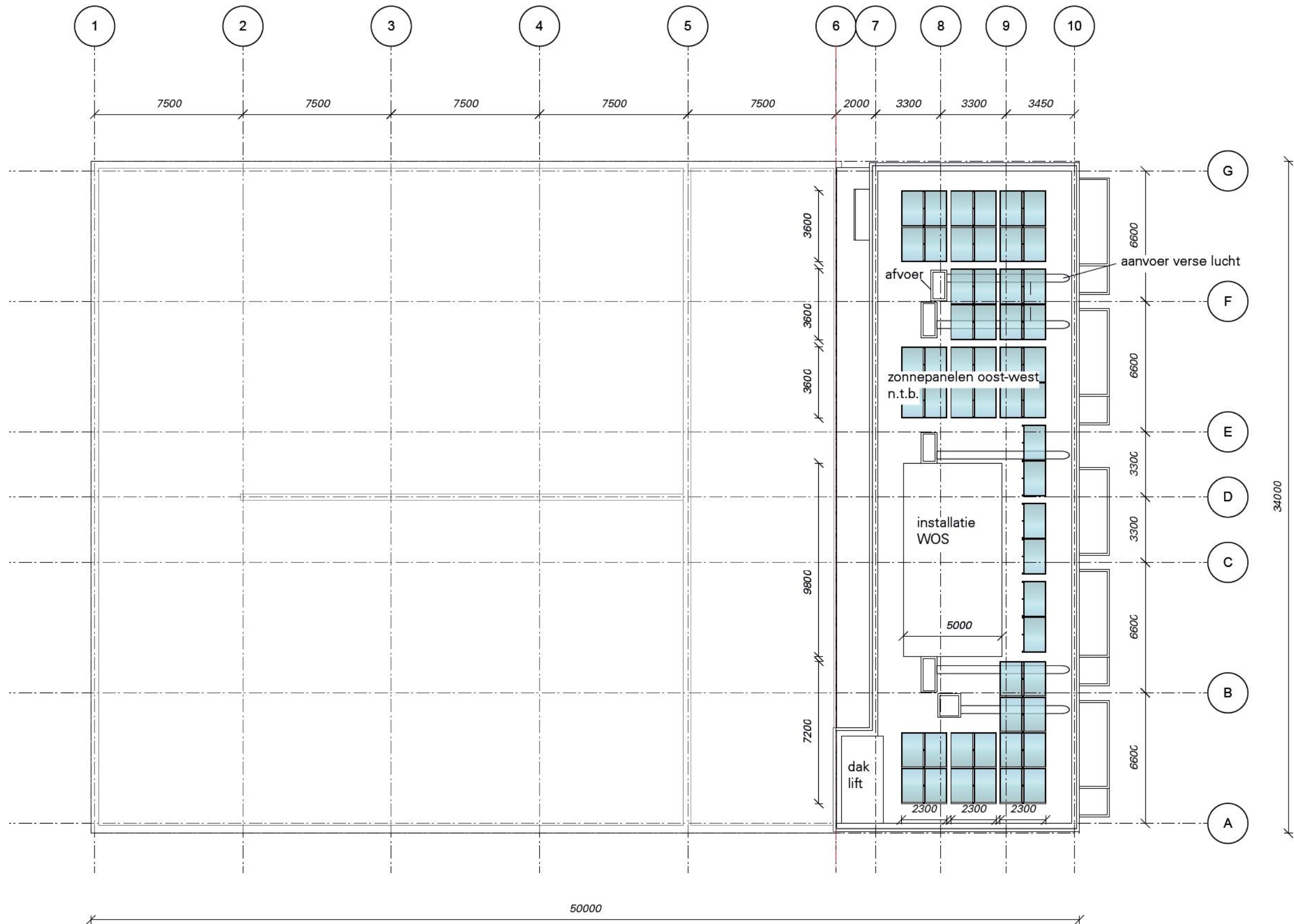
omschrijving
Plattegrond 8e verd. Variant H

opdrachtgever
Heijmans

project
Energiekwartier

tekeningnummer

SO
PLG
8H

Bureau Kroner architecten

tel 070-3020735
www.bureaukroner.nl

ALLE MATEN IN HET WERK TE CONTROLEREN

datum
10-03-2021

Schaal
1:200

formaat
ISO A3

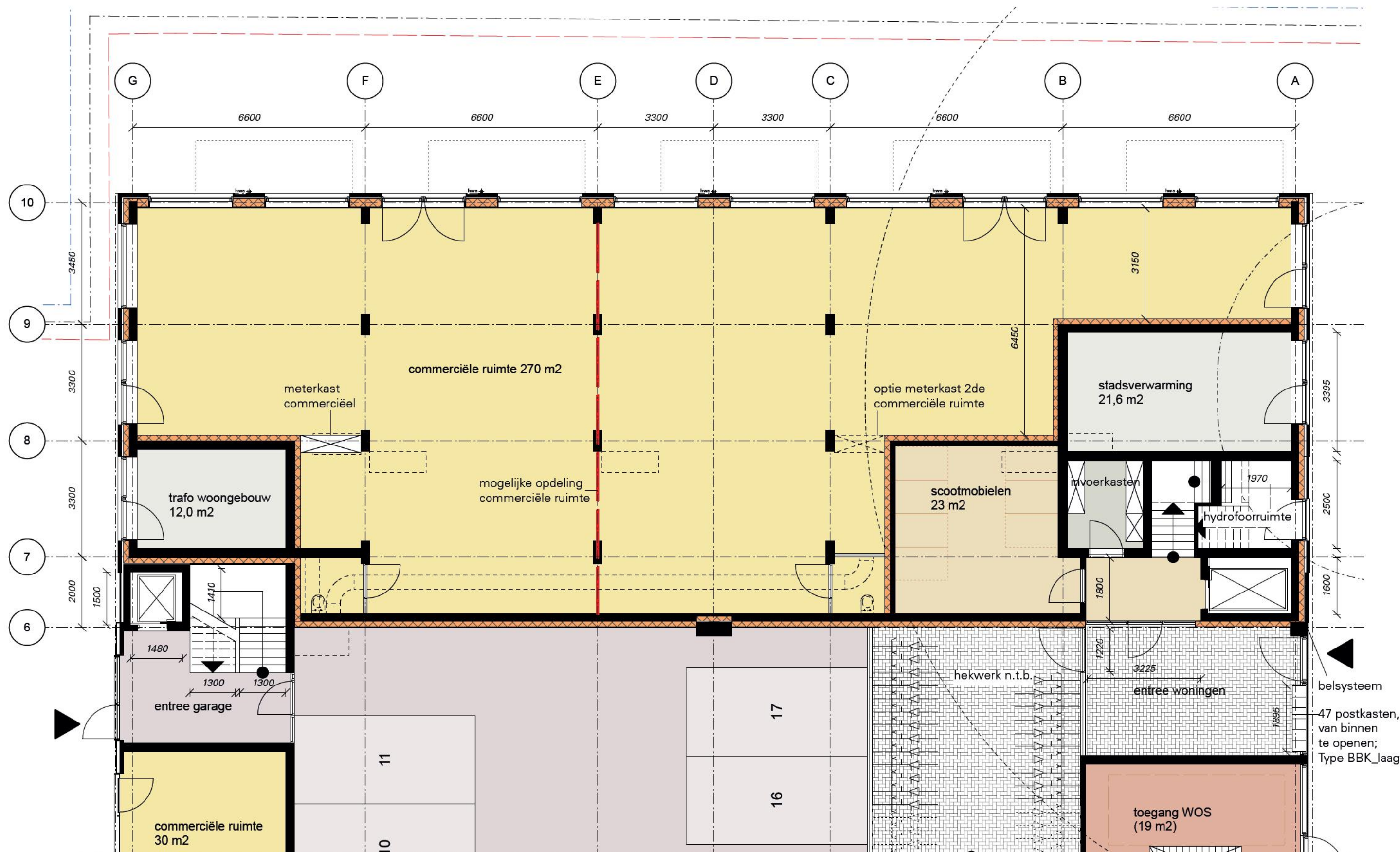
omschrijving
Dakaanzicht Variant H

opdrachtgever
Heijmans

project
Energiekwartier

tekeningnummer

SO
PLG
DK

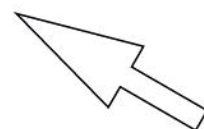

ALLE MATEN IN HET WERK TE CONTROLEREN

datum	omschrijving
10-03-2021	Plattegrond begane grond Variant H
Schaal	opdrachtgever
1:100	Heijmans
formaat	project
ISO A3	Energiekwartier

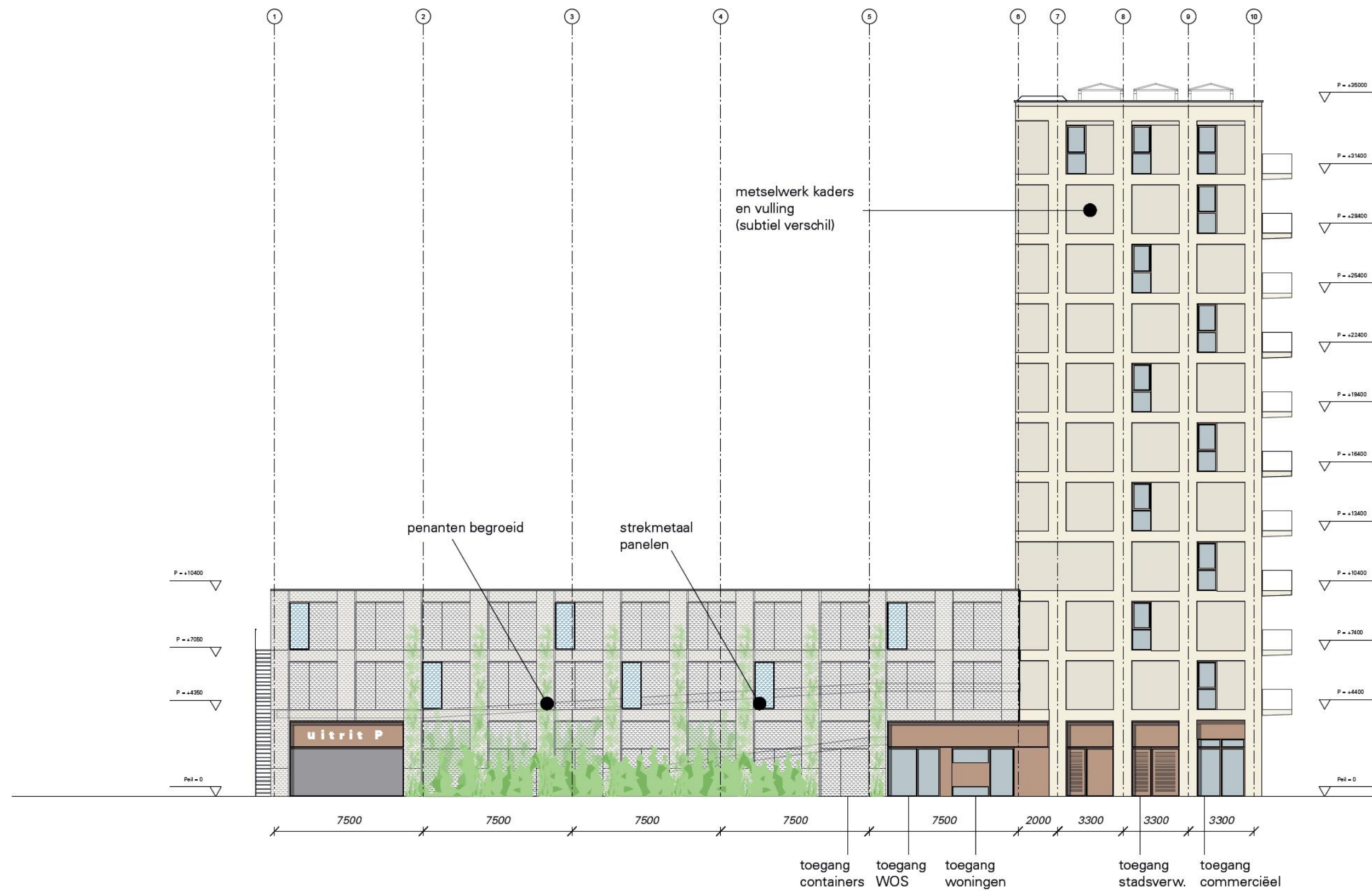
tekeningnummer

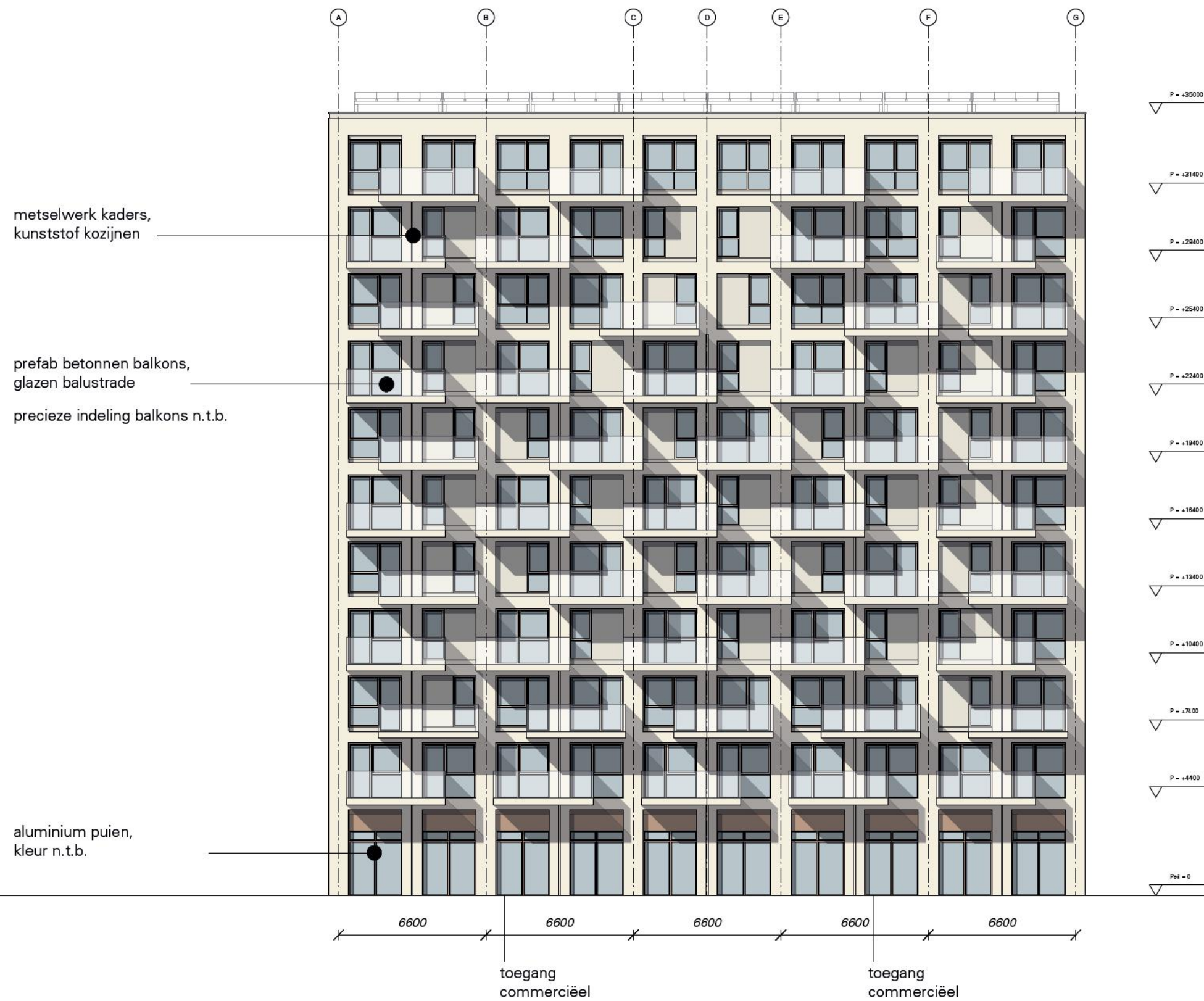
SO
PLG
00H

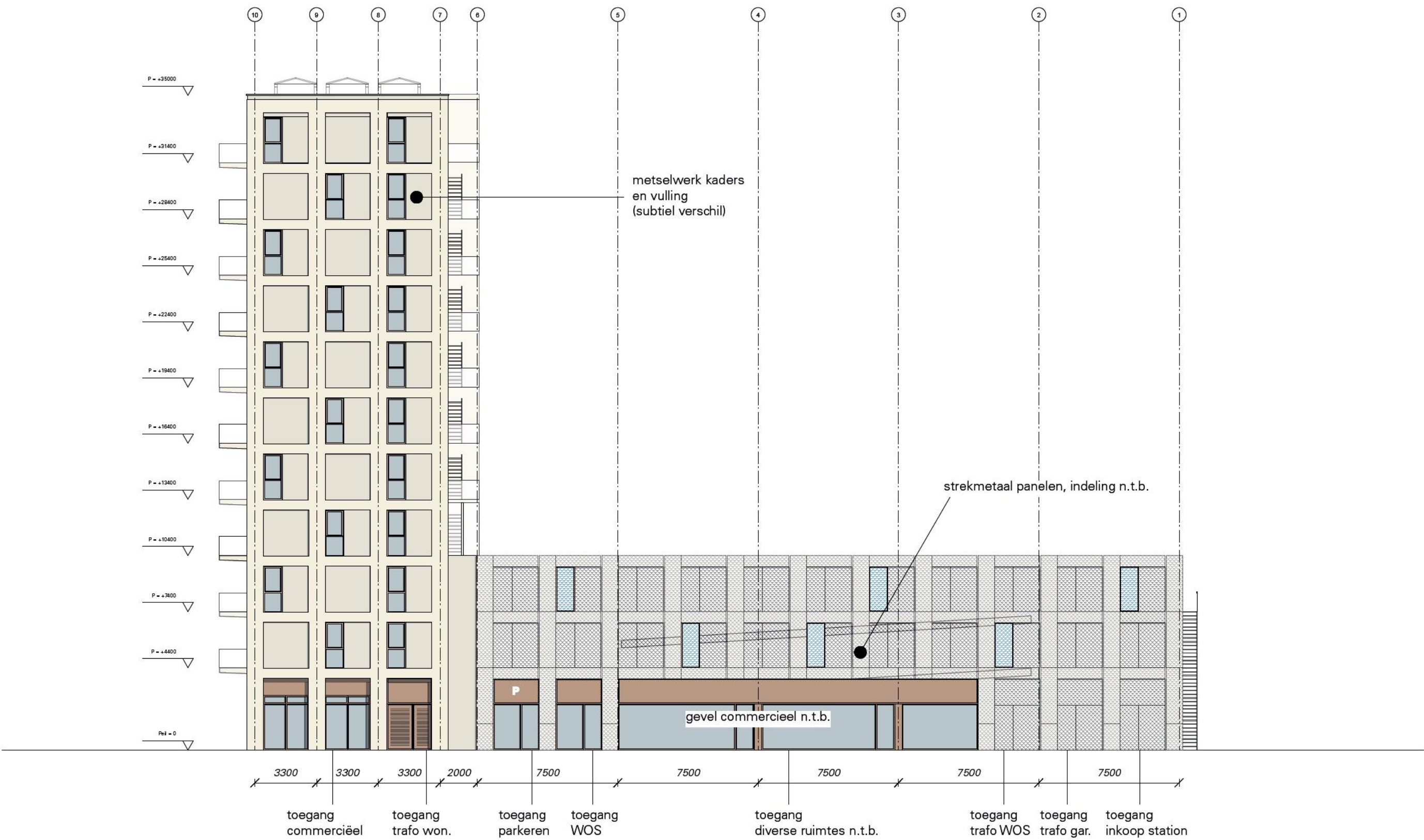
Bureau Kroner architecten

tel 070-3020735
www.bureaukroner.nl

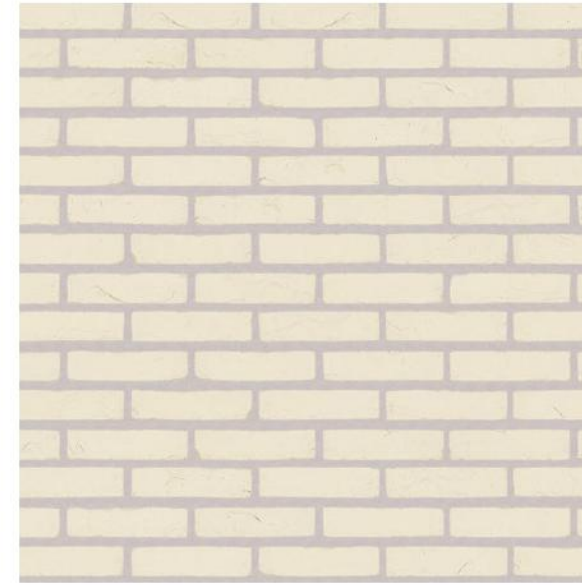
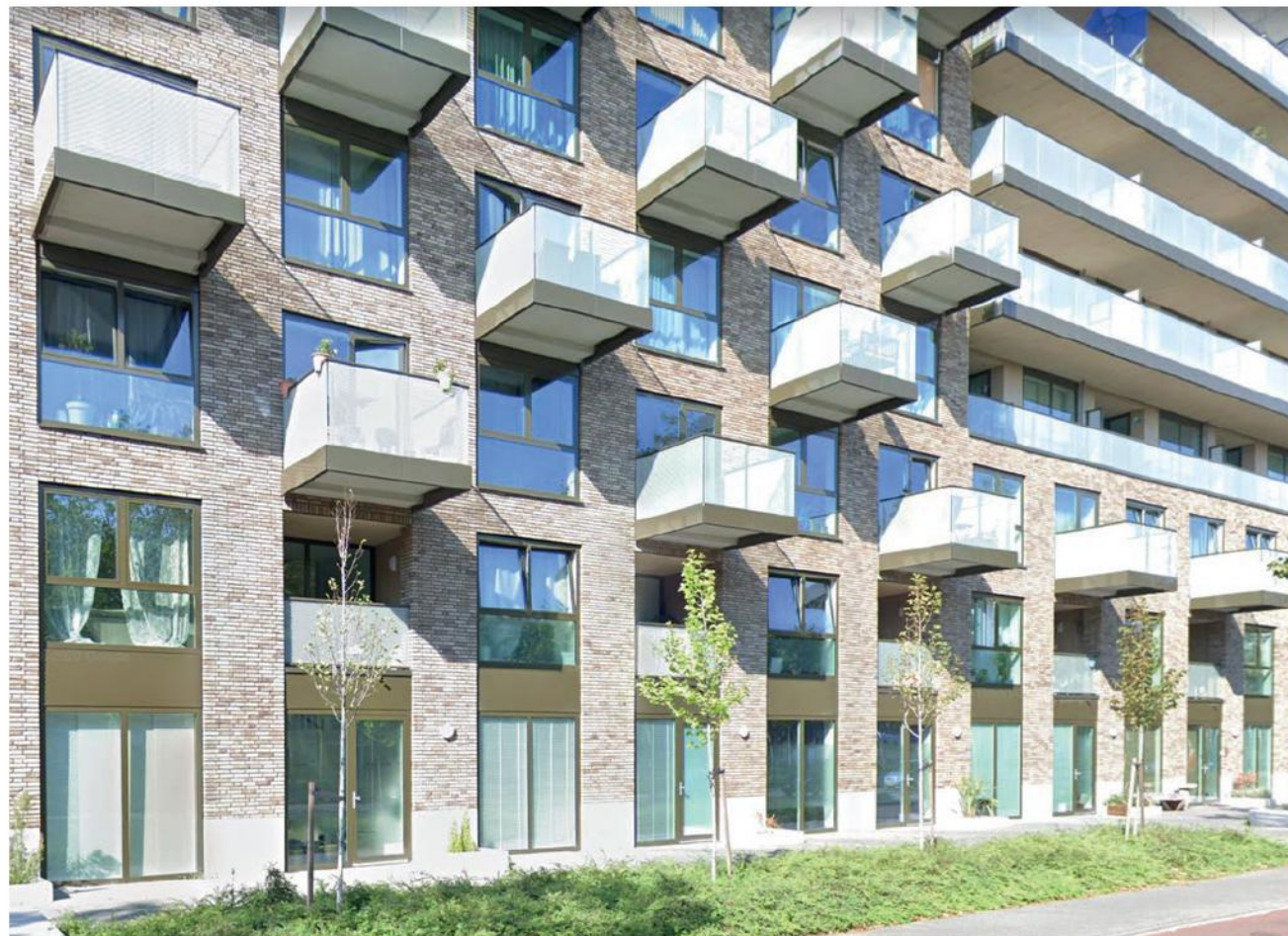

Referenties Metselwerk

Lichte kaders, gemêleerde invulling

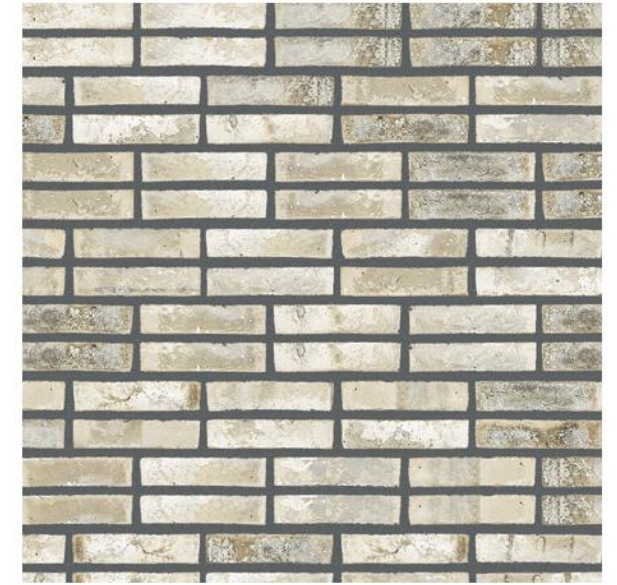
Heldere vormen, textuurverschillen

- Strakke kaderstructuur in baksteen
- Invulling puien wijkt af in kleur en textuur

Kaders in vlakke steen

- Bijvoorbeeld Wienerberger Terca Agora Wit

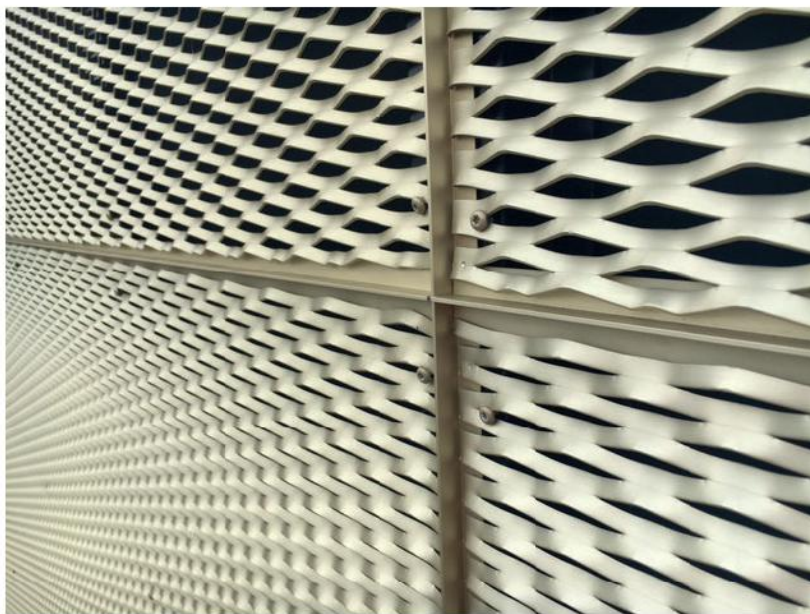

Vullingen met donkere voeg

- Bijvoorbeeld Wienerberger Terca Marziale

Gevel garage

Groen en kaders

strekmetaal panelen

begroeing binnen kaders

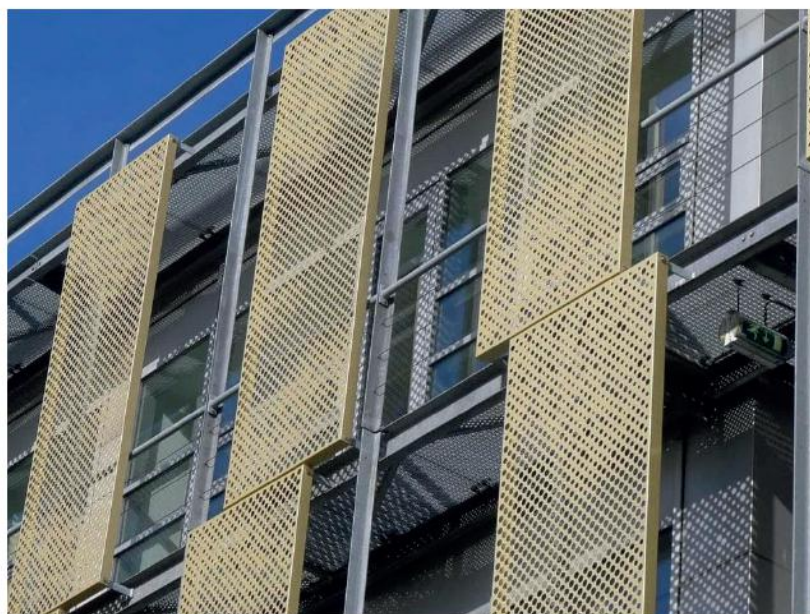
begroeing kaders

Gevel garage

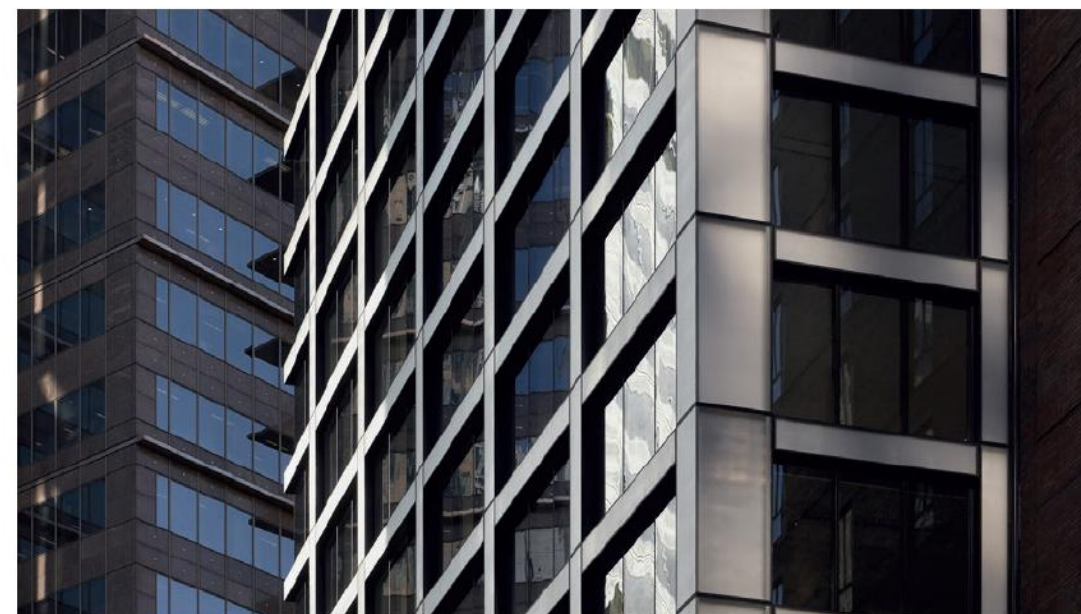
Nieuwe indeling

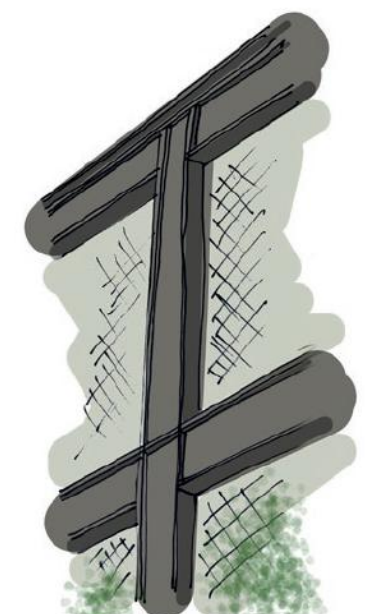
Gevel zuid-oost

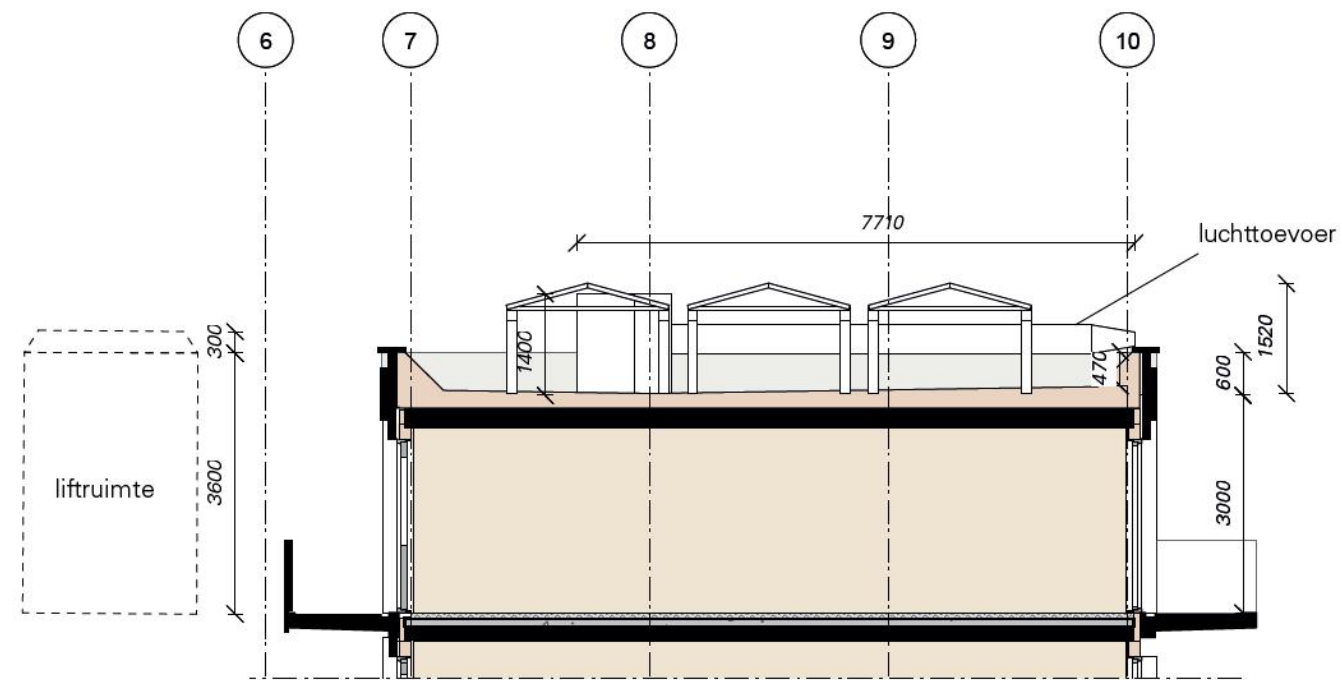

geperforeerde panelen

patroon vlakken panelen

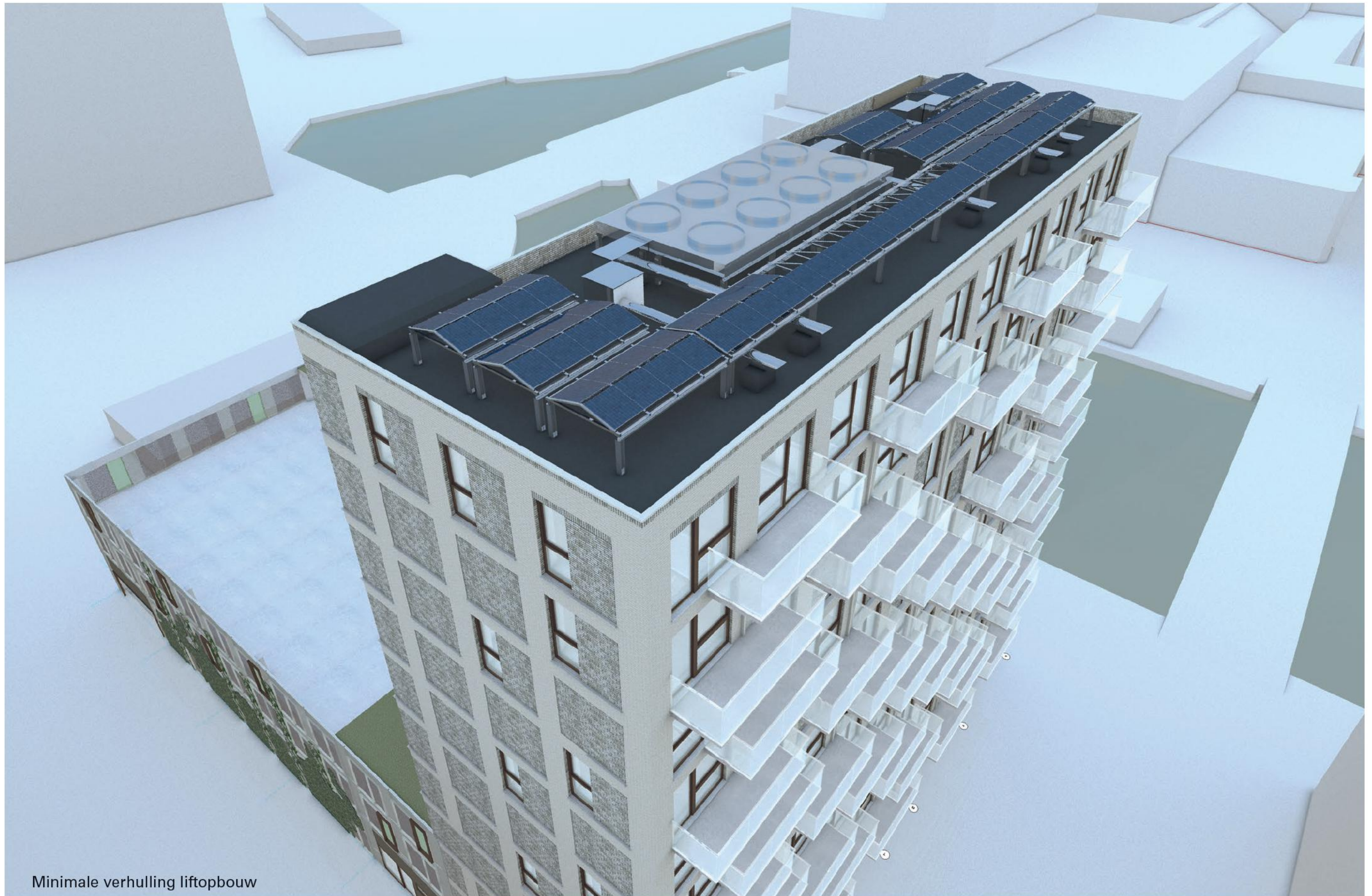

Schematische doorsnede dak

Zicht vanaf het Esperantoplein

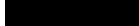

Minimale verhulling liftopbouw

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
donderdag 29 april 2021

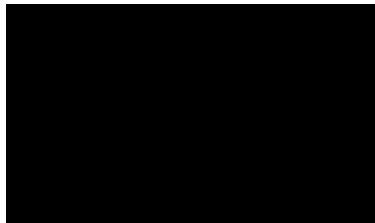
Correspondentienummer
0dae1503e2154f7eb3b0824181910cf9

Bijlagen
0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Achternaam:
Email:
Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:
Plaats:
De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Delft

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen**
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

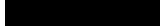
Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

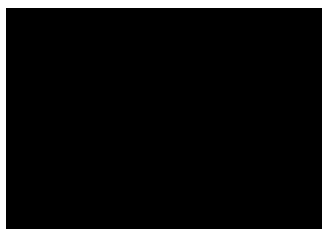
Correspondentienummer
 bcfbfd88b4eb4349be4bc66d6b8bc373

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

's-Gravenhage

**Ontwerp-PIP
 Combi-MER**

**Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
 Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen
 Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
 3415094F-8333-40A2-8AF0-D3E0C0650093.png**

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

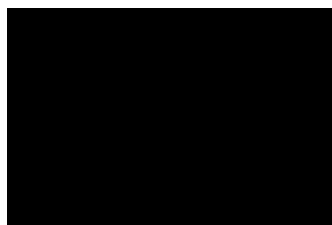
Correspondentienummer
 a415f85d46f64c1c9920bf7274ca84a8

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:
 Mijn zienswijze:

Delft
Combi-MER

Dit is een prachtig beschermd natuurgebied wat behouden moet blijven. Kies een ander traject, zodat deze ecologische kerngebieden behouden kunnen blijven ook voor de volgende generaties!! We hebben in Nederland al zo weinig natuur over. Help de wereld en behoud onze laatste ecologische kerngebieden!

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

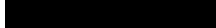
Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

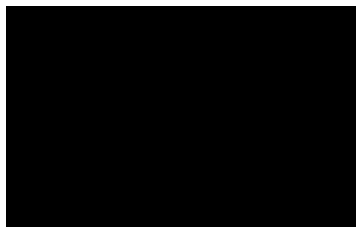
Correspondentienummer
 16926c48c3b74ff2b22298a432b38a59

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van het
bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen
Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen
van wegen
Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van
provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

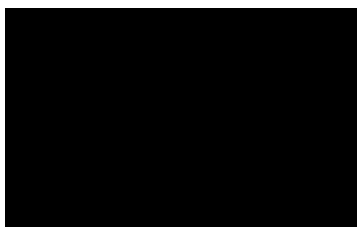
Correspondentienummer
 12543c504c0a41398bb79f0b0d69ef3e

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:
 Toegevoegde bijlage(n):

's-Gravenhage
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Reactie VRH en VRR Ontwerp Inpassingsplan
Warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag PZH.pdf

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond

**Veiligheidsregio
Haaglanden**

Provincie Zuid-Holland
College van Gedeputeerde Staten

Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Dedemsvaartweg 1
2545 AP Den Haag
Postbus 52155
2505 CD Den Haag

088 886 8000
www.vrh.nl

Contactpersoon

[Redacted contact person name]

06 - [Redacted phone number] @vrh.nl

Ons kenmerk
2021042341600

Uw brief van
25 maart 2021

Uw kenmerk
PZH-2020-759009070
DOS-2019-0003043

Datum: 29 april 2021

Onderwerp: Reactie VRH en VRR over het ontwerp provinciaal
inpassingsplan Warmtetransportleiding Vlaardingen - Den
Haag

Geacht college,

Naar aanleiding van uw verzoek tot reactie op het provinciaal inpassingsplan van 25 maart 2021 ontvangt u voorliggende reactie. Gezien de overlappende verzorgingsgebieden is deze reactie gezamenlijk door de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) en de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR) opgesteld.

Context reactie

In het proces van het opstellen van het ontwerp inpassingsplan Warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag is er contact geweest tussen de VRH, VRR, de Gasunie en de Provincie Zuid-Holland in de vorm van een overleg op 3 juni 2020. Tijdens dit overleg zijn verschillende aandachtspunten benoemd in relatie tot de fysieke veiligheid voor de omgeving.

Op 3 september 2020 is naar aanleiding van het concept ontwerp inpassingsplan een reactie verstuurd vanuit de VRR en de VRH. Het advies had dezelfde strekking als het gesprek van 3 juni 2020. Het belang van het uitvoeren van een risicoanalyse is benadrukt.

Naar aanleiding van bovenstaande is er door de Gasunie en door Royal HaskoningDHV een onderzoek uitgevoerd naar de effecten op en risico's voor mensen bij het vrijkomen van stoom en heet water uit het warmtetransportnet. Dit rapport is als bijlage 22 toegevoegd in de bijlage van de toelichting van het ontwerp inpassingsplan. Het rapport (referentie: BH4883IBRP2007200928, datum: 11-9-2020) gaat in op de omgevingsveiligheidsrisico's van de leiding.

Wettelijk kader

Het advies en de daarin geadviseerde maatregelen wordt gegeven in het kader van de mogelijkheden tot het voorkomen en/of beperken en/of bestrijden van brand, ongevallen anders dan brand of ongevallen met gevaarlijke stoffen (art. 10 a tot en met d van de Wet veiligheidsregio's en art. 25, lid 1, onder e van de Wet veiligheidsregio's).

Uitkomsten van het onderzoeksrapport

Zoals besproken in het overleg van 3 juni 2020 is er geen voorgeschreven rekenmethodiek beschikbaar. De rekenmethodieken die gebruikt zijn voor het onderzoeksrapport sluiten zoveel mogelijk aan op de voorgeschreven methodieken gebaseerd op de Handleiding Risicoberekeningen Besluit externe veiligheid buisleidingen (HRB Bevb, Versie 3.1, 1 april 2020).

In de rapportage is er een onderscheid gemaakt tussen de effecten verstikking en verbranding door vrijkomend stoom. Verstikkingsgevaar wordt niet als reëel scenario geacht. Dit heeft als reden dat door de ervaring van fysieke pijn een persoon zich in veiligheid zou brengen door zich naar buiten de gevarezone te begeven.

Het overlijden naar aanleiding van verbrandingsgevaar wordt niet reëel geacht bij de scenario's van lekkage. Bij het scenario leidingbreuk is het echter wel voorstelbaar dat er binnen de contouren van 4 meter benedenwinds en ruim 13 meter breedte er dodelijke slachtoffers kunnen vallen.

De hoogste plaatsgebonden risicocontour is 7.36^{E-08} op een afstand van 1,40 meter. De plaatsgebonden risicocontouren 10^{-6} en 10^{-7} worden niet gehaald.

In de toelichting van het ontwerp inpassingsplan wordt dit risico als aanvaardbaar geacht.

Beschouwing veiligheidsrisico's

De rapportage geeft grotendeels antwoorden op de vragen die er bij de veiligheidsregio's waren inzake mogelijke incidenten, zoals lekkages en een breuk van de warmtetransportleiding. Daarbij is berekend in hoeverre er effecten te verwachten zijn.

De risico's van de warmtetransportleiding zijn over het algemeen beperkter dan die van een hogedruk aardgastransportleiding.

Interpretatie van de berekeningen

Het is op te merken dat, zoals dat ook is beschreven in de rapportage, de beschouwing van de risico's is uitgevoerd met een model dat niet is bedoeld voor dergelijke leidingen. Hiervoor is gekozen vanwege de afwezigheid van voorgeschreven modellen.

De verschillende ingevoerde variabelen zijn valide gegevens voor de bijbehorende onderzoeksdoelen, echter wellicht niet voor een hogedruk warmtetransportleiding. Bijvoorbeeld de faalfrequentie, deze is nu gebaseerd op de rekenmethodiek voorgeschreven in de HRB Bevb. De uitvoering van de leidingen waarop de faalfrequenties in het HRB Bevb zijn gebaseerd zijn anders dan de uitvoering van de warmtetransportleiding. Echter is er een gebrek aan de exacte gegevens en is in de rapportage dan ook gebruik gemaakt van de best beschikbare gegevens (binnen de industrie geaccepteerde normen en standaarden). In de rapportage wordt beschreven dat de resultaten van de rapportage 'inzicht gevend' zijn. Op deze wijze hebben de VRH en de VRR deze rapportage dan ook beschouwd. De methode van de rapportage is niet getoetst op correctheid. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) is het instituut dat rekenmethodieken ontwikkelt.

Risico's van Plasvorming

Naar ons inzicht ontbreekt de beschouwing van de effecten van de plasvorming van heet water bij de genoemde scenario's. Op pagina 25 van de rapportage is daar kort aandacht aan besteed, maar hierop zijn een aantal kanttekeningen te maken die hieronder worden toegelicht.

Er wordt beschreven dat er een plas kan ontstaan van zeer grote omvang. De temperatuur van de plas zal echter snel afnemen en op grote afstand niet hoog genoeg zijn om brandwonden te veroorzaken. Daarbij is ook de aanname gedaan dat na het initiële incident men snel zou weg lopen van de plas.

Het ontbreekt aan een nadere uitwerking van de grootte van de plas en de bij behorende temperatuurgradiënt, zodat duidelijk wordt op welke afstand welke temperatuur kan voorkomen.

Het is theoretisch mogelijk dat er een scenario zich voordoet waarbij het water in laaggelegen gebieden ophoopt. Waaronder in parkeergarages, kelders, tunnels of woningen/appartementen. Dit kan resulteren in scenario's waarbij personen moeilijk of niet kunnen vluchten. Ook is het voorstelbaar dat een dergelijk scenario zich voordoet op zeer druk bezochte gebieden (bijvoorbeeld een evenement in het wijkpark Transvaal). De aanname dat men snel weg loopt van een dergelijke plas is correct, maar valt ook te betwisten. In paniek kan men struikelen en daarbij vallen (waarbij niet alleen de brandwonden aan benen van toepassing zijn), daarnaast is het ook mogelijk dat minder zelfredzame personen aanwezig zijn die moeilijker kunnen vluchten.

Het tracé loopt door dicht bevolkt gebied. In de rapportage en in de toelichting van het plan mist de beschouwing van de combinatie van het tracé, het dichtbevolkte gebied en de effecten van incidenten daarop.

Het wordt geadviseerd de genoemde punten expliciet te onderzoeken en te beschrijven voordat het gebruik van de warmtetransportleiding aanvaardbaar wordt geacht.

Zichtbaarheid van de leiding

Om incidenten te voorkomen wordt geadviseerd om bovengrondse zichtbaarheid te creëren. Voor hogedruk aardgastransportleidingen zijn dat de bekende gele paaltjes. Het is niet bekend voor ons of dit al in de uitvoering is bedacht, daarom dit aandachtspunt in deze brief.

Bereikbaarheid tijdens aanleg en onderhoud

Ten behoeve van incidentbestrijding is het van belang dat bij de aanleg en onderhoud de bereikbaarheid voor hulpdiensten geborgd blijven. Hiervoor is separaat contact met de [REDACTED]@vrh.nl) in relatie tot het verzorgingsgebied van de VRH. Vanwege dit separate overleg zijn in voorliggende reactie geen aspecten tot bereikbaarheid opgenomen. Mochten vragen zijn over bereikbaarheid in het verzorgingsgebied van de VRH dan kunt u contact opnemen met de [REDACTED].

Voor vragen over bereikbaarheid in het verzorgingsgebied van de VRR (Vlaardingen) kunt u contact opnemen met de heer [REDACTED]@vr-rr.nl).

Conclusie

Het proces tot het inpassingplan en het contact met de veiligheidsregio's is vanaf juni 2020 gaande. De komst van een dergelijke warmtetransportleiding is nieuw en vraagt om nadere inhoudelijke afstemming met de betrokken partijen. We stellen voor om gezamenlijk met de ketenpartners de bovengenoemde zorgen te bespreken. Over bovenstaande kunt u contact opnemen met dhr. [REDACTED]

[REDACTED]@vr-rr.nl of 06 - [REDACTED] of met dhr. [REDACTED]
[REDACTED]@vrh.nl of 06 - [REDACTED]

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Leidingshoofd Omgevingsveiligheid

[REDACTED]

[REDACTED]

Afdelingshoofd Risicobeheersing

[REDACTED]

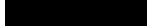

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
 fbf058a1235740df9fa04d1e842115da

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

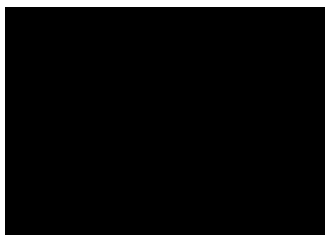
Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Groningen

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Proforma zienswijze gericht tegen de ontwerpbeschikking
van de gemeente Den Haag met kenmerk
202018283/7853167 en DOS-2019-0003043
20210429_Zienswijze_WarmtelinQ_LdM.pdf

Akkoord

WarmtelinQ

p/a Gardens Business Centre
Anna van Buerenplein 41
(2e etage)
2595 DA DEN HAAG
www.warmtelinq.nl
info@warmtelinq.nl

Datum
29-04-2021

Van

Uw kenmerk
DOS-2019-0003043

Telefoonnummer

Onderwerp
Zienswijze ontwerpbeschikking WarmtelinQ

Proforma zienswijze gericht tegen de ontwerpbeschikking van de gemeente Den Haag met kenmerk 202018283/7853167 en DOS-2019-0003043

Geachte college,

Hierbij dien ik, namens LdM C.V. (hierna LdM) een proforma zienswijze in tegen de ontwerpbeschikking van de gemeente Den Haag, met kenmerk 202018283/7853167, terinzage gelegd op 9 maart 2021 jl.

Deze zienswijze wordt ingediend ter zekerstelling van onze rechten. LdM is van mening dat bepaalde opgenomen voorwaarden in de ontwerpbeschikking van Den Haag onwenselijk en/of juridisch onhoudbaar zijn. Daarnaast wil LdM gebruik maken van de mogelijkheid om de ontwerpbeschikking van de gemeente Den Haag te wijzigen in verband met een tracewijziging (van GFT naar open ontgraving) in Den Haag.

Ik verzoek u LdM een nadere termijn te verlenen voor het indienen van de gronden van de zienswijze.

Hoogachtend,

Namens LdM C.V.
Vergunningenmanager Gasunie

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
 451655a700c148d98609c0a6c004b7f3

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

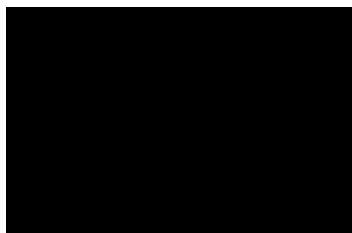
Postcode:

Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft

Ontwerp-PIP

Combi-MER

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

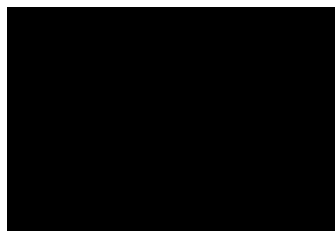
Correspondentienummer
 f8b5a569cc1d493096a56ca566ac2aaf

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft

Combi-MER

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van het
 bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen**

**Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen
 van wegen**

Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning

waterstaatswerken en bijbehorende zones

Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning

onttrekken van grondwater en infiltreren van water

Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van

provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)

Rijkswaterstaat: Vergunning gebruik maken van

waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)

Niets plaatsen en graven in en beschadigen van ons

natuurgebied!

Mijn zienswijze:

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

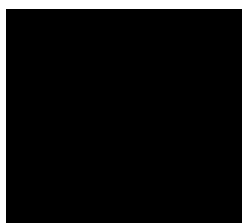
Correspondentienummer
 184fb97a5be941b8969bf6b5b7584a4a

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft

**Ontwerp-PIP
 Combi-MER**

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (RET/HTM):

**Vergunning voor uitvoeren werkzaamheden op, in, boven,
 naast of onder lokale spoorwegen**

**Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van
 provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)**

Mijn zienswijze:

Op basis van het kaartje vind ik het naar mijn beleving raar
 maar ook storend dat het tracé ter hoogte van de N470
 Kruithuisweg in Delft ineens afbuigt, de wijk Tanthof-West
 daarmee doorboort en onnodige schade, verandering en
 overlast toebrengt, terwijl deze naderhand parallel aan de
 Prins Beatrixlaan richting Rijswijk weer afbuigt en daarmee
 een historische stad als Delft volledig onnodig beschadigd.
 In mijn zienswijze acht ik het logischer daarmee praktischer
 en met behoud van omgeving om het tracé ook ter hoogte
 van Delft en Den Hoorn parallel aan de rijkssnelweg A4
 door te laten lopen waarbij deze op dezelfde hoogte als in
 huidige voorstel van de dezelfde Prins Beatrixlaan maar dan
 te Rijswijk uitkomt en aldaar de afbuiging om t tracé vanaf
 daar richting 's-Gravenhage zoals in huidige voorstel
 opgenomen te vervolgen. Hiermee blijft naar mijn
 zienswijze de natuurlijke en historische omgeving

behouden, kunnen werkzaamheden maar ook latere onderhoudswerkzaamheden zonder enige overlast worden uitgevoerd. Daarmee wordt behoud van woongenot behouden en toch duurzaam vooruitgang geboekt.

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 donderdag 29 april 2021

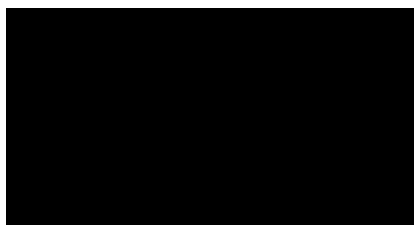
Correspondentienummer
 9b957f72f0b84d6b90dcf1349b2af5ec

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van het
bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen
Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen
van wegen
Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Oneens met de uit te voeren plannen, ivm aanrichten
schade aan natuur, infrastructuur en het veroorzaken van
overlast.

Mijn zienswijze:

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

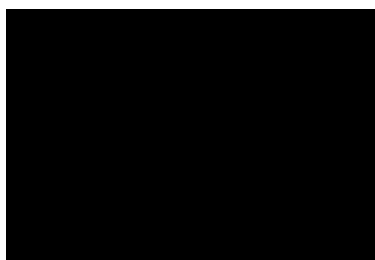
Correspondentienummer
 42d75cd8050645ddb8cfc70f6752af05

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Tussenvoegsel(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van het
bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen
Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen
van wegen
Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Bezwaar tegen de werkzaamheden en aanleggen van
pompinstallaties en leidingen in de al schaarse natuu
gebieden in mijn directe woonomgeving

Mijn zienswijze:

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
b7c951d03122405cbe539400953f2466

Bijlagen
1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

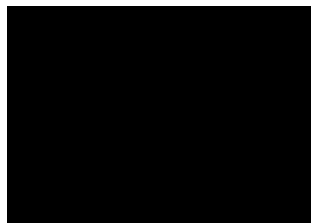
Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Toegevoegde bijlage(n):

**Wassenaar
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Zienswijze WLQ.pdf**

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze WarmtelinQ, CMAG BV 29 april, gevraagde referentie DOS-2019-0003043.

██████████@CMAG.nu of tel: 06 ██████████

Wij hebben kennisgenomen van het voornemen de plannen voor WarmtelinQ (WLQ). De bestudering van de stukken geeft aanleiding deze zienswijze in te leveren. Warmtelink is één van de mogelijke 'oplossingen' die ook in de RES 1.0 aan de orde komen.

- Er worden met name zaken en belangen over het hoofd gezien van potentiële toekomstige warmte-afnemers en lokale ondernemers actief in duurzame lokale warmte-ontwikkeling.
- WLQ is slechts een deel van de benodigde leveringsketen (bronnen en transport). Eigenschappen van WLQ beïnvloeden de hele keten waaronder distributie, netstabiliteit, leverantie en afnemer. Doordat slechts een deel van de keten wordt belicht, ontstaat een incompleet en misleidend beeld.
- De mede ter inzage liggende MER schiet op in deze zienswijze aangegeven punten te kort en zal moeten worden herzien.
- In deze zienswijze aangegeven tekortkomingen leiden tot onnodige en substantiële risico's waarvoor het risico identificatie en -managementproces dat wordt gehanteerd, tekortschiet.
- Bij een eerdere mogelijkheid (DOS-2019-0003043) betreffende de MER voor de Leiding door het Midden een bezwaar aan te tekenen, feb 2020, is mijn bezwaar zonder gemotiveerde opgave van redenen 'niet ontvankelijk' verklaard. De MER lijkt op essentiële tekortkomingen nog niet aangepast.

Belang indiener

CMAG BV is een in Den Haag gevestigde BV die enerzijds een expertise bureau en anderzijds een ontwikkelaar van hernieuwbare warmte concepten en projecten is. (zie bv Warmterivier® projecten). Hernieuwbare lokale warmteprojecten worden defacto geblokkeerd in Zuid-Holland in het gebied dat bereikbaar is voor warmteleveringen via WarmtelinQ, uit de heen- zowel als uit de retourleiding. Wij dienen bij deze de voorliggende zienswijze in, de bezwaren en gronden waarop deze is gebaseerd werken we uit in deze notitie.

In principe lijkt er alleen de mogelijkheid een zienswijze in te leveren op het Provinciaal Inpassingsplan (PIP), aangevraagde vergunningen en of de MER, maar niet op het concept WarmtelinQ. Wij zien dat als een procedurele tekortkoming en nemen de gelegenheid ook het concept WarmtelinQ te betrekken in deze zienswijze.

Voor elektriciteit en mobiliteit worden en zijn beslissingen genomen op het Binnenhof en in Brussel, voor de warmtetransitie is de regie expliciet bij de gemeenten neergelegd. Provincie en Rijk hebben echter substantiële investeringssubsidie toegezegd (€90+80 miljoen), hebben belang in deelnemende partijen en geven volume garanties af voor WarmtelinQ. Provincie en Rijk nemen hiermee een expliciete positie in waardoor gemeenten in de regio Rotterdam-Den Haag binnen het bereik van WLQ de regie hebben verloren. Voor bedrijven en burgers is het daarmee niet langer duidelijk hoe en bij welk bestuurlijk orgaan hun belangen als warmte/koude afnemers democratisch worden gecontroleerd.

In dit democratisch vacuüm worden nu concrete investeringsbeslissingen voorgelegd, zoals die in de WLQ, die van grote en onomkeerbare invloed zijn zonder dat de burger heeft kunnen deelnemen aan een expliciet participatieproces en staan lokale energie-ondernemers buiten spel m.b.t. de ontwikkeling van lokale hernieuwbare bronnen in het verzorgingsgebied van WLQ terwijl bv voor Den Haag in het coalitieakkoord is opgenomen dat lokale hernieuwbare bronnen altijd voorrang krijgen.

A Doelstelling/ Visie/ Strategie

Er is aanzienlijke conceptuele onduidelijkheid en zelfs misleidende verwarring mbt doelstelling, visie en strategie. Bij grote maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie, is te verwachten dat er een heldere doelstelling is waarin 'wat en wanneer' vragen worden beantwoord. Tevens dient er een visie te komen waarin beschreven wordt 'hoe' die doelstelling te bereiken is. De daadwerkelijke uitvoering wordt dan neergelegd in het projectplan een Stedelijk Energie Plan (bv SEP). WarmtelinQ kan een onderdeel zijn van die visie/ of uitvoeringsplan maar het is onjuist met de uitvoering ervan te starten voordat doelstelling en visie voldoende helder zijn vastgelegd, voordat inspraak en participatie heeft plaatsgevonden en breed is gecommuniceerd. De RES 1.0 voor het betrokken gebied beschrijft de volgende doelstelling:

“We willen in Nederland in 2030 de helft minder CO₂ uitstoten ten opzichte van 1990. In 2050 moet de uitstoot zelfs met 95% zijn afgenomen”

Aangenomen dat deze doelstelling tevens voor het gebied Rotterdam-Den Haag geldt, is een visie nog niet geformuleerd, laat staan dat er al sprake is van een gedragen visie. In de genoemde RES 1.0, pag 15 voor de Metropoolregio Rotterdam Den Haag is de zinsnede te lezen:

“Deze RES beschrijft de visie van de energieregio Rotterdam Den Haag”

Een strategie en een visie zijn twee benodigde maar verschillende concepten. Als gezegd de visie beantwoordt de 'hoe dan' vraag en de strategie is een dynamisch mechanisme waarmee de kans op het halen van de doelstelling zo grootmogelijk wordt gemaakt. Door WarmtelinQ goed te keuren voordat er een gedragen visie ligt, is niet alleen conceptueel onzuiver, het introduceert risico's waardoor de doelstelling mogelijk niet meer gehaald kan worden en er geschiktere alternatieven worden geblokkeerd.

WarmtelinQ is één van de mogelijke oplossingen om afnemers in het verzorgingsgebied 'van het gas af' te halen, maar dat is niet de doelstelling! De doelstelling is zo snel en zo veel mogelijk CO₂-emissie te reduceren om klimaatrisico's te mitigeren. Warmtelink haalt dan wel afnemers van het gas af, maar levert geen CO₂ vrije warmte en het is niet gezegd dat dat ooit het geval zal zijn evenmin of afval/aftap warmte er in 2040-2050 nog in voldoende mate beschikbaar zal zijn. Mogelijke alternatieven zijn evenmin in voldoende mate onderzocht, zie C.

Mede door de eerdergenoemde bestuurlijke onduidelijkheid betreffende het bevoegde gezag is het voor belanghebbenden pas mogelijk op 14 mei 2021 in te spreken bij de Provincie m.b.t. de RES 1.0 terwijl de investeringsbeslissing tav de WLQ, die overige opties blokkeert, dan mogelijk al is genomen door de Gasunie. Met andere woorden met de uitvoering van het plan wordt al gestart voordat visie is geformuleerd of kan worden vastgesteld of er instemming is van afnemers. Het is beslist onwenselijk en onjuist om WarmtelinQ in deze fase van het energietransitie project voor goedkeuring en een investeringsbeslissing van Gasunie voor te leggen.

B CO₂ inhoud van afval- en aftap warmte

WarmtelinQ documentatie stelt dat industriële afvalwarmte duurzaam is. Als we dat lezen als CO₂ neutraal dan wijzen we erop dat dit naar de meest gangbare internationale maatstaf niet onderbouwd wordt, in tegendeel.

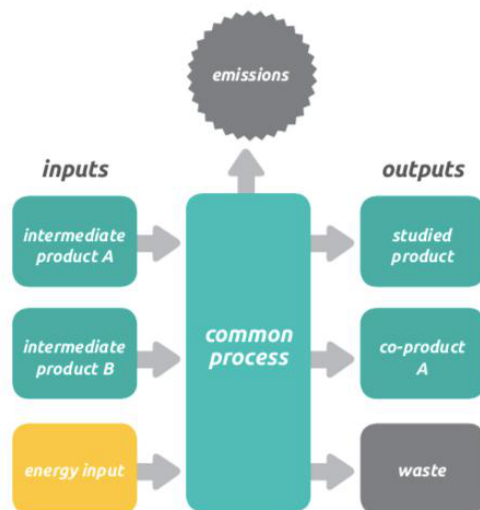
Voorts dient er onderscheid gemaakt te worden tussen afval- en aftapwarmte. Aftapwarmte is warmte die voor een ander doel wordt ingezet dan het primaire bedrijfsproces waar de aftap

plaatsvindt. Bij inzet van aftapwarmte treedt een verschuiving van kosten en baten op en aftapwarmte is daarmee geen afvalwarmte maar een regulier (co)product. Afvalwarmte is warmte die niet nuttig wordt ingezet en wordt geloosd en is daarmee geen product.

Aan afval mag/kan geen CO₂ worden toegerekend, alle emissie moet aan de (co)producten worden toegeschreven. In het geval van Botlek afvalwarmte is de warmte geen afval meer maar een (co)product geworden. Uit het WRI/GHG protocol:

Figure [9.1] Illustrative generic common process that requires allocation¹

9.2 Requirements

Companies shall allocate emissions and removals to accurately reflect the contributions of the studied product and co-product(s) to the total emissions and removals of the common process.

A studied product, as defined in chapter 6, is the product on which the GHG inventory is performed. A co-product is produced during the studied product's life cycle and has value as an input into another product's life cycle. To abide by the principle of completeness and accuracy, companies shall allocate emissions and removals to accurately reflect the contribution of the studied product and co-product(s) to the total emissions and removals of the common process. A co-product without economic value is considered a waste and, hence, no emissions or removals are allocated.

Companies shall avoid allocation wherever possible by using process subdivision, redefining the functional unit, or using system expansion.

Bron: GHG protocol WRI

Door waarde toe te kennen aan afvalwarmte is het niet langer afval maar een co-product geworden. Producten voortkomend uit bedrijfsprocessen binnen een organisatie krijgen CO₂-emissie gealloceerd/toegewezen. Dit uitgangspunt is helder beschreven in de internationaal meest gebruikte methodiek voor CO₂-emissie allocatie, de WRI/ GHG protocol (zie illustratie).

De waarde die aan het product warmte, dat bedoeld is ingezet te gaan worden voor verwarming van de gebouwde omgeving en of glastuinbouw, bestaat tenminste uit de volgende onderdelen,

- 1) Betaling voor warmte aan de (ETS) warmte leverancier (uitkomst van commerciële onderhandelingen)
- 2) Toekenning van gratis CO₂-emissie rechten (free allowances) als beschreven in het ETS handboek pag 56.
- 3) Het vermijden van CO₂-emissiekosten gebaseerd op aangekondigde additionele Nederlandse emissiebelasting.

Waar de industrie 'normaal' wordt belast voor het lozen van afval wordt ze in dit geval betaald en beloond met een legitimering door gratis emissierechten. De substantiële investeringen in uitkoppeling en transport onderbouwen verder de 'product' status van de warmte uit de Botlek.

Als de Botlek industrie zich aan de afspraken van Parijs 2015 houdt, is het onduidelijk en onzeker of er tegen de tijd dat ze voldoet aan die afspraken nog 'afvalwarmte' is. Het behalen van de doelstelling is

daarmee geblokkeerd (op basis van CO₂ inhoud zowel als op garanties voor volume) tenzij die volume en CO₂ garanties er komen voor 'afval en aftap' warmte in de periode 2030-2050. Deze garanties zijn er (nog) niet en zijn onwaarschijnlijk. WarmtelinQ warmte is daarmee niet duurzaam en onzeker van aanvoer waarmee de basis voor het investeringsbesluit vervalt.

C Staatssteun voor en concurrentiepositie van WarmtelinQ

De investeringen in warmtetransport van Vlaardingen naar Den Haag en mogelijk Leiden onderstreept de product- i.p.v. afvalstatus van de warmte in kwestie. Helaas onvoldoende transparant maar met genoemde investeringsbedragen van €200-250 miljoen voor de verbinding Vlaardingen - Den Haag en een verdere €100 miljoen voor de extensie naar Leiden zijn dit majeure investeringen. Provincie en Rijk ondersteunen dit project met a) investeringssubsidies van tientallen miljoenen (€90-170 miljoen), hebben een belang in betrokken partijen en verlenen afname volume garanties. Dit gecombineerd met de vergoedingen aan ETS -installaties als eerder beschreven creëert een systeem waarmee door marktpartijen verder in de warmteketen niet te concurreren valt, niet in de operationele fase evenmin als in de financieringsfase.

Lokale hernieuwbare bronnen zijn bv. voor Den Haag geïdentificeerd en kunnen tot 90% van de warmte voorzien¹. De potentie van lokale hernieuwbare bronnen dient, niet alleen voor Den Haag, verder uitgewerkt te worden voordat er een besluit valt of overheidsgeld wordt uitgegeven aan WarmtelinQ.

Pagina 100 RES 1.0 regio Rotterdam Den Haag onder 'overige lokale warmtebronnen'

"De exacte potentie van deze bronnen is in deze RES niet verder bepaald"

Door het in dit project onzuivere onderscheid tussen strategie (RES) en visie moeten we in deze zienswijze betreffende de WLQ de bovenstaande quote uit de RES 1.0 aanhalen. Helder is dat de alternatieven niet zijn 'bepaald'. Dit is een onacceptabele omissie die moet worden rechtgezet voordat er investeringsbeslissingen worden genomen.

¹CE Delft, maart 2019: Hybride warmtenetten, kansen voor Den Haag, maart 2019.

D RES 1.0 en Warmtewet 2.0

Waar de RES 1.0 refereert aan Botlekafvalwarmte wordt met name ingegaan op bronnen en transport en veel minder op distributie, netstabiliteit en levering. Dit is een storende en misleidende tekortkoming. Warmte is pas een bruikbaar product in een gesloten keten. Gesloten op technisch, economisch en juridisch terrein van bron t/m afnemer.

Levering is door de Warmtewet 2.0 voorzien als een activiteit die met voorrang aan grote geïntegreerde bedrijven zal worden gegund door gemeenten op voorschrijven van de centrale overheid. Door de genoemde keten is de RES 1.0 niet los te zien van de Warmtewet 2.0. Er wordt in die wet gesproken van een redelijke vergoeding en een leveringsperiode in een 'monopolie' van 20-30 jaar. Warmte via WarmtelinQ is hiermee door overheidssteun en regelgeving een verdienmodel geworden voor veelal buitenlandse bedrijven. Monopolies zijn niet goed voor aantrekkelijke afnemerscondities en blokkeren innovatie en door afnemers betaalde gelden blijven niet in de regio maar vloeien naar de aandeelhouders van genoemde buitenlandse bedrijven.

Door slechts een deel van de warmteketen te beschouwen, in dit geval WLQ voor bronnen en transport, ontstaat een misleidend incompleet beeld. De provinciale- en centrale overheid creëren

met WLQ en Warmtewet 2.0 een buitenlands energieleveringsmonopolie bv in Den Haag en Leiden waar de afnemers niet bij zijn gebaat. Het is ook misleidend voor de afnemers die de energiefacturen gaan betalen. Het zijn dan juist die toekomstige afnemers die hierbij een heldere stem verdienen binnen een expliciet proces en dat nu nog niet hebben.

E Burger participatie en transparantie

Het burger/ afnemer participatieproces is niet gedefinieerd. Het zijn de burgers en bedrijven die warmte afnemen die de rekeningen betalen. Zij zijn de uiteindelijke opdrachtgevers maar staan buiten spel. Zonder een vooraf gelegitimeerd participatieproces waar potentiële afnemers de gelegenheid hebben hun instemming al of niet kenbaar te maken mist de RES 1.0/ WLQ de nodige legitimatie. De 'participatie evenementen' die m.b.t. RES 1.0 en WarmtelinQ zijn georganiseerd leiden evenmin tot de benodigde legitimatie.

Er wordt hier ingegrepen op een fundamenteel aspect van onze leefomgeving namelijk: wonen met daaraan direct en onlosmakelijk gekoppeld de noodzakelijke binnenklimaatbeheersing, verwarming en in toenemende mate koeling.

Daar waar in een historisch perspectief uitdagingen die de kracht van het individu te boven gingen, in Nederland coöperaties werden opgericht, wordt het proces nu door provincie en centrale overheid gedomineerd. Als voorbeeld de waterschappen, een democratisch collectief, maar er zijn er veel meer. Zonder dat deze en of andere mogelijke organisatievormen aan de burger worden voorgelegd wordt WarmtelinQ opgedrongen.

Er zijn nationaal en internationaal afspraken gemaakt t.a.v. klimaatrisicobeheersing, die dient Nederland na te komen. De invulling van die afspraken treft de burger direct zonder dat hij daar enige stem in heeft. De overheid beschaamd in deze onnodig en opnieuw, het vertrouwen van de burger. Dit is een onaanvaardbaar risico dat wordt genomen en kan worden voorkomen.

Dit is geen onderwerp voor doorlopend overleg in het poldermodel, er worden keuzes geforceerd met drastische consequenties voor de lange termijn. Met de beslissing WarmtelinQ vroegtijdig te realiseren blokkeren we veel opties als vermeld en is de burger buitenspel gezet zonder dat hij de gelegenheid heeft gehad deze WarmtelinQ beslissing op waarde te beoordelen. De overheid beschaamd het vertrouwen van de afnemers in deze.

F Lokale hernieuwbare bronnen buitenspel gezet

Zuid-Holland heeft een zeer gunstige uitgangspositie voor verduurzaming van de energievoorziening. Er heerst een, zelfs voor Nederlandse begrippen, zeer gematigd klimaat met milde winters, er zijn gunstige wind- en zoncondities voor het opwekken van elektriciteit en warmte. Voorts zijn er gunstige geothermie en WKO-condities in de ondergrond voor productie en opslag van hernieuwbare energie. Er is reeds geruime ervaring met warmtenetten zowel op hoge als op lage temperatuur en een op dit terrein sterk gemotiveerde burgerbeweging met talloze initiatieven. Zuid-Holland heeft daarmee een groot potentieel van lokale hernieuwbare bronnen.

Door met veel overheidssteun een op hoge temperatuur gebaseerd warmtenet te forceren staan deze lokale hernieuwbare bronnen technisch en economisch buitenspel. Door de oneigenlijke concurrentiekracht van het door de Provincie en Centrale overheid gesteunde netwerk zijn lokale bronnen ook niet meer te financieren.

Gerekend met een potentieel afval/aftrap warmte volume uit de Botlek van 20PJ komt dit overeen met een afnemerwaarde, gebaseerd op een aardgasprijs van €0,77 m³ van €450-500 miljoen op jaarbasis exclusief vaste lasten. Dit is een significante marktwaarde die potentieel beschikbaar komt voor lokale

bronnen c.q. de economie van de Provincie Zuid-Holland zonder tussenkomst en dividenden van/voor buitenlandse energiebedrijven.

G Risico identificatie en management

De risico paragraaf is summier en moet beter in deze fase van de projectplanning. Zie hiervoor ook de documenten 'Voortgangsrapportage Leidse regio en de COR annotatie' bij deze voortgangsrapportage ²⁾. Er zijn risico's geïdentificeerd en de kans op materialisatie is ingeschat. Er ontstaat echter een vals gevoel van veiligheid. Essentieel voor de kwaliteit van dit proces in deze fase is de populatie waarbij gepercipieerde risico's zijn opgehaald. Dat is niet aangegeven. Ook moeten risico 'eigenaren' al worden geïdentificeerd om in te kunnen schatten of er organisatiekracht is de risico's ook daadwerkelijk te gaan beheersen. Storend is opnieuw het gebrek aan afnemer consultatie. Als eerder aangegeven is warmte niets zonder een gesloten keten (technisch, economisch en juridisch) van bron t/m afnemer voordat er sprake kan zijn van een leverbaar product. Focus op bronnen en transport is slechts de helft van de keten en zelfs als daar alles klopt is het niet gezegd dat er ooit product geleverd gaat worden als niet ook distributie/ net stabiliteit, levering en afnemers in de analyses zijn meegenomen.

Er kan derhalve geen besluit worden genomen betreffende WarmtelinQ voordat er een gedegen risico identificatie en managementproces is gedefinieerd en operationeel is voor de hele keten.

²⁾Provincie Zuid-Holland, Voortgangsrapportage Leidse regio en WLQ+ 9 maart 2021
COR, Provincie Zuid-Holland, Annotatie bij voortgangsrapportage WLQ 17 maart 2021,

H MER

De milieueffectrapportage schiet te kort in CO₂-emissie analyse zowel als in het identificeren en uitwerken dan wel beoordelen van alternatieven.

In paragraaf 3.1 van de betreffende MER staat: "Een belangrijke pijler in deze strategie is het benutten van duurzame warmte in de vorm van restwarmte. Restwarmte biedt zo een alternatief voor fossiele energie. Hiermee wordt energie bespaard en de uitstoot van CO₂ voorkomen"

Het is onduidelijk aan welke strategie wordt gerefereerd en gelden dezelfde bezwaren als onder A in deze zienswijze. Voorts wordt gerefereerd aan duurzame restwarmte, hier geldt dezelfde tekortkoming als onder B in deze zienswijze. Restwarmte wordt beschreven als een alternatief voor fossiele energie, dit is onjuist, rest- en aftapwarmte zijn fossiele energie die niet wordt verbrand in het bestemmingsgebied van de WLQ maar bij de beoogde bronnen.

Voorts wordt gerefereerd aan "In samenspraak met de provincie is een aantal afwegingscriteria geformuleerd waar een goed alternatief voor aardgas als warmtebron aan moet voldoen. De geformuleerde doelstellingen zijn:"

Aan welke samenspraak wordt gerefereerd, wanneer was die en wat is de status van de uitkomst?

"Duurzaam warmtegebruik". We gaan ervanuit dat hier bedoeld wordt warmteverbruik uit hernieuwbare bronnen. "Hergebruik van industriële restwarmte door omliggende bedrijven en woningen wordt ook als duurzaam warmtegebruik gerekend (Klimaatakkoord 2019)"

Los van de bezwaren als benoemd onder B in deze zienswijze kunnen gemeenten buiten het stedelijk industrieel gebied van Rotterdam/Westland niet als -omliggende bedrijven en woningen- worden gezien.

“Haalbaarheid: een alternatief moet economisch haalbaar zijn waarbij de investering van het netwerk installatie en onderhoud opwegen tegen de baten van het project”

We nemen aan dat hier bedoeld wordt dat een alternatief (voor aardgas) economisch haalbaar moet zijn maar WLQ is niet rendabel er moeten immers forse investeringssubsidies (€90-170miljoen) en volume garantie worden afgegeven om Gasunie te bewegen tot een positief besluit. Zie C in deze zienswijze.

“Waarborgen leveringszekerheid: een alternatief (voor aardgas) moet voldoende leveringszekerheid bieden. Gedurende het jaar moeten zowel de basislast als de piekvraag opgevangen kunnen worden binnen het alternatief”. En verder “Daarbij dient het project voldoende capaciteit te hebben om in de toekomst robuust te opereren.”

WLQ levert alleen basislast, geen pieklast en geeft geen volume garanties voor CO₂-vrije warmte in volume voor de toekomst. WLQ zou hierdoor gediskwalificeerd of aangepast dienen te worden.

“Er zijn mogelijke strategische alternatieven onderzocht die invulling kunnen geven aan de warmtevraag in de regio tussen Vlaardingen en Den Haag. De onderzochte strategische alternatieven zijn:

All-Electric
Collectieve warmte
Duurzaam gas
Biomassa”

Wat zijn de gronden waarop deze alternatieven zijn geselecteerd en welke alternatieven zijn, opnieuw op welke gronden, niet onderzocht? Een werkbaar en niet onderzocht alternatief bijvoorbeeld, is het verschepen van warmte naar terminals via binnen- en buitenwater.

De MER paragraaf 3.2 Mogelijkheden voor verwarmen stelt: “Om aan de warmtevraag te voldoen zijn er vier gangbare opties om duurzaam warmte te leveren. In de onderstaande sub-paragrafen wordt ingegaan op de vier verschillende type warmtevoorzieningen die gangbaar en haalbaar worden geacht voor warmtelevering (CE Delft 2015)”

We gaan ervanuit dat wordt bedoeld: om duurzame warmte te leveren i.p.v. warmte duurzaam te leveren. Een gedateerde studie van CE delft wordt aangehaald maar inmiddels heeft, eveneens CE Delft nieuwe studies gepubliceerd (Hybride Warmtenetten, kansen voor De Haag) waarin een haalbaar alternatief wordt toegevoegd dat niet alleen voor Den Haag geldt. Die optie hoort thuis in de gangbare alternatieven is dient alsnog te worden opgenomen voordat het WLQ voorstel voor een investeringsbeslissing wordt voorgelegd.

Paragraaf 3.2.2: “Bij sommige processen is warmte een bijproduct van een (productie)proces, er wordt dan gesproken over zogenaamde restwarmte” Deze definitie is onvolledig en onjuist. Er is een helder verschil tussen restwarmte en aftap warmte, beiden worden ingezet via WLQ. Dit onderscheid moet worden aangebracht. Voorts is restwarmte warmte waarvoor geen alternatieve inzet mogelijk is en wordt geloosd aan lucht of water. De MER spreekt over een “bijproduct”, juist de status bijproduct veroorzaakt de allocatie van CO₂ (zie B in deze zienswijze). Waardoor de warmte niet duurzaam is.

Paragraaf 3.2.2 Collectieve warmte.

Onder deze, ‘te onderzoeken alternatieven’ mist de inzet van lokale hernieuwbare bronnen waarvan er vele zijn in het beoogde verzorgingsgebied van de WLQ. We noemen er enkele: zonthermie, drie vormen van aquathermie en warmtepompen op basis van groene elektriciteit.

Paragraaf 3.3 Criteria in de bepaling van kostendoelmatige oplossingen: “Om een zo effectief mogelijke maatregel te creëren voor het aardgasloos maken van de gebouwde omgeving dient ook gekeken te worden naar de verschillende woning typen die aanwezig zijn.” Ook de MER hanteert hier geen zuivere doelstelling: niet het aardgasloos maken van de gebouwde omgeving is de doelstelling maar zo snel en zo veel mogelijk CO₂-emissie reduceren als klimaatrisico mitigatie is de doelstelling. Aardgas kan daar een constructieve rol in spelen.

De MER lijkt zich hoofdzakelijk te baseren op studies van CE-Delft die inmiddels zes jaar oud zijn. Het zijn m.n. de vijfde generatie lokale warmtenetten die sterk zijn ontwikkeld die ontbreken in de alternatieven afweging en moeten worden opgenomen voordat de investering in WLQ wordt voorgelegd.

Samenvattend 1

WarmtelinQ levert geen pieklast warmte, de warmte is niet CO₂ vrij, wordt gerealiseerd met zware overheidssteun en concurreert lokale hernieuwbare bronnen uit de markt. Er worden condities gecreëerd waardoor er minder reden is de Botlek industrie te verduurzamen waardoor een fossiele lock-in ontstaat. De burger is niet voldoende geïnformeerd, kan niet participeren en wordt door een vroegtijdige onomkeerbare beslissing buiten spel gezet en overgedragen aan langjarige leveringsmonopolies van grote geïntegreerde veelal buitenlandse energiebedrijven. Lokale transitie visies warmte worden mede gebaseerd op de RES 1.0 die op zijn beurt weer, voor warmte, zwaar leunt op WarmtelinQ. Het is dus even belangrijk als urgent om in deze zienswijze genoemde uitdagingen publiek te maken zodat burger en gemeenten in Zuid-Holland daar rekening mee kunnen houden. Er worden onaanvaardbare risico's genomen en er blijven risico's onbenoemd in een gemankeerd risico identificatieproces met deze vroegtijdige investeringsbeslissing WarmtelinQ aan te leggen.

Samenvattend 2

Er kan geen investeringsbeslissing worden genomen tav WarmtelinQ, het is een onvoldragen concept dat mogelijk zelfs contraproductief is. Er zijn betere alternatieven die onderbelicht blijven. WarmtelinQ in combinatie met RES 1.0 en Warmtewet 2.0 zijn een onaanvaardbare combinatie voor burgers en lokale bedrijven. Kortom, niet doen, uitstellen en heroverwegen en direct starten met vraagreductie.

Samenvattend 3

Een mogelijk tegenargument dat bij uitstel van WLQ er meer CO₂ zal worden geëmitteerd kan worden opgevangen door te starten met een energievraag reductie programma.

Vraagreductie verlaagt de CO₂-emissie, bespaart geld dat kan worden vrijgespeeld voor vervolginvesteringen, het verlaagt de systeemkosten voor warmte omdat met name op relatief dure pieklast warmtecapaciteit wordt bespaard en ontsluit lage temperatuur lokale bronnen. Vraag reductie kan oplopen tot 60% in de gebouwde omgeving.

Samenvattend 4

De MER is gebaseerd op deels achterhaalde studies, is ongemotiveerd en onvolledig in onderzochte alternatieven en toont aan dat WLQ niet voldoet aan de gestelde criteria waaronder het leveren van piek én basislast. De MER zou kunnen, en met huidige inzichten moeten worden aangevuld met een sociale effect rapportage.

Er is onvoldoende basis het WLQ concept voor te leggen voor een investeringsbesluit aan de Gasunie alternatieven moeten eerst beter uitgewerkt worden en er dient een gelijk speelveld te komen voor lokale hernieuwbare bronnen.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 donderdag 29 april 2021

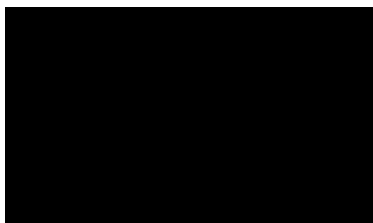
Correspondentienummer
 fe159cebc6c442d93cfee882a7af7a7

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft

Combi-MER

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Vlaardingen: Vellen of doen vellen van houtopstanden

**Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van
 provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)**

**Ik maak bezwaar, geen beschadigingen aan groen en geen
 werkzaamheden rond mijn huis en geen pompstation bij
 tanthof west**

Mijn zienswijze:

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[REDACTED] namens de Bomenstichting Den Haag

Datum

donderdag 29 april 2021

Correspondentijsnummer

8226f19671194b1882550203bad21964

Bijlagen

4

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

Website, facebookpagina en/of Twitter:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

[REDACTED] namens de Bomenstichting Den Haag

's-Gravenhage

<https://www.bomenstichtingdenhaag.nl/>

Ontwerp-PIP

Combi-MER

Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen

Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden

BDH Zienswijze Bijlage 2 PAS gebiedsanalyse

Westduinpark en Wapendal fig 3.3 en 3.5.pdf, BDH

Zienswijze MER en PIP WarmtelinQ def 29-04-2021 zh.pdf,

BDH Zienswijze Bijlage 3 PAS gebiedsanalyse Meijendel en

Berkheide figuur 3.5.pdf, BDH Zienswijze MER en PIP

WarmtelinQ def 29-04-2021 mh.pdf

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Den Haag, 29-04-2021

Aan:
Provincie Zuid-Holland - Team WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
Digitaal: www.zuid-holland.nl/terinzagewarmteling

Geacht Team WarmtelinQ,

Voor de aanleg van de Leiding door het Midden heeft Provinciale Staten besloten tot het opstellen van o.a. een provinciaal inpassingsplan (PIP) en een (combi)MER.

De bestudering van de stukken is voor de Bomenstichting Den Haag aanleiding voor het opstellen van deze zienswijze. De Bomenstichting Den Haag (hierna BDH) richt zich daarbij op de situatie binnen de gemeente Den Haag. In Den Haag loopt het voorlopige tracé – komend van Rijswijk - vanaf de Middachtenweg, via de Moerweg, De la Reyweg en Wijkpark Transvaal naar de Uniper Stadscentrale aan De Constant Rebecqueplein.

Belang van bomen

Bomen zijn goed voor mensen, dieren en biodiversiteit. Tegen de achtergrond van klimaatverandering blijkt de waarde van bomen groter dan ooit. De laatste tientallen jaren zijn zeer vele bomen gerooid, zo veel dat nu een ernstig tekort is ontstaan aan bomen, ook in de gemeente Den Haag. Er is daarom ook een urgentie ontstaan om bomen bij te planten (waarbij het verdwijnen van een honderdjarige boom natuurlijk onvoldoende gecompenseerd kan worden door nieuwe aanplant van een jonge boom). Demissionair minister Schouten wil met haar Bossenstrategie in 10 jaar tijd 37.000 ha extra bos en bomen planten. De EU wil 2 miljard extra bomen planten. Ook uw provincie erkent het belang van bossen en bomen (Groeimodel Bos- en bomenbeleid, sept 2020). Het areaal bos in de provincie Zuid-Holland is echter bijzonder klein: slechts 3%. Uw provincie heeft helaas geen budget voor uitbreiding van bos en bomen.

⇒ De BDH vraagt daarom uiterste terughoudendheid bij het rooien van resterende bomen.

Vanwege de LdM is het onhoudbaar voor totaal 857 bomen om te kunnen blijven staan (Ruimtelijke Motivering, 2020). Ter plaatse van de Leiding kunnen totaal 252 bomen worden herplant, maar dat zijn struiken of 3e grootte struikvormende bomen. Waar de overige 605 bomen worden herplant is onbekend. Voor Den Haag geldt dat er 133 bomen worden gerooid, 57 bomen weer herplant op locatie en 72 elders. Waar die 72 bomen komen te staan is volstrekt onduidelijk. In Den Haag is het overigens bijzonder lastig om geschikte boomplaatsen te vinden.

⇒ Geef exact aan waar de rest van de bomen herplant worden.

Bomen vervullen een cruciale rol met hun zgn. ecosysteemdiensten. De blaadjes doen het werk. De kroonoppervlakte is een belangrijke maat. Niet alleen de gemeente Den Haag maar ook uw

provincie erkent dat.

Het terugplanten van 3^e grootte bomen i.p.v. oude 1^e en 2^e grootte bomen is dan ook te zien als een ernstige achteruitgang voor die ecosysteemdiensten, waaronder de biodiversiteit en de leefomgeving – in de brede zin van het woord – van de gemeente Den Haag.

- ⇒ Dit leidt tot het verzoek om de ecosysteemdiensten van bomen volgens het model *i-Tree* te berekenen voor de huidige situatie, voor de VKA (alternatief 1) en Alternatief 2.
- ⇒ Dit leidt tevens tot het verzoek om een afweging te maken op grond van de ecosysteemdiensten en alternatieve tracés dan wel alternatieve technieken toe te passen die boom sparend zijn. De vooruitzichten in verband met klimaatverandering dienen een onderdeel te zijn van deze berekeningen.

De levensduur van de LdM is ca 50 jaar. Daarna dient hij weer verwijderd te worden.

- ⇒ Dit dient in de regels opgenomen te worden (PIP).
- ⇒ De effecten ervan dienen beschreven te worden.
- ⇒ Negatieve effecten dienen voorkomen te worden.

De Bomenstichting Den Haag heeft een berekening gemaakt. De economische levensduur van de Leiding is ca 50 jaar. Vanwege de aanleg worden in Den Haag minimaal 133 bomen gerooid die een leeftijd hebben van maximaal 70 jaar. Er worden nieuwe bomen teruggeplant. Wanneer de Leiding na pakweg 50 jaar wordt verwijderd, moeten deze bomen worden gerooid, terwijl ze juist de volwassen leeftijd hebben bereikt en hun ecosysteemdiensten beginnen te vervullen. Opnieuw zullen nieuwe bomen worden teruggeplant, die er weer 70 jaar over doen om zo oud te worden als de bomen die nu gerooid worden. De impact van de Leiding op bomen bedraagt dus ca 190 jaar. De impact is dus bijzonder langdurig voor een Leiding, die door deskundigen zwaar is bekritiseerd en als achterhaald is beschouwd (werkbijeenkomst gemeenteraad Den Haag 3-09-2020, https://gemeentedenhaag.connectedviews.nl/SitePlayer/Den_Haag?session=108779).

- ⇒ We zien graag een reflectie op de waarden van bomen in relatie tot de nut en noodzaak van de aanleg van de Leiding door het Midden.
- ⇒ In het kader van afweging van belangen dienen bomen vanwege hun ecosysteemdiensten en vanwege de langdurige impact een zwaar gewicht te krijgen. Zwaarder dan nu beschreven is.

In de Ruimtelijke Motivering, 2020, wordt geen melding gedaan van bomen die aanzienlijke invloed zullen ondervinden als gevolg van de aanleg van de LdM. Deze staan wel in de BEA. In Den Haag gaat dat om 46 bomen.

- ⇒ Maak duidelijk hoeveel bomen in andere gemeenten ‘aanzienlijke invloed’ ondervinden.
- ⇒ Maak ook duidelijk dat aanzienlijke invloed naar alle waarschijnlijk zal leiden tot de dood van de boom, misschien wel niet direct maar wel na één of een paar jaar.
- ⇒ Houd bij de door ons gevraagde verbeteringen en berekeningen ook met deze bomen rekening.

Beleidskaders

Wij merken op, dat de gemeentelijke beleidskaders ontbreken. Het gaat om 1) de Stedelijke Groene Hoofdstructuur (SGH), 2) het Coalitieakkoord, 3) de Motie van GL (5-03-2020) en 4) Nota stadsbomen.

- 1) De ecologische zone langs de Middachtenweg en de Moerweg, de Hoofdboomstructuren langs de Middachtenweg, Moerweg, De la Reyweg behoren tot de Stedelijke Groene Hoofdstructuur (SGH).

Met het aanwijzen van een SGH verplicht het gemeentebestuur zich om het groen dat deel uitmaakt van deze structuur op eenduidige en herkenbare wijze duurzaam in stand te houden en waar mogelijk te versterken. Zij doet dit door in bestemmingsplannen het groen dat deel uitmaakt van de SGH, zowel in de planbeschrijving als in de voorschriften, ook als zodanig te omschrijven.

De aanleg van de LdM betekent een blijvende aantastingen doordat (grote) bomen moeten worden verwijderd, die in de zgn. 'belemmerende strook' niet herplant mogen worden. Daar mogen immers alleen nog struiken of hoogstens struikvormende bomen van de 3e grootte worden geplant.

Het voorgestelde traject van de LdM door Den Haag is oorzaak van blijvende aantasting van de structuur van de SGH en daarmee in strijd met de verplichting van het college van de gemeente Den Haag.

- ⇒ Dit leidt tot ons verzoek om een ander tracé te kiezen.

De hoofdboomstructuren en de ecologische verbindingzones vormen essentiële vlieg- en fourageerroutes voor vleermuizen. De routes zullen in kwaliteit verminderen omdat er slechts struiken en 3e grootte boomvormende struiken worden teruggeplant. Bomen kunnen ook dienen als verblijfplaatsen voor sommige soorten vleermuizen. Vleermuizendeskundigen bevelen juist aan om de verbinding tussen Park Overvoorde (Rijswijk, een belangrijk koloniegebied van vleermuizen) en het Zuiderpark in Den Haag te versterken.

- ⇒ Ook dit leidt tot ons verzoek om een ander tracé te kiezen.

- 2) Het college van de gemeente DH heeft in het coalitieakkoord vastgelegd dat er alleen bomen gekapt worden als het aantoonbaar niet anders kan.

Het voorgesteld traject door Den Haag leidt juist langs ecologische verbindingzones en boom hoofdstructuren waarbij veel bomen in de weg staan.

- ⇒ Ook dit leidt tot ons verzoek om een ander tracé te kiezen.

- 3) De gemeenteraad heeft de motie van GL aangenomen (H.10 Leiding door het Midden niet ten koste van bomen, 5 maart 2020), waarin de raad het college heeft verzocht al haar invloed aan te wenden om het effect op bomen en natuur tot het absolute minimum te beperken.

- ⇒ Wij voelen ons gesterkt door deze motie en verzoeken om een ander tracé te kiezen waarbij minder schade wordt gedaan aan bomen, ander groen en fauna.

- 4) Recent heeft de gemeenteraad de Nota Stadsbomen vastgesteld (RIS307827). De Nota heeft 2 hoofddoelen, 'meer blad voor de stad' en toekomstbestendigheid van ons

stadsbomennetwerk. Het kroonoppervlak is daarbij een maat voor de ecosysteemdiensten. Het concrete doel is om in 2030 5% meer kroonoppervlak te hebben.

⇒ Frustreer dit doel niet maar stel alles in het werk om deze kleine 5% daadwerkelijk te halen.

De BEA – Den Haag

Voor het VKA is een Bomen Effect Analyse (BEA) uitgevoerd. Voor Alternatief 2 is niet bekend welke bomen en opgaande beplantingen moeten worden gekapt (Toelichting – bijlagen d.d. 10 februari 2021).

De BDH vindt dit een opmerkelijke uitspraak. Hoe kan dan een afweging worden gemaakt?

⇒ Maak ook voor elk alternatief een BEA

De BEA is op vele punten onduidelijk of gebrekkig. De BDH noemt een aantal, zonder uitputtend te zijn:

1. De BEA beschouwt slechts één traject en biedt geen tekeningen met profielen en afmetingen van breedte, lengte en diepte.
2. De breedte van de belemmerende strook is minimaal 9,40 m. De bomen die er nu staan, worden verwijderd. In die belemmerende strook mogen geen bomen terug worden geplant, maar wel struiken die de Gasunie moet goedkeuren. De gemeente heeft er niets over te zeggen.
Hoeveel boomloze straten zullen er als gevolg hiervan ontstaan? Dat vinden we toch ongewenst in verband met hittestress, die in de toekomst alleen maar ernstiger vormen gaat aannemen.
3. Dan is er nog een werkstrook, waarvan de breedte niet in de BEA wordt genoemd, maar die volgens de Gasunie wel 15 meter kan bedragen. Ook daar kunnen bomen soms niet blijven staan en die wel mogen blijven kunnen aanzienlijke schade ondervinden. Na het gereedkomen van het werk mogen wel bomen worden herplant in de werkstrook.
4. De sleuven zijn minimaal 2,5 m diep en de boringen ca 5 m diep. Onduidelijk is dus hoe diep de sleuven en de boringen feitelijk zullen zijn. Bij boringen worden damwanden geslagen. De vraag ontbreekt of wortels na gereedkomen van de boring nog wel bij het grondwater kunnen komen.
5. Hoe zit het met trillingen als gevolg waarvan bomen tijdens het werk of daarna los komen te staan of misschien wel omvallen?
6. Wat zijn de consequenties van bemaling eventueel in samenhang met langdurige droogte?
7. Om bomen te beoordelen hanteert de BEA terecht de conditie en de levensverwachting. Echter andere relevante criteria ontbreken, zoals de kwaliteit van de standplaats, de behoudenswaardigheid van bijzondere bomen en de ecosysteemdiensten, denk aan opnemen van stikstof.
8. De BEA vermeldt niet dat de groenstrook langs de Middachtenweg, het Erasmusplein, de bomenrijen langs de Middachtenweg, de Moerweg en De La Reyweg, behoren de Stedelijke Groene Hoofdstructuur, de SGH.

Ook al wordt de Leiding onder de rijbaan gelegd, dan nog reikt de belemmerende strook, waar geen bomen mogen groeien, tot diep in de SGH. Dit is strijdig met de verplichting, die het college heeft, om de SGH op eenduidige en herkenbare wijze duurzaam in stand te houden.

9. De BEA heeft niet onderzocht óf en zo ja welke bomen in de gebruiksfase het niet zullen redden door bijvoorbeeld de effecten van warmteafgifte van het hete water in de leiding (in de winter 120 C°) en de effecten van calamiteiten. Slechts een kleine temperatuurstijging heeft immers grote gevolgen voor alle fysisch-chemische processen en micro-organismen in de bodem, waaronder het opnemen van water en voedingsbestanddelen door bomen m.b.v. mycorrhiza.
10. Den Haag is dicht bevolkt en zeer versteend. Het is altijd lastig om goede groeiplaats te vinden voor nieuwe bomen, die groot uit kunnen groeien. De BEA doet geen uitspraak over de nieuwe locaties. Een omissie.
 - ⇒ Dit leidt tot de conclusie dat de BEA –Den Haag faalt.
Het is noodzakelijk een betere BEA op te stellen, die de bovenstaande vragen onderzoekt en beantwoordt.
 - ⇒ Het is niet ondenkbaar dat vanwege de vaagheden van afmetingen van diverse onderdelen van het tracé en onduidelijkheden van werkzaamheden er meer bomen gekapt moeten worden dan wel ‘aanzienlijke invloed’ ondervinden met de dood (op termijn) als gevolg. Ook dat moet beter in kaart gebracht worden.
 - ⇒ Dit leidt ook tot de gedachte dat de BEA’s in andere gemeenten, telkens opgesteld door hetzelfde bureau, dezelfde bezwaren kennen. De BEA dient ook voor andere gemeenten opnieuw opgesteld te worden.
 - ⇒ Dit leidt tot het verzoek om andere tracés en andere – bomen sparende - technieken

Aerius - stikstof

Was er een berekening gemaakt van de ecosysteemdiensten van bomen, dan was vanzelf duidelijk geworden dat bomen stikstof opvangen.

Het is niet mogelijk om de opname van stikstof door bomen in Aerius in te voeren. Het model Aerius schiet ook op dit punt te kort. Echter er zijn wel enkele onderzoeken die uitgewezen hebben dat bomen gemiddeld per boom 0,05 kg NO_x per jaar opnemen en dat jonge bomen minder stikstof opnemen dan oude bomen en dat ze na 20 jaar nog niet gelijkwaardig zijn met de oude bomen als het om stikstof opname gaat (bijlage 1).

Bijgevolg zal door de kap van zovele bomen, niet alleen die in het Haagse tracé, maar ook in het totale tracé, meer stikstof neerdalen op de N2000-gebieden dan de Aerius-berekening uit de Toelichting bij de PIP doet voorkomen.

De veronderstelling dat het maar om kleine hoeveelheden stikstof gaat die op N2000-gebieden neerkomen is niet te verdedigen. Immers de gebieden - in ieder geval Westduinpark & Wapendal, Meijndel & Berkeheide - zijn zwaar overbelast als het gaat om stikstof. De figuren uit de PAS Gebiedsanalyse van Westduinpark & Wapendal (bijlage 2) en uit die van Meijndel & Berkeheide (bijlage 3) illustreren dat ook nog in 2030 sprake zal zijn van een overmaat aan stikstofdepositie.

Elke beetje stikstof erbij zal langduriger bijdragen aan de vernietiging van habitats en een langduriger belemmering vormen van herstel. De doelstellingen worden niet gehaald. Het college van de gemeente DH heeft laten weten dat al met al de voorgestelde maatregelen voor Den Haag ontoereikend zijn om de natuur voldoende te laten herstellen en versterken om te bewerkstelligen dat de depositie van stikstof in 2030 onder de kritische drempelwaarde komt (RIS36866, d.d. 12 november 2020).

Komt nog bij dat het kabinetsbeleid onvoldoende inspeelt op de doelstellingen. Het rapport 'Stikstof en natuurherstel – Onderzoek naar een ecologisch noodzakelijke reductiedoelstelling van stikstof', geschreven door elf vooraanstaande wetenschappers op het gebied van stikstofecologie en biodiversiteit heeft een duidelijke conclusie: om natuur te beschermen is een vermindering van stikstofuitstoot noodzakelijk van minstens 70% in 2035. Het huidige kabinetsbeleid mikt op 25% in 2030 en 50% in 2035. Daarmee wordt een groot risico genomen dat unieke belangrijke natuurwaarden verloren gaan (<https://www.wwf.nl/wat-we-doen/actueel/nieuws/rapport-stikstof-terugdringen>).

- ⇒ Het gemeentelijk en rijksbeleid dient bijgesteld te worden omdat het niet leidt tot het halen van de doelstellingen.
- ⇒ De stikstofdepositie als gevolg van de aanleg van de LdM dient beter berekend te worden.
- ⇒ De stikstof depositie heeft een significant negatief effect op stikstofgevoelige habitats in de N2000-gebieden.

De Aeries-berekening uit de Toelichting (PIP) is verricht op 23 november 2020, vóór de uitspraak van de Raad van State (20-01-2021) die heeft uitgewezen dat het hanteren van een 5 km-rekengrens in de stikstofberekeningen beter gemotiveerd moet worden, om elke redelijke wetenschappelijke twijfel over de gevolgen voor de betrokken Natura 2000- gebieden weg te nemen.

- ⇒ Maak een herberekening met Aeries

De stikstof heeft overigens ook negatieve invloed op niet-N2000-gebieden en is slecht voor de menselijke gezondheid.

Ontbrekende elementen in de MER

- 1) De hoge temperatuur van het water door de leiding zal – ondanks de isolatie van de leidingen - effecten hebben op de fysisch-chemische processen in de bodem en mede op het daarmee samenhangend leven in en op de bodem rondom de LdM. We denken aan de wortels van houtige gewassen, aan wormen, insecten, schimmels (inclusief mycorrhiza), die mede van belang zijn voor houtige gewassen en de biodiversiteit. Bomen zijn voor het opnemen van vocht en voeding afhankelijk van de mycorrhiza.

De contouren van de invloedssfeer ontbreken. Het gaat hier om een permanent effect.

- ⇒ Geef de contouren weer en bepaal de invloed op fysisch-chemische processen en daarmee samenhangen leven.
- ⇒ Neem maatregelen om negatieve effecten te voorkomen.

2) De MER gaat niet in op het effect van trilling en zetting bij en na het boren, graven en slaan van damwanden op de stabiliteit van de bodem en op die van de bomen - in ruimte en tijd. Kan dit de bomen extra kwetsbaar maken tijdens een storm? Hierbij dient ook rekening gehouden te worden met klimaatverandering met meer en zwaardere stormen. Waarbij specifieke aandacht voor de effecten van zomerstormen, wanneer bomen volop in blad staan, wat betreft de BDH noodzakelijk is. Mogelijke risico op schades (menselijk en materieel) mogen niet ontbreken in het milieueffectrapport.

- ⇒ Breng de stabiliteit van bomen in kaart
- ⇒ Geef aan hoe de negatieve effecten voorkomen worden.

3) Er zal water onttrokken worden.

De consequenties voor bomen zijn niet in beeld gebracht. Onduidelijk is tot op welke afstand de wijziging van grondwaterstand en grondwaterkwaliteit effect heeft op de houtige gewassen. Bomen kunnen gevoelig zijn voor langdurige droogte. De effectbeschrijving is te vaag. Van belang is ook om rekening te houden dat het grondwaterpeil kan stijgen na het kappen van grote hoeveelheden bomen. De invloedsfeer van brak water is onduidelijk, immers bij bronbemaling wordt extra zoute kwel aangetrokken. Bomen kunnen niet tegen brak/zout water.

- ⇒ Breng de invloedsfeer van brak/zout grondwater in kaart en
- ⇒ Bepaal de effecten ervan op bomen, en de tijdsperiode ervan.
- ⇒ Neem maatregelen om negatieve effecten te voorkomen

4) De biodiversiteit.

Door versnippering en verstoring neemt de biodiversiteit af. Het verdwijnen van 1^e grootte bomen die plaats moeten maken voor struiken biedt onbetwist minder broedplaatsen voor vogels, minder geleiding voor vleermuizen e.d.

- ⇒ Breng het verlies van biodiversiteit in kaart

De verzameltabel (tabel 5-1) met milieueffecten voor alternatief 1 (VKA) en 2 scoren neutraal tot negatief. Er is geen positief scorend criterium.

De vraag is of de alternatieven wel goed gekozen zijn, gezien de overall negatieve impact van de Leiding door het Midden.

Hoogachtend,

██████████ voorzitter

Bijlage 1 bij BDH zienswijze PIP en MER Leiding door het Midden

Stikstof-opname door bomen in diverse publicaties

In onderstaande tabel is de stikstofopname (NO_x) door bomen in diverse publicaties weergegeven. De berekening is telkens m.b.v. i-tree.

Alom wordt de rol van bomen voor verbetering van de luchtkwaliteit, waaronder de verontreiniging door stikstofoxiden) hoog aangeslagen.

instantie	aantal bomen	stikstof totaal kg/jr.	stikstof p boom kg/jr.
1. Gemeente DH - werkgroep i-tree	1040	54,6	0,053
2. Werkgroep Amelisweerd	499	25	0,050
3. Stadswerk - Eindhoven	1490	121	0,081
4. Stadswerk - Voorburg - Noord	525	15,6	0,030
5. Stadswerk - Voorburg - Essesteijn	525	19	0,036

Naaldbomen

Gemiddeld komt de stikstofopname (NO_x) per boom op 0,05 kg per jaar.

De gemeente Den Haag heeft ook scenario's berekend hoeveel minder stikstof wordt opgenomen als een deel van de bomen wordt vervangen door jonge bomen (referentie 1):

Gemeente DH - werkgroep i-tree	Scenario zonder ingreep	Scenario met ingreep: oude bomen vervangen door jonge bomen
	nu	over 20 jaar
Stikstofdioxide (NO ₂) kg/jaar	48,7	39

Uit deze tabel blijkt dat jonge bomen minder stikstof opnemen dan oude bomen en ze na 20 jaar nog niet gelijkwaardig zijn met de oude bomen als het om stikstof opname gaat.

Referenties:

1. De baten van stadsbomen i-Tree Eco Nederland Pilot 1. Resultaten van het i-Tree Eco project gemeente Den Haag, Projectgroep i-tree Nederland, zonder datum (vermoedelijk rond 2018).
2. Werkgroep Amelisweerd A27. i-Tree Ecosystem Analysis, april 2019
3. Stadswerk De BATEN van BOMEN, Resultaten van i-Tree Eco in Nederland. Een publicatie van Platform i-Tree Nederland, februari 2019.
4. Stadswerk De BATEN van BOMEN, Resultaten van i-Tree Eco in Nederland. Een publicatie van Platform i-Tree Nederland, februari 2019.
5. Stadswerk De BATEN van BOMEN, Resultaten van i-Tree Eco in Nederland. Een publicatie van Platform i-Tree Nederland, februari 2019.

Den Haag, 20 juli 2020

██████████ voorzitter
Bomenstichting Den Haag

de maatregelen die getroffen zijn in het kader van het projectplan 'Verbetering natuurkwaliteit Westduinpark en Bosjes van Poot' wel opgenomen in bijlage 2.

3.2.5 Stikstofdepositie

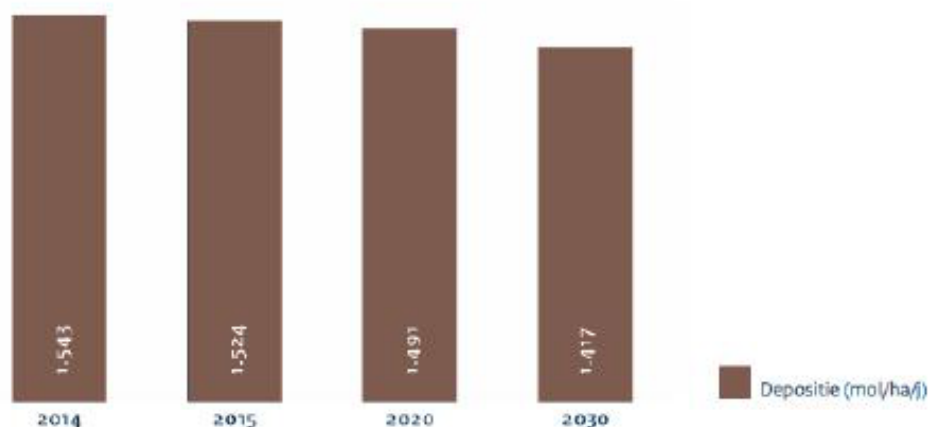
In tabel 3.1 worden de kritische depositiewaarden (KDW's) van stikstof weergegeven voor elk voorkomend habitattypen in Westduinpark & Wapendal, zoals opgegeven door Van Dobben, Bobbink, Bal en Van Hinsberg (2012) en gehanteerd in AERIUS Monitor 16L.

Tabel 3.1: Kritische depositiewaarden van habitattypen in Westduinpark & Wapendal (bron: Van Dobben et al, 2012).

Habitattypen		kritische depositiewaarde in mol N ha ⁻¹ jaar ⁻¹
H2120	Witte duinen	1.429
H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)	1.071
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	714
H2150	Duinheide met Struikhei	1.071
H2160	Duindoornstruwelen	2.000
H2180Abe	Duinbossen (droog; berken-eiken)	1.071
H2180Ao	Duinbossen (droog; overig)	1.429
H2180C	Duinbossen (binnenduinarand)	1.786

Huidige stikstofdepositie en doorkijk naar 2030

De stikstofdepositie in Westduinpark & Wapendal is gemiddeld 1.543 mol/ha/jaar (figuur 3.3). De depositie is het laagst langs de zeereep, in de bossen is de depositie het hoogst. Tot 2030 neemt de gemiddelde achtergronddepositie af tot een niveau van 1.417 mol/ha/jaar in 2030.

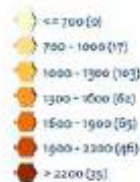

Figuur 3.3: Totale depositie (op basis van een gewogen gemiddelde) op alle aangewezen, stikstofgevoelige, gekarteerde habitattypen in Westduinpark & Wapendal. Hierbij is rekening gehouden met de autonome ontwikkelingen, het generieke beleid van het programma en het uitgeven van ontwikkelingsruimte.

Referentiejaar (2014)

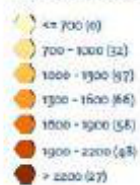
Depositie in mol/ha,
tussen haakjes aantal hectares

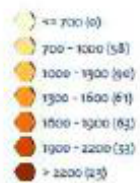
2020

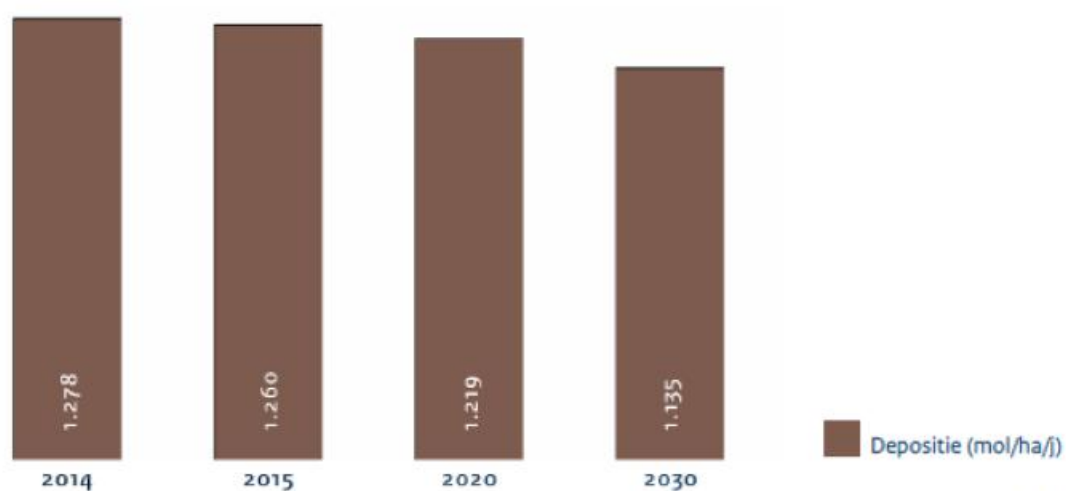
Depositie in mol/ha,
tussen haakjes aantal hectares

2030

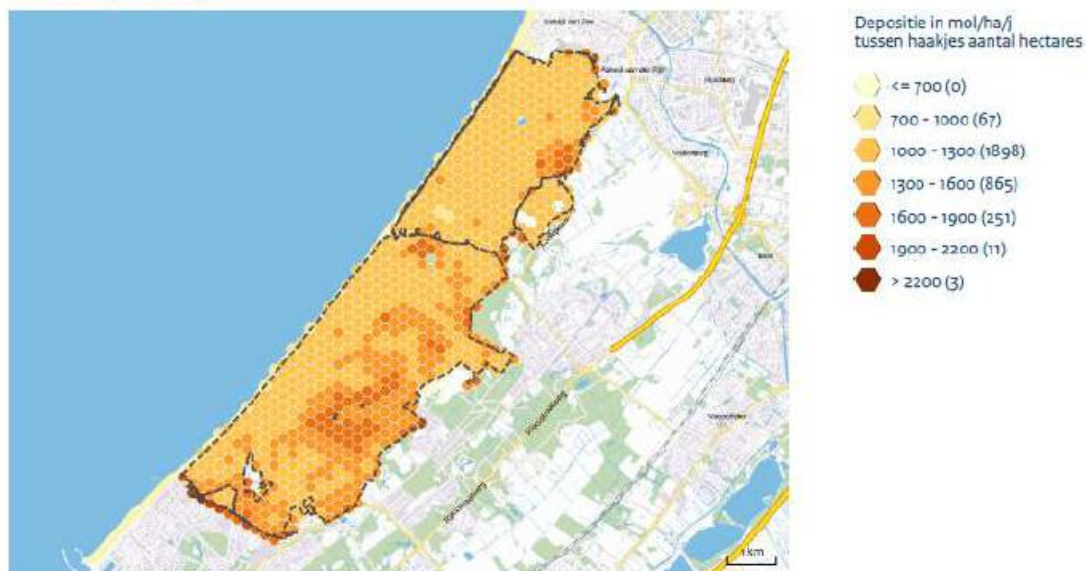

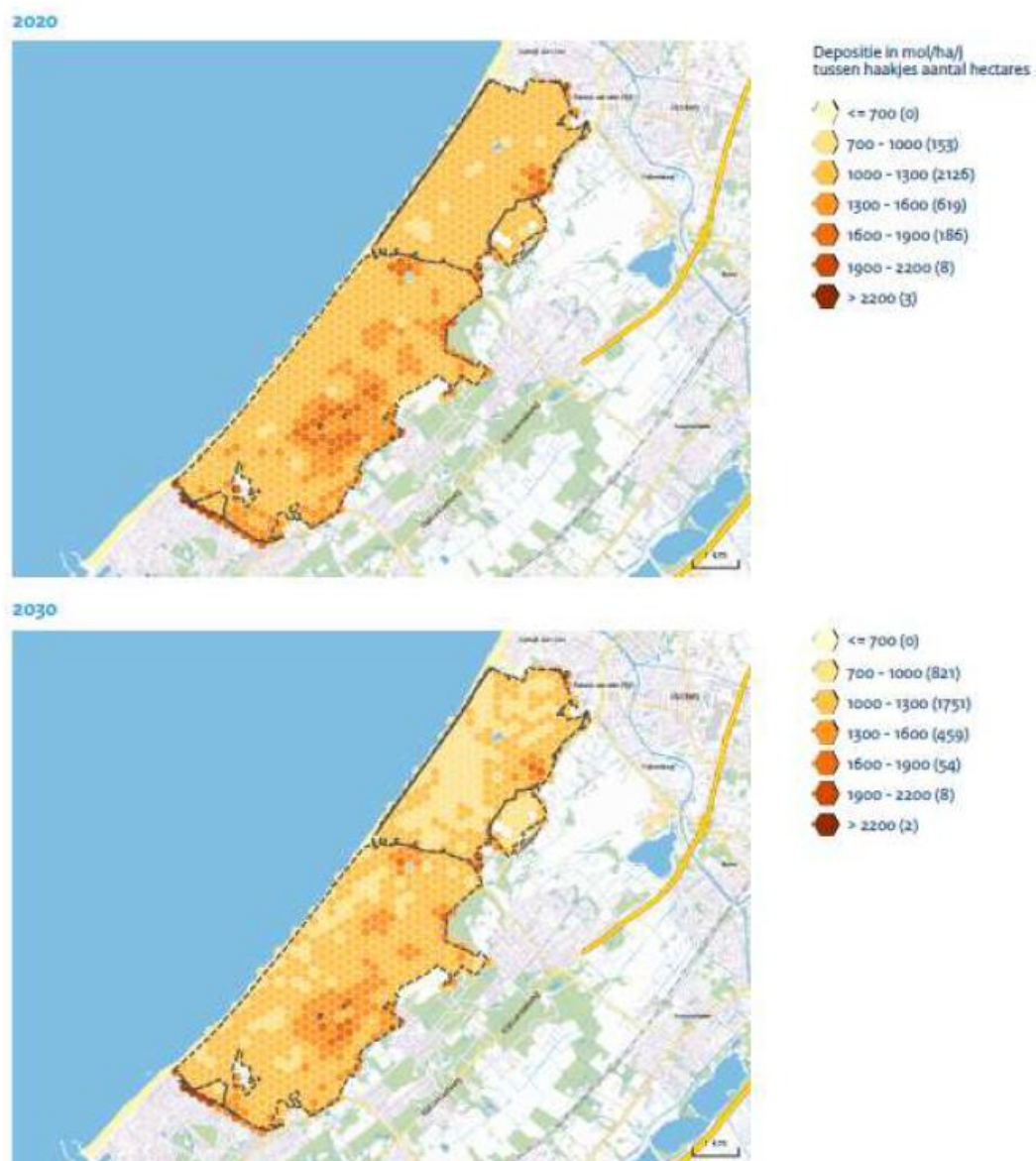
Figuur 3.5: Depositiewaarden in de referentie situatie 2014 (boven), 2020 (midden) en 2030 (onder).

Figuur 3.4: Verwachte ontwikkeling van depositie in Meijndel en Berkheide. Hierbij is rekening gehouden met de autonome ontwikkelingen, het uitvoeren van extra brongerichte PAS-maatregelen en het uitgeven van ontwikkelingsruimte.

Referentiejaar (2014)

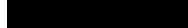

Figuur 3.5: Stikstofdepositie in Meijndel en Berkheide in de referentiesituatie 2014 (boven), 2020 (midden) en 2030 (onder)

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
donderdag 29 april 2021

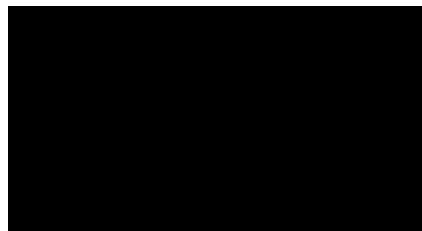
Correspondentienummer
6f4efad7e86143a98b13e9095dfc1bc8

Bijlagen
0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Achternaam:
Email:
Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:
Plaats:
De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Tegen het groot experimenteel pompinstallatie met
leidingen door tanthof

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

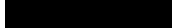
Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

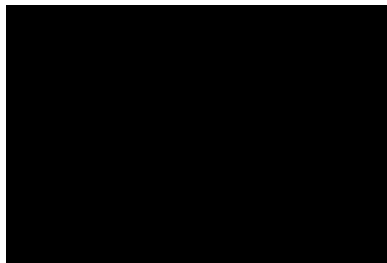
Correspondentienummer
 74e658e4142e4dc18860afe29c0c6916

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Tussenvoegsel(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Graag een andere locatie kiezen die niet door een
ecologisch gebied loopt en de woonwijk tanthof west

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

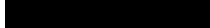
Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

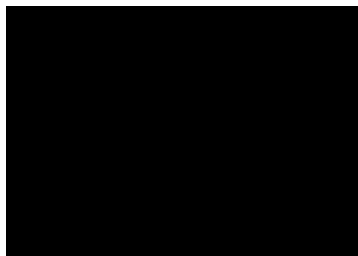
Correspondentienummer
 f23a6998ae544ca8b9fd0c593f8b4f1c

Bijlagen
 1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Tussenvoegsel(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Bijgaand ontvangt u onze zienswijze.
2021 04 29 Zienswijze Warmtelinq.pdf

Mijn zienswijze:
 Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Natuurlijk Delfland

NatuurlijkDelfland@knnv.nl

<https://delfland.knnv.nl/>

twitter: NatuurlijkDelfland

facebook: NatuurlijkDelfland

instagram: NatuurlijkDelfland

Natuurlijk Delfland

Afdeling van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

29 april 2021

Onderwerp: Zienswijze Warmteling

Ons kenmerk: HAR 2021 04 29

Provincie Zuid-Holland

Team Warmteling

Postbus 90602

2509 LP Den Haag

Geacht College van Gedeputeerde Staten,

Wij hebben een aantal malen overleg gevoerd met vertegenwoordigers van Warmteling apart en gezamenlijk met de gemeente Delft en Staatsbosbeheer op 6 augustus (kennismaking), 13 (overleg) en 16 (fietsocht) oktober 2020, 18 maart (overleg) en 21 april 2021 (fietsocht). Namens Warmteling en KNNV Natuurlijk Delfland (verder ND genoemd) waren aanwezig:

[redacted] (omgevingsmanagers Warmteling), [redacted]
[redacted] [redacted] [redacted]), [redacted] (voorzitter ND), [redacted]
[redacted] (secretaris Natuurbescherming ND).

Dat overleg verliep uiterst plezierig. De in deze overleggen besproken inbreng van onze kant kon op instemming van uw kant rekenen, zonder dat er definitieve afspraken zijn gemaakt. Daarom willen wij in onze zienswijze deze punten vastleggen als noodzakelijke voorwaarden voor onze instemming met het verlenen van de gevraagde vergunning(en).

1. Ingrijpend project Warmteling langs A4, Kruithuisweg en Prinses Beatrixweg. Wijze van groenblauwe compensatie.

ND is door de Gasunie geïnformeerd over de aanleg van een pijpverbinding tussen de Maasvlakte en Den Haag. Dit ingrijpende project loopt o.a. langs de Krabbeplas en de A20 naar Kethelplein/A4 langs het A4-talud aan de westzijde onder de Woudweg door, dan via het ecoduct naar de oostzijde langs het Veerweidepad, dan langs het Slinkslootpad en Keenenburgpad tot de Kruithuisweg. Dan langs de ecologische zone in Tanthof, waar aan de Laan der Verenigde Naties een groot Booster(pomp)gebouw is gepland naar de Prinses Beatrixweg. Vervolgens langs de oostzijde (Voorhof) van de Prinses Beatrixweg naar 't Haantje en verder in Rijswijk aan de westzijde van de Prinses Beatrixlaan via Park Overvoorde en de De la Reyweg, Kempstraat naar de gascentrale in Den Haag.

Op het tracé in Delft staan vele bomen, houtopstanden en struiken (Keenenburgpad, Kruithuisweg, Prinses Beatrixweg), die moeten worden gekapt. De Gasunie gaat uit van compensatie van de vergunningsplichtige bomen en wil na aanleg een strook van 10 meter vrijhouden (werkstrook 15 – 30 meter).

Inzet op toename van de biodiversiteit

ND heeft dat een 'middeleeuwse' visie genoemd. Uitgangspunt van ND is niet alleen een compensatie van vergunningsplichtige bomen (dat spreekt voor zich), maar een volledige natuurvriendelijke aanleg. ND denkt dan een herbebossing van de 10 meterstrook met voedselbossen, boomgaarden, wilgengrienden, wadi's en paddenpoelen,

Wij beschermen de natuur in Delfland. Geef ons draagvlak met je lidmaatschap. Natuurlijk Delfland heeft een ANBI-status, waardoor jouw gift of donatie fiscaal aftrekbaar is.

houtrillen en ringslangbroeihopen etc. Een aanleg die voluit inzet op toename van de biodiversiteit.

Budget natuurinclusieve maatregelen en groenblauwe compensatie vooraf reserveren

Uit eerdere ervaringen met compensatie ervaringen van ND met afspraken over compensatie bleek dat de aannemer/projectontwikkelaar geen budget had gereserveerd voor de vooraf in de omgevingsvergunning vastgelegde natuurinclusieve maatregelen. Probleem is dat die maatregelen altijd pas aan het eind van het project op de rol staan als de bouwbudgetten vaak wegens overschrijding enorm onder druk staan. Gemeente of provincie moeten dan gaan handhaven. Dat leidt veelal tot mislukkingen en het niet nakomen van in de omgevingsvergunning vastgelegde afspraken. Ons voorstel was om hiervoor 1% van de gerealiseerde bouwsom te reserveren. In dit geval is de begrote bouwsom 90 miljoen. Dan zou € 900.000,- voor compensatie en natuurinclusieve maatregelen moeten worden gereserveerd.

2. Blauwgroencompensatie en versterking biodiversiteit tracé Warmteling

Herplant bomen/bosplantsoen langs het hele tracé

In Delft loopt de leiding in het Abtswoudse Bos West langs het Keenenburgpad, in Tanthof West door de ecozone Lagosweg en dan langs de hele oostzijde van de Beatrixweg.

Alle te kappen bomen en het bosplantsoen worden weer herplant. Door het ondergronds brengen van het TenneT 150 kV-tracé in de ecozone Lagosweg kunnen hier nu boomsoorten van een grotere lengte worden geplant.

Keenenburgpad Abtswoudse Bos West

Het Keenenburgpad is een vrij lange, drukke, maar nu niet erg aantrekkelijke en eentonige verbinding tussen Kerkpolder en Abtswoudse Bos West. Hier kan werk met werk gemaakt worden was de gezamenlijke constatering.

ND zou graag zien dat er langs het drukke Keenenburgpad (zie figuur 1) het zandbed van het oude paardenpad wordt gebruikt voor de aanleg van een verhoogd wandeldijkje met een knotwilgenwindsingel erlangs en een extra greppel aan de westzijde. De grond van de greppel kan worden gebruikt om het verzonken zandtalud van het voormalige paardenpad op te hogen en zo beloopbaar te maken.

Er ontstaat dan voor de wandelaars een veilige wandelroute en de knotwilgensingel en greppel leveren meer natuurwaarde. Vooral de greppels in het Abtswoudse Bos West hebben, mogelijk door schoon kwelwater, een behoorlijke botanische waarde met o.a. zwanenbloem en lidrus. De knotwilgensingel levert meer intimiteit en werkt als windbreker bij de heersende westenwinden. De biodiversiteit kan hier verder toenemen door de aanleg van een grote paddenpoel. De grond kan aan de noordzijde worden opgebracht als dijktaaldje met warme en koude microbiotopen.

Figuur 1 Locatie Keenenburgpad - Abtswoudse Bos West.

Ruimte links op de foto voor aanleg grote paddenpoel met grondopbreng aan de noordzijde.

Voor voetgangers de aanleg van een pad op het voormalige paardenpad. Met een knotwilgensingel erlangs tegen de westenwind en extra greppel aan de westzijde voor wateropvang in dit natte gedeelte. Het fietspad is nu erg gevaarlijk voor wandelaars..

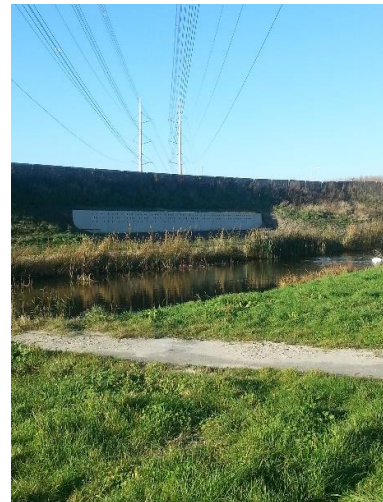
Paddenpoel, de nieuwe greppel en de knotwilgensingel zorgen voor meer biodiversiteit

Figuur 2 Buizerdnest langs het Keenenburgpad

In een bomenvak langs het Keenenburgpad hebben we gewezen op een jaarrond beschermd nest van de buizerd (figuur 2). Dit vak wordt niet gekapt.

Bij het stijgpunt van de TenneT 380kV-leiding (mast 14) moeten de nu wel erg zielige boompjes vervangen worden door een gevarieerde voedselbosachtige beplanting en mantelzoom voor meer vlinders en meer bijen.

Figuur 3 Bankje met edubord bij oeverwaluwand

Hier zouden we ook graag bij de oeverwaluwand (figuur 3) van Rijkswaterstaat in het talud van de A4, een waarnemerszitbank met een educatief bord willen. Staatsbosbeheer ziet hier graag een visdiefjesvlot in de aanliggende plas alsmede de aanleg van natuurvriendelijke oevers.

Langs het hele Keenenburgpad is bij de herplant de aanleg van mantelzoomen met vlinderkamers wenselijk om de bestaande koekblikbossen een natuurlijke bosrandkarakter te geven.

Ecozone Lagosweg/Kruihuysweg en Boostergebouw

In de ecozone Lagosweg (figuur 4) kunnen, omdat nu hier de 150 kV-leiding ondergronds ligt, veel meer grote bomen worden geplaatst.

Figuur 5 Locatie Boostergebouw Laan der Verenigde Naties ecozone Tanthof

Een open punt is nog dat in Tanthof West een groot pompstation komt op de kop van de Laan der Verenigde Naties naast verhuizer Van Buuren (figuur 5). Over water- en groencompensatie (Watertoets Hoogheemraadschap van Delfland) voor dit gebouw is nog helemaal niet gesproken. ND heeft voorgesteld om hier nieuw water met knotwilgsingel aan te leggen en het gebouw

supernatuurinclusief (voorzieningen voor gierzwaluwen, vleermuizen, groene daken en muren etc.) te bouwen. Bij de aanvraag omgevingsvergunning voor de bouw van het Boostergebouw vindt hier verder overleg over plaats.

Figuur 4 Grote bomen terugplaatsen in ecozone Lagosweg

Beatrixweg

Langs de Beatrixweg heeft ND voorgesteld om twee boomgaarden met half- en laagstamfruit met een knotwilgenwindsingel en houtril aan te leggen: één bij het fietstunneltje Kruihuyspad en één bij de afrit Westeinde (zie figuur 6).

Iets ten zuiden van het Felix Timmermanspad (fietstunnel) staan aan weerszijden van de Beatrixweg oude paardenkastanjes als laatste overblijfsel van de voormalige boerderijen van de Abtswoudseweg. Die staan niet op de kaplijst, maar kunnen wel dienen als inspiratie voor terug te planten grote bomen langs het tracé. Ook hier denken wij aan knotwilg-singels, houtwallen en houtrillen om de overgang via Abtswoude naar Midden-Delfland te versterken.

Bij de kruising Beatrixweg/Ruys de Beerenbroeckweg wordt de daar nog recent aangelegde natuurvriendelijke oever met de jonge bomenaanplant flink geraakt. De ruimte voor compensatie met grote bomen is hier erg beperkt na de aanleg. Suggestie gedaan om hier toch bijvoorbeeld (resistente) essen en elzen in de nieuwe natuurvriendelijke oever te zetten om toename van geluidsoverlast voor de achterliggende buurt te beperken.

*Figuur 6 Afslag Beatrixlaan – Westeinde.
Locatie voor een buurtboomgaard*

Met vriendelijke groet

Voorzitter

[Redacted signature]

[Redacted signature]

Secretaris Natuurbescherming

[Redacted signature]

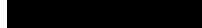
[Redacted signature]

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

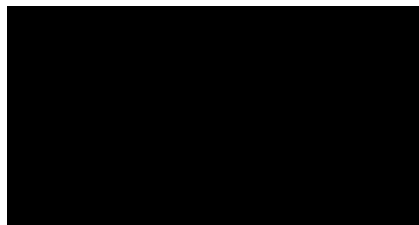
Correspondentienummer
 41bcfd082a254e5289f3d12a057a029b

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:
 Mijn zienswijze:

Delft

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Ik wil graag bezwaar maken tegen de plannen om een warmtetransportleiding aan te leggen langs en door de wijk Tanthof West in Delft. Het passeert de randen van een belangrijk natuurgebied waarin beschermde vogels en slangen broeden. De bomen hebben hierin een voorname ecologische functie. Ik wil u graag adviseren van dit af te zien, of een alternatieve route te bepalen.

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

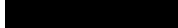
Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

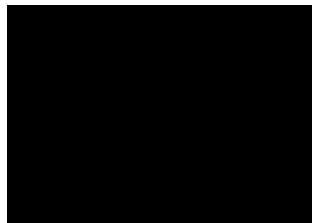
Correspondentienummer
 233d945a4c4240bba95ffc33b0842fab

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
 ik vind het een erg slecht plan om een pompstation in de
 wijk Tanthof West te gaan bouwen, en de leiding door het
 weinige natuur dat we in Tanthof hebben te leggen. Deze
 leiding is voor Vlaardingen-Den Haag, waarom dan dwars
 door Delft heen, zonder dat Delftse wijken gebruik van het
 warmtenet gaan maken.
 Mijns inziens is het beter om de grote snelwegen te
 gebruiken (of de A4 links om Delft heen, of de A13 rechts
 om Delft heen).

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

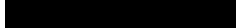
Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

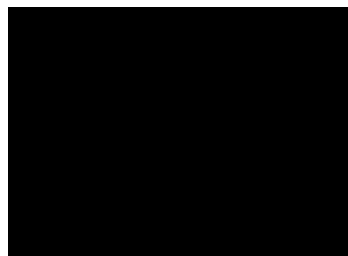
Correspondentienummer
 88c4f8d1aa0e4799a8bf64c2af22a742

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Tussenvoegsel(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
De wijk Tantjof West is aantrekkelijk vanwege de vele groen
voorzieningen. Deze beschadigen door aanleg midden in
de eco zones is een verslechtering van het woonklimaat in
deze wijk.

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[redacted] namens Den Haag Fossielvrij

Datum

donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer

df9e6bf7ecbf4667abc041692b829d64

Bijlagen

1

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

Huisnummer:

Straatnaam:

Plaats:

Website, facebookpagina en/of Twitter:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

[redacted] namens Den Haag Fossielvrij

's-Gravenhage

denhaagfossielvrij.nl

Ontwerp-PIP

Combi-MER

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen

Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van het
bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen

Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen
van wegen

Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Rijswijk: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Rijswijk: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen

Rijswijk: Aanleggen, beschadigen en veranderen van
wegen

Schiedam: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Schiedam: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen

Schiedam: Aanleggen, beschadigen en veranderen van
wegen

Vlaardingen: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Vlaardingen: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen
Vlaardingen: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Vlaardingen: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning waterstaatswerken en bijbehorende zones
Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning onttrekken van grondwater en infiltreren van water
Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (RET/HTM): Vergunning voor uitvoeren werkzaamheden op, in, boven, naast of onder lokale spoorwegen
Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)
Rijkswaterstaat: Vergunning gebruik maken van waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)
210429 Zienswijze Den Haag Fossielvrij DEF WarmtelinQ.pdf

Toegevoegde bijlage(n):

Alle gegevens zijn correct en volledig ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

ZIENSWIJZE

VAN

**De Stichting ter bevordering van de Fossielvrij-beweging
in Den Haag, Zuid-Holland en daarbuiten (kort: Den Haag Fossielvrij)**

adres:

[REDACTED]

Den Haag

(Schriftelijke reacties ook altijd digitaal via email versturen)

contactpersoon:

[REDACTED]

email contactpersoon:

[REDACTED]

(Digitale reacties ook altijd per post versturen)

OP

ONTWERPBESLUITEN

WARMTETRANSPORT-LEIDING VLAARDINGEN - DEN HAAG

MET KENMERK DOS-2019-0003043

te weten de conform het bepaalde in artikel 3.8 juncto artikel 3.33, vierde lid, van de Wro, paragraaf 3.3 van de Wabo en afdeling 3.4 van de Awb, met ingang van vrijdag 19 maart 2021 tot en met donderdag 29 april 2021 ter inzage liggende stukken:

HET ONTWERPINPASSINGSPLAN EN ONDERSTAANDE ONTWERPBESLUITEN HET MER EN

DE OVERIGE DAAROP BETREKKING HEBBENDE STUKKEN

Gemeente Delft

Omgevingsvergunning voor:

- werken of werkzaamheden uitvoeren
- vellen of doen vellen van houtopstanden

Gemeente Den Haag

Omgevingsvergunning voor:

- werken of werkzaamheden uitvoeren
- tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en
werkwegen
- vellen of doen vellen van houtopstanden

Gemeente Midden-Delfland

Omgevingsvergunning voor:

- werken of werkzaamheden uitvoeren
- tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en
werkwegen
- aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

vellen of doen vellen van houtopstanden

Gemeente Rijswijk

Omgevingsvergunning voor:

werken of werkzaamheden uitvoeren

tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en
werkwegen

aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Gemeente Schiedam

Omgevingsvergunning voor:

werken of werkzaamheden uitvoeren

tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en
werkwegen

aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Gemeente Vlaardingen

Omgevingsvergunning voor:

werken of werkzaamheden uitvoeren

tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en
werkwegen

aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

vellen of doen vellen van houtopstanden

Hoogheemraadschap Delfland

Watervergunning voor:

waterstaatswerken en bijbehorende zones

onttrekken van grondwater en infiltreren van water

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag

Vergunning uitvoeren werkzaamheden op, in, boven, naast of onder lokale
spoorwegen

Provincie Zuid-Holland

Vergunning gebruikmaken van provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)

Rijkswaterstaat

Vergunning gebruikmaken van waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)

SAMENVATTING

Wij pleiten ervoor te sturen op de hoogste maatschappelijke waarde, in plaats van de laagste maatschappelijke kosten. Wij pleiten voor een rechtvaardige energievoorziening voor een (economisch) sterke, sociale en klimaat neutrale regio. Dat bereiken we door het klimaatbeleid democratisch te organiseren, conform de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, zoals vastgesteld door de Verenigde Naties. De organisatie van WarmtelinQ voldoet niet aan deze eisen (§2.2)

WarmtelinQ levert volcontinu een baseload (zomer en winter evenveel) die we niet nodig hebben (niet kunnen gebruiken).
Overvloed dus.

Overvloed die ze in het industriegebied juist goed kunnen gebruiken

- Als baseload om op te werken naar de hoge temperaturen die nodig zijn in het primaire proces van de fabrieken
- Of om 60 graden verwarming te leveren die nodig is om de ruwe olie opslag op de juiste verwerkingstemperatuur te houden. Waar nu een nieuwe gaspijplijn voor is aangelegd. Dat gas kan dan beter gebruikt worden, in het leidingennet dat er al ligt.

Overvloed, die ervoor zorgt dat

- de huidige lokale infrastructuur die klaarligt niet rendabel gebruikt kan worden
- En nieuwe lokale infrastructuur niet rendabel kan worden aangelegd, of gecontinueerd
- Terwijl er meer dan voldoende lokale bronnen zijn.

Nee, we hebben het niet állemáál nodig! Er zijn voldoende écht duurzame warmtebronnen aanwezig in de regio die WarmtelinQ beoogt te doorkruisen, in ieder geval in Den Haag.

Dit is niet de infrastructuur die gaat leiden tot de maatschappelijk laagste kosten.

En al helemaal niet tot de maatschappelijk hoogste waarde.

Voor de CO2 reductie doet WarmtelinQ helemaal niets, omdat er door het tegen gaan van verspilling in Rotterdam juist lokale warmte van elektriciteitscentrales wordt verspild. De warmte is bovendien prima in de Rotterdamse haven zelf te gebruiken.

Sterker nog, het houdt CO2 reductie tegen.

Zowel in de warmtetransitie als in alle andere sectoren van onze economie (§2.1).

De alternatieven die WarmtelinQ bekrachtigen zijn niet alleen onvoldoende onderbouwd, ze zijn ook nog onvoldoende onderzocht, de procedure is onvoldoende zorgvuldig doorlopen, de MER is verouderd, nog niet af (§1.6) en het concept inpassingsplan bevat nog veel fouten en onvolkomenheden (§1.5, bijlage A).

De aanleg van de WarmtelinQ leiding is duur, zeker als alle bijkomende kosten voor gebruik ervan worden meegenomen. Dit zal worden verrekend in de business case als afschrijvingskosten. Dat betekent dat zij wordt doorberekend in

de energieprijzen. Die betalen wij Nederlanders allemaal en dat maakt ons inwoners van Nederland dus allemaal belanghebbend en ontvankelijk. Ook wijkinitiatieven en energiecoöperaties zijn belanghebbend. Zij zijn ten onrechte niet in de procedure betrokken (§1.4).

Er is NIET voldoende onderzoek gedaan naar andere - ECHT duurzame of duurzame - alternatieven (§1.3).

Op de inpassingsprocedure is ten onrechte de crisis- en herstelwet van toepassing verklaard: immers, het gaat hier NIET om een duurzame voorziening (§1.2).

Terwijl daar wel om gevraagd is door Fossielvrij Den Haag. Dit is ten onrechte niet meegenomen in de fase van de startnotitie (§1.1, bijlage B).

Ter illustratie en borging van deze zienswijze zij verwezen naar andere ingediende zienswijzen en een petitie waarmee individuele bewoners hun feedback hebben gegeven op de plannen (§1.0, bijlage C).

1. Over de procedure

1.0 Rijkswijde zienswijze Den Haag Fossielvrij ten opzichte van overige zienswijzen

Den Haag Fossielvrij heeft van vele andere partijen ook hun zienswijzen gezien. Dubbelingen zijn er, maar waar punten in een of meer andere zienswijzen al gemaakt zijn, heeft Den Haag Fossielvrij ervoor gekozen deze niet nogmaals in deze zienswijze op te nemen. De bevoegde gezagen moeten alle zienswijzen mee nemen in hun besluitvorming, waarbij de afzender geen rol speelt. Omdat bij een juridische vervolgpprocedure de rechtspersoon die een punt in wil brengen wel een rol kan spelen, houdt Den Haag Fossielvrij zich het recht voor ook punten uit andere zienswijzen in een juridische vervolgpprocedure opnieuw in te brengen. Voor zover dat juridisch noodzakelijk is, dienen alle overige zienswijzen als onderdeel van deze zienswijze te worden ingevoegd. Op deze wijze is de juridische borging van die zienswijzen verzekerd voor het geval het individu in een juridische procedure alsnog niet ontvankelijk zou zijn.

Eveneens dienen alle bij de bevoegde gezagen bekende - of waarvan zij in redelijkheid op de hoogte konden zijn - rapporten, opinies, artikelen en dergelijke (zowel publiek als op dit moment vertrouwelijk) als ingevoegd te worden beschouwd.

Ter ondersteuning zij verwezen naar een tweetal petitie's die deze maanden door petities.nl zijn gefaciliteerd en die steunbetuigingen opleverden van individuele bewoners voor o.a. deze zienswijze.

1.1 Zienswijze Fossielvrij Den Haag ten onrechte niet betrokken bij NRD, PIP niet rechtsgeldig opgesteld

De Provincie Zuid-Holland (hierna 'de Provincie') is tot twee keer toe de zienswijze van Fossielvrij Den Haag op de notitie Reikwijdte en Detailniveau (hierna 'NRD') kwijtgeraakt. Hierdoor is deze zienswijze niet meegenomen in de nota van beantwoording op de NRD. Curieus is dat in BCC geadresseerden deze zienswijze wel ontvingen, en dat Fossielvrij Den Haag de door de Provincie voorgeschreven procedure voor indiening hanteerde.

De eerdere zienswijze van Den Haag Fossielvrij op de NRD is als onderdeel van deze zienswijze toegevoegd. Dit leidt tot de beinding dat de inpassingsplanprocedure niet zorgvuldig is doorlopen, en overgedaan zal moeten worden.

Omdat de informele reactie op deze zienswijze niet via de formele procedure is verlopen, gaan wij ervan uit dat in deze zienswijze procedure alsnog op deze eerdere zienswijze wordt gereageerd en de nodige punten worden overgenomen.

Deze eerder ingediende zienswijze bevat meer punten dan alleen voor de NRD. De eerdere zienswijze is dan ook integraal onderdeel van deze zienswijze en dient eveneens punt voor punt beantwoord te worden.

1.2 Crisis- en Herstelwet NIET van toepassing, PIP niet rechtsgeldig opgesteld

De ingezette procedure waar deze zienswijze onderdeel van uit maakt gaat uit van de Crisis en Herstelwet en is alleen onder bepaalde condities van toepassing. Die condities zijn hier niet van toepassing en niet is beargumenteerd waarom de provincie de Crisis en Herstelwet denkt te kunnen inzetten.

Ook is niet beargumenteerd op basis waarvan de provincie meent dat de beoogde ontwikkeling in dit bestemmingsplan middels een maximaal 10-jarig experiment tot stand gebracht moet worden.

Omdat de Crisis- en Herstelwet condities kent waaronder deze kan worden toegepast, dienen deze condities zelf ook gemotiveerd en getoetst te worden, inclusief alle daarbij relevante vragen rondom het gebruik van de pijplijn.

1.3 Alternatieve - WEL duurzame - scenario's NIET onderzocht, inpassingsprocedure onzorgvuldig doorlopen, PIP niet rechtsgeldig opgesteld

Ten onrechte zijn een groot aantal alternatieve scenario's NIET onderzocht, waaronder, maar niet beperkt tot, scenarios van lage temperatuur warmtenetten, voorrang voor lokale bronnen of het hybride scenario van elektrificering plus restant (groen)gasvoorziening voor de piekvraag die met elektrificatie nog niet kan worden voorzien. Daardoor is er geen goed beeld gevormd van de verdringing van deze opties door WarmtelinQ, van de maatschappelijke kosten bredere maatschappelijke waarden, en van de duurzaamheidsopbrengst die bereikt kan worden op korte, middellange en lange termijn.

Daarnaast is niet gekeken aan welke andere randvoorwaarden tegelijk voldaan moet worden (zoals aanleg lokale distributienetten, verduurzaming bron, verduurzaming overige basiswarmte (naast flatline van warmtelink) en piekwarmte. Daardoor is de onderzochte WarmtelinQ variant zelf ook onvoldoende onderzocht en vergeleken met alternatieven.

Ten slotte zijn de risico's op vollopen (hoe snel sluiten huizen aan), voldoende deelname (sluiten huizen in een straat allemaal aan of niet), en leegloop (blijven huishoudens aan zo'n warmtelinq aangesloten of kiezen ze ook na aansluiting toch voor alternatief) onvoldoende onderzocht en onvoldoende met alternatieven vergeleken.

Er moet voor scenario's gekozen worden die tevens de basis leggen voor hoge maatschappelijke waarde, zoals versterking van de lokale economie, zelfbeschikking over de inrichting van de eigen leefomgeving en versterking van de democratie, conform de waarden die aan de basis liggen van de Green Deal van de EU en in Europese richtlijnen zijn verankerd en binnenkort in Nederlandse wetgeving moeten worden omgezet.

1.4 Stakeholders onvoldoende betrokken, PIP niet rechtsgeldig opgesteld | bewoners en bewonersinitiatieven WEL ontvankelijk

In het proces van het inpassingsplan heeft het bevoegd gezag de wijkinitiatieven die te maken gaan krijgen met Warmtelinq en de verdringing van hun alternatieven NIET als stakeholders meegenomen; zij zijn ten onrechte NIET geïnformeerd of anderszins betrokken. Aldus heeft onvoldoende zorgvuldig participatieproces plaatsgevonden en dat leidt ertoe dat dit proces niet tot een rechtsgeldig inpassingsplan kan leiden.

In de Europese richtlijn voor de interne elektriciteitsmarkt is de definitie van de energie-gemeenschap van burgers vastgesteld. Energie-communities zoals lokale energiecoöperaties zijn nu erkend als speler op de energiemarkt met rechten en plichten. De lidstaten moeten vóór het eind van dit jaar energiegemeenschappen als nieuwe partij opnemen in hun nationale wetgeving. De Provincie doet er goed aan hierop vooruit te lopen aangezien de inpassingsprocedure zeker tot in 2022 zal lopen.

1.5 Omissies in MER, MER verouderd, MER moet over, PIP niet rechtsgeldig opgesteld

In de inpassingsprocedure is ten onrechte een aantal toetsen niet uitgevoerd. Daarom kan het inpassingsplan niet worden vastgesteld. Het gaat hier om

A. De watertoets, natuurtoets: het heeft geen pas om dergelijke zo fundamentele toetsen door te schuiven naar andere vergunningen. Het MER is aldus onvoldoende zorgvuldig doorlopen

B. Er is geen toets uitgevoerd naar de warmte van de leiding, wat dat doet in de diverse grondlagen, met de ondergrondse natuur, waterhuishouding, bomen, schimmels, enz. Ook dit is dermate fundamenteel dat de MER overgegaan moet worden, althans zeker op dit onderdeel.

C. Een Sociale Effect Rapportage (SER), sturend op hoogste maatschappelijke waarde, is niet uitgevoerd. De SER is elders in de wereld een toegepast instrument en recentelijk ook door de Commissie MER aanbevolen in combinatie met de MER, uiteindelijk toewerkend naar een OER: een Omgevingseffectrapportage. Op een zo cruciaal dossier als Warmtelinq, dat de voorziening voor de komende 30 jaar en langer de kaders zal vastleggen voor de duurzame energievoorziening in Zuid-Holland, getuigt het van Goed Bestuur om te anticiperen op de invoering van de Omgevingswet, nu voorzien voor 1 januari 2022. Het gaat hierbij vooral om te handelen in de geest van de Omgevingswet, waarin zorgplicht van investeerders en participatie van belanghebbenden – mensen die recht hebben op – voorop staan, conform Duurzaam Ontwikkelingsdoel 7:

Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen

Voorts dateert de MER van 2 jaar terug. Inmiddels zijn er nieuwe onderzoeksgegevens beschikbaar (o.a. over de beschikbaarheid van duurzame bronnen in de gebieden die WarmtelinQ beoogt te bedienen. Deze gegevens zijn ten ontechte niet meegenomen in het onderzoek.

1.6 Fouten in PIP, PIP niet rechtsgeldig opgesteld

Er zitten onregelmatigheden, onzorgvuldigheden en fouten in het concept-inpassingsplan. Dat leidt ertoe dat het inpassingsplan als zodanig niet kan worden vastgesteld. Wij voegen een opsomming hiervan toe in BIJLAGE A.

2. Over de inhoud

2.1 WE HEBBEN WARMTELINQ NIET NODIG, WARMTELINQ WERKT DE TRANSITIE NAAR EEN CO2-NEUTRALE SAMENLEVING TEGEN.

Wij - bewoners, bedrijven, overheden, natuur - worden opgescheept met warmte die rondgepompt wordt maar nergens voor dient. En - niet houdbaar is.

Wat is WarmtelinQ ?

WarmtelinQ is een pijpleiding met heet water van de Rotterdamse haven (en botlek?) naar Den Haag, en terug. Op deze 'hoofdleiding' kunnen de toekomstige stadswarmteleidingen van (o.a.) Vlaardingen, Delft, Rijswijk, Den Haag (en Leiden) aantakken. De aanvoer temperatuur zal 120 graden zijn. Onze huizen hebben een interne temperatuur van 20 graden nodig. Het tracé van WarmtelinQ heeft een lengte van 23 kilometer en loopt door de gemeenten Den Haag, Rijswijk, Delft, Midden-Delfland, Schiedam en Vlaardingen. De aanleg Het project moet nog worden aanbesteed, dus er zijn nog geen afspraken gemaakt over kosten en prijzen. De minister stelt 90 miljoen euro ter beschikking voor de ontwikkeling van WarmtelinQ. De restwarmte is (nu nog) gratis en onbelast.

De industrie in Nederland kan binnen 30 jaar duurzaam zijn

De terugverdientijd van de WarmtelinQ pijplijn is berekend op 30-60 jaar. Raffinaderijen - hoofdleverancier van de restwarmte voor - kunnen binnen die 60 jaar overbodig zijn. We hebben aardolie dan niet meer nodig. Laten we eens een kijkje nemen in de producten die gemaakt worden uit aardolie, op volgorde van hun waarde (wat ze opbrengen in geld, van hoogwaardig naar laagwaardig)

- farmaceutica (medicijnen, cosmetica): de farmaceutische industrie kan - in theorie - nu al geheel biologisch (of duurzaam) produceren
- Chemie: de chemie - verf en schoonmaakmiddelen - kan dat ook: we kunnen dus op een duurzame manier biologisch afbreekbare verven en schoonmaakmiddelen maken. Ze zijn ook al betaalbaar.
- Kerosine: er is nog niet genoeg duurzame brandstof voor vliegtuigen. Wanneer je het vliegverkeer verantwoord terugdringt (vervangt door trein en boot), zal er wel voldoende biokerosine zijn voor de grotere interconti-

nentale vluchten, en komen er meer veel kleinere elektrische vluchten, en hyperloops voor grote interstedelijke verbindingen. [pm vrachtverkeer?]

- Plastics en andere harde materialen: kunnen geheel gemaakt worden uit recycling van nu bestaand materiaal. De eerste fabrieken die dit betaalbaar kunnen, worden neergezet 'as we speak'.

- Auto en vrachtverkeer: over 10 jaar rijden we niet meer op benzine en diesel.

- Stookolie: het grote residu van het raffinageproces, dat wat overblijft als alle andere producten eruit gedestilleerd zijn, is stookolie. Dat kun je eigenlijk alleen maar in (grote) boten stoppen die met onze consumptiegoederen de hele wereld over varen. En je kunt er asfalt van maken. Dat laatste kan al duurzaam. Aan de verduurzaming van brandstof voor boten wordt gewerkt. Dat kan nu al - denk aan de grote zeilschepen, en de ombouw die gaande is in de binnenvaart.

- Dat geldt ook voor bouw en landbouw

- In de chemie gaan er nu processen op hoge temperatuur die niet zo hoeven. De productie van kunstmest bijvoorbeeld. Er is voor 2GW aan zonneparken nodig om dit in Nederland te houden. Het zou goedkoper zijn om die fabriek in de sahara neer te zetten dan heb je met meer zon sneller kunstmest. Vervoer naar Nederland past in die veel goedkopere business case.

- Maar Kunstmest is ook één van de sleutels die ons landbouwsysteem onwerkbaar houden. Boeren mengen nu mest en urine om er biogas mee te maken. Zou je dit scheiden, kun je de mest uitrijden op je land in plaats van kunstmest. En de urine gebruiken om ammoniak van te maken - dat aan de basis staat van de biochemie.

Daar komt voor Den Haag bij dat de stad de ambitie heeft in 2030 klimaatneutraal te zijn. Deze ambitie is door 13 van de 15 politieke partijen onderschreven, overgenomen in het coalitieakkoord en door meer dan 300 organisaties in de stad.

Door WarmtelinQ aan te leggen vertraag je juist de energietransitie.

Er ontstaat een nieuwe business voor de industrie, namelijk het leveren van warmte. Daardoor neemt de incentive tot het afbouwen en circulair maken van die industrie af. En dat werkt door in alle productie sectoren in Nederland - industrie, mobiliteit en landbouw. En in de verduurzaming van de warmte in de gebouwde omgeving. De Urgenda uitspraak maant de staat juist tot versnellen. Dat lukt alleen als we WarmtelinQ juist NIET mogelijk maken.

Er is niet gekeken naar de snelheid waarmee CO2 bespaard kan worden

Doelstelling is niet 'van gas af' maar zo snel mogelijk zo veel mogelijk CO2 besparen. Daar is niet naar gekeken. De lokale bronnen in Den Haag kunnen volgens CE Delft sneller ontwikkeld worden dan de warmtenetten, waardoor er ook tijdelijk geen behoefte is aan WarmtelinQ.

Ook de voor WarmtelinQ noodzakelijke lokale distributienetten kunnen onvoldoende snel worden aangelegd.

De impact op CO2 besparing is niet in kaart gebracht en niet met alternatieven vergeleken.

Er is een veelvoud van verdringingseffecten

- er is niet gekeken naar het verdringingseffect van de leiding voor lokale warmtenetten
- er is niet gekeken naar de verdringing van lokale warmteopslag in de publieke ruimte
- er is niet gekeken naar het verdringingseffect voor lokale warmtebronnen voor dezelfde woning waar ook basiswarmte op zomerniveau vanuit de leiding wordt geleverd.

Hoge temperatuur is zelfs in de meest slecht geïsoleerde huizen voor flatline basislast is helemaal niet nodig

Juist wanneer er maar weinig energie in huis nodig is, is deze goed met lage temperatuur te leveren en is dus elke (goedkope) bron in of nabij het huis voldoende. De flatline basislast van WarmtelinQ is dus helemaal niet nodig, en moet wat betreft prijs ook alleen vergeleken worden met andere oplossingen die alleen flatline warmte leveren.

Voor WarmtelinQ is cruciaal dat ze voorrang krijgt bij het leveren van warmte (preferente bron), maar die voorrang wordt al beloofd aan lokale bronnen.

WarmtelinQ gaat uit van voorrang bij levering voor restwarmte uit Rotterdam, terwijl tegelijkertijd voorrang wordt beloofd voor lokale bronnen. Dit is tegenstrijdig.

Er moet duidelijkheid komen over wie op een bepaald moment preferent mag leveren voordat tot besluitvorming over de vergunning kan worden overgegaan.

De ruimtelijke inpassing van WarmtelinQ moet niet doorgaan

Er is niet goed doorgerekend wat de aanleg van WarmtelinQ voor impact heeft op de verduurzaming van de rest van Nederland. En ten onrechte is een bezwaar/zienswijze van de klimaatbeweging op de onderzoeksvraag in de startnotitie niet meegenomen in het proces. Er zijn onvoldoende alternatieven onderzocht. De alternatieven die in deze fase van zienswijzen worden aangereikt, moeten ook nog worden onderzocht. Tot dan kan van inpassing geen sprake zijn.

Lock in. Monopolie.

Door WarmtelinQ toe te staan, zou er een lock-in ontstaan voor

- A. De gehele transitie in Nederland
- B. De transitie van de industrie in de Rotterdamse haven
- C. Bestaande warmtenetten
- D. Voorkomt ontstaan nieuwe warmtenetten
- E. Nieuwe warmtenetten: dwingt tot gebruik wling, verdringt nieuwe, echt duurzamebronnen

Weerstand tegen energietransitie neemt met WarmtelinQ toe

De WarmtelinQ met fossiele (rest)warmte voedt de onvrede bij burgers. De bron wordt niet als duurzaam gezien, en doordat het volloopriscio en het risico dat onvoldoende mensen mee doen groot zijn, worden burgers gedwongen voor deze optie te kiezen. Dat roept weerstand op. Dwang is bovendien niet lang vol te houden, waardoor ook het leegloopriscio na aansluiting meegenomen moet worden.

Voor hergebruik van de restwarmte uit de industrie is een beter alternatief

De warmte die vrijkomt bij de industriële productie van aardolieproducten, staal, chemie, wordt nu geloosd in lucht en water (de zee). Dat is niet nodig en niet duurzaam. Beter is het om de restwarmte daar te gebruiken waar het gemaakt wordt.

Je kunt bijvoorbeeld de restwarmte gebruiken om het productieproces van de industrie in de haven met een hogere begintemperatuur te starten, of om de ruwe olie te verwarmen, want die mag/kan pas op 60 graden de fabriek in, en ligt in grote - (met aardgas) verwarmde - vaten in de haven opgeslagen (tot het aan de beurt is om verwerkt te worden).

Wil je de restwarmte gaan gebruiken om je proces in de fabriek voor te verwarmen, dan moet je in het ongunstigste geval een hele nieuwe fabriek neerzetten (met warmtewisselaars in het proces). In het gunstigste geval verwarm je de grondstof voordat het in de fabriek het systeem ingaat.

Het disfunctioneren van het ETS speelt WarmtelinQ in de kaart.

Waarom gebeurt dat dan niet? Dat heeft met het ETS te maken. En met het grote verschil in energiebelasting tussen grootverbruikers van energie en consumenten. Bij de industriële productieprocessen wordt CO₂ uitgestoten in de lucht. De restwarmtevoorziening van WarmtelinQ vangt die CO₂ NIET af! De meeste industriële CO₂ in Nederland is onbelast. Dat is zo geregeld in het ETS.

Het ETS - European Trading System - is een Europese markt voor CO₂. Alleen de hele grote bedrijven zitten hier (verplicht) in. De kleinere bedrijven niet. Toen het ETS begon - is de CO₂ uitstoot van deze bedrijven in kaart gebracht, en hebben zij allemaal GRATIS 'CO₂ emissie rechten' gekregen. Dat is het recht om CO₂ te mogen uitstoten. Zij kregen evenveel rechten als de hoeveelheid CO₂ die zij uitstootten. Naar verloop van tijd is er per bedrijfstak een top 10 % opgesteld van bedrijven die het meest efficiënt met CO₂ omgaan in hun bedrijfstak. Voor deze 10% bedrijven (per bedrijfstak) is CO₂ uitstoten nu nog steeds gratis. Alle andere bedrijven moeten nu CO₂ emissierechten bijkopen voor het stuk dat zij meer uitstoten dan de nummer 10. Dat doen ze jaarlijks. Er is een limiet gesteld op wat er in Europa aan CO₂ mag worden uitgestoten. Dat betekent dus dat de totale hoeveelheid CO₂ rechten die jaarlijks te koop is, ein-

dig is. De EU stuurt erop dat die limiet jaarlijks lager wordt. De prijs van een emissierecht wordt zo dus steeds hoger - want het aanbod wordt kleiner dan de vraag. De meest CO2-vervuilende fabriek wordt zo gedwongen te kopen, te renoveren, of te sluiten. Immers, berekent deze fabriek de prijs van de emissierechten door in zijn product, dan prijst hij zichzelf op enig moment uit de markt. Als de fabriek sluit, komen zijn rechten (de gekochte rechten EN zijn eerder verkregen gratis rechten) op de ETS-markt en kunnen anderen ze weer kopen. Dan daalt de CO2prijs dus weer (eventjes). Dit is nu dus het geval bij sluiting van kolencentrales. Als een fabriek moet sluiten, staan de werknemers op straat.

Waarom is dit ETS verhaal relevant voor WarmtelinQ?

Een raffinaderij die zijn restwarmte kan leveren aan WarmtelinQ, wordt voor dat deel van zijn CO2 uitstoot niet belast. Omdat de CO2 als het ware met de restwarmte van eigenaar verandert. Pas bij de consument vindt hij zijn eindgebruiker. Maar - omdat de restwarmte als 'hernieuwbaar' is gelabeld, telt hij ook voor de consument als CO2-vrij. Let op: al die tijd gaat die CO2 - die immers in het productieproces werd gemaakt - gewoon door de schoorsteen de lucht in. (De CO2 zit dus niet in die restwarmte). Zo wordt de raffinaderij CO2 efficiënter, en hoeft geen of minder emissierechten bij te kopen in het ETS. Intussen doet de raffinaderij niets om het productieproces zelf CO2-efficiënter te maken. Dat kan wel. Je kunt bijvoorbeeld de restwarmte gebruiken om je productieproces met een hogere begintemperatuur te kunnen starten, of om de ruwe olie te verwarmen, want die mag/kan pas op 60 graden de fabriek in, en ligt in grote - (met aardgas) verwarmde - vaten in de haven opgeslagen (tot het aan de beurt is om verwerkt te worden).

De fabriek die zo innoveert, brengt beweging in de top 10% met de gratis trekingsrechten. Er ontstaat dan een nieuwe - lagere - drempel voor gratis rechten. Er moet meer gekocht worden. De CO2 prijs stijgt. Wanneer een bedrijf meerdere fabrieken in het ETS heeft, kost innoveren hem dus meer dan het 'enkel' neerzetten van een nieuwe restwarmte koppeling - verwarming.

Als de fabriek voeding geeft aan een warmtenet, wordt het moeilijker om hem te sluiten. (Niet alleen omdat doordat de 'hernieuwbare' restwarmte meetelt als verduurzaming (voor het ETS al gaat die CO2 dus nog evengoed de lucht in.)) Er ontstaat een 'lock in' situatie voor de warmtenetten die erop zijn aangesloten: waar moeten ze de voeding vandaan halen als hun grootste warmtebron dichtgaat?

We zagen dit bij de kolencentrale in Geertruidenberg die de warmtenetten in Breda en Tilburg. De Hemwegcentrale in Amsterdam kon wel sluiten omdat er voldoende andere lokale bronnen waren - zoals de gasgestookte afvalverbrandingscentrale. [Het primaire proces van onze afvalcentrales wordt steeds meer het leveren van energie. In Nederland zelf is daarvoor niet genoeg afval. Dat wordt geïmporteerd uit o.a. Engeland, Italië en Hongarije.]

WarmtelinQ verhindert het ontstaan of voortbestaan van lokale warmtenetten.

In de haven koppelen de fabrieken de warmte uit op de WarmtelinQ leiding. Dat is restwarmte op een temperatuur van 120 graden. Vrijwel alle restwarmte in de Rotterdamse haven is van een lagere temperatuur en door deze keuze dus onbruikbaar. Dat geldt ook voor duurzame bronnen, die alleen op lagere

temperatuur kunnen leveren en de-facto dus niet op de warmteling kunnen aansluiten.

WarmtelinQ bestaat uit een leiding naar Den Haag en terug. Hij loopt dus als het ware rond. Onderweg zijn er warmtewisselaars aangebracht op elk punt waar er een stadsleiding is wordt aangelegd. Het water van warmteling blijft dus IN de buis. Maar de warmte van de leiding wordt met de warmtewisselaar overgedragen aan de stadsleiding. Ook die loopt rond. Onderweg wordt er zo warmte geleverd aan Vlaardingen, Rotterdam, Delft, Rijswijk, en Den Haag, en misschien ook Leiden. In Den Haag loopt de leiding tot aan de Unipercentrale. Ook daar wordt een warmtewisselaar aangebracht.

In Den Haag loopt al een hoofdwarmtenet van en naar de Unipercentrale. Die loopt door de stad en koelt nu de restwarmte van de Unipercentrale.

Op de stadshoofdleidingen kunnen wijkwarmtenetten aantakken. Ook weer met een warmtewisselaar.

Behalve leidingen en warmtewisselaars zijn er ook pompen nodig die ervoor zorgen dat het water op druk blijft en blijft stromen. De twee grootste pompen (voor heen en retour) komen in de haven zelf te staan. Onderweg (bij Delft) zijn nog twee pompen nodig om te zorgen dat het water Den Haag bereikt. Ook bij de stadsnetwerken zijn pompen nodig om het water van het stadsnetwerk rond te pompen. Den Haag heeft die dus al bij de Unipercentrale. En bij de wijknetwerken zijn pompen nodig die datzelfde doen in de wijk.

‘Open netwerk’ is een streven dat in de praktijk niet werkt

WarmtelinQ zal worden aangelegd als open netwerk. Dat betekent dat iedereen erop kan aantakken. Eenvoudig, door een warmtewisselaar te plaatsen. Dat kan betekenen dat je warmte moet aanleveren op de temperatuur die WarmtelinQ op dat punt in het netwerk heeft. Voor transport naar de huizen is dat 120 graden. Er zijn geen duurzame bronnen die temperaturen van die hoogte opleveren.

Het is moeilijk om WarmtelinQ rendabel te krijgen...

Voor de fabrieken is leveren aan warmtenet alleen rendabel te maken als...

- de ETS prijs voor CO2 goed blijft
- De regels gunstig blijven: restwarmte blijft gratis en de CO2 uit de restwarmte mag je van je CO2 uitstoot blijven aftrekken en de consument ook.
- Ze elk moment kunnen stoppen met leveren (geen leverplicht)
- Volcontinue al hun restwarmte mogen leveren (voorrang hebben op andere bronnen)
- De looptijd van hun contract zo flexibel is dat ze elk moment kunnen stoppen - ze willen maximaal een contract afsluiten voor 5 jaar.

Voor Gasunie - eigenaar van - is WarmtelinQ alleen rendabel te maken als...

- er een startsubsidie komt van €90 miljoen...
- Het proces heel lang doorgaat, dan zijn de kosten heel lang uit te smeren
- Ze langdurig kunnen leveren (lange contracten)
- Er langdurig vraag is
- Ze volcontinue zoveel groot mogelijke volumes kunnen leveren. (warmte uit Warmteling voorrang heeft op andere bronnen)
- Kortom als de vastelasten zijn uit te smeren over een zo groot mogelijk en langdurig mogelijk volume.

Voor Eneco, leverancier van de warmte aan de huishoudens, is warmteling alleen rendabel als...

- Ze zo goedkoop mogelijk warmte kunnen kopen (rechtstreeks van de raffinaderijen, WarmtelinQ regelt slechts het transport)
- Ze zo min mogelijk hoeven te betalen voor het transport via warmteling
- Ze hiermee (en met de rest van hun activiteiten) het rendement kunnen halen dat de investereerder verlangt voor de 4 mld die investeerder (mitsubishi) betaald heeft om zichzelf van de gemeentelijke aandeelhouders te kopen.
- Ze de steeds kleiner wordende marges op elektriciteit kunnen goedmaken met het monopolie dat ze krijgen op de levering van warmte.

Er zijn onvoldoende afnemers voor WarmtelinQ.

De buis naar Vlaardingen is er nog niet.

In Rotterdam is er nu voldoende warmte uit de eigen warmtenetten, maar daar wordt niet geïnvesteerd in nieuwe distributiewarmtenetten. De oorzaak is dat juist die distributienetwerken heel duur zijn. Dat geldt ook in andere gemeenten.

Voor Delft biedt warmteling een kans in de oude binnenstad. Maar wanneer de TUDelft een warmtenet aanlegt op een eigen geothermiebron, kan de hoge temperatuur uit de bron eerst naar de binnenstad en wordt de campus van de TU Delft verwarmt met het al lauwe water uit de retourleiding. De TU Delft kan zich dan ook voldoende verwarmen en de businesscase voor geothermie wordt beduidend beter door een hoger temperatuurverschil zodat het afgekoelde water rond een graad of 20 weer de grond in gaat.

Ook voor Leiden betekent WarmtelinQ niet dat de gascentrale uitgeschakeld kan worden. Die blijft nodig voor elektriciteit en piekverwarming.

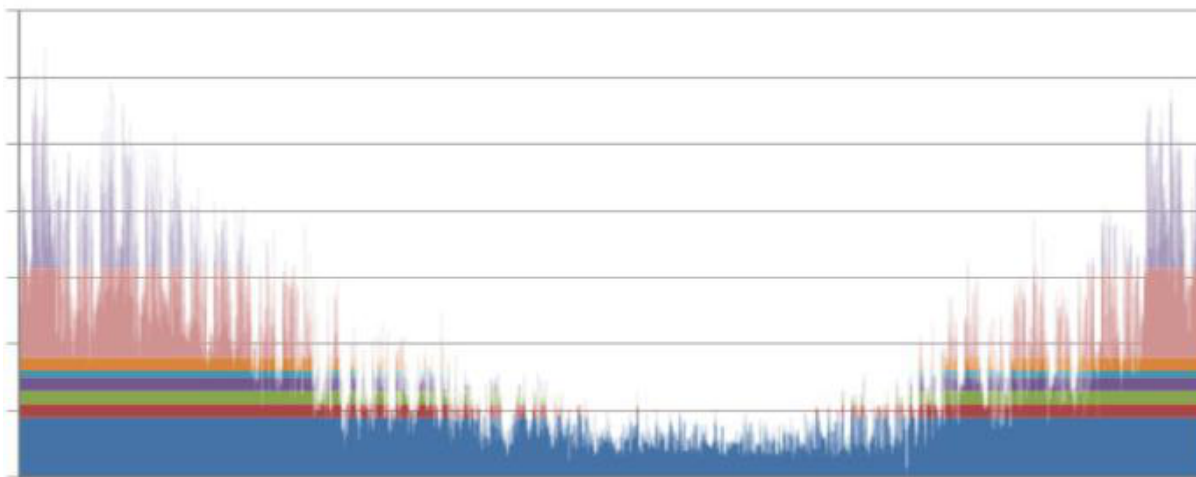
De pompenergie die nodig is om het water met de warmte van Rotterdam naar de huizen in Leiden te transporteren, is niet berekend en is enorm groot. De impact die dit heeft moet nog onderzocht worden. Hetzelfde geldt voor Den Haag.

In Den Haag en Rijkswijk is de enige afnemer van warmteling Eneco. Dat is stijdig met de doelstelling van de leiding. Daar komt bij dat de pijpleiding in Rotterdam ook alleen aansluit op een pijpleiding van Eneco. In warmtewisselaars is niet voorzien waardoor Eneco de facto de baas is over wat er in de pijpleiding naar Den Haag gebeurt.

Wat WarmtelinQ levert, kunnen we (in Den Haag en elders) eigenlijk helemaal niet gebruiken.

In den haag hebben we een beperkte 'flat line' vraag die er altijd is - zomer en winter (de blauwe lijn). Dat is de vraag naar douche water en warm water in de keukens (voor zover die niet door een elektrische boiler of qooker wordt geleverd).

Daarboven komt de basiswarmte (rode lijn, groene lijn, paarse lijn, lichtblauwe lijn, oranje lijn en roze lijn) vraag voor verwarming van onze (woon)ruimte. Samen voorzien zij in 90% van de Haagse warmtevraag. Daar weer boven komt de piekvraag die in midwinter af en toe voorkomt als het heel koud is (de paarse lijn) - de laatste 10%.

Figuur 1: 'de badkuip'.

Op x-as de tijds van 1 januari tot en met 31 december

Op y-as energiegebruik van warmtenet, te leveren vermogen

Het totale gekleurde gedeelte: de gebruikte energie (volume)

In kleuren: voorrang-levering onderaan (mag als eerste warmte leveren), daarboven de partijen die daarna mogen leveren (en dus minder vaak in behoefte kunnen voorzien)

Blauw: flat-line basiswarmte (zomer en winter gelijk)

Rood, Groen, Paarse, Lichtblauw, Oranje en Roze: de bronnen in volgorde waarin ze mogen leveren

Paars: piek-warmte (10% volume van energie, maar 50% van het vermogen)

Uit de figuur blijkt dat flat-line basiswarmte leveren betekent dat de Warmteling voorrang krijgt op andere lokale bronnen. Ondertussen zeggen gemeenten dat lokale bronnen voorrang krijgen. Deze tegenstelling is al deze jaren niet opgehelderd.

Ook wordt duidelijk dat de warmte die Warmteling wil leveren (flat-line warmte) slechts in een beperkt deel van de warmtebehoefte van woningen voorziet. Er zijn dus veel meer woningen en distributienetten nodig dan wordt gesteld op basis van de te leveren energie.

Warmteling gaat ervan uit dat ze de flatline gaan leveren. Dat betekent dat ze voorrang krijgen op andere duurzame bronnen en het hele jaar constant mogen leveren.

Uniper is een gascentrale die elektriciteit levert, en daarbij komt restwarmte vrij. Als er geen of weinig vraag is naar restwarmte, slaat Uniper de warmte op in een buffervat en levert die warmte later aan huishoudens.

Uniper kan ook meer warmte leveren dan electriciteit, en dat doet ze bijvoorbeeld in piekwinter. Maar die situatie blijft gelijk, omdat Warmteling geen piekwarmte gaat leveren.

Tijdens de energietransitie gaan er in Noord-West Europa steeds meer kolen centrales dicht en daardoor neemt de vraag naar elektriciteit uit gas gedurende de energietransitie toe. Pas als er overvloedig duurzame energie is (zowel voor het huidige elektriciteitsgebruik als voor het te verwachten elektriciteitsgebruik) zullen gascentrales op die momenten worden uitgeschakeld.

De warmte die uit Rotterdam komt, vervangt dus warmte uit Den Haag en levert geen bijdrage aan het verminderen van CO₂-uitstoot.

Er zijn in (Den Haag) meer dan genoeg lokale warmtebronnen

Een studie van CMAG/CE Delft toont aan dat Den Haag in 2030 voor 90% (flatline en basiswarmte) verwarmd kan worden met energie uit duurzame bronnen. Die duurzame bronnen zijn:

- aardwarmte (diepe en ondiepe geothermie, en WKO)
- Aquathermie (warmte uit oppervlaktewater zoals rivieren en kanalen)
- Rioolwarmte, afvalzuiveringswater en koelwater van waterzuiveringsbedrijf Dunea (leiding naar de Duinen)
- Zonnewarmte en zonne elektriciteit
- Luchtwarmte
- Restwarmte uit bedrijven die hun processen al duurzaam opwekken.

Deze lokale duurzame bronnen zijn pas rendabel als zij voorrang krijgen en ook de flatline basiswarmte mogen leveren. Omdat deze bronnen dan ook de volgende lijnen in de badkuipgrafiek kunnen leveren (tot 90% van de warmte), zijn dit betere bronnen. Ze kunnen echter niet rendabel ontwikkeld worden wanneer de warmteling het makkelijkste gedeelte van de taart mag opeten.

Er zijn nog een aantal bronnen niet onderzocht in dit rapport die de warmtevoorraad nog groter zouden maken. Dat zijn:

- De nieuwe ondiepe aardwarmtetechnologie tot 200-300 meter diepte, die zowel warmte uit de ondergrond gebruikt als de zomerwarmte voor winter opslaat.
- Opslag van duurzame warmte uit bovenstaande bronnen om in piek te voorzien.

Zou je de lokale restwarmte hier bij optellen die je strikt genomen, net als de restwarmte uit de WarmtelinQ, niet duurzaam kan noemen omdat ze (nog) fosfiel is, dan wordt de bronnenvoorraad nog groter. Dan hebben we het over:

- restwarmte uit de unipercentrale (je weet wel, die gestookt wordt op gas maar die ook kan omschakelen op groen gas of waterstof)
- Restwarmte uit bedrijven die de energie voor hun processen nog niet duurzaam opwekken (bijvoorbeeld visafslag scheveningen, bakkerijen, bedrijven met een grote koelvraag zoals supermarkten).

Wat in dit rapport ook niet is meegenomen, en ook nog kan optellen bij de duurzame warmtevoorziening zijn:

- kleine lokale lage temperatuur warmtenetten (bijv. met een WKO gebaseerd net met supermarkt en aantal huizen)
- Individuele - all electric of hybride - oplossingen van 1 huis - of een aantal geschakelde huizen.
- individuele of lokale kleinschalige warmteopslag van de lokaal aanwezige warmte (straling op huis, zonnewarmte, warmte in ondergrond).

WarmtelinQ levert niet wat we nodig hebben. De energietransitie is groter.

De leiding biedt geen effectieve bijdrage voor de warmte- en koude opgaven in de stad. Er is niet alleen een warmte- maar ook een koude opgave voor de

stad. Daarom zal de gewenste afvoer van warmte uit de stad – die toe neemt – meegenomen moeten worden in het gekozen systeem. Daarvoor zijn warmtepompen (airco's) nodig, die hun warmte dan ook lokaal kwijt moeten. Deze noodzakelijke lokale aanpassingen zullen de flat-line warmte van de leiding verdringen.

Daarnaast zijn er nog andere transitie's, zoals bij gas en voor elektrificatie (meer zonnepanelen, elektrische auto's). De kosten voor aanpassingen aan het elektriciteitsnet bij andere scenario's worden ten onrechte aan de warmtetransitie alleen toegeschreven.

WarmtelinQ kiest krenten uit de pap

Met de WarmtelinQ worden de meest gemakkelijke buurten uit Den Haag van flatline warmte voorzien. Daarmee kiest WarmtelinQ de krenten uit de pap en gaan vergelijkingen met andere scenario's mank. Juist bij voorrang voor lokale bronnen zouden deze ook recht moeten hebben op de buurten die het makkelijkst van energie zijn te voorzien.

Als WarmtelinQ er komt, wordt de warmte in Den Haag niet verder verduurzaamd

Woningen die worden aangesloten op het restwarmtenet huren een aansluitset (warmtewisselaar) en een aansluiting op het warmtenet van hun energieleverancier. De vaste lasten van de energierekening worden dan relatief hoog, maar de flexibele lasten voor het gebruik van warmte zelf is relatief lager. De variabele kosten zijn dus laag. Omdat de warmtetemperatuur hoog is, wordt er (vooraf) niet geïsoleerd (door de huiseigenaar, in veel gevallen de woningbouwcorporatie). Als de bewoner energie zou willen besparen, kan hij alleen besparen op het aantal eenheden. Niet op de vaste lasten. Omdat de warmtekosten zo laag zijn, is er ook geen financiële prikkel om energie te besparen (korter douchen, verwarming laag als je het raam open zet) of te isoleren. De terugverdientijd wordt te lang omdat je op de vaste kosten niet kan besparen. Langer dan bij een huis dat geheel of (deels, hybride) verwarmd wordt op gas. Dit is niet goed voor de CO2 reductie doelen.

Het eerste doel is energie besparen, en dat wordt met WarmtelinQ ondermijnd.

Dat geldt ook voor verduurzaming van warm tapwater.

Warm tapwater (waterleiding voor o.a. douche en keukenkraan) komt nu op 60 graden de woning binnen. Dat gebeurt om legionella te voorkomen. Dat kan duurzamer, maar niet wanneer je op het hogetemperatuur warmtenet aangesloten bent. Dan zorgt de warmtewisselaar ook voor de drinkwatertemperatuur. Het is duurzamer - en bij gasverwarmde huizen of huizen met een warmtepomp ook goedkoper - wanneer je drink- of douchewater niet afneemt van een warmtenet maar apart in huis organiseert. Met een boiler bijvoorbeeld waar al op lagere temperatuur voorverwarmd water in stroomt. Kom je op warmtelinq, dan gaat die boiler er in principe juist uit. Door tapwater vanuit het warmtenet te verwarmen wordt het verlagen van de temperatuur van het warmtenet ook onmogelijk zonder opnieuw ingrepen in het huis.

Een hoge temperatuurwarmtenet uit WarmtelinQ geeft geen enkele incentive voor duurzaam gedrag of verdere CO2 besparing door aangesloten huishoudens.

De warmte aanbieder moet zorgen voor een goede marktprijs voor warmte - vergelijkbaar met die van gas. De vaste kosten zijn hoog want de infrastructuur

is duur (je betaalt mee aan aanleg hoofdleiding en de leiding door de wijk naar je voordeur. Ook betaal je voor de aansluitset). De variabele kosten - de prijs per eenheid warmte - zijn laag.

Restwarmteproducenten, WarmtelinQ en energieleverancier hebben in principe ook geen baat bij verder isoleren. Zo blijft de warmtevraag namelijk hoog. En kunnen zij langer de 'baseload' blijven leveren. Naarmate er meer bespaard wordt, zullen er steeds meer wijken op WarmtelinQ moeten worden aangesloten om dezelfde hoeveelheid warmte te kunnen blijven leveren. Maar door het lagere energieverbruik worden de vaste kosten steeds onredelijker.

De warmte van Uniper moet straks geloosd worden.

WarmtelinQ gaat het buffervat van de Unipercentrale vullen. De warmte van Uniper is dan niet meer in te zetten en moet worden geloosd. De centrale blijft nodig voor elektriciteitsproductie, en zal dus haar eigen daarbij geproduceerde warmte (die nu het hele warmtenet van warmte voorziet) in de Haagse grachten gaan lozen. De warmte die in Rotterdam verspilld wordt, wordt dus straks in Den Haag verspeeld. Daarbij komt dat het Maaswater deze warmte beter kan verwerken dan de Haagse grachten. Milieuproblemen door te warm grachtenwater zijn niet onderzocht.

Als WarmtelinQ doorgaat, komen de (echt) duurzame lokale (Haagse) bronnen (die geen CO2 uitstoten) niet meer tot ontwikkeling...

WarmtelinQ gaat de flatline leveren. Dat is ongeveer 30 - 50% van de Haagse warmtebehoefte. Omdat de lokale bronnen dan niet de flatline kunnen leveren, krijgen die initiatieven hun business case niet rond. Aantakken op het 'open' - WarmtelinQ netwerk is dus slechts een theoretische mogelijkheid.

WarmtelinQ rekent op een aantal PJ warmte dat ze gaat leveren aan Den Haag. Deze warmte wordt dan aan een beperkt aantal huizen toebedeeld. Maar omdat WarmtelinQ alleen de flatline warmte levert zal het aantal huizen dat bediend moet worden veel groter moeten zijn. Aangesloten huizen krijgen immers nog een groot deel van hun warmte (rest basislast, pieklast) van andere bronnen dan WarmtelinQ. Er moeten dus veel meer huishoudens worden aangesloten, en dat gaat gepaard met veel hogere kosten en veel minder huishoudens die over blijven voor andere bronnen.

...en bestaande netten worden verdrongen.

WarmtelinQ verdringt ook bestaande lokale warmtenetten. Wanneer een warmtepomp van zo'n net na 15 jaar vervangen moet worden is het goedkoper om aan te sluiten op WarmtelinQ (met looptijd 30-60 jaar) dan te investeren in een nieuwe warmtepomp. Ook zal de warmte per eenheid goedkoper zijn. Ofwel ligt de aansluiting met WarmtelinQ ligt er al omdat er een backup moest zijn voor het warmtenet (eis leveringszekerheid), of het warmtebedrijf levert een leiding en een warmtewisselaar en sluit aan. Een warmtepomp bevat namelijk twee warmtewisselaars, dus is altijd duurder dan de enkele warmtewisselaar die bij de WarmtelinQ aansluiting hoort. Een warmtepomp is ook duur omdat de energielasting op elektriciteit hoger is dan gas en bovendien WarmtelinQ rekent met het grootverbruikersbelastingtarief.

Restwarmte wordt veel duurder dan voorgesteld

Zelfs als de restwarmte zelf tijdelijk goedkoper is (de vervuiler betaalt nog niet, en prijs is onbekend), wordt deze geleverd door een commerciële partij die er maximaal rendement op wil halen. Een lage prijs bij de bron leidt dus niet automatisch tot een lage prijs bij de bewoner.

Restwarmte is door gat in energiebelasting wetgeving nog belasting-vrij

Bijkomend probleem is dat in het beste geval de warmte uit een warmtenet niet duurder is dan gas. Maar over die warmte wordt geen energiebelasting betaald, terwijl die op gas (en nog meer op elektriciteit) wel geheven wordt. De prijsvergelijking klopt dus niet. Warmte wordt zonder energiebelasting berekend, gas en elektriciteit met energiebelasting. Als er straks gewoon energiebelasting op warmte betaald moet worden, zijn bewoners dus extreem veel duurder uit.

Feitelijk wordt een warmtenet vaak betaald uit dit gat in de energiebelasting-wetgeving en zijn de kosten bij eerlijke energiebelasting voor de bewoner extreem veel hoger.

Energiebelasting grootgebruikers stimuleert verspilling

De energiebelasting op gas is voor grootgebruikers ruim 25 keer lager dan voor bewoners (voor elektriciteit is het verschil zelfs 187 keer!). Hierdoor is een besparing bij grootgebruikers niet rendabel en blijft restwarmte bij grootgebruikers zelf ongebruikt. Zelf het warm maken/houden van ruwe olie op 60 graden is voor de haven goedkoper met gas dan door hun eigen restwarmte te gebruiken.

Restwarmte is transfer van energie die zeer laag belast is (grootverbruikers) naar een alternatief voor energie die zeer hoog belast is (eindgebruikers).

Het is dit verschil in energiebelasting waarmee WarmtelinQ feitelijk het inefficiënt energiegebruik door grootgebruikers in de haven doortrekt naar de woningen. De energietransitie zou juist moeten inzetten op de omgekeerde beweging. Er is niet getoetst of deze investering robuust is voor veranderingen in energiebelasting tussen groot- en kleinverbruikers, of tussen de modaliteiten warmte, gas en elektriciteit.

Het definiëren van fossiele (rest)warmte als ‘hernieuwbaar’ is onhoudbaar

WarmtelinQ is volstrekt onhoudbaar wanneer voor woningen het gebruik van alle restwarmte niet meer gedefinieerd is als ‘hernieuwbaar’. Dat fossiele energie hernieuwbaar is, is een onhoudbare stelling. Hernieuwbaar is immers het tegenovergestelde van fossiel.

Echt duurzame eindplaatje komt verder uit zicht

Gebruik van leiding is gebruik van warmte maximaal 1 deel warmte op 1 deel energie. (in de praktijk veel lager). Duurzame lokale warmte heeft 2,5 tot 5 delen warmte (warmtepompen, aquathermie, riothermie, warmte uit lucht of oppervlaktewater) op 1 deel energie. Of 6 tot 10 delen warmte op 1 deel energie (bij bodemwarmte, wko, geothermie). De hoeveelheid duurzaam op te wekken energie wordt dus sterk verminderd door met lokale duurzame bronnen te werken.

Als de duurzame energie moet worden opgewekt (in de rotterdamse haven of voor lokaal gebruik), is de totale opgave dus beduidend lager met lokale duurzame bronnen!

2.2 DE ORGANISATIE VAN WARMTELINQ IS IN STRIJD MET DE UNIVERSELE ONTWIKKELINGSDOELEN

Wij pleiten voor een rechtvaardige energievoorziening in een (economisch) sterke, sociale en klimaat neutrale regio. Dat bereiken we door het klimaatbeleid democratisch te organiseren, conform de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, zoals vastgesteld door de Verenigde Naties en onderschreven door Nederland. De organisatie van Warmtelinq voldoet niet aan deze eisen.

Uitdaging voor een rechtvaardige energievoorziening is deze democratisch te organiseren. Dat lukt wanneer we erin slagen

A.

De zeggenschap lokaal te maken. Wanneer de warmteopwek lokaal eigendom wordt, cooperatief beheerd. En de coöperaties organiseren zich, wat we de afgelopen jaren hebben zien gebeuren. Dan kan de gemeente in overleg met legitieme partijen om tafel om te zien wat nodig is om te komen tot een rechtvaardige, inclusieve energievoorziening. Dit onderschrijft SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten (die de burgers dienen en de bedrijven kunnen inkaderen).

B.

De lokale economie te versterken: Door de warmteopwek en warmtedistributie in lokaal coöperatief eigendom te organiseren, wordt winst niet afgedragen aan investeerders en aandeelhouders, maar blijft die winst in de regio. Dit versterkt de lokale economie. Dus het Publiek-Privaat partnerschap voor de nutsvoorziening energie (warmte, koeling) 'trekt het bloed uit de regio' en Burger-Publiek- Private partnerschappen 'zorgen voor een goede bloedsomloop' in de regio: een sterke lokale economie, basis voor een circulaire economie. En zo lukt het ook om bewoners verantwoordelijkheid te laten nemen voor het eigen duurzaam energieverbruik. Dit onderschrijft SDG 10: Ongelijkheid verminderen.

C.

CO2 als indicator en maat te adopteren voor het meten van de verduurzaming van de energievoorziening. In Europa wordt gediscussieerd of Gas niet gelabeld moet worden als 'duurzame energiebron'. In Nederland gaan we van het gas af, met 'tijdelijke' oplossingen die niet per se duurzaam zijn. De juiste oplossing vind je door CO2 onder de streep af te rekenen, niet door 'van het gas af' als indicator te nemen. Van het gas af is een middel en geen doel. Dit onderschrijft SDG7: betaalbare en duurzame energie. Verzeker de toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen.

D

Eenieder zijn zorgplicht voor ogen te houden, en dat geldt in nog grotere mate voor de grote energiebedrijven. Mocht door investeringen sociale ontwrichting ontstaan, dan ontkomt een investeerder – Gasunie / Eneco – niet aan die zorgplicht. Ook het moederbedrijf wordt dan aansprakelijk gesteld, ook al is het 30 of 50 of 70 jaar later. Zie casus Shell en Nigeria: Zorgplicht. NRC 20&21 februari. Aansprakelijkheid. De multinational ontkomt niet aan zijn zorgplicht. Deze Zorgplicht is ook nog eens expliciet vastgelegd in de Omgevingswet. Plus de verplichting tot participatie.

Dit pleidooi vindt zijn onderbouwing in:

- De Duurzame Ontwikkelingsdoelen, zoals vastgesteld door de Verenigde Naties
- De ontwikkeling van Brede Welvaart in de regio Rotterdam – Den Haag
- De ontwikkeling van Sociaal Ondernemerschap (hiervoor is juridische bescherming nodig voor een Vrije Regio – conform DCS)
- De Green Deal Europa: CO2 naar beneden + Leaving Nobody Behind.
- De Europese richtlijn voor de interne elektriciteitsmarkt

Wanneer we geld van Europa willen krijgen, moeten we het volgens bovenstaande logica doen, en niet zoals de subsidie verstrekking van €90 miljoen aan gasunie nu is georganiseerd. De organisatie van Warmteling voldoet niet aan deze eisen. De overheid (Rijk, Provincie, Gemeente) faciliteert bovengenoemde handelswijze niet.

Daarmee lopen primair de lokale gemeenschappen risico: armen worden armer, rijken rijker enzovoort). Aldus krijgen investeerders de rekening. En de overheid verlies legitimiteit.

Sturen op hoogste maatschappelijke waarde betekent de uitdaging aan te gaan om klimaatbeleid democratisch en participatief vorm te geven en te vertrouwen op de sociale innovatiekracht van mensen en lokale bedrijven. De overheid staat in dienst van de burgers en burgers verwachten van de overheid dat zij worden ondersteund in het mobiliseren van hun eigen gezamenlijke kracht.

BIJLAGE A. ONDERDEEL VAN DEZE ZIENSWIJZE ONREGELMATIGHEDEN, ONZORGVULDIGHEDEN EN FOUTEN IN HET CONCEPT INPASSINGSPLAN

Regels PIP:

Ad p 7 - Warmteoverdrachtstation

De overdracht vindt niet plaats naar een warmtedistributienet.

Ad p 10 - bestemming:

Ondergronds mag overal, waarom niet beperkt waar al bovengronds?

bestemming: beschermingszones?

Ad 1.6

Beschermingszone

"aan een leiding grenzende zone, waarin ter bescherming van die leiding voorschriften en beperkingen gelden."

Moeten die voorschriften en beperkingen niet juist in het PIP gedefinieerd worden?

Ad 4.3 bouwregels:

Afwijkingen mogen, maar alleen volgens de bouwregels. Onduidelijk.

Warmtetransportleiding wordt eng gedefinieerd, waardoor distributieleidingen er zelfs niet onder vallen. Doel van een warmtenet is distributieleidingen, warmtetransportleidingen moeten enkel daar komen waar deze distributieleidingen niet in de weg zitten.

Dit moet eerst onderzocht worden.

Nieuw leidingen voor ondergronds transport van goederen (waaronder materialen waarin energie wordt opgeslagen), koudetransport, warmteopslag, gassen waaronder waterstof, vloeistofleidingen met energiedragers, elektriciteit, riool, enz. Warmteleidingen van derden, distributieleidingen, onderlinge warmteverbindingen tussen gebouwen.

Waarom kan dat allemaal niet? Juist deze lokale ontwikkelingen zijn cruciaal voor een duurzame energietransitie.

Waarom kan er niet boven de leiding gebouwd worden wanneer toegang tot de leiding gewaarborgd blijft?

Ad p 11

b. De geluidbelasting vanwege het warmteoverdrachtstation ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van bedrijf - WOS 2' mag op de gevel van geluidgevoelige gebouwen niet meer bedragen dan 50 dB(A) etmaalwaarde dan wel de vastgestelde hogere waarde.

Dit is extreem hoog, moet lager.

Wat is de vastgestelde hogere waarde? Hoe kan dit een eis in een bestemmingsplan zijn?

Ad p 11

Verbod:

4.5

Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of

van werkzaamheden

4.5.1

Verbod

“Het is verboden op of in de gronden met de bestemming 'Leiding - Warmte-transportleiding' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van het bevoegd gezag de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of de volgende werkzaamheden uit te voeren:

- a. het aanleggen, verbreden of verharden van wegen, paden, banen en parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- b. het aanbrengen en rooien van diepwortelende beplantingen en bomen;
- c. het aanleggen van andere kabels en leidingen dan in de bestemmingsomschrijving is aangegeven, en het aanbrengen van daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur;
- d. het indrijven van voorwerpen in de bodem, daaronder mede begrepen lichtmasten, wegwijzers en ander straatmeubilair;
- e. het uitvoeren van groundbewerkingen, waartoe worden gerekend afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren, ontginnen, ophogen en aanleggen van drainage;
- f. het aanleggen, vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren;
- g. het permanent opslaan van goederen.”

Volgens dit PIP mogen deze omgevingsvergunningen ook niet verleend worden.

Ad Antidubbeltellingregel:

“Grond die eenmaal in aanmerking is genomen bij het toestaan van een bouwplan waaraan uitvoering is gegeven of alsnog kan worden gegeven, blijft bij de beoordeling van latere bouwplannen buiten beschouwing.”

Dit is een vreemde regel, want het is juist de bedoeling dat er dubbelbestemmingen mogelijk zijn.

Ad 6.1

Deze dubbeltelling gaat voor. Dat betekent dat alle elementen uit andere bestemmingsplannen stuk voor stuk hierin opgenomen moeten worden om gelijkwaardig te zijn!

Ad 6.2

Bevoegdheid tot vaststellen nieuw plan

“a. De gemeenteraden van Den Haag, Delft, Midden-Delfland, Schiedam, Rijswijk en Vlaardingen zijn

na tien jaar na de vaststelling van dit inpassingsplan bevoegd een bestemmingsplan vast te stellen

voor de gronden waarop dit inpassingsplan betrekking heeft.

b. In afwijking van het bepaalde in lid 6.2 onder a kan de gemeenteraad een bestemmingsplan vaststellen:

1. indien daarbij wordt voorzien in de bestemmingen en in de planregels zoals neergelegd in het inpassingsplan;
2. indien het betreft een bestemmingsplan dat mede voorziet in de aansluiting van het lokaal

warmtenet op de warmtetransportleiding van de Warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag.”

WOW: 10 jaar lang geen bestemmingsplan veranderen! Wel aansluiten, niet afsluiten. Geen bevoegdheid om leiding in te korten. Dat zou tenminste moeten kunnen.

Ad 6.2 b:

Is dit en, en/of of of?

Ad 7.3 lid 3 3.

“Indien het gebruik, bedoeld in het eerste lid, na het tijdstip van inwerkingtreding van het plan voor een periode langer dan een jaar wordt onderbroken, is het verboden dit gebruik daarna te hervatten of te laten hervatten;”

Een jaar is veel te kort.

BIJLAGE B. ONDERDEEL VAN DEZE ZIENSWIJZE

Eerdere zienswijze op NRD, toen door provincie kwijtgeraakt en nu opnieuw ingediend als onderdeel van deze zienswijze

Provincie Zuid-Holland

**t.a.v. Team LdM
Postbus 90602
2509 LP Den Haag**

Verzonden per mail: LDM@pzh.nl

ZIENSWIJZE

VAN

**De Stichting ter bevordering van de Fossielvrij-beweging
in Den Haag, Zuid-Holland en daarbuiten (kort: Den Haag Fossielvrij)**

adres:

[REDACTED] Den Haag

email contactpersoon:

d [REDACTED]

OP

***"LEIDING DOOR HET MIDDEN -
NOTITIE REIKWIJDTE EN DETAILNIVEAU
LdM -
Warmtetransportleiding Vlaardingen - Den Haag"***

KENMERK: DOS-2019-0003043

1. INLEIDING

In deze zienswijze bedoelen we met duurzame warmte: warmte die geen fossiele oorsprong heeft. Restwarmte met een fossiele oorsprong is dus in de onderstaande teksten steeds niet als optie voor duurzame warmte in te zetten.

Bij deze zienswijze dienen alle overige ingediende zienswijzen en bijdragen aan hoorzittingen enz. door anderen als bijgevoegd te worden beschouwd. Mocht er een bezwaar en beroep nodig zijn, dan houden wij ons het recht voor ook op in andere stukken en gremia opgenomen of gemaakte punten in deze procedure verder in te gaan.

Omwille van referentie-mogelijkheden is deze zienswijze voorzien van regelnummers. Hierdoor ontstaat ook de mogelijkheid om met een uniek kenmerk te refereren aan de vele onderzoeksvoorstellen in deze zienswijze.

Centraal in deze zienswijze staan de te onderzoeken effecten van de Leiding door het Midden op de uitstoot van CO₂, de ontwikkeling van lokale duurzame bronnen in Den Haag en de andere gemeenten, en vertragingen bij het beperken van CO₂-uitstoot in de Rotterdamse haven. Dat deze effecten breed en tot in detail moeten worden onderzocht, is evident. De vergelijking dringt zich op met de aanleg van een verkeersweg of groot publiek trekkend project, waarbij de milieueffecten zich niet alleen beperken tot de weg of het project zelf, maar tot de effecten die de aanleg heeft op verkeersstromen en de milieueffecten die daardoor elders optreden.

2. DE DUURZAAMHEIDSOPGAVE: ONDERZOEK NAAR UITGANGSPUNTEN EN WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING VAN BELEID

De provincie Zuid-Holland en het Rijk nemen aan dat gebruik van Rotterdamse fossiele restwarmte op korte termijn leidt tot CO₂-reductie en dat op langere termijn die restwarmte verduurzaamd kan/zal worden. Dit is vooral gebaseerd op “expert-opinion” van CE Delft en het Havenbedrijf. In rapporten van CE Delft wordt zonder onderzoek de aanname gedaan dat Rotterdamse warmte in 2030 of 2040 klimaatneutraal is.

Eneco verwijst naar het warmtepact van Natuur & Milieu waarin vanaf 2040 alle restwarmte duurzaam moet zijn, gedefinieerd als “niet tot extra CO₂-uitstoot leidend”, dus potentieel nog steeds fossiel. De haven zelf heeft in 2016 het Wuppertal Instituut onderzoek laten doen naar scenario's tot bijna 100% CO₂-reductie in 2050.

De vraag is of dat voldoende is om aan Parijs te voldoen. Het Wuppertal-onderzoek ging nog uit van maximaal 60% mondiale CO₂eq-reductie in 2050 en maximaal 2 graden mondiale opwarming, terwijl voor de Parijs-doelen volgens het IPCC de wereld rond 2050 al op netto 100% CO₂-reductie moet zitten. Greenpeace Europa (obv New Climate Institute) en onderzoekers als Kevin Anderson en John Schellnhuber geven aan dat Europa al rond 2035-2040 op nul uitstoot moet zitten om aan Parijs te voldoen, aangezien de wereld als geheel uiterlijk in 2050 klimaatneutraal moet zijn en rijkere landen hun uitstoot eerder moeten reduceren dan armere landen. Een land als Finland wil daarom in 2035 klimaatneutraal zijn. Ook diverse andere Europese landen willen al voor 2050 klimaatneutraal zijn. De gemeente Den Haag wil om deze reden al in 2030 klimaatneutraal zijn, vooruitlopend op een gelet op het Parijs-akkoord aannemelijke aanscherping van de Europese en Nederlandse doelen tot klimaatneutraal rond 2040. Voor de gemeente Den Haag is, door haar gunstige ligging aan zee (veel zon, gematigde winters), gelegen boven een geothermiehotspot, en zonder een overmaat aan fossiele industriële processen, een voorlopersrol gekozen door in 2030 klimaatneutraal te willen zijn. De gemeente Den Haag is als stad van vrede en recht zich bovendien extra bewust van de gevolgen van klimaatontwrichting wereldwijd.

Belangrijk bij het vaststellen van een pad naar klimaatneutraliteit is in hoeverre de diverse scenario's rekening houden met netto negatieve emissies na 2050. De Hoge Raad heeft in de Klimaatzaak

van Urgenda geoordeeld dat scenario's met relatief veel negatieve emissies vanuit het voorzorgsbeginsel geen uitgangspunt mogen zijn bij het CO₂-reductiebeleid, gelet op de volgens IPCC en andere experts beperkte kans dat deze technologie op termijn voldoende effectief en/of betaalbaar zal zijn. De Hoge Raad heeft ook aangegeven dat volgens diverse wetenschappelijke studies al rond 2 graden mondiale opwarming omslagpunten ("tipping points") in het klimaatsysteem bereikt kunnen worden, die kunnen leiden tot een zichzelf versterkend opwarmend effect en tot buitenproportionele klimaateffecten. Uit voorzorg dient dit risico zoveel mogelijk beperkt te worden, dus zullen m.n. rijkere landen hun klimaatbeleid de komende jaren steeds verder aan moeten scherpen, of mee moeten betalen aan snellere reducties in armere landen.

Voor scenario's die aan Parijs voldoen ("ruim onder 2 graden en liefst maximaal 1,5 graad") houden IPCC en PBL rekening met een veel hogere CO₂-prijs (tot circa 500 euro/ton in 2030) dan waarmee gerekend lijkt te zijn in de studies die gebruikt worden ter onderbouwing het gebruik van fossiele restwarmte en de Leiding door het Midden (tot circa 50 euro/ton in 2030, gebaseerd op in feite verouderde WLO-scenario's die nog uitgingen van "2,5-3 graden").

In het Rijksbeleid wordt uitgegaan van een CO₂-neutraal omslagpunt in 2050 met negatieve emissies daarna, zonder dat met die negatieve emissies rekening gehouden wordt in de lange termijn overheidsfinancien. De kosten voor de negatieve emissies zijn dus nog niet opgenomen in het beleid en moeten nog doorgerekend worden naar de uitstoters van nu.

Carbonbrief berekent voor verschillende scenario's hoe groot het nog bestaande CO₂ budget is. In die budgetten is niet de voor de energietransitie zelf benodigde uitstoot meegerekend. De CO₂ uitstoot voor de bouw van windmolens, warmtepompen, geothermieputten enz. moet dus nog van dat budget afgetrokken worden. Hoeveel CO₂-budget is er dan nog voor 'business as usual'? En hoe verhouden Rijks- en provinciaal beleid zich daartoe?

Onderzocht en onderbouwd moet worden of dit beleid op de meest recente onderzoeken gebaseerd en is met alle aspecten rekening gehouden?

De vraag is wat dit alles betekent voor de duurzaamheid en betaalbaarheid van Rotterdamse restwarmte. Hoeveel restwarmte is nog beschikbaar als de haven in 2050, in 2040 of eerder op nul uitstoot moet zitten? En hoe duur zou die restwarmte dan zijn voor o.a. Haagse woningen vergeleken met meer lokaal beschikbare bronnen zoals geo-, zon- en aquathermie? In hoeverre levert op termijn wellicht productie van waterstof in Rotterdam nog nuttige restwarmte op (van welke temperatuur: circa 60 graden?), zoals bv Kamangir veronderstelt in een rapport voor de provincie (Deltagrid 2050)? In hoeverre is het in dat geval nuttig om die warmte richting Den Haag te transporteren en wat voor soort leiding zou daarvoor nodig zijn? In hoeverre weegt extra isolatie tbv meer lage temperatuur bronnen op tegen lagere energiekosten? En op welke termijnen? Welke financieringsmogelijkheden zijn er, ook gezien de lage en zelfs negatieve rentes? Volgens CE Delft is extra isolatie per saldo duurder, maar met welke afschrijftermijnen is dan rekening gehouden, en is daarbij voldoende rekening gehouden met bv piekvraag vs basisvraag en hoe realistisch zijn de aangenomen leercurves? Wat wordt de prijs van duurzame energie op het moment van schaarste, en is isolatie die juist dan optimaal rendeert dan ook duurder? En moet uiteindelijk de vraag naar energie niet toch omlaag, waardoor dan alsnog kosten voor isolatie nodig zijn?

Hoe zullen de prijzen van isolatie, zonnepanelen, opslag, warmtepompen en koeling in de zomer zich ontwikkelen? Is inzetten op meer flexibele oplossingen dan niet beter, en hoe draagt aanbod van enkel de basis-last bij aan de totale energieopgave?

Welke invloed heeft fossiele restwarmte op de ontwikkeling van lokale duurzame bronnen? Wat is het risico op stranded assets en meerkosten in het scenario met Leiding door het Midden versus scenario's zonder die leiding, waar o.a. de Nederlandse Bank op wijst? Hoe aannemelijk is het dat de haven en heel Europa al rond 2040 op nul uitstoot kunnen/zullen zitten en wat betekent dat voor de

business case van de Leiding door het Midden en van varianten zonder die leiding? Zijn hiervoor voldoende gevoeligheidsanalyses gedaan?

Onderzoek naar en beter onderbouwde antwoorden op deze en vele andere vragen zijn nodig om de diverse alternatieven voor de Leiding door het Midden op aspecten als CO₂-reductie en totale maatschappelijke kosten op een voldoende zorgvuldige manier te kunnen beoordelen en tegen elkaar af te wegen. Daarbij moeten uitgangspunten van beleid die tot dit voornemen leiden gebaseerd zijn op recent onderzoek.

3. DOELSTELLING IN CONTEXT

Ons valt op dat er geen alternatieven voor een Leiding door het Midden zijn onderzocht die niet hetzelfde begin- en eindpunt hebben. Dat valt des te meer op, nu de doelstelling niet de Leiding door het Midden zelf is, maar "de verduurzaming van zowel de bestaande als toekomstige warmtelevering in Den Haag en het aanbieden van duurzame warmte aan nieuwe warmtenetten in de overige LdM-gemeenten (Vlaardingen, Schiedam, Midden Delfland, Delft, en Rijswijk)." Gekeken moet dus worden naar de alternatieven voor de verduurzaming van zowel de bestaande als toekomstige warmtelevering in Den Haag en het aanbieden van duurzame warmte aan nieuwe warmtenetten in de overige LdM-gemeenten (Vlaardingen, Schiedam, Midden Delfland, Delft, en Rijswijk).

Wij zouden aan die doelstelling nog willen toevoegen: zodanig dat de noodzakelijke curve tot beperking van uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en overige milieuvervuilende stoffen wordt gerealiseerd onder de randvoorwaarden van, en met inachtneming van de verplichtingen, doelstellingen en ambities van het klimaatakkoord van Parijs, overige verdragen, Urgenda, beleidsbeperking Hoge Raad, EU, Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen.

Het is belangrijk dat in de volgende besluitvorming in dit proces duidelijk wordt gemaakt dat het gaat om daadwerkelijke uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en overige milieuvervuilende stoffen. Uitstootbeperking op papier tellen niet mee en moeten onderzocht worden op negatieve effecten.

4. ZELFSTANDIGE AFWEGINGEN EN ONDERZOEK NAAR ALTERNATIEVEN

Ons valt op dat de notitie reikwijdte en detailniveau welliswaar door Provinciale Staten is vastgesteld, maar dat op geen enkele wijze aannemelijk is gemaakt dat de provincie zelfstandig alternatieven heeft willen beoordelen. Het vastgestelde en via de website openbaar gemaakte document is namelijk door Arcadis opgesteld in opdracht van LdM CV en heeft nog steeds de status 'concept'. Elk alternatief dat niet in het belang van LdM CV is, is derhalve niet los van het perspectief van LdM CV overwogen. Het bevoegd gezag zal in de besluitvorming helder moeten maken dat het niet vooringenomen tot haar besluit gekomen is.

5. PROVINCIAAL BELANG

Er wordt gekozen voor een provinciaal inpassingsplan. Daarvoor is een provinciaal belang nodig. Ons is gezien de (beperkte of zelf negatieve) duurzaamheidseffecten van de Leiding door het Midden onduidelijk wat het provinciaal belang is. Wij zien in het besluit daarom graag een onderbouwing.

6. IMPACT PROVINCIAAL INPASSINGSPLAN EN LEGITIMITEIT

Ook zien wij graag onderbouwd of de provincie met haar keuze voor een provinciaal inpassingsplan ook de ambities en doelen van gemeenten en waterschappen buiten spel zet, of dat ze deze doelen overneemt bij de uitwerking van haar voornemen en binnen deze kaders handelt. Opname van deze

ambities en doelen van gemeenten en waterschappen in het vervolgbesluit is noodzakelijk. Vervolgens dient onderzocht en gemotiveerd te worden hoe het voorstel in deze ambities en doelstellingen past. Wanneer het voornemen niet past binnen een lokale ambitie of doelstelling, dient door de provincie aangegeven te worden op basis van welke provinciale bevoegdheid ze per op de bij deze ambitie en doelstellingen betrokken bevoegdheid van gemeenten en waterschappen voor deze bevoegdheden in plaats treedt. Eveneens dienen de daartoe benodigde provinciale besluiten bijgevoegd te worden.

Daar waar gemeenten en waterschappen meewerken aan het voornemen, dienen zij aan te geven hoe deze medewerking past binnen de ambities en doelen van deze overheden. Indien deze medewerking niet past binnen de ambities en doelen van specifieke gemeente of waterschap, moet een besluit tot afwijken daarvan door het orgaan dat deze ambities en doelen heeft vastgesteld worden bijgevoegd.

7. VERBAND MET LEIDING VONDELINGENPLAAT

De notitie reikwijdte en detailniveau heeft het over het traject Vlaardingen (Leiding over Noord) - Uniper elektriciteitscentrale in Den Haag. De Gasunie heeft de opdracht van het rijk gekregen om ook de leiding 'Vondelingenplaat' (VP) aan te leggen om uitkoppeling van restwarmte mogelijk te maken. Ons inziens zijn beide leidingen niet onafhankelijk van elkaar te zien. Beide projecten moeten dan ook tegelijk worden ingezet en via dezelfde procedure tot stand komen. Beargumenteed moet worden waarom de leiding Vondelingenplaat niet in deze procedure mee is genomen, en als een deel van de totale leiding voor restwarmte niet in het provinciaal inpassingsplan zit, waarom er dan een provinciaal inpassingsplan nodig is, en waarom elk specifiek onderdeel daarin zit. Ons inziens is een provinciaal inpassingsplan alleen zinvol en beargumenteerbaar wanneer de leiding van bron tot distributienet loopt. Nu dit niet zo is, maken wij bezwaar tegen deze beslissing. Eveneens moet er in deze procedure een risicoanalyse komen dat de opening van de leiding Vondelingenplaat vertraagd zou raken. Bij alle milieueffecten moet bij de effecten van de Leiding door het Midden ook het bestaan van de leiding Vondelingenplaat meegenomen worden. In de kamerbrief van 9 september 2019 schrijft de minister dat deze twee beiden gerealiseerd worden.

8. SAMENWERKING EN RESPECT VOOR GEMEENTELIJKE BESLUITVORMING

In Den Haag is steeds aangegeven dat er nog een raadsbesluit over de wenselijkheid van een Leiding door het Midden zou worden genomen. Wij zijn dus overvallen door deze mededeling en het besluit van de provincie. Wij hebben ook begrepen dat dit besluit is genomen ondanks een verzoek van de gemeente Den Haag om eerst lokale besluitvorming af te wachten. In het vervolgbesluit verwachten we een paragraaf waarin de wijze van samenwerking wordt toegelicht, inclusief wanneer verzoeken van gemeenten en waterschappen worden genegeerd.

9. ENERGIETRANSITIE VAN ONDEROP

Voor bewoners, bedrijven en belanghebbenden wordt door de keuze van een Provinciaal Inpassingsplan (PIP) voor de voorgenomen leiding, ook in combinatie met regelgeving, marktwerking en dergelijke, ingrijpend ingegrepen in de bewegingsruimte om de energietransitie van onderop vorm te geven. Dat geldt in nog sterkere mate voor die bewoners die niet zelf eigenaar van hun woonhuis zijn. Beleidsuitgangspunt is dat besluiten op een zo laag mogelijk niveau genomen worden. Onderzocht en onderbouwd dient te worden dat het voornemen tot stand is gekomen vanuit het beleidsuitgangspunt dat de energietransitie van onderop vorm wordt gegeven en dat dit principe door het voornemen, evenals door het voornemen in combinatie met regelgeving, marktwerking en dergelijke, niet wordt aangetast.

10. ONDERBOUWING BESTUURLIJKE AFWEGINGEN

De notitie reikwijdte en detailniveau mist de afwegingen die in het vervolgbesluit weloverwogen genomen moeten worden. Beleid waartegen in de provincie en alle betrokken gemeenten en waterschappen geen bezwaar en beroep open heeft gestaan (dan wel dat bezwaar en beroep voor een belanghebbende in deze zaak niet ontvankelijk zou zijn), moet dus in het vervolgbesluit nauwkeurig beargumenteerd worden.

11. GEBREK ALTERNATIEVEN IN NOTITIE REIKWIJDTE EN DETAIL-NIVEAU

In de notitie reikwijdte en detailniveau wordt op pagina 10 gesproken over 'het al doorlopen trechteringsproces'. Ook daar wordt voorbij gegaan aan het karakter van de MER, waarin juist breed naar alternatieven moet worden gekeken. In het vervolgbesluit zullen alle overwogen alternatieven en trechteringsprocessen nauwkeurig beschreven moeten worden en nauwkeurig moeten worden beargumenteerd waarom dit alternatief is afgefallen. Vanzelfsprekend zouden alternatieven die in aangepaste vorm wel geschikt zouden zijn geweest voor verdere uitwerking in die aangepaste vorm verder onderzocht en beschreven moeten worden, inclusief de argumentatie waarom deze dan als nog is afgefallen.

12. MER-BEOORDELINGSPLICHT

De notitie reikwijdte en detailniveau schrijft dat er een vormvrije beoordelingsplicht is op grond van categorie D 8.4 van het besluit MER. Wij bestrijden dat. In de notitie wordt beredeneerd dat de aanleg mer-beoordelingsplichtig is 'wanneer een buisleiding met een diameter van 1 meter of meer, en een lengte van 10 kilometer of meer is'. Dit is niet juist. In D 8.4 van het besluit MER staat:

In gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op:

- 1°. Een buisleiding met een diameter van 1 meter of meer, en
- 2°. Een lengte van 10 kilometer of meer.

Wij stellen dat het een dubbele buisleiding betreft waarvan de diameter de 1 metergrens flink overschrijdt. Wij stellen daarnaast dat er weliswaar sprake is van het woordje 'en' in plaats van 'of', maar in alle bepalingen zou 'en/of' moeten staan om eenduidig te zijn. Door gebruik te maken van bullit-points worden verschillende gevallen gedefinieerd waarin een aanleg mer-beoordelingsplichtig is. In dit geval is het bovendien niet redelijk te veronderstellen dat de regelsteller bedoeld heeft dat een mer-beoordelingsplicht niet noodzakelijk is bij buisleidingen met enorme diameters (stel 100 meter). Ook is niet redelijk te veronderstellen dat de regelsteller bedoeld heeft dat een mer-beoordelingsplicht niet noodzakelijk is bij buisleidingen die langer zijn dan 10 kilometer (stel: dwars door het hele land).

13. REFERENTIEKADER

In de notitie reikwijdte en detailniveau wordt de referentiesituatie bepaald als: 'De referentiesituatie omvat de huidige situatie en de autonome ontwikkelingen van de onderzochte aspecten in het studiegebied ervan uitgaand dat LdM niet gerealiseerd wordt. De tracéalternatieven worden vergeleken met de referentiesituatie.'

Wij maken daar bezwaar tegen. Vrijwel elk voorstel zou goed scoren ten opzichte van een passieve toekomst. De energietransitie is gaande, en als de Leiding door het Midden niet wordt aangelegd, zijn er alternatieven die onderling en ten opzichte van de aanleg van de Leiding door het Midden moeten worden afgewogen. Dat de energietransitie gaande is, blijkt ook uit het feit dat de alternatieven ook steeds duidelijker worden.

14. EERDERE STUDIES

Wij maken ook bezwaar tegen de volgende suggestie: "Eerder uitgevoerde studies die ten grondslag hebben gelegen aan het besluit om het voornemen van LdM verder uit te werken, zullen de basis vormen voor de vergelijking van de strategische alternatieven." Juist hier zit een kernbezwaar, om-

dat door op deze wijze alternatieven te beoordelen het niet mogelijk is voor derden alternatieven aan te reiken en argumenten daarvoor in te brengen. Dit is het moment waarop anderen alternatieven mogen aandragen. Die moeten dan op hun merites beoordeeld worden, en niet op basis van eerder uitgevoerde studies die gericht waren op de Leiding door het Midden.

15. ONTERECHE BEPERKING ALTERNATIEF TOT VASTGESTELD BELEID

In de begrippenlijst wordt onder 'autonome ontwikkeling' verstaan: "Toekomstige ontwikkeling die men redelijkerwijs kan verwachten indien geen extra ingrepen op het systeem plaatshebben; het betreft alleen die ontwikkelingen die kunnen worden afgeleid uit vastgesteld beleid." Dit lijkt ons in deze procedure niet de juiste definitie. In dezelfde notitie staat dat "de realisatie van een bovenregionaal warmtenetwerk (de warmteronde) al sinds 2014 opgenomen in het provinciaal beleid, eerst in de Visie Ruimte en Mobiliteit en daarna in de huidige Omgevingsvisie van de provincie Zuid-Holland." Daaruit kan opgemaakt worden dat al sinds 2014 niet of tenminste veel minder is gewerkt aan alternatieve 'ontwikkelingen die kunnen worden afgeleid uit vastgesteld beleid'. Dat geldt zowel voor het provinciaal beleid, als voor het beleid van de betrokken gemeenten en waterschappen.

16. ONDERZOEK NAAR LEVEREN WARMTE VOOR BASISLAST

Het voornemen van de provincie beperkt zich tot het leveren van flat-line basislast-warmte via een regionaal netwerk. De onderzoeken dienen dan ook aan te tonen dat juist aan die basiswarmte een grote behoefte is. Ons inziens is doordat er lokaal geïnvesteerd wordt in zowel duurzame bronnen als isolatie de basiswarmtevraag ondergeschikt. Bij meer isolatie gaat die basisvraag immers omhoog, en bij het investeren in duurzame bronnen kunnen zij naast piekvraag ook en juist de basisvraag daar tegen minimale kosten bij leveren. De terugverdientijd van duurzame bronnen wordt ook veel korter als ze tevens de basisvraag kunnen leveren, waardoor separaat onderzocht moet worden hoe de levering van flat-line basislast-warmte via een regionaal netwerk invloed kan hebben op de lokale investeringen in duurzame bronnen en de milieueffecten die daaruit voort komen.

17. BEOORDELING OP WELKE GRONDEN

De beoordeling dient op veel meer gronden te gebeuren.

Hoe het voornemen past binnen de klimaatdoelen van Parijs, in het bijzonder het klimaatdoel van 1,5 graden, en de daaraan door wetenschappers gekoppelde noodzakelijke reductie van CO₂ en andere broeikasgassen.

Hoe het voornemen past binnen de beperkingen van beleidsvrijheid volgend uit de uitspraak van de Hoge Raad in de Urgendazaak, en of het voornemen voldoet aan daaruit op te maken beleidscriteria.

Hoe het voornemen past binnen de klimaatdoelen voor 2020, 2030 en 2050 van respectievelijk de EU, het Rijk, de Provincie, elk van de individuele betrokken gemeenten en waterschappen.

Hoe het voornemen bijdraagt aan de vermindering van de energievraag (isolatie), de eerste pijler bij verduurzaming, afgewogen tegen de alternatieven

Hoe het voornemen toekomstige innovatie tegenwerkt of juist stimuleert, afgewogen tegen de alternatieven

Hoe het voornemen leidt tot de toegang tot meer daadwerkelijke duurzame warmtebronnen en dat op de meest duurzame wijze (door lage temperatuurverwarming), afgewogen tegen de alternatieven

Hoe het voornemen bijdraagt in het verduurzamen van de piek-vraag in de energietransitie, afgewogen tegen de alternatieven

Hoe het voornemen bijdraagt aan bewonersparticipatie, warmtecoöperaties en energie-democratie, afgewogen tegen de alternatieven.

Hoe het voornemen bijdraagt tot klimaatrechtvaardigheid, d.w.z. dat de energierekening van de armste bewoners relatief sterk daalt - dit ook in het zicht van het verminderen van de totale energievraag van de armste bewoners d.m.v. isolatie, afgewogen tegen de alternatieven.

Hoe het voornemen bijdraagt aan het verhogen van de financiële prikkels voor fossiele industrie om hun aanbod aan fossiele restwarmte te verlagen, afgewogen tegen de alternatieven

Hoe het voornemen de businesscase voor werkelijke duurzame bronnen moeilijker of juist makkelijker maakt, afgedwongen tegen de alternatieven

Hoe het voornemen bijdraagt aan klimaatadaptatie, waaronder koeling in de zomer, optimale isolatie en extra bomen in de stad.

18. TOETSING DUURZAAMHEIDSTRATEGIEËN EN PRIJSSTELLING

Gezien de urgenda-uitspraak is refereren aan bestaande duurzaamheidsstrategieën van overheden op zich onvoldoende om tot een afweging van alternatieven te komen. Waarop deze duurzaamheidsstrategieën gebaseerd zijn moet onderzocht worden, rekening houdend met de effecten van de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen, gezien in het kader van Parijs, de wetenschap, de Urgenda-uitspraak en de beleidsbeperkingen uitgesproken door de Hoge Raad. Ook is onderzoek nodig naar het risico op stranded assets, zowel wat betreft de leiding als voor de bezittingen van leveranciers en warmtebedrijven.

De beoordeling hoe het voornemen past in de provinciale en andere duurzaamheidsstrategieën is gezien de focus in deze plannen op een regionaal warmtenet ook op zichzelf ongepast. Dit zou kunnen leiden tot een cirkelredenering en daarmee dreigt bij het opstellen van de mer-beoordeling voorin genomenheid te ontstaan.

Bij het afwegen van alternatieven wordt ook naar de prijs van deze alternatieven gekeken. Daarbij moet de prijs voor het later uit de atmosfeer halen van CO₂ en andere broeikasgassen bij een teveel aan uitstoot gemeten over de levensduur van de Leiding door het Midden meegenomen worden.

19. WERKELIJKE UITSTOOT CENTRAAL

Het doel van het project LdM is de verduurzaming van zowel de bestaande als toekomstige warmtelevering in Den Haag en het aanbieden van duurzame warmte aan nieuwe warmtenetten in de overige LdM-gemeenten (Vlaardingen, Schiedam, Midden Delfland, Delft, en Rijswijk).

Onduidelijk is wat met verduurzaming en duurzame warmte wordt bedoeld in het kader van de MER. Gaat het om daadwerkelijk besparingen op CO₂ en andere broeikasgassen of besparingen als gevolg van definities en rekenmodellen? In de politieke discussie wordt met definities en rekenmodellen gewerkt die niet aansluiten bij de daadwerkelijke uitstoot. In de MER gaat het om daadwerkelijke effecten, en dus ook om daadwerkelijke uitstoot. De teksten en onderzoeken zullen gebaseerd moeten zijn op de daadwerkelijke uitstoot die aan bepaalde keuzes verbonden is.

Bijvoorbeeld wanneer er restwarmte in Den Haag en Rotterdam is, en de bronnen blijven beiden evenveel CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen uitstoten, dan is er geen milieuwinst wanneer de ene bron voor de ander wordt ingeruild.

20. ENKELE OVERWEGINGEN BIJ DE ONDERZOEKEN

Voordat we zullen in gaan op de te onderzoeken aspecten van de Leiding door het Midden willen we eerst enkele overwegingen mee geven die voor elk onderzoek relevant zijn. Wij merken dat er vaak misverstanden zijn, waardoor het onderzoek later van onvoldoende waarde is. Daarom hechten we eraan de volgende opmerkingen te maken zodat de onderzoeken de kwaliteit kennen die ze behoren te hebben.

De onderzoeksvoorstellen richten zich op de noodzaak, het passen binnen het CO2-beleid, klimaat-beleid en milieubeleid, en het onderzoek naar alternatieven voor de Leiding door het Midden. Daarnaast worden enkele opmerkingen gemaakt om aan te geven dat de Leiding door het Midden een warmtebron neutraal netwerk is, dat dus geen specifieke infrastructuur is voor duurzame energie. Dit heeft consequenties voor de afwegingen en het proces.

Elk van de onderzoeken dat gedaan moet worden, moet separaat onderzocht worden voor de situatie waarin de Leiding Vondelingenplaat niet door gaat en de situatie waarin de leiding Vondelingenplaat later dan de opening van de Leiding door het Midden open gaat.

21. ONDERZOEKSVOLGORDE

Hoewel in de te nemen vervolgbesluiten alle onderzoek gedaan moet zijn, kunnen wij ons voorstellen dat er toch een volgorde van onderzoek wordt gevolgd. Daarbij dienen twee onafhankelijke startpunten die parallel onderzocht dienen te worden zich aan. Enerzijds de lokale vraag naar basiswarmte, anderzijds de effecten als er geïnvesteerd wordt in infrastructuur om de warmte uit de fossiele Rotterdamse haven te onttrekken.

22. ONDERZOEKSPAD 1: LOKALE WARMTE

De Leiding door het Midden zal alleen basiswarmte leveren. Het onderzoek lokaal ter referentie aan het voornemen dient dan ook alleen de vraag naar basiswarmte in ogenschouw te nemen.

Van onderop dient onderzocht te worden of er lokaal voldoende echt duurzame basiswarmte te ontwikkelen is en waar in de regio een tekort aan basiswarmte zal zijn. Als deze echt niet lokaal is op te wekken, dient onderzocht te worden of lokale import via een warmteleiding de meest gunstige wijze is om alsnog in de basiswarmte te voorzien. Watertransport is immers vele factoren duurder dan transport van elektriciteit of gas.

Bij een tekort aan basiswarmte dient lokaal gekeken te worden of door middel van de investeringen voor piek-voorziening en/of door warmteopslag bij overschotten (bijvoorbeeld zonnewarmte in zomer) ook basiswarmte is op te wekken. Pas als al deze onderzoeken voor een bepaalde locatie negatief zijn, dient zich een regionale oplossing voor warmte aan. Regionaal is dan de eerste vraag of die warmte via bestaande infrastructuur (gas, elektriciteit)

Als er lokaal blijkt dat lokale import van basiswarmte via een warmteleiding de meest gunstige oplossing is, dient onderzocht te worden waar in de omgeving een overschot aan basiswarmte is, voordat verder weg gekeken wordt.

Als tenslotte uit deze lokale onderzoeken blijkt dat er geen lokale echt duurzame bronnen voor basiswarmte te ontwikkelen zijn en er behoefte is aan basiswarmte van verder weg, dient getoetst te worden op regionale schaal hoeveel basiswarmte verspreid over de provincie lokaal kan worden ontwikkeld. Pas als ook daaruit blijkt dat er grote regionale tekorten aan basiswarmte zijn, en elders grote regionale overschotten aan basiswarmte kan onderzocht worden of er een regionaal basiswarmtebeleid nodig is.

23. ONDERZOEKSPAD 2: VAN GROTE KADERS NAAR DETAIL

In een parallel proces van onderzoek kunnen we ons voorstellen dat eerst gekeken wordt of het voornemen wel binnen de grote kaders past en of strategische alternatieven op basis van gedaan onderzoek werkelijk afvallen. Moeten investeringen in de Rotterdamse haven niet gebruikt worden om juist een fundamenteel nieuwe weg in te slaan, in plaats van optimaliseren van processen die in de grote kaders niet meer passen, en vaak op kortere termijn dan ze zelf realiseren. Onderzocht dient te worden of door de milieu- en klimaatschadelijke processen - ook de restwarmte van 120 graden - te beprijzen met het vooruitzicht van sterk oplopende prijzen, er eerder een omslagpunt bereikt kan worden waarin een fundamenteel ander en echt duurzaam proces de functies van de fossiel aangedreven processen kan overnemen. Onderzocht dient te worden hoe het uitzonderen van deelproces-

sen van beprijzing de klimaat- en milieueffecten van uitstoot op lange termijn beïnvloeden, en specifiek de niet-efficiënte deelprocessen waarbij restwarmte vrij komt en niet benut wordt.

Vervolgens zou onderzocht kunnen worden welke effecten het voornemen heeft op de geïdentificeerde leveranciers van warmte en hun uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende maatregelen. Pas wanneer uit dat onderzoek zou blijken dat het gebruik van fossiele (rest)warmte gedurende de levensduur van de Leiding door het Midden past binnen de grote kaders, strategische alternatieven moeten afvallen en duidelijk is hoe en hoe snel geïdentificeerde leveranciers warmte zullen leveren zonder uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en andere milieuvervuilende stoffen en activiteiten.

Als duidelijk is of leveranciers in de Rotterdamse haven dit kunnen, dient onderzocht te worden wanneer hoeveel van de aangetoonde basislast warmte (flat-line) in andere processen in de Rotterdamse Haven gebruikt kan worden. Daarbij kan ook onderzocht worden naar mogelijkheden van vestigingsbeleid om industriële processen die flat-line basislast warmte nodig hebben naar Rotterdam te lokken. Pas als ook daaruit blijkt dat er gedurende de hele levensduur een overschot aan echt duurzame basiswarmte in de Rotterdamse haven is, kan dat regionale overschot meegenomen worden in het onderzoek.

24. ONDERZOEKSPAD 3: REGIONAAL BELEID OP BASISWARMTE

Als onderzoekspaden 1 en 2 doorlopen zijn, kan pas sprake zijn van een onderzoekspad voor regionaal beleid. Ook dan is vele kilometers slepen met warmte niet de eerst te verkennen optie.

Regionaal beleid vanuit de vraagzijde zou dan kunnen inhouden op welke wijze de energievraag verder teruggebracht kan worden. Vergaande isolatie en vestigingsbeleid moeten daarvoor onderzocht worden. Onderzocht dient te worden op welke wijze energietransport naar deze locaties mogelijk is. Primair moet daarin onderzocht worden of bestaande infrastructuur (elektriciteit, gasleidingen) daarvoor bruikbaar zijn. Waar slechts tijdelijk een tekort aan basis-warmte wordt voorzien, kunnen ook tijdelijke lokale installaties gebruikt worden.

Regionaal beleid vanuit de aanbodzijde zou dan kunnen inhouden om nieuwe echt duurzame productieprocessen die basis-restwarmte opleveren te vestigen op de plekken in de regio waar tekorten aan basis-restwarmte worden voorzien. Duurzame energievormen als elektriciteit, groen gas, groene waterstof, zijn immers veel goedkoper te transporteren dan warmte. Onderzocht moet worden of locatiebeleid van de provincie als alternatief kan dienen. Ook dient onderzocht te worden of basis-restwarmte van 120 graden omgezet kan worden in elektriciteit (door bijvoorbeeld gassen in een stoommachine te gebruiken die op lagere temperatuur verdampen), of te verwerken is tot bewaarbare en transporteerbare vorm (fase-change materials, hydraterende zouten) die vervolgens als piekvoorziening kan worden ingezet. Juist basis-restwarmte kan goed voor het omzetten van energievormen gebruikt worden omdat de investering om dit mogelijk te maken fulltime inzetbaar is.

Als bovenstaande onderzoeken zijn gedaan, is er pas sprake van een regionale behoefte in warmtetransport. Ook dan moeten de modaliteiten van basis-warmtetransport onderzocht worden, evenals waar de tekorten en overschotten zijn, of een leiding de meest gewenste oplossing is of dat transport over de weg, het spoor of water gezien de warmtehoeveelheden en afstanden ook kan.

Als daaruit een meest gewenste alternatief naar voren komt, moet deze nogmaals onderzocht worden op de randvoorwaarden van CO₂ uitstoot en andere broeikasgassen van Parijs, Urgenda, beleidsbeperking Hoge Raad, EU, Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen. Immers, gedurende een lange periode in het trechterproces is niet alleen gekeken naar de doelstellingen, maar ook gekeken vanuit mogelijkheden. Het onderzoek of het meest gewenste alternatief voldoet, is de finale toets of tot besluitvorming overgegaan moet worden.

25. HOGE TEMPERATUREN EN DUURZAME BRONNEN

De Energietransitie vraagt erom de warmte van haar duurzame bronnen zo goed mogelijk in te zetten. Daarvoor gelden twee principes.

1) Match temperaturen zo goed mogelijk. Gebruik hoge temperatuur warmte voor de processen die de meest hoge temperatuur warmte nodig hebben. Werkelijk duurzame hoge temperatuur warmte is schaars en heeft een hoge prijs. Hoge temperatuur warmte gebruik je dus niet voor lage temperatuur vraag.

2) Als je een proces met een lagere temperatuur kunt bereiken, zijn er meer duurzame bronnen beschikbaar. Er is immers meer duurzame warmte van 40 graden beschikbaar dan duurzame warmte van 70 graden. En daarvan is weer meer warmte beschikbaar dan warmte van 120 graden. Bij schaarste aan duurzame bronnen is het inzetten op een lagere temperatuur noodzakelijk om voldoende duurzame bronnen beschikbaar te krijgen. Bij een overvloed is het inzetten op een lagere temperatuur verstandig omdat er dan gekozen kan worden voor de goedkoopst te realiseren duurzame bron.

26. RELATIE TEMPERATUUR, ISOLATIEGRAAD EN LABELS

Er zijn enkele misverstanden die een centrale rol spelen in de onderzoeken die moeten plaats vinden.

Een belangrijk misverstand gaat over de benodigde temperatuur om een huis te verwarmen. Deze wordt in veel beleidsstukken ten onrechte direct gekoppeld aan de isolatie van de woning, of erger nog aan het energielabel. Dat is onjuist. De isolatie van de woning zegt iets over de hoeveelheid warmte die het huis verliest. Een hoge isolatie betekent minder warmteverlies en dus een kleinere warmtevraag. Een hoge isolatie heeft ook meer effect op de warmtevraag in de winter, en dus helpt een hoge isolatie juist met het verminderen van de - energetisch meest ingewikkelde - piek-vraag. Een hoge isolatiegraad zorgt dus voor een lagere energievraag én een lager piekvermogen. Isoleren heeft dus altijd waarde, ongeacht de temperatuur waarmee een huis wordt verwarmd. Omdat het piekvermogen in de winter de grootste opgave in de warmtetransitie is, is isolatie dus altijd nodig, ongeacht de aan huis geleverde temperatuur. Een warmtebron die enkel basislast kan leveren, zoals de Leiding door het Midden, vraagt daarbij om veel hogere isolatie dan een warmtebron die variabel inzetbaar is.

De temperatuur waarmee een huis verwarmd wordt is gerelateerd aan het afgiftevermogen van een huis. Een slecht geïsoleerd huis met vloerverwarming, wandverwarming en/of plafondverwarming, of met ventilatortjes onder de radiatoren, kan dus prima met lage temperaturen worden verwarmd. Het energielabel wordt gebaseerd op zowel de isolatie als op de duurzaamheid (naar overheidsdefinitie, niet werkelijk) van de energie die het huis gebruikt. Een huis met slechte isolatie maar verwarmd met duurzame energie heeft dus een hoog label.

In al het onderzoek dat wordt gedaan moet met bovenstaande rekening gehouden worden en moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen gewenste labels, energievraag, piekvermogen, isolatie en energierekening.

Bij het onderzoeken van de effecten van de Leiding door het Midden op de gewenste energietransitie, moet daarom primair rekening gehouden worden met het effect op de maatregelen die leiden tot minder energievraag, minder piekvermogen en zo laag mogelijke aanlevertemperaturen. Pas binnen die randvoorwaarden voor het einddoel, wordt gestuurd op een zo laag mogelijke energierekening. Als er politieke wensen zijn om op de energierekening te sturen, zijn andere politieke middelen meer geschikt. Mocht in het onderzoek wel mede op de energierekening gestuurd worden of dit argument gaan prevaleren, dan moeten ook de andere politieke instrumenten om op de energierekening te sturen worden onderzocht. Denk daarbij aan de 187 keer (voor elektriciteit) en 26 keer (voor aardgas) hogere energiebelasting voor huishoudens dan voor grote bedrijven. Als de scope van het onderzoek zich tot de energierekening verbreedt, dan moet ook onderzocht worden welke CO₂ effecten het verhogen van de energiebelasting voor grote bedrijven en het verlagen van de energiebelasting voor huishoudens op de totale uitstoot van CO₂ zal hebben.

27. RELATIE PRIJSSTELLING EN DUURZAAMHEID

Er is een verband tussen de prijs van warmte en de duurzaamheid ervan. Wanneer warmte van fossiele oorsprong - bijvoorbeeld door deze als restwarmte te verkopen - een lagere prijs heeft dan daadwerkelijk duurzame warmte, dan zal dat in de markteconomie een negatief effect hebben op de energietransitie.

Onderzocht moet worden met welke prijsstellingen de verschillende partijen in de keten zullen rekenen en welke prijsprikkels buiten deze energieketen om relevant zijn (bron van fossiele restwarmte, uitkoppelende partij, vervoer door Leiding door het Midden, vervoer door lokaal hoofdnet, vervoer door distributienet, aansluiting op huis, warmtewisselaars in huis, service- en meetkosten). Daarvoor moet gekeken worden naar zowel de prijs van dezelfde GJ warmte als de vaste kosten die gerekend worden. Op deze wijze wordt duidelijk waar de financiële prikkels liggen en welke kant die op wijzen.

Het voornemen en de alternatieven moeten vervolgens onderzocht worden op of de oplossing ervoor zorgt dat de prikkels optimaal in de richting van een CO₂-neutrale toekomst gaan.

28. DAADWERKELIJKE CO₂-UITSTOOT VERSUS REKENREGELS EN DEFINITIES

Bij de onderzoeken die gedaan worden, dient bij het bepalen van de effecten op het milieu, het klimaat, de doelstellingen van de politiek voor 2030 en 2050 en de taakstellingen die volgen uit het klimaatakkoord van Parijs de daadwerkelijke uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen gebruikt te worden. Bijvoorbeeld politieke definities van fossiele restwarmte als 'hernieuwbare energie', gratis CO₂-rechten in het ETS systeem, label-stappen als maat van huiskwaliteit moeten bij het bepalen van de effecten achterwege blijven. Het gaat dan immers om de werkelijke effecten.

Bij onderzoek naar de gevolgen van gedrag door de verschillende betrokken belanghebbenden en spelers dient gebruik gemaakt te worden van de voor deze belanghebbenden en spelers tot hen beschikbare regels over hoe zij CO₂ en andere broeikasgassen mogen toekennen of berekenen. Hier moet wel rekening gehouden worden met bijvoorbeeld politieke definities van fossiele restwarmte als 'hernieuwbare energie', gratis CO₂-rechten in het ETS systeem en labelstappen als maat van huiskwaliteit. Hier hebben deze regels immers effect op het handelen.

Belangrijk is dat onderzocht wordt hoe eenduidig de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen behorende bij de warmte, wordt toegerekend, zodanig dat de totale uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen bij de leverancier in de verdeling tussen primair proces en restwarmte terug komt en de prijsprikkels voor besparing van CO₂ en andere broeikasgassen overeind blijven. Nu worden de leveranciers bij de toerekening van CO₂ en bij prijsprikkel om te besparen ten onrechte ongelijk behandeld (restwarmte uit proces of uit elektriciteitsproductie). In de verhouding tussen leveranciers en afnemende bewoners wordt de toerekening van CO₂ en prijsprikkel ten opzichte van de daadwerkelijke CO₂-uitstoot onjuist en niet consequent gemeten en gedefinieerd.

29. ONDERBOUWING MET STUDIES VAN AFVALLEN STRATEGISCHE ALTERNATIEVEN

In de Notitie Reikwijdte en detailniveau wordt onder 3.1 Strategische alternatieven gesproken over meerdere studies (Ecofys, PBL en CE Delft), zonder deze bij naam te noemen. In het vervolgbesluit dient duidelijk te worden welke studies precies bedoeld worden, en op basis van welke elementen uit deze studies welke strategische alternatieven zouden zijn afgevallen. Wij zien niet in waar en hoe is aangetoond dat de Leiding door het Midden het beste alternatief is. Noch is duidelijk welke criteria daarvoor gebruikt zijn. In het algemeen kan gezegd worden dat veel van de studies rondom warmte twijfelachtig zijn. Kosten van daadwerkelijk duurzame bronnen worden bijvoorbeeld zelden meegenomen, net als verschillende belastingtarieven en de zelfstandige noodzaak tot isolatie om de

energievraag in zijn totaal wegens schaarste te verlagen. Wij behouden ons het recht voor om op specifiek aangehaalde studies en conclusies in het vervolgbesluit in te gaan.

Overigens volgt uit een studie waar collectieve warmte wordt voorgesteld niet dat er daarom een Leiding door het Midden moet komen. Ook zijn er meer criteria dan 'kosteneffectief en realistisch'. Dat er beleidsstukken zijn waarin sprake zou zijn van "realisatie van een bovenregionaal warmtenetwerk (de warmerotonde)" is noch een onderbouwing van afvallende alternatieven, noch een pleidooi voor een specifiek bouwwerk.

Bij de in vervolgbesluiten aan te halen studies dient verwezen te worden naar de aannames die daarin gedaan zijn. Veelal bevatten die aannamen als 'we nemen aan dat de Rotterdamse haven in 2030 geen CO₂ meer uitstoot', 'we nemen als afschrijftijd voor isolatiekosten 15 jaar' of 'we rekenen met belasting op gas en elektriciteit, maar belasting op warmte bestaat nog niet, dus die is in de modellen de komende 50 jaar ook belastingvrij'. Zulke premissen uit studies moeten in de vervolgbesluiten apart onderzocht worden en meegenomen worden in de argumentatie op grond van een aangehaalde studie. Ook incongruenties in aannamen bij studies moeten onderzocht worden voordat naar deze studies kan worden verwezen. We noemen hier voorbeelden als 'we gaan ervan uit dat er x groen gas is' in combinatie met 'er is een tekort aan duurzame elektriciteit' (met dat groen gas kan in het alternatieve scenario elektriciteit gemaakt worden), of de combinatie van vergelijkingen waarin bij het ene scenario 'in een warmtenet wordt 30% van de energie met groen gas bijgestookt' daartegenover een scenario 'een huis dat een warmtepomp neemt kan in de piekvoorziening geen groen gas bijstoken' (de kosten voor isolatie en warmtepomp in een situatie waarbij ook bij individuele woningen groen gas voor piekvoorziening gebruikt mag worden zijn dan veel lager). Een laatste voorbeeld waar nader onderzoek nodig is voordat aan studies gerefereerd kan worden, is dat bij het gebruik van een warmtepomp een verschil ontstaat tussen de hoeveelheid bronenergie die schaars is (elektriciteit) en de hoeveelheid bronenergie die ruim voorradig is (lucht, oppervlaktewater, bodemwarmte). De verhouding daartussen is de COP. Bij gebruik van warmtepompen om warmte uit een niet-schaarse bron (bijvoorbeeld van een warmtenet) te verhogen voor aansluiting op een ander warmtenet, dient wel rekening gehouden te worden met de COP van de bronenergie uit het lage warmtenet en de COP van de warmtepomp.

In zijn algemeenheid zal dus niet alleen naar een concrete studie verwezen moeten worden, maar moet ook aangegeven worden welke onderzoeksresultaten met welke aannamen specifiek uit deze studie gebruikt worden om 'strategische alternatieven' te doen afvallen.

30. POMPENERGIE

Onderzocht moet worden welke energie bij maximale capaciteit nodig is om water van Vlaardingen naar Den Haag te pompen en terug. Welke COP hoort dan enkel bij de Leiding door het Midden, afgezien van de bron, bij het voorgenomen warmteverschil 120-70?

31. TEMPERATUUR LEIDING DOOR HET MIDDEN

Doordat er geen warmtewisselaars zitten tussen de Leiding over Noord en de Leiding door het Midden is de temperatuur van de Leiding door het Midden afhankelijk van Eneco. Gekozen is voor 120 graden. Onderzocht moet worden welke temperatuur het mogelijk maakt om geothermiebronnen zoals die nu ontwikkeld en bewezen effectief zijn in de regio zonder extra investeringen kunnen invoeden. Wij vermoeden dat het dan om 70 graden gaat.

Onderzocht moet worden hoe de Leiding door het Midden nog rendabel kan draaien wanneer er daadwerkelijk duurzame bronnen van 70 graden invoeden op de richting waarin de warmtevraag dominant is. Dit zegt ook iets over het daadwerkelijk vermogen om te verduurzamen en dus over de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen op lange termijn.

32. TEMPERATUUR AANSLUITENDE HOOFDNETSTRUCTUUR

Doordat de temperatuur van de Leiding door het Midden 120 graden is, kan de temperatuur van de aansluitende hoofdnetstructuur zonder noemenswaardige meerkosten op 115 graden starten. Daardoor worden de 'hoofdwegen' eenrichtingsverkeer van hoge temperatuur bronnen (fossiele restwarmte) die door deze structuur grote afstanden kunnen afleggen en lagere temperatuur bronnen (70 graden en lager) die hun warmte lokaal in een subnet kwijt moeten. Daardoor ontstaat er marktwerking voor de fossiele restwarmte terwijl duurzame bronnen en netjes precies op elkaar afgestemd moeten worden. Die flexibiliteit wordt dus aan fossiele restwarmte gegund, terwijl hij juist voor de duurzame bronnen van groot belang is. Onderzocht moet worden hoe duurzame bronnen bij minder vraag zonder extra kosten kunnen leveren over de hoofdnetstructuur en over de Leiding door het Midden.

In de notitie Reikwijdte en Detailniveau staat 'LdM fungeert niet alleen als infrastructuur om warmte te importeren uit de Rotterdamse haven, maar kan ook als aanjager van duurzame lokale bronontwikkeling, zoals geothermie en biomassa, worden gezien.' Dit dient onderzocht en gemotiveerd te worden, in het bijzonder voor de situatie in Den Haag waar de Uniper elektriciteitscentrale deze rol nu ook al vervuld. Bij andere gemeenten dient ook onderzocht te worden of een tijdelijke financiële steun bij niet-gelijktijdige oplevering van distributienetten van warmte en de warmtebron(nen) niet gunstiger is dan investeringen die 50 jaar lang de werkelijk duurzame lokale bronnen juist in de weg zitten. Separaat moet onderzocht worden hoe de businesscase en concurrentiepositie van werkelijk duurzame lokale bronnen met en zonder Leiding door het Midden eruit ziet.

De stelling dat biomassa daadwerkelijk bijdraagt aan de noodzakelijke snelle reducties van CO₂, andere broeikasgassen en/of verdere milieuvervuilende stoffen dient onderzocht en onderbouwd te worden. Biomassa stoot op korte termijn meer CO₂ uit per GJ, volwassen bomen die blijven staan nemen meer nieuwe CO₂ op dan nieuwe bomen en het duurt decennia voordat de uitgestoten CO₂ weer opgenomen is. Daarnaast kunnen bomen die blijven staan CO₂ opnemen van andere fossiele bronnen met een hogere energiewaarde per ton CO₂ dan biomassa.

33. UITSTOOT IN ROTTERDAM OF DEN HAAG

Voor het berekenen van de daadwerkelijke uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen moet onderzocht worden welke uitstoot-besparing daadwerkelijk op provinciaal niveau meer bereikt wordt door het aanleggen van de Leiding door het Midden, ten opzichte van de situatie wanneer die Leiding niet, of een alternatief zou worden uitgevoerd. Daarbij is het nodig dat het onderzoek deze situatie schetst voor 2023 en 2030, maar ook voor de verdere houdbaarheid van de Leiding door het Midden in verhouding tot de doelstelling in 2050 klimaatneutraal te zijn. Specifiek voor Den Haag geldt een ambitie om in 2030 al klimaatneutraal te zijn. Apart onderzocht moet worden welk effect de Leiding door het Midden op deze ambitie heeft.

Niet alleen de effecten op uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen op korte termijn, maar vooral de effecten op de uitstoot op lange termijn zullen moeten worden onderzocht. De leiding wordt niet voor 2023 opgeleverd, en na oplevering zal ze door een gebrek aan warmtenetten in de bebouwde omgeving gecombineerd met een overschot aan lokale bronnen (zowel nog bestaande fossiele restwarmte als dan al bestaande geothermie enz.) in de jaren tot 2030 weinig warmte kunnen leveren. Het grootste afzetgebied is Den Haag, dat met de restwarmte van de Uniper elektriciteitscentrale ruim voldoende warmte kan leveren die anders in Den Haag de gracht in gaat. Daarnaast is door CE Delft berekend dat Den Haag sneller geothermiebronnen kan toevoegen dan dat ze realistisch woonwijken aan een warmtenet kan koppelen. Zonder Leiding door het Midden wordt er dus niet minder daadwerkelijke CO₂ uitgestoten dan met Leiding door het Midden.

De volgende hypothesen dienen ieder onderzocht te worden:

A) Het bestaande warmtenet in Den Haag blijft in werkelijkheid evenveel CO₂ uitstoten. De daadwerkelijke CO₂-uitstoot aan fossiele restwarmte gaan zowel in Rotterdam als in Den Haag door, ongeacht of de Leiding door het Midden wordt aangelegd. En als het Haagse warmtenet wordt uit-

gebreed, blijft deze situatie nog lang gelijk, zo lang de Uniper elektriciteitscentrale meer restwarmte kan leveren (mede door de prognose dat er meer gas gebruikt gaat worden om elektriciteit op te wekken wanneer vraag naar elektriciteit hoger is dan het echt duurzame aanbod).

Als de Leiding door het Midden flat-line basiswarmte geeft, gaat de daadwerkelijke CO₂ uitstoot omhoog, omdat er vaker met slecht rendement en alleen voor warmte gestookte piekketels bijgeschakeld moeten worden.

B) Bij een beperkte beschikbaarheid van warmtenetten om warmte af te zetten, concurreren geothermie en Leiding door het Midden om basiswarmte. De bron die het eerst is aangelegd heeft concurrentievoordelen in de vorm van vaststaande contracten, het tijdelijk kunnen leveren onder de prijs omdat de investeringen al gedaan zijn en marktaandeel belangrijker is dan de snelheid van terugverdienen. Je verdient immers helemaal niets als het marktaandeel naar de concurrerende bron gaat.

C) De Leiding door het Midden kan veel meer energie dan de 2 PJ aan Den Haag leveren. Als je de door LdM CV/Gasunie opgegeven diameters bij de grens van Den Haag (voor Den Haag Zuid-West) en maximale pompsnelheden combineert met de wens basiswarmte te leveren (aansluitend bij procesindustrie die levert). Onderzocht moet worden hoeveel warmte de Leiding door het Midden onder deze omstandigheden kan leveren als ze 120 graden levert en de retourtemperatuur van het Eneco netwerk verlaagd wordt naar 40 graden (na warmtewisselaar retour op LdM van 45 graden)

Onderzocht dient te worden hoe veel warmtenet aansluitingen in Den Haag gerealiseerd moeten worden en in welk tempo dat gebeurt (onderbouwd door een lokaal energieplan) voordat er een langdurig tekort aan basis-warmte ontstaat dat de investering en aanleg van de Leiding door het Midden rechtvaardigt. Daarbij wordt de ontwikkeling in de tijd van de aanleg van warmtenetten van 70 graden met 40 graden retour geschetst, en de ontwikkeling van de basiswarmtevraag van deze warmtenetten bij de voortgaande isolatie uitgezet tegen de beschikbare restwarmte uit de Uniper elektriciteitscentrale (inclusief verhoogde inzet tijdens elektriciteitstransitie) en de met maximale snelheid te ontwikkelen geothermiebronnen en andere Haagse duurzame warmtebronnen die ook 70 graden basiswarmte kunnen leveren. Uit dat onderzoek zou moeten volgen dat de Leiding door het Midden pas richting Den Haag wordt aangelegd wanneer deze langdurig nodig is om basiswarmte te leveren aan Haagse warmtenetten. (Bij korte duur staat zo'n investering niet in verhouding tot tijdelijke bijstook zoals dat met de Leiding door het Midden ook voor alle in seizoenen variabele warmtevraag geldt.)

Onderzocht dient ook te worden hoe snel de ontwikkeling van geothermiebronnen en andere duurzame warmtebronnen in de overige gemeenten kan gaan als besloten wordt de Leiding door het Midden niet aan te sluiten. Is de snelheid van het aanleggen van nieuwe warmtenetten daar hoger dan de aanlegmogelijkheden van duurzame bronnen als er geen Leiding door het Midden is? En als dat zo is, is daar niet met tijdelijke fossiele bronnen die ook voor de piek van de Leiding door het Midden zouden worden ingezet aan te voldoen? Is een te onderzoeken alternatief wellicht beter om daar dan in te voorzien?

34. ANDERE OVERHEIDSMAATREGELEN DIE ZELFDE OF BETER EFFECT OP UITSTOOT CO₂, ANDERE BROEIKASGASSEN EN VERDERE MILIEUVERVUILLENDE STOFFEN HEBBEN

Onderzocht moet worden welke andere overheidsmaatregelen eenzelfde of beter effect op de uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen zouden hebben als de Leiding door het Midden.

Onderzoek naar de flat-line prijs voor het uitkoppelen van warmte ten opzichte van de prijs voor het maken van die warmte op momenten dat het uitkomt door het verbranden van gas door grootgebruikers. Zo lang de gasprijs onder de uitkoppelprijs ligt, zal uitkoppeling tussen bedrijven niet plaats vinden. De Leiding door het Midden zou dan alleen bedoeld zijn om de veel hogere prijs te kunnen berekenen die bewoners voor warmte moeten betalen. Voor een level playing field zal de gasprijs

voor grootgebruikers in de Rotterdamse haven tenminste zo hoog moeten zijn, dat het voor hen ook loont om de restwarmte uit te koppelen en te gebruiken. Anders ontstaat door de marktwerking van de aanleg door de Leiding door het Midden oneerlijke concurrentie tussen (geprefereerd) flat-line procesindustriële restwarmtegebruik in de haven en (alleen met overheidsinvesteringen gerealiseerd) seizoensafhankelijk restwarmtegebruik in huishoudens.

35. LOKALE MARKTORDENING MET EN ZONDER LEIDING DOOR HET MIDDEN, EN BIJ ALTERNATIEVEN

Onderzocht moet worden welk effect het aanleggen van de Leiding door het Midden op de lokale marktordening bij aanbod en vraagzijde zal hebben. Hoe werkt die marktordening bijvoorbeeld in Den Haag als de Leiding door het Midden er wel is, en hoe als die er niet is.

In ieder geval zouden de volgende twee scenario's onderzocht moeten worden:

A) Zonder Leiding door het Midden zal voor warmtenetten op 70 graden in Den Haag optimaal op geothermie worden ingezet en worden gaten opgevuld met restwarmte van de Uniper elektriciteitscentrale. Het bestaande warmtenet wordt versneld naar 70 graden levering teruggebracht om de geothermiebronnen optimaal te kunnen gebruiken. De restwarmte van de elektriciteitscentrale kan door lagere retourtemperaturen effectiever worden uitgekoppeld. De regelgeving zal huiseigenaren en woningcorporaties optimaal aanzetten tot isolatie, waardoor de totale vraag, maar vooral de piekvraag in Den Haag omlaag gaat. Woningen zullen op geschikte momenten worden aangepast om ook met lagere temperaturen verwarmd te kunnen worden. Doordat er ingezet wordt op lokale warmte, zullen marktpartijen zich achter de ontwikkeling van deze bronnen scharen. Alle warmteplossingen worden op dezelfde manier vergeleken waarin investeringskosten en marginale kosten bij gebruik vergelijkbaar zijn.

In Rotterdam zullen zonder Leiding door het Midden de sturingsmechanismen op CO₂-uitstoot overeind blijven via de ETS CO₂-rechten en een in te voeren CO₂ belasting voor grote bedrijven. Grote bedrijven concurreren op Europees niveau door daar waar het het goedkoopst is te investeren in een verlaging van de CO₂-uitstoot zelf, in plaats van de CO₂ door te schuiven naar bewoners.

B) Met de Leiding door het Midden worden door de definitie van de Rotterdamse fossiele restwarmte als 'hernieuwbare energie' de van woningcorporaties gevraagde labelstappen 'fictief' gehaald en verdwijnt de prikkel tot isolatie. De snelheid van het ontwikkelen van geothermie wordt vertraagd en doordat het hoofdniet (ook van Eneco in Den Haag) op 120/115 graden blijft, kan 70 graden geothermie warmte alleen in de wijken waar het wordt opgewekt gebruikt worden. Omdat de Leiding door het Midden alleen flat-line basislast warmte levert, wordt de businesscase voor duurzame bronnen door gebrek aan de mogelijkheid om in de zomer te leveren veel onaantrekkelijker en de terugverdientijd veel langer. Daardoor blijft de piekvoorziening langdurig en in grote mate fossiel opgewekt worden. Doordat duurzame bronnen moeten aansluiten bij de hoge temperatuur die in de zomer geleverd wordt, zijn er ook minder duurzame bronnen beschikbaar. Doordat isolatie minder prioriteit krijgt, is verdere verduurzaming later ook steeds moeilijker. Doordat de Leiding door het Midden er al ligt en door het Rijk is gefinancierd, kan zij tegen marginale kosten leveren.

In Rotterdam verdwijnt de prikkel om CO₂-uitstoot te beperken omdat de grote bedrijven van Europa vrijstelling krijgen van het betalen voor hun CO₂-uitstoot door gratis ETS rechten en gevrijwaard blijven voor Nederlandse CO₂-belasting door de wens optimaal op ETS aan te sluiten in het in te voeren Nederlandse CO₂-belastingstelsel. De financiële prikkel (en daarmee het marktmechanisme om zonder subsidie te verduurzamen) verdwijnt. Maar ook als er wel verduurzaamd moet worden, tellen de makkelijkste maatregelen door te besparen op verspilling van warmte van de hoogste temperaturen niet meer mee, omdat ze immers al aan de huishoudens (die lage temperatuur nodig hebben) geleverd worden. De verduurzaming van de Rotterdamse haven komt dus stil te liggen. Dit wordt ondersteund door het feit dat de Rotterdamse haven en de raffinaderijen de Leiding door het Midden actief uitdragen als hun bijdrage aan de energietransitie.

36. ROBUUSTHEIDSTEST

Onderzocht moet worden of de Leiding door het Midden, de alternatieven en/of het niet aanleggen van een leiding robuust positief blijven op het gebied van besparing van de uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen bij: toekomstig snellere verhoging van de ambities, invoering van energiebelasting en ODE op warmtelevering (gelijk trekken van elektriciteitsstarief en warmtetarief) en flexibele energieprijzen gestuurd door vraag en aanbod (o.a. zomer-warmte verliest waarde, isolatie verdient zich sneller terug).

37. ALTERNATIEF GEBRUIK FOSSIELE RESTWARMTE IN ROTTERDAM

De Leiding door het Midden zal basiswarmte van 120 graden leveren. Dat is hoogwaardige warmte die het hele jaar door gelijk aan temperatuur en hoeveelheid is. Dit sluit aan bij fossiele restwarmte als bron en bij procesindustrie als jaar-rond gebruiker van warmte, maar uitdrukkelijk niet bij het warmtegebruik in huishoudens (of kassen). Juist bij huishoudens en kassen is laagwaardige warmte (40 graden, hooguit 70 graden) voldoende en juist bij huishoudens en kassen is er in de winter een hoog piekvermogen nodig. Bij huishoudens en kassen kan in de zomer bovendien de dan beperkte vraag naar laagwaardige warmte eenvoudig met zonnewarmte direct van het dak 'geoogst' worden. Onderzocht moet worden op welke wijze duurzaam in de totale warmtevraag van huishoudens en kassen moet worden voorzien wanneer door de Leiding door het Midden juist de basiswarmte jaar-rond geleverd wordt. Duurzame bronnen als warmtepompen, geothermie enz. hebben immers juist ook die basiswarmtevraag nodig om ervoor te zorgen dat ze rendabel zijn, dat wil zeggen dat de terugverdientijd redelijk is. Voor geothermie geldt zelfs dat omwille van een stabiele bron ook in de zomer voldoende warmte geleverd moet kunnen worden. Solar-thermie heeft grote potentie, maar zorgt juist dat er geen behoefte is aan basiswarmte. Ze is dus slecht te combineren met fossiele restwarmte die het hele jaar evenveel energie levert. Onderzocht moet worden of er in de lokale warmtetransitie behoefte is aan het separaat toevoegen van basiswarmtecapaciteit zoals die door de Leiding door het Midden geleverd wordt. Of dat deze in het economisch model wellicht schadelijk is voor de energietransitie.

De basiswarmte van 120 graden en meer die de fossiele procesindustrie kan leveren, zou energetisch beter aansluiten bij andere proces-industriële activiteiten die ook jaar-rond eenzelfde warmtevraag hebben. Onderzocht zou moeten worden hoeveel procesindustrie er in de provincie is die gebruik kan maken van deze flat-line warmte, waar deze is gevestigd en welke oorsprong, route en eindpunt van de Leiding door het Midden daar optimaal op afgestemd zijn. Eveneens moet onderzocht worden in hoeverre herplaatsing van bepaalde procesindustrie bijdraagt in het beperken van de kosten van warmte-infrastructuur.

Met jaar-rond basiswarmte van 120 graden kan op de plek van oorsprong ook nieuwe procesindustrie gestart worden. Dit bespaart de kosten van de Leiding door het Midden en dat geld kan gebruikt worden om deze procesindustrie te lokken. Onderzocht moet worden welke processen met 120 graden warmte (of iets hoger, en zeker lager) plaatsvinden en of die processen te plaatsen zijn bij de bronnen van deze warmte. Daarbij horen ook dingen als het opwarmen van ruwe olie (Botlek) voor het verpompen.

Met jaar-rond basiswarmte van 120 graden kunnen ook energiedragers geproduceerd worden die opgeslagen kunnen worden. Onderzocht moet worden of energieopslag met hogere energie-concentratie dan in water - in zouten (bijvoorbeeld hydratatie), vaste massa, vloeistoffen, al dan niet met gebruik van hoge temperatuur warmtepompen, kan leiden tot het met restwarmte voorzien in energiedragers die in de piek-vraag bruikbaar zijn. Energiedragers met hoge energiedichtheid kunnen gewoon via boot, trein of vrachtwagen vervoerd worden naar de plek van gebruik, waardoor ze zowel flexibel inzetbaar zijn tijdens de energietransitie, als juist in de piekvraag kunnen voldoen. Daarmee zou de fossiele restwarmte de lokale energietransitie ondersteunen in plaats van tegenwerken.

De overheid zet meer in op LNG. Om dit vloeibare gas in gasleidingen te transporteren, moet warmte toegevoegd worden. Onderzocht moet worden of dit op locaties met restwarmte kan gebeuren, of dat leidingtransport van warmte naar locaties waar dit gebeurt effectiever is.

38. POTENTIE VAN ECHT DUURZAME LOKALE BRONNEN

Onderzocht moet worden welke duurzame bronnen in Den Haag en in de andere gemeenten al potentieel aanwezig zijn. Daar is voor Den Haag lokaal al onderzoek naar gedaan door CE Delft en CMAG. Er zijn naast deze bronnen ook nog veel grotere hoeveelheden beschikbaar, bijvoorbeeld in de vorm van warmte uit de buitenlucht en zeewater. Ook is de geothermiepotentie onder zee niet meegenomen.

39. ZET ROTTERDAMSE RESTWARMTE IN WAAR IN DE TOEKOMST ONVOLDOENDE DUURZAME BRONNEN BESCHIKBAAR ZIJN

Onderzoek ook het eindplaatje van een duurzame CO₂-neutrale en broeikasgasneutrale samenleving in 2050. Daarin verdwijnen bronnen die dan niet meer voldoen. Wanneer er voor die bronnen al een warmtenet ligt, is het logisch te kijken of er lokale duurzame bronnen zijn om de warmtelevering van nu te vervangen. Als dat ook niet het geval is, dan is juist daar inzet van Rotterdamse restwarmte zinnig. De infrastructuur moet daar nu al op worden aangelegd.

Onderzocht moet worden hoe het aanbod aan afval en biomassa (en kolenwarmte die door biomassa vervangen wordt) zich zal ontwikkelen, en welke gevolgen dat heeft voor de verdeling van overschotten en tekorten aan warmte in de toekomst. Lokaal in Rotterdam is veel warmte nodig als afval niet meer wordt geïmporteerd en de circulaire economie doorzet. En er worden nu al veel warmtenetten gebouwd vanuit het vooruitzicht van een ruim aanbod aan biomassa. Nadat de subsidie daarop afgelopen is en/of wanneer de vraag naar biomassa toeneemt en/of de eisen die aan biomassa worden gesteld hoger worden, zullen veel bestaande warmtenetten op zoek moeten naar alternatieve duurzame bronnen. Onderzocht moet worden bij welke warmtenetplannen van gemeenten er lokale daadwerkelijk duurzame bronnen beschikbaar zijn. Daarna moet de prioriteit voor de inzet van fossiele restwarmte uit de haven daar gelegd worden waar ook op termijn geen duurzame bronnen beschikbaar zijn.

40. VOLGTIJDELIJKHEID: LEIDING DOOR HET MIDDEN PAS BOUWEN WANNEER ER NIET LOKAAL IN TE VULLEN VRAAG IS

Het lijkt niet logisch een leiding aan te leggen wanneer daar nu vanuit duurzaamheidsperspectief nog geen behoefte aan is.

Den Haag heeft ruimschoots geothermie. Ook in de overige gemeenten waar de Leiding door het Midden doorheen zou gaan is geothermie zeer gunstig. CE Delft heeft voor Den Haag berekend dat het aanleggen van geothermiebronnen sneller kan dan het aanleggen van nieuwe warmtenetten. Per gemeente moet onderzocht worden in welk tempo distributienetten kunnen worden aangelegd, en in welk tempo lokale duurzame bronnen kunnen worden ontwikkeld. In Den Haag is al fossiele restwarmte (schakelbaar, met buffer) beschikbaar uit de elektriciteitscentrale van Uniper. Deze kan de flexibiliteit, leveringszekerheid, piek- en back-up capaciteit leveren.

In andere gemeenten wordt wel eens aangegeven dat ze graag een Leiding door het Midden hebben omdat ze dan via de Leiding door het Midden overvloedige geothermie kunnen leveren aan andere gemeenten. Onderzocht moet worden hoe kosten- en CO₂-effectief dit kan, gezien de verschillende temperaturen (70 voor geothermie, 120 met 70 graden retour voor Leiding door het Midden). Het is mogelijk om met warmtepompen geothermietemperaturen te verhogen, maar deze warmtepomp wordt dan enkel gebruikt om de - feitelijk voor geothermie ongeschikte - Leiding door het Midden door te komen. Daarna wordt de temperatuur weer gecascadeerd naar 70 graden voor levering aan woningen.

Onderzocht moet worden of eerst lokale warmtenetten kunnen worden aangelegd met zo veel mogelijk duurzame bronnen. Als er een tekort aan warmte dreigt en daarna nog een snelweg nodig is, dan kan de Leiding door het Midden altijd nog komen.

Wanneer duurzame bronnen tijdens de uitbreiding van lokale warmtenetten niet hun volle capaciteit kunnen leveren, moet onderzocht worden of de kosten van de Leiding door het Midden opwegen tegen de kosten van een tijdelijk niet volledige benutting van duurzame bronnen.

Onderzocht moet worden of het uitstellen van de Leiding door het Midden tot het moment waarop er onvoldoende lokale bronnen over zijn, of tot een bepaald aantal jaren voordat die situatie zich voordoet, niet een beter alternatief is. Dan kan de Leiding door het Midden op dat moment gediensioneerd en gepositioneerd worden om juist daar waar een tekort ontstaat in te springen.

41. ONDERZOEK OF EN, ZO JA, WANNEER DE DAADWERKELIJK DUURZAME BRONNEN IN DE HAVEN BESCHIKBAAR ZIJN

Het lijkt niet logisch een leiding aan te leggen wanneer die nu door fossiele warmte gevoed wordt en deze grote bedrijven daardoor minder stimulans hebben te verduurzamen. Eveneens wordt er zonder onderbouwing vanuit gegaan dat er ook in de toekomst voldoende werkelijk duurzame restwarmte van 120 graden of hoger beschikbaar zal zijn. Werkelijk duurzame restwarmte van boven de 120 graden zal in de toekomst bij duurzame opwekking een veel hogere prijs kennen, en de meeste processen waar nu in de haven naar gekeken wordt hebben een fundamenteel fossiel proces als basis. Die verdwijnen dus als de doelstelling - en vaak niet onderbouwde aanname bij onderzoeken - is om in de toekomst restwarmte van werkelijk duurzame bronnen te gebruiken. Er moet onderzoek gedaan worden naar de scenario's van de Rotterdamse haven om te kunnen aantonen dat de bronnen uiteindelijk daadwerkelijk duurzaam zullen zijn, wanneer dat dan het geval is en onder welke aannamen. En of die bronnen dan warmte van 120 graden of warmer leveren en of andere duurzame processen in de Rotterdamse haven, Rotterdamse huishoudens, en dichterbijgelegen processen die restwarmte lokaal kunnen gebruiken. In al deze situaties is de premisse dat er ook in de toekomst voldoende restwarmte voor de Leiding door het Midden is onjuist.

Onderzoek ook of de contracten voor de levering van restwarmte zo opgesteld zijn dat duurzaam opgewekte (rest)warmte altijd voorrang heeft op fossiel opgewekte restwarmte.

42. ONDERZOEK DAADWERKELIJKE CONTRACTEN VOOR LEVERING WARMTE

De restwarmte in de Rotterdamse haven wordt uitgedrukt in Joules zonder onderscheid te maken in de temperatuur waarin die restwarmte beschikbaar is. Onderzocht moet worden hoeveel van de warmte die nu gedumpt wordt in de Rotterdamse haven een temperatuur van 120 graden of hoger heeft. Het dumpen van water met die temperatuur lijkt strijdig met bestaande regelgeving.

Nadat bekend is hoeveel fossiele restwarmte van 120 graden er beschikbaar is, zal eerst onderzocht moeten worden of deze restwarmte rendabel uit te koppelen is. En of de partijen die daarvoor nodig zijn zich daaraan willen binden. Nu is niet onomstotelijk aangetoond dat er (fossiele) restwarmte zal worden uitgekoppeld in de hoeveelheden die die Leiding door het Midden zou moeten gaan vervoeren.

43. ONDERZOEK DAADWERKELIJKE CONTRACTEN VOOR AFNAME WARMTE

In de kamerbrief van 9 september 2019 schrijft de minister onder andere:

"Duidelijkheid over de vraagontwikkeling is van groot belang voor het project. Samen met de provincie Zuid-Holland ga ik in gesprek met de gemeenten in de regio om voldoende garanties voor warmte-afname te organiseren. De gezamenlijke inzet zal in belangrijke mate bepalen hoe de LdM/VP transportleidingen uiteindelijk worden aangelegd. De definitieve investeringsbeslissing voor LdM/VP is medio 2020 voorzien, met een beoogde start van levering van warmte vanaf 2023."

Onderzocht moet worden of, en zo ja waar aan de leiding, er ook daadwerkelijke contracten zijn voor de afname van de warmte via de Leiding door het Midden. In Den Haag levert de Uniper gas-centrale voldoende restwarmte om de levering van warmte in Den Haag nihil of tenminste onrendabel te maken. Ook de geothermiebronnen die in Den Haag ontwikkeld worden, hebben voldoende capaciteit om de warmtevraag uit de Leiding door het Midden nihil of tenminste onrendabel te maken. Tenslotte is de capaciteit van mogelijke lokale duurzame bronnen zo groot dat de de warmtevraag uit de Leiding door het Midden nihil of tenminste onrendabel is.

Ook lokaal beleid moet hierbij betrokken worden. In Den Haag bijvoorbeeld, is het beleid dat lokale duurzame bronnen altijd voorrang hebben.

Bij dit onderzoek moet specifiek aandacht besteed worden aan het feit dat de Leiding door het Midden flatline basiswarmte levert, terwijl de levering aan huizen seizoensinvloeden kent. Bij het kijken naar alternatieven moet dus gekeken worden hoe de piekwarmte dan wordt geleverd, en hoe duurzaam de warmte dan is ten opzichte van alternatieven.

Bij dit onderzoek moet ook actief onderzocht worden of de afnamecontracten ook realistisch waargemaakt kunnen worden door het tonen van de rechten, plannen en businesscases voor aan te leggen lokale netwerken om die warmte te distribueren.

Separaat moet onderzocht worden hoe de in de via de Leiding door het Midden te contracteren warmte nu ook al lokaal kan worden voorzien, en waarom warmte via de Leiding door het Midden daadwerkelijk tot minder uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen leidt dan deze alternatieven.

44. ONAFHANKELIJK BEHEER

Het doel van het project is de realisatie van een gereguleerd en onafhankelijk warmtetransportnet tussen Vlaardingen en Den Haag. Elders staat dat beoogd wordt de realisatie van gereguleerd, onafhankelijk warmtetransportbeheer en een transportnet waarop meerdere duurzame warmtebronnen kunnen aansluiten. Onderzocht moet worden hoe het onafhankelijk beheer dat verondersteld wordt vorm krijgt. Door een gebrek aan warmtewisselaars zijn een onafhankelijke LdM en een commercieel monopolistische Leiding over Noord een op een aan elkaar gekoppeld. Onderzocht moet worden hoe de Leiding door het Midden onafhankelijk beheer kan krijgen als er geen scheiding is van de Leiding over Noord van Eneco. Onderzocht moet worden of en hoe dat onafhankelijk beheer technisch vorm kan krijgen en of er geen warmtewisselaars tussen de Leiding over Noord (Eneco, monopolist) en Leiding door het Midden (LdM CV, onafhankelijk) moeten worden geplaatst.

45. GESCHIKTHEID VOOR DIVERSE DUURZAME BRONNEN

De Leiding door het Midden gaat flatline basis-warmte vervoeren van 120 graden naar gebieden waar vraag is naar warmte. Onderzocht moet worden welke daadwerkelijk duurzame bronnen geschikt zijn om via de Leiding door het Midden warmte van 120 graden te leveren. En voor elk van de geschikte bronnen moeten de meerkosten aangegeven worden (in bedragen en percentages van zowel de investering als de marginale kosten) om hen voor het leveren van 120 graden warmte geschikt te maken. Onderzocht moet worden of de duurzame bron met deze extra kosten kan concurreren met de fossiele restwarmte uit Rotterdam.

46. NET BEVORDERT BEPAALDE WARMTESPELERS EN BENADEELD ANDEREN

Onderzocht moet worden of en hoe bepaalde al bestaande en nieuwe warmtespelers door de aanleg van de Leiding door het Midden worden bevoordeeld en benadeeld, en welk effect dat heeft op de uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen. Zo worden door de keuze om de Leiding door het Midden naar Vlaardingen te trekken raffinaderijen bij de Vondelingenplaat bevoorrecht ten opzichte van andere raffinaderijen. Door de keuze de Leiding aan te sluiten op de Leiding over Noord wordt Eneco bevoorrecht ten opzichte van andere eigenaren van leidingen in Rotterdam. Door de keuze de leiding naar Den Haag te trekken en ook daar aan het Eneco net te koppelen, wordt Eneco opnieuw bevoordeeld. Onderzocht moet worden welke effecten dit

heeft. Zo kunnen raffinaderijen goedkoper produceren, waardoor hun producten goedkoper zijn en ze pas later commercieel verslagen kunnen worden door niet-fossiele vervangende producten. Omdat raffinaderijen olie in verschillende onderdelen scheiden die allemaal een eigen marktwaarde hebben, kan het beperken van de CO₂-prijs en de prijs van de warmte zorgen dat zij langer rendabel op de markt kunnen produceren dan zonder deze warmtelevering. Sommige fracties zullen immers flink in waarde verliezen tijdens de transitie. De uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen van een langere levensduur van een raffinaderij is enorm. Onderzocht moet worden of uitgesloten is dat raffinaderijen langer open blijven door lock-in, lagere kosten of de prijs van warmte. Als raffinaderijen langer open blijven, dan moeten alle milieugevolgen van deze langere openstelling onderzocht worden. Daarbij moeten niet alleen de milieugevolgen ter plekke, maar ook de milieugevolgen van de geproduceerde producten bij gebruik elders worden onderzocht.

In Den Haag wordt de Uniper elektriciteitscentrale benadeeld doordat er een basiswarmte leverende Leiding door het Midden komt. Uniper overweegt op haar locatie een geothermiebron. Onderzocht moet worden welke effecten de Leiding door het Midden op de toekomst van de geothermie bij deze locatie heeft. Eneco wil de warmte van de Leiding door het Midden immers via warmtewisselaars op 115 graden over het eigen net doorvoeren. Daardoor is er geen aansluiting voor de geothermiebron (daar ruim boven 70 graden, maar lang geen 115) op het er wel al bestaande warmtenet. Onderzocht moet ook worden wat er met de warmte (en CO₂) van de Uniper elektriciteitscentrale gaat gebeuren als deze niet meer aan het Haagse warmtenet geleverd wordt. Welke gevolgen heeft dat voor de uitstoot van CO₂ en de waterkwaliteit in Den Haag?

De hoeveelheid warmte wordt in Den Haag in een kleiner oppervlakte geloosd dan in de Rotterdamse haven. Onderzocht moet worden op welke plek de meeste milieuschade door het storten van restwarmte ontstaat.

47. HOE ONAFHANKELIJK IS EEN KEUZE OM EEN NETWERK TE MAKEN VAN EEN ENERGIEREUS NAAR DEZELFDE ENERGIEREUS

Eneco is zowel eigenaar van de private Leiding over Noord als over het private Hoofdwarmtenet in Den Haag. Door de Leiding door het Midden van en naar een Eneco locatie te brengen, wordt Eneco als monopolist in Den Haag en de regio versterkt. Zij is immers de enige die zonder investeringen warmte van de bestaande Leiding over Noord kan vervoeren naar het Haagse netwerk. Onderzocht moet worden hoe onafhankelijk een partij is die een leiding koopt van deze monopolist, en dan warmte van deze monopolist naar deze monopolist gaat vervoeren. Eveneens onderzocht moet worden hoe de door de monopolist gewenste aansluiting naar de raffinaderijen in Vlaardingen als onafhankelijk kan worden overgenomen door LdM CV.

Doordat Eneco monopolist is van de warmtenetten in Den Haag en al veel bestaande (veelal fossiele infrastructuur) investeringen tot haar beschikbaarheid heeft, hoeft zij alleen nog marginale kosten te rekenen op haar eigen netwerken en op de Leiding door het Midden, heeft ze de meeste speelruimte om nieuwe kleine spelers uit de markt te drukken. Eneco heeft al aangegeven dat ze alleen zelf via haar eigen net warmte wil leveren (ze zal geen transporteur zijn voor andere partijen). Onderzocht moet worden of de Leiding door het Midden voldoet aan alle wettelijke voorschriften over staatssteun, mededingingsrecht en of hier geen Europese toetsingsprocedure van toepassing is.

Onderzocht moet verder worden hoe de bij de afnemers benodigde capaciteit van de Leiding door het Midden is bepaald. De capaciteit is veel groter dan gemeld (zie ook technische vragen bij gemeenteraad Den Haag) en lijkt vanuit het perspectief van Eneco tot stand gekomen te zijn. Op basis van welke besluiten op gemeentelijk niveau is de werkelijk gewenste capaciteit gekozen? Onderzocht moet worden welke lange termijn behoefte aan basislast warmte (flat-line) op welke aanleveren retourtemperatuur er op verschillende locaties is, om op basis daarvan de daadwerkelijk gevraagde capaciteit te bepalen.

Onderzocht moet worden welke vraag er is naar enkel basiswarmte (1,6 kWth per WEQ) bij de afnemende partijen. Dit graag uitsorteren per gemeente en per afnemende partij.

In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau staat "LdM heeft een maximale transportcapaciteit van 250MWth. Uitgaande van 1,6 kWth per woningequivalent (WEQ) basislast, kunnen circa 155.000 WEQs via LdM worden voorzien van warmte. Deze capaciteit is gebaseerd op verschillende analyses en onderzoeken, zoals bijvoorbeeld de gemeentelijke visies en plannen voor zover deze aanwezig en bekend zijn."

Hier wordt nadrukkelijk gesteld dat de Leiding door het Midden enkel basislast wil leveren. Als er 1,6 kWth aan basislast wordt geleverd, moet onderzocht worden hoe veel piekvermogen en hoe veel GJ energie wordt er dan per aangesloten WEQ nog op andere wijze geleverd? Eneco stelt dat ze piekvermogen met gasketels opwarmt. Onderzocht moet worden hoeveel CO₂ en andere broeikasgassen er door deze gasketels wordt uitgestoten als de warmte boven de 1,6 kWth van 155.000 WEQ voor deze 155.000 WEQ met gasketels wordt bijgestookt.

Onderzocht moet worden wat de maximale transportcapaciteit van de leiding is wanneer de cijfers die in de technische vragen die door de gemeenteraad Den Haag gesteld zijn kloppen. Gesteld een continue belasting omdat basislast geleverd wordt, met de diameters, maximale watersnelheid, een temperatuurverschil van 120 graden naar 45 graden (Eneco gaat warmte leveren op 40 graden re-tourtemperatuur, 5 graden temperatuurverlies in warmtewisselaar) en de hoeveelheid energie per liter per graad in water wordt opgenomen, is de maximale transportcapaciteit veel hoger.

48. STAATSSTEUN, MEDEDINGINGSRECHT EN TOETS OP MARKT-MACHT

Het voornemen dient onderzocht te worden op staatssteun, mededingingsrecht en er dient een toets op marktmacht te worden uitgevoerd. Daarbij moet niet alleen het bedrijf dat de leiding aanlegt onderzocht worden, maar ook de leveranciers en afnemende warmtebedrijven.

49. LOCK-IN

Onderzocht moet worden hoe de warmtevraag en het warmteaanbod via de Leiding door het Midden gedurende de levensduur van de leiding en de periode daarna zich zodanig zullen ontwikkelen dat de ontwikkeling van duurzame bronnen ten koste van de fossiele restwarmtebronnen continu voort gaat. Onderzocht moet worden hoe snel echt duurzame bronnen zich zullen ontwikkelen ten opzichte van de groei van de netten en de beperkingsdoelstellingen voor CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen van de overheid. Onderzocht moet worden hoe dat zich verhoudt tot de prognoses van de VNPI (Vereniging van raffinaderijen) om tot 2040 een steeds toenemend aantal huishoudens van warmte te voorzien. Onderzocht moet worden hoe lang elk van deze effecten plaats vindt en welke terugverdientijd er aan de daarbij horende investeringen verbonden is.

Onderzocht moet worden hoe na het afbetalen van investeringen in het uitkoppelen van warmte (terwijl de ETS-voordelen voortduren) ervoor zorgen dat de kostprijs van die warmte zo laag wordt dat businesscases voor duurzame warmte zich onvoldoende ontwikkelen.

50. TOTAL COSTS

In deze zienswijze staan een boel te onderzoeken mogelijke effecten van de Leiding door het Midden. Om deze effecten te pareren is vaak additioneel beleid nodig. Dat kan het aanleggen van lokale netten zijn, maar ook noodzakelijke subsidies om ongewenste effecten teniet te doen. Onderzocht moet worden welk extra additioneel beleid en welke extra additionele kosten (in geld en CO₂) er gemoeid zijn met het besluit dat nu genomen wordt. Het gaat daarbij dus om de total costs, niet alleen om de kosten die bij dit directe besluit betrokken zijn. Deze kosten moeten ook gezien

worden in niet geëffectueerde isolatiemaatregelen, latere investeringen in echt duurzame processen in de haven, kap van bomen etc.

51. ENERGY CHARTER TREATY

Door het Energy Charter Treaty en andere investeringsverdragen bouwen bestaande partijen na een besluit van de overheid rechten en verwachtingen op, die zij bij het niet nakomen daarvan kunnen verzilveren bij de Rijksoverheid. Onderzocht moet worden welke rechten en verwachtingen er ontstaan door de Leiding door het Midden, en hoe veel publiek geld waarmee anders CO2 bespaard zou worden daarmee gemoeid is. Ten minste maar niet beperkt tot de grotere waarde die CO2-vrijstellingen krijgen als je aan bewoners mag leveren, de grotere waarde

52. EFFECTEN WARMTE OP BODEM EN OMGEVING

Onderzocht moet worden welke effecten de hoge temperatuur warmte (120 graden) in de Leiding door het Midden heeft op de bodem en de omgeving. De warmtepijpen worden ondergronds gelegd. De isolatie zorgt voor minder snel transport van warmte, maar doordat de warmte aan de buitenzijde van de pijp niet weg kan, zal de bodem alsnog bij continu gebruik sterk opwarmen. Door de oppervlakkige ligging is het bovendien mogelijk dat het omliggende zand door verschillen in bodemwaterstand droog of nat is, en dit kan op dezelfde locatie ook variëren per seizoen. Onderzocht moet worden welke temperaturen de bodem op welke afstanden en in welke richtingen zal aannemen bij welke bodemsoorten in droge en natte toestand. Onderzocht zal moeten worden welke effecten die temperatuur op het leven en het milieu zal hebben, alsmede welke consequenties dat heeft voor andere leidingen (water, riool, isolatiematerialen in elektriciteitskabel en glasvezel). Onderzocht moet worden bij welke temperatuur wortels van bomen en hun samenspel met het bodemleven minder goed gaan functioneren. Onderzocht moet worden wat de gevolgen zijn van temperatuurstijging aan het oppervlak, zowel in de winter als in de zomer. Onderzocht moet worden wat de gevolgen zijn voor het bodemwater zelf, en welke milieueffecten dat heeft op oppervlaktewater in de buurt. Tevens moet onderzocht worden welke gevolgen dat heeft voor de breedte van de wijziging en bevoegdheid van bestemmingsplannen. Als er besloten wordt dat een hogere bodemtemperatuur lokaal mogelijk is, moet onderzocht worden of als deze hogere temperatuur enkel voor deze (fossiele) leiding mogelijk wordt gemaakt, of ook huishoudens en bedrijven dan deze bodemtemperatuur mogen creëren bij duurzame lokale (seizoens-)opslag van warmte. Dit zou zowel beleidsmatig als juridisch onderzocht moeten worden.

53. EFFECTEN OP UITSTOOT, DUURZAAMHEID EN MILIEU IN BREDE ZIN

Er dient aangetoond te worden dat de te vervoeren warmte-energie daadwerkelijk duurzaam is. Er kan niet enkel verwezen worden naar definities waarin 'fossiele restwarmte' tot 'hernieuwbare energie' wordt gerekend. Ook kan de Europese regelgeving en de regelgeving rondom bouw, labelstappen, en duurzaamheid in breedste zin op nationaal, provinciaal, gemeentelijk niveau en in de waterschappen niet buiten beschouwing blijven bij het werkelijke effect op de uitstoot van CO2, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende maatregelen om het doel van het klimaatakkoord van Parijs te halen. Ook de marktomstandigheden, regels in de energiemarkt en de te verwachten, mogelijke dan wel noodzakelijke veranderingen daarin moeten meegenomen om te komen tot werkelijke gevolgen voor de uitstoot van CO2, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen. Deze uitstoot moet zowel op bepaalde momenten in de tijd als cumulatief onderzocht worden. Tenslotte zullen meegenomen moeten worden de financiële gevolgen voor de totale duur van het project voor rijk, provincie, gemeenten en waterschappen wanneer voor deze Leiding door het Midden gekozen wordt.

Het project zou daarom niet alleen op het directe effect bij en direct na aanleg getoetst moeten worden, maar ook op de effecten totdat het doel van het klimaatakkoord van Parijs (1,5 graad, 'ruim on-

der de 2 graden') is gehaald. De effecten van de aanleg op de CO₂ uitstoot zullen dus over de volledige levensduur van de Leiding door het Midden moeten worden berekend.

Dat zal niet alleen voor de voorkeursvariant moeten gebeuren, maar ook voor alle alternatieven.

54. PROVINCIAAL BELANG

De provincie beroept zich bij het opstellen van een provinciaal inpassingsplan (PIP) en de provinciale coördinatieregeling (PRC) op het provinciaal belang. Dit dient aangetoond te worden. De verwijzingen naar de huidige beleidsplannen voldoen niet, of zijn tenminste selectief, omdat de provincie ook concrete besparing van de uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen voor staat en het beleid daarop getoetst zou moeten worden. Het gaat daarbij om de daadwerkelijk te verwachten effecten.

Graag wijzen wij erop dat het verbeteren van de positie van de fossiele industrie, het dubbel tellen van CO₂-besparing en het huizen een hoger label geven door hen met andere fossiele warmte te verwarmen niet passen in het provinciaal, gemeentelijk en/of waterschapsbeleid. Alle besturen hebben zich - direct en/of indirect - achter het klimaatakkoord van Parijs geschaard en de kabinetsdoelen op het gebied van reductie van uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen. In Den Haag bijvoorbeeld zijn de doelstellingen en ambities voor 2030 nog veel scherper.

De Leiding door het Midden werkt deze doelen tegen, of draagt daar tenminste niet aan bij. Als er getoetst wordt op bestaand beleid, dan dient dit in alle breedte te gebeuren.

55. TOEPASSEN CRISIS EN HERSTELWET

De provincie schrijft verder dat ze in de beroepsprocedure op 6 maanden rekent, omdat het project onder de Wet Crisis en Herstel zou vallen omdat het om een transportleiding voor duurzame energie zou gaan. De initiatiefnemer maakt echter geen onderscheid en levert transportfaciliteiten voor alle vormen van warmte mits deze 120 graden of hoger is. In de praktijk zal er geen daadwerkelijk duurzame energie vervoerd worden, omdat deze op 120 graden nu eenmaal niet of nauwelijks beschikbaar is. Daarmee is de leiding niet aan te merken als infrastructuur voor duurzame energie, noch is de in de praktijk door deze leiding te transporteren warmte daadwerkelijk duurzaam.

Onderzocht moet worden of, en zo ja, waarom en op basis van welke criteria de Crisis en Herstelwet van toepassing is.

56. ALTERNATIEVE VERVOERSMETHODEN

Als uit bovenstaande onderzoeken blijkt dat er warmte getransporteerd moet worden, moet onderzocht moet worden of een pijplijn wel het beste middel is om de warmte te transporteren. Een pijplijn is statisch in alle opzichten: de locatie ligt vast, de hoeveelheid warmte die getransporteerd kan worden, de afnemers en leveranciers moeten statisch hun infrastructuur erop aanpassen. Onderzocht moet worden of warmtetransport via binnenwater of via zeeschepen niet beter past bij de doelstellingen van de energietransitie. De leveranciers en afnemers kunnen dan eenvoudiger wisselen tijdens de energietransitie, de lokale duurzame bronnen zullen voorrang krijgen omdat de marginale kosten voor vervoer per schip hoger zijn en de investeringskosten lager. Het volume kan beter worden aangepast aan aanbod en vraag, en de afstand waarover de warmte vervoerd wordt kan met lage meerkosten vergroot worden, waardoor de warmte vooral daar aan komt waar hij op dat moment (of bij seizoensopslag later in het jaar) het meest nodig is. Warmteterminals op zee en in havens kunnen grootschalig transport van warmte mogelijk maken.

Onderzocht moet ook worden of warmtetransport en -opslag in enorme geïsoleerde zakken onder zee (warmtebellen) concurreert met transport per schip.

57. VARIANTEN-ONDERZOEK LEIDINGROUTE

De volgende varianten-onderzoeken zijn pas relevant wanneer uit overig onderzoek onomstotelijk is komen vast te staan dat er een Leiding door het Midden zou moeten komen. Ook voor deze varianten geldt steeds: passen zij bij de doelstellingen en randvoorwaarden van CO₂ uitstoot en andere broeikasgassen van Parijs, Urgenda, beleidsbeperking Hoge Raad, EU, Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen. Immers, gedurende een lange periode in het trechterproces is niet alleen gekeken naar de doelstellingen, maar ook gekeken vanuit mogelijkheden. Het onderzoek of het meest gewenste alternatief voldoet, is de finale toets of tot besluitvorming overgegaan moet worden.

58. WAAR VANDAAN EN WAARHEEN WORDT LEIDING AANGELEGD

Onderzoek is nodig naar waarvandaan en waarheen de leiding gelegd wordt. De leiding wordt gelegd van Vlaardingen naar Den Haag. Onderzocht moet worden waarom voor deze punten gekozen is en een alternatief niet beter is. Vanuit het oogpunt van duurzaamheid zou het logischer zijn een leiding aan te leggen van dunbevolkt en energetisch laag vraaggebied met duurzame warmtebronnen (geothermie, zonnewarmte, grote oppervlaktewateren) naar dichtbevolkt en energetisch hoog vraaggebied. Dan kan er warmte 'de stad in' getransporteerd worden. Er moet onderzoek gedaan worden naar waar in de provincie in de toekomst een overschot aan werkelijk duurzame warmte ontstaat. Eveneens moet onderzoek gedaan worden waar in de provincie de minste potentie voor lokale duurzame warmtebronnen aanwezig is. Een route voor een duurzame warmteleiding op provinciale schaal zou daarop gebaseerd moeten zijn.

Mocht uit onderzoek komen dat er in het Rotterdams havengebied een groot overschot is aan daadwerkelijk duurzame energie, dan is onderzoek nodig naar waar (in de provincie of daarbuiten) het grootste tekort aan lokale duurzame warmtebronnen aanwezig is. Een leiding zou de overschotten aan daadwerkelijk duurzame energie dan naar de plek met de grootste schaarste moeten vervoeren.

Ook moet er onderzoek gedaan worden waarom de restwarmte uit de Rotterdamse haven niet eerst in Rotterdam zelf gebruikt wordt. Vervolgens welke Rotterdamse wijken nog geen restwarmte hebben, en welke prioriteit zij krijgen als er restwarmte uitgekoppeld wordt. Onderzocht moet worden waarom lokale afzet niet voor gaat.

59. VARIANT TOT DELFT

Er moeten varianten onderzocht worden die gaat van Vlaardingen (of Leiding over Noord) tot Delft. Daarbij zou Den Haag in haar eigen duurzame basis-warmte voorzien, terwijl Rijswijk via uitkoppeling ook vanuit Delft lokale warmtenetten via de Leiding door het Midden kan voeden.

60. VARIANT MET UNIPER-PIJP

Er ligt al een pijp van Uniper vanuit Rotterdam naar het Noorden. Er moeten varianten onderzocht worden waarbij via deze pijplijn 120 graden basiswarmte geleverd kan worden. Dat zijn varianten waarbij warmtenetten vanaf deze pijp restwarmte kunnen afnemen. Dan is het hele voornemen van de Leiding door het Midden niet nodig. Ook varianten waarbij deze pijpleiding doorgetrokken wordt kunnen onderzocht worden.

Dat deze varianten niet zijn onderzocht is mogelijk het gevolg van het feit dat de LdM CV als onderzoekende instantie in eigendom was van Eneco en het in het belang van Eneco was een pijplijn van en naar haar eigen netwerken te maken.

61. VARIANT ZONDER LEIDING VONDELINGENPLAAT, ALLEEN VANAF LEIDING OVER NOORD

Gezien de leiding Vondelingenplaat niet in dit besluitvormingsproces is meegenomen, moet onderzocht moeten worden hoe varianten met alleen een Leiding door het Midden zonder een Leiding Vondelingenplaat vanaf Leiding over Noord (eventueel met minder warmtetransport) het doen. Andere bronnen zullen zelf een pijplijn naar de Leiding door het Midden moeten aanleggen als zij wil-

len leveren. Nu wordt ervoor gekozen om specifiek van de Vondelingenplaat naar Vlaardingen al met publieke gelden een pijplijn te trekken. De daadwerkelijke uitstoot van CO₂, andere broeikasgassen en verdere milieuvervuilende stoffen van de daar gelegen bedrijven is zeer hoog en wordt niet daadwerkelijk verminderd door uitkoppelen van warmte. Er zijn bedrijven met een lagere daadwerkelijke CO₂ uitstoot per GJ. Door de pijplijn niet naar de grootste vervuilers te leggen, wordt netneutraliteit aangehouden en wordt niet actief gestuurd op aansluiting van de daadwerkelijk grootste CO₂-uitstoters. De daadwerkelijke CO₂-uitstoot van de warmte door de Leiding door het Midden is dan mogelijk beter.

62. VARIANT ZONDER OVERDIMENSIONERING

Onderzocht moet worden of een smallere leiding naar gemeenten die wel warmte nodig hebben negatieve effecten van overdimensionering kan beperken. Daarbij moet met de volgende factoren rekening gehouden worden.

De energietransitie vindt juist plaats doordat er nieuwe innovatieve duurzame spelers op de markt komen. In de warmte is dit al lastig doordat er op stedelijke schaal geen open netwerkstructuur is, maar doordat Eneco ook nog met marginale kosten kan rekenen is toetreding voor innovatieve duurzame spelers heel moeilijk. Onderzocht moet worden hoe dit de snelheid van reductie van uitstoot van CO₂ beperkt.

Andersom zal door gebruik van de Leiding door het Midden de aantrekkelijkheid van nieuwe warmtenetten in Den Haag enorm afnemen. Immers, er wordt in plaats van effectief in een HR ketel verbrand gas overgeschakeld op oliewarmte. Eneco zal de duurzaamheid van haar Haagse net als een geheel rapporteren. Het maatschappelijk verzet tegen de energietransitie zal daardoor toenemen, met vertraging tot gevolg. Onderzocht moet worden hoe groot dit effect is, en wat daarmee het effect is op de uitstoot van CO₂.

63. TRACE ONDERDELEN

In elk van de tracé onderdelen is geoptimaliseerd op de potentie van het ontwikkelen van warmtenetten in de omgeving. Dat is onjuist. De tracé's zouden juist beoordeeld moeten worden op het gebrek aan potentie voor lokale duurzame bronnen. Juist daar waar een tekort aan lokale duurzame bronnen ontstaat, is aanvoer van duurzame warmte van verder weg een oplossing. Nadat er een gebrek aan lokale duurzame bronnen geconstateerd is, zou de zeef moeten verder zeven of op die locatie een warmtenet de meest geschikte oplossing is, en of deze dan gevoed vanuit de Leiding door het Midden leidt tot een rendabele lokale oplossing. Vervolgens zou er bij de bewoners onderzoek gedaan moeten worden of zij interesse hebben in fossiele restwarmte uit Rotterdam, of dat ze alternatieven aantrekkelijker vinden. Bij al deze stappen moet worden afgewogen tegen alternatieven.

Als er dan trace onderdelen zijn waar al deze stappen positief doorlopen zijn, dan moet onderzocht worden of de leiding door het midden vanaf Rotterdam voor een deel of in zijn geheel rendabel is, afgewogen tegen alternatieven om aan warmtetransport te doen.

Hoewel een korte grootschalige inventarisatie zoals die nu is gedaan zijn nut heeft om te kunnen beoordelen of bovenstaand gedetailleerd onderzoek zinnig is, is alleen een bottom-up onderzoek waarbij vanuit de vraag van de bewoners wordt uitgegaan geschikt om tot een besluit over het voornemen of een van de alternatieven te komen.

64. UITBREIDING BEOORDELINGSKADERS BIJ TRACE'S

Het mag duidelijk zijn dat als gevolg van deze onderzoeken en vragen het aantal beoordelingscriteria en thema's zowel in de gebruiks- als aanlegfase sterk zal stijgen. Wanneer er afgeweken wordt van deze zienswijze, dienen alle voorstellen, vragen, redeneringen en onderzoeken binnen de kaders van de gekozen opzet alsnog zo veel mogelijk te worden gevolgd. Als

bijvoorbeeld de ontwikkeling van de CO₂ uitstoot bij een onderzoek niet wordt meegenomen, dient de CO₂ uitstoot in de gebruikersfase alsnog bij het thema in tabel 4-2 beoordeling per thema - gebruiksfase alsnog als beoordelingscriterium te worden meegenomen. Net zoals bijvoorbeeld bij deze tabel de effecten van de warmte op de omgeving als beoordelingscriterium moeten worden gezien.

**BIJLAGE C ONDERDEEL VAN DEZE ZIENSWIJZE
PETITIE INDUSTRIELE RESTWARMTE**

Géén industriële restwarmteleiding door Zuid-Holland

Wij

Inwoners van Nederland, die - via de energierekening - de kosten van zo'n warmtenet moeten betalen, constateren

- Dat het op zich lovenswaardig is dat industriële restwarmte zal worden opgevangen, en niet meer wordt geloosd in lucht of water - maar laat dat dan hergebruikt worden in het havengebied zelf.

- Dat een leiding naar Den Haag geen duurzame en geen goedkope oplossing is.

- Dat elke burger zelf mag beslissen hoe hij/zij zijn huis wil verwarmen. - Dat ook zonder leiding door het midden er nog genoeg mogelijkheden overblijven om écht duurzaam te verwarmen.

en verzoeken

1. af te zien van een leiding door het midden;

2. alternatieven te onderzoeken voor hergebruik van restwarmte in de industrie zelf;

3. onze zorgen mee te nemen als zienswijze op het ontwerpbesluit met nummer [prb-2021-1928](<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2021-1928.html?utmcampaign=20210318&utmsource=attenderingsmakelaar&utmmedium=email&utmterm=gemeente%27s-gravenhage&utmcontent=overuwbuurt>) dat van 19/3 t/m 29/4 ter inzage ligt.

Zienschijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 donderdag 29 april 2021

Correspondentienunder
 8a38d5cca7024b3dac5c1bcc23f6a659

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienschijze
 betrekking heeft:
 Mijn zienschijze:

[Redacted]
 [Redacted]@delft.nl
 [Redacted]
 2611BV
 1
 Stationsplein
 Delft
 Ontwerp-PIP

Geachte college,

In navolging van de motivatie tot ambtshalve aanpassing van het bouwvlak van het warmtepompstation in het ontwerp PIP in de mail dd 29 april naar [Redacted], dient de gemeente Delft een proforma zienschijze in met het vriendelijk verzoek tot een aanvullende termijn voor nadere afstemming met Gasunie in deze.

met vriendelijke groet,

namens gemeente Delft,

[Redacted]

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

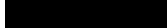
Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
donderdag 29 april 2021

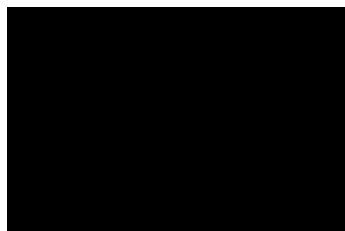
Correspondentienummer
cb2a504dd99c46c79c94c5d8eaf122ca

Bijlagen
0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Achternaam:
Email:
Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:
Plaats:
De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:
Mijn zienswijze:

Delft
Ontwerp-PIP

**Behouden ecologische kern gebieden. Zoeken naar
alternatieve plaatsing pomp, NIET in de woonwijk!**

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
donderdag 29 april 2021

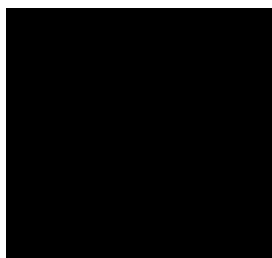
Correspondentienummer
abfb8e59308c4461a7ca4e0eb78231fd

Bijlagen
0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
Voorletter(s):
Tussenvoegsel(s):
Achternaam:
Email:
Telefoon:
Postcode:
Huisnummer:
Straatnaam:
Plaats:
De onderdelen waarop mijn zienswijze
betrekking heeft:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

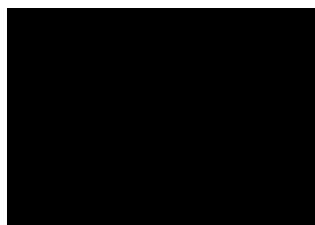
Correspondentienummer
 173522728e93407e8af393364ae9e065

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van het
 bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen**

Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

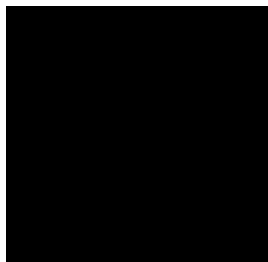
Correspondentienummer
 36e9c00f8ab04e1f8f9749a26646b096

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Tussenvoegsel(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

Delft

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Het is opvallend en daarmee ook ergerlijk dat het traject aan de kant van het Tanthofpark wordt uitgevoerd. De daar opnieuw aangelegde beplanting begint net een beetje weer tot wasdom te komen. Dit nadat ook op onbegrijpelijke gronden er voor gekozen is om aan die zijde de 110KV hoogspanningsnet in te graven en ook nog ter hoogte van de woonwijk het daal- en transport station te plaatsen. Nooit nodig geweest maar de goedkoopste en ecologisch gezien meest dwaze oplossing.

Zo nu ook weer voor het warmte traject, terwijl aan de andere zijde van de A4 de bewoners van het Tanthof West hier dan niet door gehinderd behoeven te worden. Ook dan weer niet jaren hoeven te wachten voor de er weer nieuwe beplanting op niveau is.

Verzoek dan ook om tracé te wijzigen en te verplaatsen naar de andere zijde van de A4. Woonwijk lijkt mij toch belangrijker dan de beperkte overlast voor de golfbaan.

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

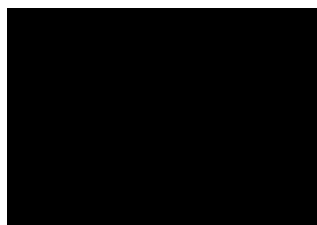
Correspondentienummer
 659e6ec3f03b470d9967263ebea5dfc5

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Delft
Ontwerp-PIP
Combi-MER
Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
aanleg werkstroken en werkwegen
Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen
Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden
Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren
Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van het
bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen
Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen
van wegen
Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden
In plaats van midden door een woonwijk (Tanthof) en
recreatiegebied (Midden Delfland) kan je er ook voor kiezen
om een bestaande route langs de (snel)wegen te kiezen.
Hier heeft nauwelijks iemand er last van. Is deze optie
onderzocht?

Mijn zienswijze:

Alle gegevens zijn correct en volledig
 ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[REDACTED]

Datum
 donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
 5aee56ccc0494eb886b49ec06a58df19

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

[REDACTED]
 info@mevlana.nl

[REDACTED]
 2572GD

141
 Kempstraat
 's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
 Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen
 Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Mijn zienswijze:

Geachte heer/mevrouw,
 Wij zijn Mevlana Restaurant & Pizzeria BV gevestigd sinds
 2011 aan de Kempstraat 141, 143, 145, 147 en 149 +
 Morgenzonlaan 45 en 47 2572 WW te Den Haag. Dus 7
 huisnummers waar we tegen de 13.000 euro aan huur
 betalen.

Wij zijn fel op tegen de de warmtetransportleiding die
 dwars door Den Haag en onze straat Kempstraat gaat
 lopen. Dit heeft vele negatieve effecten voor ons en nog
 eens omzetverlies. Wij willen geen smeerpip door de wijk
 dat gaat grote gevolgen hebben.

Wij verkeren al in moeilijke tijden door de Coronavirus
 waardoor onze restaurant al langer dan 1 jaar gesloten is.
 Als er nog een warmtetransportleiding en werkzaamheden
 die maandenlang gaan duren verricht gaan worden hebben
 we nog meer omzetverlies, dat trekken wij dan niet meer.
 Het kan er zelfs voor zorgen dat we failliet gaan.
 Wij hopen dan ook met deze zienswijze dat de vergunning
 niet wordt afgegeven.

Daarnaast ben ik als Hagenees ook nog eens tegen dat er
 130 bomen gekapt gaan worden en niet meer worden
 teruggeplaatst.

Zie hieronder via google onze Restaurant.

<https://maps.app.goo.gl/SHRx5hayfarbfBzj6>

Wij hopen dat de vergunningen niet worden afgegeven. Ik hoor het graag.

Mvg,

Mevlana Restaurant & Pizzeria BV
Kempstraat 141
2572GD Den Haag
0644567608

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

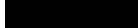
Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
 f05ac2f4327e4db2a83f14a39dbbb0a7

Bijlagen
 2

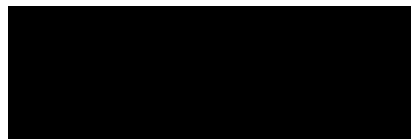
Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Mijn zienswijze:

2572GD

151

Kempstraat

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Geachte heer/mevrouw,

**Wij zijn Sekerli Holding BV gevestigd sinds 2011 aan de
 Kempstraat 151 2572GD te Den Haag.**

**Wij zijn er op tegen dat er een warmtetransportleiding
 dwars door Den Haag en onze straat Kempstraat gaat
 lopen.**

**Sinds kort zijn wij in verbouwing met een nieuwe concept
 op deze lokatie met aankoop en verkoop van woningen. Ik
 vind dat dit project een langdurige termijn project is, het is
 nog niet eens bekend welke woningen er gebruik van gaan
 maken. Ik vind het flauw dat eerst een
 warmtetransportleiding wordt aangelegd en dat daarna pas
 keuze wordt gemaakt welke woningen er gebruik van zullen
 maken. Ook vind ik dat het onnodig veel kost, ik bedoel
 waarom steken ze het geld niet in nieuwe woningen. Er is
 een groot woningtekort in Den Haag. Daarnaast ben ik als
 Hagenees ook nog eens tegen dat er 130 bomen gekapt
 gaan worden en niet meer worden teruggeplaatst.
 Wij hopen dan ook met deze zienswijze dat de vergunning
 niet wordt afgegeven.**

**Wij hopen dat de vergunningen niet worden afgegeven. Ik
 hoor het graag.**

Mvg,

Sekerli Holding
Kempstraat 151
2572GD Den Haag

Toegevoegde bijlage(n):

0
B80992A6-CC88-4008-AA02-8DF8B998B01B.png,
CB21F4BF-71EF-45BD-B6ED-80C92ABC0D33.png

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
 8fe748d5cb8f48b38c1bd8146950bad1

Bijlagen
 3

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:	[Redacted]
Voorletter(s):	[Redacted]
Achternaam:	[Redacted]
Email:	RegioRotterdam-DenHaag@EnergieSamen.nu
Telefoon:	[Redacted]
Postcode:	2613BW
Huisnummer:	2
Huisletter:	b
Straatnaam:	Thorbeckestraat
Plaats:	Delft
Website, facebookpagina en/of Twitter:	https://energiesamenzuidholland.nl/
De onderdelen waarop mijn zienswijze betrekking heeft:	Combi-MER
Toegevoegde bijlage(n):	Zienswijze Energie Samen Natuur- en Milieufederatie PIP Warmtelinq PZH.pdf, Review RES 1.0 Rotterdam Den Haag 29april2021.pdf, 202103 Manifest cooperatieve warmte voor raadsleden en gemeentes.pdf

Alle gegevens zijn correct en volledig ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Provincie Zuid-Holland
t.a.v. Team Warmteling
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

Den Haag, 29 april 2021

Betreft : Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag
Kenmerk : DOS-2019-0003043

Geachte mevrouw, mijnheer,

Energie Samen en de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) reageren met deze brief op het ontwerp van het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag vanuit het perspectief van m.n. de regionale bottom-up warmte-initiatieven. De overgang naar wonen zonder aardgas is ingrijpend, en speelt zich af achter de voordeur. Om deze transitie succesvol te laten verlopen is het van groot belang aan te sluiten bij wat leeft bij de mensen in de wijk. Energie Samen/Buurtwarmte – ondersteunt energiecoöperaties en collectieven van actieve burgers die dicht bij de mensen in de wijk staan. Voor de lokale overheden is een manifest opgesteld waarin o.b.v. Europese regelgeving gepleit wordt voor het “warmteschap”; dit is een samenwerking van marktpartijen, lokale overheden en collectieven van actieve burgers. Dit manifest brengen wij graag met deze zienswijze onder uw aandacht zie hiervoor de bijlage.

Om zo goed als mogelijk in beeld te krijgen wat een centraal collectief warmtesysteem, met als backbone de Warmteling, kan betekenen voor lokale en regionale initiatieven is vanuit Energie Samen Zuid-Holland opdracht gegeven aan Kalavasta om een review te doen van het warmte-deel van de RES Rotterdam-Den Haag. Mede o.b.v. deze review, die als bijlage is toegevoegd en die integraal onderdeel is van deze zienswijze, komen wij tot de volgende reactie op hoofdlijnen.

De besluitvorming van de PIP loopt vooruit op de vaststelling van de RES 1.0, welke in de komende weken vastgesteld wordt door de gemeenteraden. We vragen begrip voor het feit dat de review gericht is op de RES 1.0 voor de regio Rotterdam-Den Haag, niettemin zijn wij ervan overtuigd dat ons manifest en het rapport van Kalavasta als basis kunnen dienen voor het verdere inpassingsproces. Op basis van de huidige beschikbare en nog ontbrekende informatie over de Warmteling en het bredere kader van de RES hebben Energie Samen en de NMZH de volgende vragen bij de Warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag:

- ☐ Een regionaal Collectief Warmte Systeem (CWS) op vooral HT-restwarmte leidt tot de laagste maatschappelijke kosten en een substantieel lagere ORT dan alternatieven. Die alternatieven zijn echter maar beperkt onderzocht, waarbij m.n. de potentie van individuele en collectieve hybride systemen en meer elektrificatie van warmte onvoldoende zijn geanalyseerd. Ook is onvoldoende duidelijk of in de kostenberekening van het regionale CWS alle relevante c.q. mogelijke kosten zijn meegenomen, zoals bv voor participatie om tot voldoende draagvlak en aansluitingen te komen. Evenmin is duidelijk of voor alternatieven met extra isolatie en meer kleinschalige, coöperatieve LT-systemen de juiste kosten, (lagere) rendementen en (langere) afschrijvingstermijnen toegepast zijn;
- ☐ Vraag is of HT-restwarmte uit de haven op kortere termijn CO₂-vrij is en op langere termijn voldoende beschikbaar zal blijven. Er is een gevoeligheidsanalyse gedaan voor het vollooprisico, maar niet voor een door EU-beleid mogelijk snel stijgende CO₂-prijs en/of gewijzigde energiebelasting en mogelijk juridisch onvoldoende contracteerbaarheid van beschikbare restwarmte. Ook is onduidelijk of op langere termijn voldoende HT-restwarmte

van de juiste temperatuur beschikbaar is en of alternatieven niet sneller concurrerend kunnen worden dan nu aangenomen;

- Naast HT-restwarmte voor basis- en middenlast moet nog een substantieel deel van de regionale warmtevraag, m.n. de piekvraag, met lokale bronnen ingevuld worden. De vraag is in hoeverre lokale bronnen nog rendabel ontwikkeld kunnen worden bij een met rijksgeld sterk ontwikkeld aanbod van regionale HT-warmte. Er lijkt een grote kans dat meer kleinschalige lokale, coöperatieve en innovatieve initiatieven hiermee op een ongelijk speelveld weggedrukt zullen worden en dat grootschalige aanbieders door gebrek aan concurrentie onvoldoende tot kostenreductie geprikkeld zullen worden met mogelijk hoge vaste lasten voor m.n. sociale huurders tot gevolg. Nu al zijn de warmtekosten in Nederland 30% hoger dan in bv Denemarken, terwijl daar geen sprake is van een ORT (volgens Annelies Huygen/TNO);
- De EU heeft inmiddels het CO2-doel verhoogd van 40% reductie in 2030 naar 55% reductie, terwijl het Europees Parlement al naar 60% reductie wil. In 2007 was het mondiale doel nog halvering van de uitstoot in 2050 en 80% reductie in Europa. Het lijkt niet uitgesloten dat de ambitie van de EU, en dus van Nederland, in de komende jaren nog verder aangescherpt zal worden. Onder hoge druk wordt alles, of veel, vloeibaar, zoals o.a. ook de Corona-crisis laat zien. De vraag is in hoeverre dit een risico is voor de huidige Warmtetransportleiding en daarop te baseren plannen. Kan nog voldoende bijgestuurd worden als de doelen verder aangescherpt worden? In hoeverre leidt dat mogelijk tot onevenredig hoge extra kosten c.q. risico op grootschalige stranded assets?

Zolang bovenstaande punten onvoldoende geadresseerd zijn, lijkt het voor m.n. gemeenten, bedrijven en lokale warmte-initiatieven moeilijk om tot een heldere (en rechtvaardige) afweging tussen opties te komen. Een belangrijk deel van deze punten zal door besluiten op rijksniveau duidelijker moeten worden. Op dat niveau vindt o.a. over de nieuwe warmtewet nog discussie plaats hoeveel ruimte die wet zal bieden aan meer kleinschalige, lokale bottom-up initiatieven. De vraag is of het huidige voorstel voor Warmtelinq en de onderliggende RES, en de daarop te baseren gemeentelijke warmtevisies, voldoende flexibel zijn om zich aan te passen aan eventuele nieuwe keuzes op rijksniveau met mogelijk meer ruimte voor bottom-up initiatieven, ook gelet op diverse landelijke ondersteunings- en financieringsarrangementen voor lokale, coöperatieve warmte-initiatieven waarover gesproken wordt of in ontwikkeling zijn.. Wij verzoeken u met deze zienswijze bij de verdere uitwerking en besluitvorming van het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag rekening te houden. Daarbij verzoeken wij u ons beter te betrekken bij de ontwikkeling van de warmtetransportleiding Vlaardingen-Den Haag.

Indien gewenst lichten wij deze zienswijze graag nader toe.

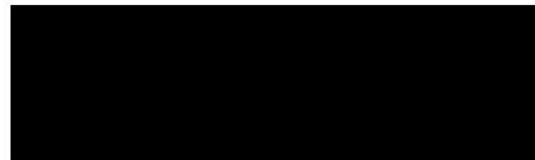
Met vriendelijke groet,

Energie Samen,

Coöperatief Directeur

Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland

Directeur

BIJLAGEN:

- Manifest voor coöperatieve warmte, Energie Samen/Buurtwarmte
- Review RES 1.0 Rotterdam-Den Haag, warmtevoorziening Gebouwde Omgeving, Kalavasta

Manifest voor coöperatieve warmte

Geachte raadsleden en gemeente,

Inleiding

Eind 2021 moet iedere gemeente de Transitievisie Warmte (TVW) afgerond hebben. In deze TVW legt iedere gemeente vast hoe wijken en buurten naar aardgasloos wonen over zullen gaan. De overgang naar wonen zonder aardgas is ingrijpend, en speelt zich af achter de voordeur. Om deze transitie succesvol te laten verlopen is het van groot belang aan te sluiten bij wat leeft bij de mensen in de wijk. Lokale energievoöperaties en collectieven van actieve burgers – verzameld in Energie Samen Buurtwarmte - kunnen daarbij ondersteunen, juist omdat zij dicht bij de mensen in de wijk staan.

In dit manifest laten we u de waarde van coöperatieve warmte zien, leggen we uit welke uitgangspunten in beleid daarbij kunnen helpen, en bieden wij voorbeelden van gemeenten die in onze ogen een goede richting opslaan. We roepen u op deze goede voorbeelden te volgen en de inzichten uit het land te vertalen naar uw eigen gemeentelijke Transitievisie Warmte.

I De waarde van coöperatieve warmte

Actieve participatie geeft betere inhoudelijke plannen en oplossingen

- Bewoners kennen hun buurt. Zij zien de mogelijkheden voor de creatie van meerdere waarden tegelijkertijd en zien daardoor sneller koppelkansen. Van vergroenen tot onderhoud en lokale werkgelegenheid.
- Bewoners kennen hun eigen woning en hun eigen buurt het beste: bijvoorbeeld dat isoleren tot label c voldoende is, of waar buffervaten geplaatst kunnen worden.
- Bewoners kennen hun energiebehoeftes en -gebruik het beste. Ze kunnen helpen om het hele energiesysteem in de wijk op orde en in balans te krijgen.
- Bewoners gaan niet weg en hebben een langetermijnvisie. Ze willen dat het goed komt. Het gaat over hún huizen en hún leefomgeving.

Initiatieven verhogen draagvlak en verminderen risico's

- Initiatieven mobiliseren positieve energie in een buurt. Mensen steken elkaar aan en enthousiasmeren elkaar. Dankzij actieve bewoners groeit het netwerk van betrokken en geïnformeerde bewoners.
- Bewonersbetrokkenheid vermindert het volloopprijs. Bij collectieve voorzieningen als een warmtenet bestaat het risico dat niet genoeg bewoners meedoen om het rendabel te krijgen. De coöperatieve werkwijze waarbij bewoners zelf (mede) hun plan maken, haalt dat risico weg.

Initiatieven zijn een aanvulling op democratie en politieke structuur

- Initiatieven en coöperaties organiseren het bewonersbelang en het omgevingsbelang. Ze doen dat met transparante en open processen waar alle bewoners aan mee kunnen doen, door goede gesprekken te voeren, en samen beslissingen te nemen.
- Coöperaties en initiatieven hebben realisatiekracht. Het zijn de mensen die wijkbedrijven starten die behoeften van mensen *en* publieke waarden realiseren. Het zijn doeners die niet enkel over publieke waarden praten, maar ze ook realiseren. Het valt in de warmtetransitie nog niet mee om projecten te realiseren; waar bewoners zelf het initiatief nemen, gaat dat beter.

II Uitgangspunten in beleid om coöperatieve warmte te ondersteunen

Initiatief en zeggenschap

Wij willen dat bewoners (en lokale bedrijven en instellingen) in hun eigen dorpen, wijken en buurten zeggenschap kunnen krijgen: zeggenschap over het proces naar de aardgasvrije oplossing, maar ook zeggenschap over de bronnen en technieken van de verduurzaming van hun huizen en gebouwen. Zij betalen immers de energierekening.

We zien dan ook dat in het hele land bewoners het initiatief nemen om zelf een plan te maken of een project te ontwikkelen. Dit vraagt serieuze afspraken. Als bewoners beginnen met een plan, willen ze dat ook kunnen uitvoeren. Dat vraagt borging, maar ook afspraken over verantwoordelijkheid.

Wat kunt u opnemen in de Transitievisie Warmte?

- Geef een wijk met een lokaal initiatief prioriteit.
- Ondersteun initiatieven met kennis, kunde en netwerken van de gemeente én met financiële middelen om hun eigen proces te organiseren.
- Geef een bewonersinitiatief het eerste recht om een plan te ontwikkelen. En bij een positieve uitkomst: geef hen de mogelijkheid het plan zelf te realiseren als zij dat willen.
- Ontwikkel - samen met initiatieven - een kader voor de ondersteuning én de afspraken om verantwoordelijkheid te nemen.

Lokaal eigendom via een warmteschap

Als de wijk of buurt het wenst, kan de zeggenschap zelfs uitmonden in een gedeeld of geheel eigendom van bronnen, netten en levering voor duurzame warmte. Deze vorm van lokaal eigendom noemen we **warmteschap**. Een warmteschap is een democratisch wijkbedrijf voor warmte gebaseerd op de Europese Directives voor energiegemeenschappen. Deze geeft burgers het recht hun eigen energievoorzieningen te ontwikkelen en in eigendom te nemen. Het warmteschap onderneemt wel, maar niet voor commerciële winst. Het is democratisch georganiseerd en werkt voor de waarde van het gebied en maatschappelijke impact. Het warmteschap is een derde model in de warmteketen, naast het private en publieke warmtebedrijf. Het kan een totaal warmtesysteem in eigendom nemen, maar ook onderdelen als de bron en/of de levering.

Wat kunt u opnemen in de Transitievisie Warmte?

- Neem het warmteschap op als derde model in de warmteketen.
- Vorm een gemeentelijk of regionaal ontwikkelfonds voor warmte of voeg warmte toe aan een bestaand ontwikkelfonds.

Participatie en rol gemeente

Participatie in de wijk aanpak voor duurzame warmte is van groot belang, daar is iedereen het over eens. De wijze waarop verschilt. De participatieladder onderscheidt van laag naar hoog de volgende treden in participatie: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en zelf laten organiseren. Wij pleiten voor de mogelijkheid van de hoogste trede: laat de wijk zelf zijn eigen duurzame warmte organiseren. Bij deze trede nemen bewoners zelf het initiatief/ De gemeente haakt aan en faciliteert het bewonersinitiatief (omgekeerde participatie, de responsieve overheid) en houdt vanuit de regierol uiteraard de vinger aan de pols.

Wat kunt u opnemen in de Transitievisie Warmte?

- Laat wijkbewoners zelf bepalen op welke trede van de participatieladder willen staan. Geef ze zo veel mogelijk zeggenschap. Dit kan per fase in een plan en project verschillen.
- Sta toe dat de gemeente in verschillende wijken of buurten een andere rol aan kan nemen.

III Goede voorbeelden van andere gemeenten om coöperatieve warmte te ondersteunen

Wijkbreed overgaan naar duurzame warmte staat nog in de kinderschoenen. Desalniettemin zien we al prachtige voorbeelden van groepen mensen die de regie nemen in hun gezamenlijke verduurzaming en warmte-alternatieven. We noemen hier het project van warmtecoöperatie [Ketelhuis Wilhelmina Gasthuis](#) terrein, [WoW](#) in Wageningen en [Spaargas](#) van energiecoöperatie DE Ramplaan. Deze initiatieven laten zien: het kan!

Gemeenten waarderen steeds meer de coöperatieve werkwijze voor warmte. Ter inspiratie geven wij hieronder voorbeelden van drie gemeenten waar raadsleden, via aangenomen moties, de positie van initiatieven en coöperatieve warmte in het gemeentelijke beleid wisten te versterken.

1. Hilversum. De raad roept het college op:
"Te streven naar minstens 50% lokaal eigenaarschap bij nieuwe projecten voor duurzame energieopwekking en voor collectieve warmtebronnen en zoveel mogelijk aansluiting probeert te vinden bij Hilversumse duurzaamheidsinitiatieven."
2. Zwolle. In twee breed aangenomen moties roept de raad het college op:
"Haar intentie uit te spreken over de rol van coöperaties en bewonersinitiatieven en als uitgangspunt te nemen dat huidige en toekomstige bewonersinitiatieven en bewonerscoöperaties gestimuleerd en

ondersteund worden en een belangrijke plek krijgen in de uitwerking van de Warmtetransitievisie in wijkuitvoeringsplannen.”

“De huidige lokale initiatieven te betrekken bij het vaststellen van een kader voor kansrijke initiatieven van inwoners en partijen zoals (van) woningcorporaties of energiecoöperaties.”

“Om in het vervolgonderzoek naar de organisatie van de warmteketen met Zwolse energie-initiatieven te verkennen op welke wijze en in welke vorm zij een rol kunnen spelen in een eventueel warmtebedrijf.”

3. Den Haag. De raad roept het college op:

“Te onderzoeken op welke manier het streven naar 50% lokaal eigendom - of meer - kan worden bevorderd en verwerkt in de wijkenergieplannen en het stedelijk energieplan met betrekking tot de ontwikkeling van hernieuwbare elektriciteit en warmte en de raad hierover te informeren.”

Tot slot

Wij wensen u veel succes en plezier in de transitie naar duurzame warmte. Omdat warmte zowel in de leefomgeving, het thuisgevoel en privé-eigendom van mensen zit, biedt deze transitie een kans om relaties te voeden, buurten te verbeteren en de lokale economie te versterken. De samenwerking met lokale initiatieven en energiecoöperaties zal u daarbij helpen.

Mocht u meer voorbeelden kennen van de waardering van coöperatieve warmte in transitievisies of moties en amendementen die coöperatieve warmte in deze transitievisies een plek geven, horen wij dat graag.

Versie maart 2021

[Energie Samen](#) | [Buurtwarmte](#) de landelijke koepel en belangenvereniging van collectieve energie-initiatieven.

buurtwarmte@energiesamen.nu

Review RES 1.0 Rotterdam – Den Haag

m.b.t. de warmtevoorziening van de Gebouwde Omgeving

In opdracht van
RES-kerngroep Rotterdam Den Haag van Energie Samen

29 april 2021

Sander Kempkes
John Kerkhoven
Peter Vermaat

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	2
A. EEN REVIEW VAN DE REGIONALE ENERGIE STRATEGIE ROTTERDAM-DEN HAAG 1.0	6
B. WAT IS EEN REGIONALE ENERGIESTRATEGIE VOLGENS DEZE RES 1.0?	8
C. VROEGTIJDIGE CO₂ REDUCTIE, RISICO'S EN ADAPTATIE EN EEN INTEGRALE WARMTEVISIE	9
1. VROEGTIJDIGE CO ₂ REDUCTIE ALS BELANGRIJKSTE DOEL OM TE BEHALEN	9
2. ONZEKERHEID EN ADAPTATIE	10
3. INZET OP INTEGRALE WARMTEVISIE INCLUSIEF KOELING	10
D) WAT STAAT ER WEL EN WAT STAAT ER NIET OVER DE VERWARMING VAN DE GEBOUWDE OMGEVING	11
E) VRAGEN VAN DE OPDRACHTGEVER	17
1. KLIMAATNEUTRALITEIT VOOR 2050	17
A) <i>Is de ambitie van de RES voldoende om 'Parijs' te halen?</i>	17
B) <i>Geeft deze RES zicht op het eerder halen van klimaatneutraliteit</i>	18
2. STRANDED ASSETS, CO ₂ VRIJE RESTWARMTE EN VERDIENMODEL INDUSTRIE	18
A) <i>De huidige RES 1.0 houdt niet expliciet rekening met stranded assets</i>	18
B) <i>Industriële restwarmte per definitie CO₂ neutraal ongeacht met welke energiedrager het is gemaakt</i>	19
C) <i>De huidige RES 1.0 zegt niets over het verdienmodel m.b.t. industriële restwarmte</i>	20
3. LOKALE WARMTE-INITIATIEVEN MET LOKALE WARMTEBRONNEN OP LAGE TEMPERATUUR	21
A) <i>Kansen op ontwikkeling lokale warmtebronnen door lokale warmte-initiatieven</i>	22
B) <i>Lokaal eigendom van en/of zeggenschap over deze warmtesystemen</i>	23
C) <i>Relatie met inbreng landelijke warmtecoalitie en Energie Samen tijdens consultatie warmtewet..</i>	23
4. HYBRIDE, OPEN WARMTENET MET COMBI VAN HOGERE EN LAGERE TEMPERATUREN	24
A) <i>Zijn varianten zoals een hybride warmtenetwerk voldoende onderzocht en wat zouden hiervan de kosten en baten zijn?</i>	24
B) <i>Effect van deze varianten op de elektriciteits- en warmtevraag en de CO₂-uitstoot?</i>	24
5. PRIJSONTWIKKELING RESTWARMTE INDIEN INDUSTRIE OVERSCHAKELT OP CCS, ANDERE ENERGIEDRAGERS EN/OF ANDERE PRODUCTIETECHNIEKEN	25
A) <i>Wat is het toekomstbeeld voor de prijsontwikkeling van (fossiele) restwarmte?</i>	25
B) <i>Wordt er op termijn energiebelasting op warmte geheven</i>	26
C) <i>Socialisering</i>	26
6. KOSTEN EN BATEN VAN WARMTESCENARIO'S	26
A) <i>Zijn de kosten en baten van de warmtescenario's compleet</i>	26
B) <i>Is duidelijk hoe de kosten verdeeld worden?</i>	27
7. BETROKKENHEID BEWONERS C.Q. BURGERS	28
A) <i>Betrokkenheid bewoners c.q. burgers</i>	28
B) <i>Is de benodigde informatie volledig en transparant genoeg gedeeld?</i>	30
BIJLAGE A: INSCHATTING JAARLIJKSE LASTEN VAN HYBRIDE WARMTEPOMP	32

Samenvatting

De RES 1.0 Rotterdam – Den Haag is een zeer informatief document en een grote stap voorwaarts t.o.v. wat er bekend was over collectieve warmte systeem (CWS) in deze regio. Het onderliggende rapport “Collectieve warmtevoorziening Rotterdam – Den Haag”¹ begint inzicht te geven in de kosten van CWS voor twee scenario’s. De “Systeemstudie Zuid-Holland”² laat zien hoe in vier verschillende scenario’s de situatie in 2050 zou kunnen zijn en geeft ook zicht op de verdeling tussen CWS en individuele warmteoplossingen.

Om een idee te krijgen van wat er wel en niet in de RES 1.0 staat en acht daaraan gerelateerde rapporten hebben we deze rapporten gescoord op een aantal hoofdcriteria, die aan de taakstelling van de RES zijn ontleend. Om de hoofdcriteria te concretiseren heeft Kalavasta een vertaalslag gemaakt naar bijhorende subcriteria. Aan het eind van deze samenvatting laten we alleen het resultaat zien voor de in de vorige alinea genoemde drie rapporten. De methodiek en de scoring van de overige zes rapporten zijn verderop in deze review beschikbaar.

De RES 1.0 benoemt en onderbouwt veel onderwerpen (groen in tabel 1) die je zou verwachten in een strategisch warmteplan voor een regio. Maar tegelijk worden er ook veel onderwerpen wel genoemd maar niet onderbouwd (geel in tabel 1) en zijn er onderwerpen die niet benoemd worden (rood in tabel 1). De lezer van alleen de RES 1.0 zal dan ook wellicht met vraagtekens blijven zitten. In combinatie met het rapport “Collectieve warmtevoorziening Rotterdam – Den Haag” en de “Systeemstudie Zuid-Holland” ontstaat echter een meer compleet beeld.

Ondanks dit meer complete beeld zijn er enkele belangrijke onderwerpen die kunnen worden toegevoegd aan de RES 1.0 om tot een RES 2.0 te komen, die de uitvoering duidelijker stuurt:

1. Doel:

- Formuleer een CO₂-reductiedoelstelling voor 2030.
- Benoem het aantal woningen dat verduurzaamd dient te worden voor 2030.
- Maak een inschatting van hoeveel woningen er voor 2030 op een nieuw CWS gaan worden aangesloten.

2. Tempo:

- Probeer indicaties te geven voor wanneer bepaalde onderdelen van de CWS-oplossingen worden gerealiseerd. Het is op dit moment uit de RES 1.0 niet geheel duidelijk of een nieuwe CWS kan worden gerealiseerd voor 2030. Geef een tijdsplan aan waarin de sleutelprojecten lopen.
- Laat expliciet zien dat emissiereductie die je nu realiseert waardevoller is in termen van klimaatverandering dan emissieoplossingen die je later realiseert. Hieronder valt ook het onderwerp resterend CO₂ budget.

3. Collectieve warmte systemen in verhouding tot individuele warmteoplossingen:

- Geef aan hoe deze CWS-oplossingen zich verhouden tot individuele oplossingen en dan met name de afweging CWS versus Hybride Warmtepomp.
- We hebben een zorg dat het rapport “Collectieve warmtevoorziening” een individuele oplossing als all-electric warmtepompen afzet tegen een hoge temperatuur CWS qua kosten en daarmee de indruk wekt dat individuele oplossingen veel duurder zijn. Dat de vergelijking er heel anders uit zou zien bij een vergelijking van een CWS met een

¹ Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag, verdieping en verkenning met scenario’s, Royal Haskoning, in opdracht van Invest-NL & EBN, maart 2021.

² Systeemstudie energie-infrastructuur Zuid-Holland, door CE Delft, Quintel Intelligence en TNO, in opdracht van Provincie Zuid-Holland, Stedin en Havenbedrijf Rotterdam, januari 2021.

individuele Hybride Warmtepomp wordt niet gemeld. In bijlage A laten we met een eerste inschatting zien dat de hybride warmtepomp inderdaad meegenomen moet worden in deze vergelijking en het goedkoopste alternatief kan zijn ten opzichte van de huidige situatie indien we de rekenmethode van dit rapport hanteren. Met de hybride warmtepomp kan een groot deel van de fair share van de opgave uit het Klimaatakkoord voor de gebouwde omgeving behaald worden.

- Het concept hybride warmtenetten wordt niet benoemd in de RES 1.0 terwijl er een recente studie is gedaan waarin naar voren komt dat hybride warmtenetten een mogelijke optie zijn in Den Haag³.
- Door bovenstaande punten is het aan te raden meer handvatten te geven door de kosten-en baten van verschillende warmteopties (mogelijk voor een modelwijk) tegen elkaar af te zetten.

4. Warmtebronnen strategie:

- Het uitgangspunt in de RES voor deze regio is dat er restwarmte beschikbaar is in de haven van Rotterdam en dat het een gebied is dat gunstig is voor geothermie. Het op zich begrijpelijke idee dat een hoge temperatuur CWS op basis van industriële restwarmte en geothermie een kostenefficiënte oplossing is, wordt echter geponeerd zonder dat er in de RES 1.0 details beschikbaar zijn over of en tegen welke kosten industriële bedrijven in het havengebied Rotterdam bereid zijn restwarmte uit te koppelen. Meer inzicht in deze kosten – ook met het oog op Warmtewet 2.0 – is nodig.
- Meer informatie is nodig over backup- en piekvoorzieningen voor een CWS evenals of en hoe lokale warmtebronnen op midden of lagere temperatuur te verenigen zijn met een hoge temperatuur warmtenet.
- Maak een risicoanalyse en een beschrijving van mogelijkheden om bij ingezet beleid nog de strategie aan te kunnen passen (fall-back en adaptatie).

5. Groen gas:

- ☐ De regionale potentie voor productie van groen gas is 4 PJ (p. 56; theoretisch genoeg voor 190.000 geïsoleerde woningen met een HWP). Het verdient aanbeveling de inzet hiervan nader te onderzoeken omdat dit betrekkelijk snel én tegen relatief lage kosten kan worden doorgevoerd.

6. Energiebelasting en socialisering:

- Het zicht op de energiebelasting voor warmte ontbreekt nog. Dit is geen omissie van de RES 1.0 maar is wel belangrijk, gegeven dat broeikasgasemissies verbonden aan een CWS in de toekomst waarschijnlijk zullen worden belast.
- Bij gasnetten en elektriciteitsnetten zijn de kosten verdeeld over de aansluitingen en daarmee hetzelfde in grote gebieden van Nederland. Bij warmtenetten is het onduidelijk of en hoe enige vorm van socialisering mogelijk wordt, waarbij het wel waarschijnlijk lijkt dat het historische “niet meer dan anders principe” zal worden losgelaten. Het is wenselijk hier meer inzicht in te krijgen.

7. Participatie:

- De RES 1.0 besteedt veel aandacht aan participatie, tegelijk is de RES 1.0 niet duidelijk in hoe die participatie verloopt bij het ontwikkelen van de RES 1.0 tot een RES 2.0. Beschrijf het participatieproces naar de RES 2.0 en de link tussen TVW en RES.
- De RES kan duidelijker zijn in hoe participatie in besluitvorming kan helpen in sommige processen en snelheidsbeperkend kan zijn in andere.
- Het kiezen van de passende participatievorm bij de verschillende processen is hierbij van belang.
- Het Klimaatakkoord biedt ruimte voor twee sporen: collectief (top-down en/of bottom-up) en individueel. We pleiten er sterk voor om niet alles top-down in een collectieve

³ Hybride warmtenetten, CE-Delft, CMAG en KBnG in opdracht van Duurzaam Den Haag, maart 2019.

route te gieten, maar juist op die plekken waar de collectieve potentie beperkt is royaal ruimte te geven aan individueel initiatief.

Onze conclusie is dat de RES 1.0 en de onderliggende rapporten een waardevolle aanzet zijn tot een aanpak voor de verduurzaming van de Regio Rotterdam Den Haag. Maar daarmee zijn we er nog niet. In deze review benoemen we de zaken, die op weg naar de RES 2.0 aandacht behoeven en van de RES een doelgerichte en uitvoerbare strategie kunnen maken. Dit kan ook meegenomen worden in de ontwikkeling van de Transitie Visie Warmte, die eind dit jaar moet worden opgeleverd. De kans dat er voor 2030 'genoeg' huizen via een CWS worden verduurzaamd, neemt daarmee naar onze inschatting toe. Tevens is het o.i. dringend noodzakelijk dat er een goede balans wordt gevonden tussen individuele warmte oplossingen, die al op korte termijn geïmplementeerd kunnen worden en collectieve warmtevoorzieningen die enige jaren voorbereiding vragen.

Tabel 1. De scoring van 3 rapporten m.b.t. RES Rotterdam – Den Haag op 4 hoofdcriteria en diverse subcriteria. De hoofdcriteria sluiten aan op de doelstelling van de RES 1.0. Kalavasta heeft de vertaalslag gemaakt naar de subcriteria om de scoring te concretiseren.

	Totaal	RES 1.0: Rotterdam-Den Haag, 1 april 2021	Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag, verdieping en verkenning met scenario's, Royal Haskoning, in opdracht van Invest-NL & EBN, maart 2021	Systeemstudie energie-infrastructuur Zuid-Holland, door CE Delft, Quintel Intelligence en TNO, in opdracht van Provincie Zuid-Holland, Stedin en Havenbedrijf Rotterdam, januari 2021
Oplossingsrichting				
1. Welke oplossingsrichtingen worden genoemd voor de verwarming van de gebouwde omgeving				
a. Type Warmtenetten				
i. Welke temperaturen				
1. Temperatuur H of M of L				
2. Hybride H & M of M & L				
3. Cascadering eerst H dan M of L				
ii. Open/Gesloten				
iii. Relatie met isolatiegraad en warmteafgifte systeem				
iv. Kosten van aanpassingen aan de woning				
b. Warmtebronnen strategie				
i. Wat is/zijn de baseload warmtebron(nen) (locatie, bedrijf)				
ii. Wat zijn de kosten van warmte uit deze bron(nen)				
iii. Is de capaciteit van de bron passend bij de vraag				
iv. Wat zijn de alternatieven voor deze baseload bron(nen)				
v. Welke kosten hebben de alternatieven				
vi. Welke warmtebron levert het piekvermogen, indien de baseload bron hier niet geschikt voor is				
vii. Tegen welke kosten kan het piekvermogen worden geleverd				
viii. Welke warmtebron levert backup vermogen indien de baseload bron off-line gaat				
ix. Tegen welke kosten kan het backup vermogen worden geleverd				
c. Warmteopslag				
i. Wat zijn de opslagmogelijkheden (per wijk)				
ii. Wat zijn de kosten van deze opslagmogelijkheden				
d. Koeling van gebouwde omgeving				
e. Specifiek voor Industriële restwarmte uitkoppeling				
i. Invloed op CO ₂ emissies bedrijven				
ii. Invloed op omzet bedrijven				
iii. Invloed op flexibiliteit bedrijven				
f. Alternatieven voor warmtenetten				
i. All-electric				
ii. Hybride op aardgas en later groen gas of waterstof				
iii. CV Ketel op groen gas of waterstof				
g. Relatie tussen collectieve warmtenetten en individuele oplossingsrichting				
h. Impact op resterend CO ₂ budget				
2. Welke technisch-inhoudelijke onderzoeken zijn er gedaan naar de verwarming van de gebouwde omgeving				
a. Techno-economische analyse: welke oplossingsrichting is het goedkoopst				
b. Continuïteit: welke oplossingsrichting is het meest robuust richting 2050				
c. Doorlooptijd: welke oplossingsrichting kan nog voor 2030 worden gerealiseerd				
d. Risico's: welke oplossingsrichting geeft voor de stakeholder de minste risico's				
3. Welke vertaling is er al geweest naar de lokale context				
a. Zijn er criteria voor de vertaling naar de lokale context				
b. Is er al een vertaling naar wijken of woningen gemaakt				
4. Vervolgproces en openstaande vragen				
a. Is er een duidelijk vervolgproces beschreven				
i. Is het duidelijk hoe de warmtevisie in RES verder wordt ontwikkeld				
ii. Wanneer is een kostenanalyse voor de verschillende warmtebronnen en warmtenetten beschikbaar				
iii. Zijn er concrete plannen betreffende stedelijke verbouwing (isolatie en aanleggen warmtenet)				
Legenda				
Voldoende concreet, onderdeel van een strategisch plan				
Wordt besproken als concept, verdere uitwerking nodig				
Niet aanwezig				

A. Een review van de Regionale Energie Strategie Rotterdam-Den Haag 1.0

In maart 2021 kreeg Kalavasta het verzoek van de RES-kerngroep Rotterdam Den Haag van Energie Samen om een review te doen van de Regionale Energie Strategie Rotterdam-Den Haag 1.0. Naast het RES 1.0 document zelf betrekken we ook een aantal documenten bij de review die bij de ontwikkeling van de RES 1.0 voor de regio Rotterdam – Den Haag van belang zijn geweest.

Het gaat om de volgende documenten, in volgorde van publicatiedatum:

1. **RES 1.0: Rotterdam-Den Haag, 31 maart 2021**
2. Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag, verdieping en verkenning met scenario's, Royal Haskoning, in opdracht van Invest-NL & EBN, maart 2021
3. Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag, Milieueffectrapport, Arcadis, februari 2021
4. Systeemstudie energie-infrastructuur Zuid-Holland, door CE Delft, Quintel Intelligence en TNO, in opdracht van Provincie Zuid-Holland, Stedin en Havenbedrijf Rotterdam, januari 2021
5. De concept Energiestrategie Regio Rotterdam – Den Haag deel A, april 2020
6. De concept Energiestrategie Regio Rotterdam – Den Haag deel B, verdieping bij de concept RES, april 2020
7. Energieperspectief 2050, Energiestrategie regio Rotterdam Den Haag, CE Delft, Generation Energy en APPM management consultants, juli 2019
8. Energiestrategie regio Rotterdam – Den Haag, regionale prioriteiten, Generation Energy en APPM management consultants, juli 2019
9. Basisdocument Regionale Energiestrategie Rotterdam Den Haag, Generation Energy en APPM management consultants, september 2018

Deze notitie start vanuit het besef dat het woord *strategie* betekent dat het gaat om een concreet plan om een doelstelling te behalen. In deze review bekijken we of de RES 1.0 Rotterdam – Den Haag en de onderliggende rapporten voldoen aan de definitie van ***een concreet plan om een emissiereductie te behalen in de gebouwde omgeving in de regio Rotterdam – Den Haag***. En daar waar we constateren dat het nog niet het geval is, doen we voorstellen voor verdere concretisering.

De RES 1.0 is onderdeel van een groot leerproces van alle betrokkenen. Dit leerproces stopt niet met de RES 1.0, maar leidt iteratief tot volgende versies. De punten die we aandragen in deze review bedoelen wij dan ook als leerpunten die meegenomen kunnen worden in het traject dat uiteindelijk leidt tot een RES 2.0

De RES 1.0 is dus idealiter een concreet plan met als beoogd doel emissiereductie in de gebouwde omgeving. Vanuit de nationale doelstelling van het klimaatakkoord zou dit moeten gaan om een equivalent van ongeveer 1,5 miljoen verduurzaamde woningen, met ruwweg 300.000 woningen all-electric (20%), 640.000 warmte (48%) en 580.000 hybride (32%). In deze regio zou dit dus kunnen gaan om een “fair share” van deze nationale ambitie. Waarbij in dit gebied de verhouding tussen warmte(net), all-electric en hybride anders kan zijn door de beschikbaarheid van warmtebronnen.

Er wonen volgens de RES 1.0 bijna 2.4 miljoen mensen in de regio Rotterdam – Den Haag. Een fair share als je alleen kijkt naar het aantal mensen zou dan (2,4 miljoen mensen in de regio / 17,4 miljoen in Nederland * 1,5 miljoen huizen verduurzaamd in 2030) ongeveer 200.000 huizen verduurzaamd in 2030 zijn voor de regio Rotterdam – Den Haag.

We gingen in de 9 rapporten op zoek naar wat die fair share is en welke verdeling wordt nagestreefd in deze regio. We hebben geconstateerd dat dit niet wordt vermeld in de RES 1.0 Rotterdam – Den Haag of de onderliggende documenten. Dat is jammer, want zonder doel voor 2030 is het ook niet duidelijk in welke tempo je resultaat dient te halen in de komende jaren. Het meest concreet in de RES 1.0 op het gebied van warmte zijn de zeven sleutelprogramma's warmte. Behalve dat deze voor 2030 gereed zouden moeten zijn is niet bekend op basis van de RES 1.0 wanneer deze gereed kunnen zijn en wat het tijdspad is van deze projecten. En aangezien de zeven sleutelprogramma's zich richten op de regionale hoofd warmte-infrastructuur is ook niet bekend wanneer de daaraan te koppelen warmte distributienetten gereed kunnen zijn. *Kortom uit de RES 1.0 kan niet worden opgemaakt welke bijdrage regionale warmtenetten voor 2030 kunnen gaan leveren aan het halen van de doelen uit het klimaatakkoord met betrekking tot de gebouwde omgeving.*

Het nationale doel voor 2050 is overigens helder, dan moeten (nagenoeg) alle huizen emissieloos worden verwarmd.

We scoren de 9 rapporten op een viertal hoofdcriteria die in de inleiding van de RES 1.0 worden benoemd. Het gaat om:

1. Concrete oplossingsrichtingen
2. Onderbouwing daarvan door technisch-inhoudelijke onderzoeken
3. Vertaalbaarheid van de RES 1.0 naar de lokale context
4. En duidelijkheid over de vervolgstappen

Eigenlijk bestaat deze review van de RES 1.0 uit twee verschillende delen. In de hoofdstukken A,B,C en D beperken we ons in deze review tot dat wat er wel of niet in de documenten vermeld staat over de verwarming van de gebouwde omgeving. In hoofdstuk E concentreren we ons op de vragen van de opdrachtgever en hoe die wel of niet beantwoord worden door de RES 1.0. Ter verduidelijking opwek van elektriciteit door zon en wind wordt niet meegenomen in deze review, we kijken uitsluitend naar de verwarming van de gebouwde omgeving.

B. Wat is een regionale energiestrategie volgens deze RES 1.0?

In de inleiding van de RES Rotterdam-Den Haag wordt uitgelegd waarom, wanneer en wie er werken aan de regionale energiestrategieën.

“In Nederland werken 30 energieregio's aan de verduurzaming van de energievoorziening, de zogeheten energietransitie. Verduurzaming is nodig om de uitstoot van broeikasgassen sterk te verminderen. Nederland heeft als doel om in 2030 de helft minder CO₂ uit te stoten ten opzichte van 1990. In 2050 moet de uitstoot met 95% zijn afgenomen. Deze doelstelling is afgesproken in het Klimaatakkoord dat het kabinet op 29 juni 2019 publiceerde. Het Klimaatakkoord is de Nederlandse uitwerking van de afspraken die 55 landen maakten tijdens de Klimaatconferentie in Parijs (2015). Eind 2019 hebben de decentrale overheden (gemeenten, provincies, waterschappen) zich aan het Klimaatakkoord verbonden. Per regio stellen ze een Regionale Energie Strategie (RES) op, waarin ze de nationale afspraken uit het Klimaatakkoord vertalen naar de eigen regio. In een RES staan de keuzes die de energieregio's maken over hoe ze de CO₂-doelstellingen willen bereiken: waar en hoe ze het best duurzame elektriciteit kunnen opwekken, welke warmtebronnen ze kunnen gebruiken en hoe duurzame brandstoffen een rol kunnen spelen. Bij deze keuzes speelt betaalbaarheid een belangrijke rol, evenals betrokkenheid van de inwoners, en maatschappelijk draagvlak. Deze RES is het resultaat van de samenwerking van 23 gemeenten, vier waterschappen, de provincie en de netbeheerders. Omdat participatie een essentieel onderdeel is van het energietransitie-proces, hebben de bestuurders, ambtenaren en volksvertegenwoordigers ook inwoners, maatschappelijke organisaties, initiatiefnemers en marktpartijen betrokken bij het maken van de RES. Gemeenteraden, Provinciale Staten en de algemene besturen van de waterschappen besluiten in 2021 over de vaststelling van de RES. De RES wordt daarna elke twee jaar geactualiseerd, op grond van nieuwe inzichten, ervaringen en technieken. Deze RES 1.0 is een tussenstap op weg naar 2030 en zelfs 2050.”

Tevens geeft de RES Rotterdam-Den Haag aan **wat er verwacht mag worden van een regionale energiestrategie**.

“Deze RES beschrijft de visie van de regio Rotterdam Den Haag. Hij bevat ambities en **oplossingsrichtingen** voor de komende decennia, voor tal van sectoren en activiteiten – van de **gebouwde omgeving** tot de productie van elektriciteit, van energienetwerken tot energiebesparingen. Daarmee biedt de RES een perspectief aan alle partijen die een rol spelen in de regionale energievoorziening. De **oplossingsrichtingen** zijn ontwikkeld op basis van **technisch-inhoudelijke onderzoeken en analyses** (met data van o.a. de deelnemende partijen en het Kadaster), waarna in samenspraak met betrokken partijen gedeelde conclusies zijn getrokken. De ambities en **oplossingsrichtingen** uit deze RES worden **vertaald naar de lokale context** waarbij inspraak mogelijk is en blijft. Ze krijgen een plek in het (omgevings)beleid van de publieke partijen. Het streven is dat ten laatste op 1 januari 2025 de uitgewerkte plannen zijn vergund (Klimaatakkoord, p. 164), zodat uiterlijk dan met de uitvoering wordt begonnen. Gemeenten, provincie en waterschappen bepalen uiteindelijk zelf hoe de RES wordt vertaald naar het eigen (omgevings)beleid en de bijbehorende instrumenten. Dit maatwerk en deze flexibiliteit maken het mogelijk om rekening te houden met de lokale context.”

C.Vroegtijdige CO₂ reductie, risico's en adaptatie en een integrale warmtevisie

De blik waarmee we naar te reviewen documenten kijken richt zich niet alleen op “een concreet plan om een doelstelling te halen”, maar ook op de focus van broeikasgasreductie als belangrijkste doel. Daarnaast zijn we op zoek naar paragrafen over waarmee onzekerheid gereduceerd wordt en in een later stadium verdere concretisering van de plannen nuttig is.

1. Vroegtijdige CO₂ reductie als belangrijkste doel om te behalen

Het bovenliggende doel van de energietransitie is CO₂-reductie. Onder de aanname dat ieder CO₂ molecuul of ander broeikasgas molecuul dat in de lucht komt bijdraagt aan klimaatverandering, is niet het alleen het aardgasvrije einddoel belangrijk, maar ook het beperken van uitstoot tijdens de weg daar naar toe. Het is daarom belangrijk dat de keuzes in de RES ook rekening houden met het belang van CO₂-reductie op de korte termijn, door bijvoorbeeld een no-regret maatregel als energiebesparing en isolatie vooraan in de planning te zetten of een (tussen)stap te stimuleren als Hybride Warmtepomp (mogelijk ook eindstap), die bij redelijke isolatie al 50% CO₂-reductie oplevert.

Het gaat tenslotte niet om hoeveel we gereduceerd hebben in 2030 of 2050. Het gaat om hoeveel CO₂ we nog uitstoten in de periode voordat we klimaatneutraal zijn. Een verwarmingsoplossing die in 2021 wordt geïnstalleerd is meer waard in termen van klimaatverandering dan wanneer deze pas in 2030 in bedrijf genomen wordt. Collectieve warmtenetten vragen voorbereidingstijd en kennen een bouwtijd van enkele jaren. Bijvoorbeeld individuele oplossingen als Hybride Warmtepompen kunnen in daarvoor geschikte huizen “morgen” al worden geïnstalleerd.

Een rekenvoorbeeld illustreert de potentie hiervan voor de regio Rotterdam – Den Haag.

Stel dat in deze regio 20% van de 1,1 miljoen huishoudens een hybride (lucht)warmtepomp krijgt in de periode 2021-2030 en dat deze 50% bespaart op aardgas. Dan levert dit het equivalent op van 110.000 huizen⁴. Dit is equivalent aan 0,26 Mton CO₂⁵. Indien er ook voor de helft van deze huizen groen gas wordt ingezet dan stijgt de emissiereductie naar het equivalent van 165.000 woningen ofwel 0,39 Mton CO₂ per jaar⁴. Landelijk is de doelstelling 3,4 Mton CO₂ /jaar⁶. Daarmee is dan ongeveer 80% van de fair share van deze regio behaald. Dat deze oplossing een belangrijke bijdrage kan leveren aan volledige klimaatneutraliteit is uitgewerkt in de Systeemstudie Zuid-Holland. De hybride warmtepomp verwarmt bijvoorbeeld ruim 60% van de huizen in het Internationale Scenario. Het aardgas is dan na 2030 vervangen door waterstof in dit scenario.

Ons advies is om meer dan nu gebeurt, in een volgende versie van de RES 2.0 aandacht te schenken aan CO₂ reductie op de korte termijn en bij te gaan houden hoeveel CO₂ budget er wordt opgemaakt indien de isolatie en warmteoplossingen later in de tijd beschikbaar komen.

⁴ Binnen het klimaatakkoord tellen de Scope 2 emissies (o.a. ingekochte stroomemissies) niet mee in de gebouwde omgeving. De echte besparing moet nog rekening houden met een hoger elektriciteitsverbruik, waarvan in 2030 70% uit hernieuwbare energie bestaat. Met deze mix levert de besparing een equivalent op van ongeveer 100.000 emissievrije huishoudens.

⁵ Uitgaande van 1300 m³ aardgas/jaar per woning stoot een gemiddelde woning $1300 \cdot 1,8 = 2,34$ ton CO₂/jaar uit (1,8 kg CO₂/m³ aardgas). Met 50% reductie levert dit een besparing op van $0,2 \cdot 1,10^6 \cdot 0,5 \cdot 2,34 = 0,26$ Mton CO₂/jaar. Als ook de helft groen gas gaat gebruiken levert dit een extra reductie op van 0,13 Mton CO₂/jaar.

⁶ Deze 3,4 Mton/jaar is de reductie ten opzichte van het basispad. Wanneer de doelstellingen van het basispad meegenomen worden is de doelstelling hoger.

2. Onzekerheid en adaptatie

Bij dit aspect gaat het om de goede balans tussen nu keuzes maken in onzekerheid, anders komt er niets in beweging, en opties openhouden, zodat later nieuwe inzichten en technieken tot betere resultaten of lagere kosten kunnen leiden (fall-back en adaptatie).

De energietransitie is veelomvattend en zeer complex. De RES stipt dit ook aan maar geeft – mede door de sterke inzet op collectieve warmte - niet de indruk dat er rekening wordt gehouden met risico reductie en adaptatie. Weliswaar wordt geadresseerd dat binnen warmte een ontwikkeling van hoge temperatuur naar midden temperatuur mogelijk moet zijn, maar er lijkt geen scenario te zijn met fall-back opties binnen de collectieve warmtestrategie, of fall-back opties als een collectieve warmtestrategie niet lukt of eventuele tussenstappen via bijvoorbeeld hybride warmtepompen.

Ons advies is om in een volgende versie van de RES meer aandacht te schenken aan de onzekerheid die er is en adaptie zodat ook fall-back opties en spijtvrije tussenstappen in beeld komen die kunnen leiden tot een meer zekere en/of snellere emissiereductie.

3. Inzet op integrale warmtevisie inclusief koeling

Het energiebeleid van de toekomst zou rekening moeten houden met verschillende vormen van beschikbare bronnen die kunnen worden opgeslagen en omgezet in elkaar. Dit betekent concreet dat elektriciteit van windmolens omgezet kan worden in warmte via elektriciteit en/of waterstof of dat warmte in de zomer wordt opgeslagen om ingezet te worden in de winter. Warmtebronnen, energiedragers, isolatie, warmteafgiftesystemen, koeling en infrastructuur moeten integraal gezien worden. De systeemstudie Zuid-Holland kan hiervoor als voorbeeld dienen.

Het integrale energiesysteem en de onderbouwing ervan komt slechts in beperkte mate terug in de RES. Doordat er verschillende hoofdstukken zijn die op een kwalitatieve manier samenkomen in hoofdstuk 6, met een korte toelichting in paragraaf 7.5 en een verdere kwalitatieve beschrijving in paragraaf 8.5, wordt de indruk gegeven dat er nog onvoldoende kennis is over een integraal ontwerp.

Ons advies is om de koppelingen tussen deze energiebronnen duidelijker (kwantitatiever) te maken en isolatie en koeling als hoofdonderwerpen toe te voegen aan dit proces.

D) Wat staat er wel en wat staat er niet over de verwarming van de gebouwde omgeving

De RES 1.0 Rotterdam – Den Haag dient, volgens de eigen inleiding, oplossingsrichtingen aan te dragen voor de gebouwde omgeving op basis van technisch-inhoudelijke onderzoeken en analyses en deze te vertalen naar de lokale context. Verder is het duidelijk dat de RES 1.0 niet op zichzelf staat maar onderdeel is van een groter proces dat nog vele stappen zal kennen voordat een nieuwe warmtevoorziening is gerealiseerd.

Vanuit dit doel beoordelen we de RES 1.0 en de hiervoor genoemde documenten daarom op deze vier aspecten: oplossingsrichtingen, technisch-inhoudelijke aspecten, vertaling naar lokale context en zicht op het vervolg. Dit biedt zicht op welke concretisering op weg naar RES 2.0 ingevoerd kunnen worden.

Om deze analyse van de documenten mogelijk te maken hebben we per aspect een aantal deelaspecten benoemd, die o.i. onderdeel zouden dienen te zijn van een dergelijk concreet regio warmte energieplan. We hebben hier dus een vertaalslag gemaakt van de bovengenoemde 4 aspecten naar concrete toepassingen in een warmtestrategie. We hebben vervolgens de 9 rapporten gescoord.

De RES 1.0 geeft bij een aantal criteria (zoals koeling en warmteopslag) aan dat het buiten scope van het onderzoek valt en in een later stadium wordt onderzocht. Ook zullen een aantal onderdelen die we scoren pas ontwikkeld worden in de TVW van de gemeentes. We hebben toch besloten deze subcriteria mee te nemen en te scoren om een duidelijk overzicht te geven van wat er wel en niet staat in de RES 1.0. De tabel zien wij dan ook als leidraad richting de RES 2.0.

Tabel 2. Scoring van 9 rapporten m.b.t. RES Rotterdam – Den Haag op 4 hoofdcriteria en diverse subcriteria. De hoofdcriteria sluiten aan op de doelstelling van de RES. Kalavasta heeft de vertaalslag gemaakt naar de subcriteria om de scoring te

	Totaal RES 1.0 Rotterdam-Den Haag, 1 april 2021	Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag, verdeling en verkenning met scenario's, Royal Haskoning, in opdracht van Invest-NL & EBN, maart 2021	Warmteopslagverdeling Vlaardingen – Den Haag, Milieueffectrapport, Arcadis, februari 2021	Systeemstudie energie-infrastructuur Zuid-Holland, door CE Delft, Quintel Intelligence en TNO, in opdracht van Provincie Zuid-Holland, Stedin en Havenbedrijf Rotterdam, januari 2021	De concept-Energiestrategie Regio Rotterdam – Den Haag deel A, april 2020	De concept-Energiestrategie Regio Rotterdam – Den Haag deel B, verdeling bij de concept RES, april 2020	Energieperspectief 2050, Energiestrategie regio Rotterdam Den Haag, CE Delft, Generation Energy en APPM management consultants, juli 2019	Energiestrategie regio Rotterdam – Den Haag, regionale prioriteiten, Generation Energy en APPM management consultants, juli 2019	Basistoelichting Regionale Energiestrategie Rotterdam Den Haag, Generation Energy en APPM management consultants, september 2018
Oplossingsrichting									
1. Welke oplossingsrichtingen worden genoemd voor de verwarming van de gebouwde omgeving									
a. Type Warmtenetten									
i. Welke temperaturen									
1. Temperatuur H of M of L									
2. Hybride H & M of M & L									
3. Cascadering eerst H dan M of L									
ii. Open/Gesloten									
iii. Relatie met isolatiegraad en warmteafgifte systeem									
iv. Kosten van aanpassingen aan de woning									
b. Warmtebronnen strategie									
i. Wat is/zijn de baseload warmtebron(nen) (locatie, bedrijf)									
ii. Wat zijn de kosten van warmte uit deze bron(nen)									
iii. Is de capaciteit van de bron passend bij de vraag									
iv. Wat zijn de alternatieven voor deze baseload bron(nen)									
v. Welke kosten hebben de alternatieven									
vi. Welke warmtebron levert het piekvermogen, indien de baseload bron hier niet geschikt voor is									
vii. Tegen welke kosten kan het piekvermogen worden geleverd									
viii. Welke warmtebron levert backup vermogen indien de baseload bron off-line gaat									
ix. Tegen welke kosten kan het backup vermogen worden geleverd									
c. Warmteopslag									
i. Wat zijn de opslagmogelijkheden (per wijk)									
ii. Wat zijn de kosten van deze opslagmogelijkheden									
d. Koeling van gebouwde omgeving									
e. Specifiek voor Industriële restwarmte uitkoppeling									
i. Invloed op CO ₂ emissies bedrijven									
ii. Invloed op omzet bedrijven									
iii. Invloed op flexibiliteit bedrijven									
f. Alternatieven voor warmtenetten									
i. All-electric									
ii. Hybride op aardgas en later groen gas of waterstof									
iii. CV Ketel op groen gas of waterstof									
g. Relatie tussen collectieve warmtenetten en individuele oplossingsrichting									
h. Impact op resterend CO ₂ budget									
2. Welke technisch-inhoudelijke onderzoeken zijn er gedaan naar de verwarming van de gebouwde omgeving									
a. Techno-economische analyse: welke oplossingsrichting is het goedkoopst									
b. Continuïteit: welke oplossingsrichting is het meest robuust richting 2050									
c. Doorlooptijd: welke oplossingsrichting kan nog voor 2030 worden geïmplementeerd									
d. Risico's: welke oplossingsrichting geeft voor de stakeholder de minste risico's									
3. Welke vertaling is er al geweest naar de lokale context									
a. Zijn er criteria voor de vertaling naar de lokale context									
b. Is er al een vertaling naar wijken of woningen gemaakt									
4. Vervolgproces en openstaande vragen									
a. Is er een duidelijk vervolgproces beschreven									
i. Is het duidelijk hoe de warmtevisie in RES verder wordt ontwikkeld									
ii. Wanneer is een kostenanalyse voor de verschillende warmtebronnen en warmtenetten beschikbaar									
iii. Zijn er concrete plannen betreffende stedelijke verbouwing (isolatie en aanleggen warmtenet)									
Legenda									
Voldoende concreet, onderdeel van een strategisch plan									
Wordt besproken als concept, verdere uitwerking nodig									
Niet aanwezig									

Ieder van de negen rapporten, die betrekking heeft op de RES 1.0 Rotterdam – Den Haag is apart beoordeeld op de vier hoofdcriteria en de diverse sub criteria. Groen betekent dat er een voldoende concreet “puzzelstukje” is beschreven voor een strategisch regionaal warmteplan. De score is geel als het onderwerp wordt besproken maar nauwelijks of geen onderbouwing kent en verdere uitwerking behoeft. En rood als het onderwerp niet wordt besproken.

Dit is een indicatieve inschatting waarbij we een rapport het voordeel van de twijfel hebben gegeven op een criterium en het hokje groen gekleurd als er een vorm van onderbouwing is, zelfs als o.i. de onderbouwing nog wel wat steviger had gemogen. Een uitgebreidere tabel met verwijzing naar paginanummers uit de betreffende documenten ter onderbouwing van de kleurkeuze is bijgevoegd aan deze review.

De eerste kolom in de kleurentabel geeft het (sub)criterium, de tweede kolom de totaalscore van alle rapporten. De totaalscore is de hoogste kleur die tenminste één van de rapporten is gevonden. Dus als er 8 rapporten zijn met rood en 1 rapport met groen dan krijgt de totaalkolom voor dat criterium de kleur groen. De derde kolom is de scoring van de RES 1.0 zelf en de verdere kolommen de achtergronddocumenten in volgorde van publicatie.

De RES 1.0 voldoet niet aan haar eigen hoofdcriteria⁷ (derde kolom in de kleurentabel), maar in combinatie met de onderliggende rapporten ontstaat er een positiever beeld (tweede totaalkolom).

Met name de “Systeemstudie energie-infrastructuur Zuid-Holland” en het rapport “Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag” dragen hieraan bij. Tevens begrijpen wij dat in het kader van WarmtelinQ project er studies lopen die nog zullen gaan bijdragen in de komende maanden aan de onderbouwing van de RES 1.0. Nog een verdere invulling kan plaatsvinden zodra de Warmtevisies van de gemeenten bekend zijn.

Desalniettemin kan een aantal conclusies uit de tabel worden getrokken. **De RES 1.0 kan concreter en transparanter zijn over onderwerpen zoals een kosteninschatting van een warmtenet en de mogelijke alternatieven voor warmtenetten.** In de aanloop van de ontwikkeling van de RES 1.0 zijn diverse rapporten verschenen waarbij dit soort kostenanalyses gedaan zijn, maar die komen niet terug in de RES 1.0 zelf. Ondanks dat er wordt benoemd dat een kosten-batenanalyse nadrukkelijk geen onderdeel is van de RES 1.0 omdat er onvoldoende inzicht is in de totale kosten en baten van de energietransitie (p. 65), is het wel belangrijk om deze resultaten te laten zien ter indicatie en om de lezer mee te nemen in de keuze voor een collectief warmtenet of een andere warmtetechniek. Door de 7 sleutelprojecten lijkt het alsof bepaalde keuzes al gemaakt zijn in de ontwikkeling van de regio, terwijl er niet genoeg inzicht is in de relevantie en haalbaarheid van (bepaalde delen van) het warmtenetwerk en of er voldoende alternatieven bestudeerd zijn. Aangezien betaalbaarheid een belangrijk onderdeel is in de afweging van de oplossingsrichtingen, zou je verwachten dat de RES 1.0 een transparante analyse geeft waar de keuze voor een collectief warmtesysteem onderbouwd wordt met een kosten-baten analyse. Vervolgens kan de regionale kostenanalyse een bijdrage leveren in de ontwikkeling van de TransitieVisie Warmte (TVW) door gemeenten en waar mogelijk draagvlak creëren voor een warmtenet als beste oplossing voor deze regio. Deze analyse ontbreekt echter en de lezer wordt gerefereerd naar de complexe systeemstudies voor een inschatting van de kosten.

Het rapport “Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag” is het meest concreet over de kosten van een warmtenet, of zoals het in deze studie heet, een Collectieve Warmte Voorziening (CWS). De onrendabele top (ORT) van een collectieve warmtevoorziening wordt in het rapport vergeleken met de ORT van een all-electric oplossing. Het verdient aanbeveling om ook de ORT van een hybride warmtepomp op vergelijkbare wijze uit te rekenen. O.i. zal deze berekening laten zien dat de individuele hybride oplossing een veel lagere ORT zal kennen dan de all-electric oplossing en mogelijk ook dan de CWS oplossing, zie bijlage A. Daarmee kan deze additionele berekening dus leiden tot significant andere conclusies als er gezocht wordt naar de laagst mogelijke

⁷ Waarbij de hoofdcriteria uit de doelstelling van de RES 1.0 zijn gehaald. Kalavasta heeft een vertaalslag gemaakt van de hoofdcriteria naar subcriteria om te scoring te concretiseren.

maatschappelijke kosten voor deze regio en de snelst mogelijke implementeerbaarheid.

Het feit dat in de gehele RES 1.0 de hybride oplossingen nergens worden vermeld vinden wij een ernstige omissie.

Warmteopslag wordt benoemd als een van de onderdelen om in de winter de piekbelasting te verlagen en kan daarom een belangrijk onderdeel in een warmtestrategie zijn (zie bijvoorbeeld p. 9 en p. 30 van RES 1.0). In de RES 1.0 is echter geen analyse van de concrete mogelijkheden voor warmteopslag gegeven en een kosteninschatting ontbreekt. Dit onderdeel moet nog onderzocht worden (p. 64), waarbij het onduidelijk is op welke termijn dit noodzakelijk is en wat er precies onderzocht moet worden. Ook is er meer bekend dan in de RES 1.0 wordt gepresenteerd. In de Systeemstudie Zuid-Holland p. 124-125 wordt een eerste aanzet gegeven door op een kaart weer te geven waar warmte kan worden opgeslagen. Deze kaart kan de opzet vormen voor verder onderzoek.

De rol voor de industrie is in de RES 1.0 beperkt tot het leveren van restwarmte. Er wordt uitgegaan van **een grote potentie restwarmte in het havenindustriële complex Rotterdam, waarbij het onvoldoende duidelijk is wat de contracteerbaarheid van de bronnen is** (p. 101 RES 1.0).

Volgens het ontwerp wetsvoorstel van de Warmtewet 2.0 zal de industrie restwarmte die nu geloosd wordt moeten leveren aan het warmtenet indien het warmtebedrijf daarom vraagt. Het warmtebedrijf voorziet in de bijbehorende kosten voor het uitkoppelen van de restwarmte en haalt zogezegd de restwarmte tegen kostprijs op. Onder de uitkoppelkosten vallen ook de kosten voor de zekerheid van het beschikbaar stellen van de restwarmte en opportuiniteitskosten. In de RES 1.0 wordt niet geschreven over het effect van deze regeling op de industrie (langdurige contracten met leveringsgaranties), of deze regelingen voldoende zijn om het gewenste aanbod van restwarmte te verwezenlijken en of de verschillende belangen voor het warmtebedrijf, warmteproducenten en de warmtebedrijven van kleinere distributienetten tot extra risico's kunnen leiden.

In de juridische analyse van Woodwater Legal^{8 9} is te lezen dat de industrie waarschijnlijk te weinig geprikkeld zal worden door deze nieuwe wetgeving. Met name de afwezigheid van de juridische grondslag voor een heffing op of verbod van lozing van restwarmte (wel aanwezig in de huidige Warmtewet) en dat er per warmteproducent afspraken gemaakt moeten worden over de uitkoppelkosten zouden het beschikbaar stellen van restwarmte verminderen. Dit komt met name doordat het warmtebedrijf eerder andere warmtebronnen gaat aanspreken waarbij het duidelijk is welke kosten bij de warmtebron horen. Restwarmte heeft de kans een 'last resort' te worden in plaats van een preferente bron (p. 23, Woodwater Legal⁶). Verder zouden de uitkoppelkosten niet door het warmtebedrijf, maar door de warmteproducent gedragen moeten worden om het aanbod van restwarmte inzichtelijker te maken. De Warmtewet 2.0 wordt in 2022 van kracht en zal een belangrijke factor worden in hoeveel restwarmte er beschikbaar wordt gesteld door de industrie. In de RES 1.0 is op dit moment geen analyse van een mogelijk laag of hoog aanbod van restwarmte en wat in dat geval de belangrijkste bron van warmte zal zijn in de regio. Aangezien de restwarmte bij de 'gratie van de industrie' beschikbaar is (p. 88 Collectieve warmtevoorziening RES Rotterdam-Den Haag), de Warmtewet 2.0 nog in ontwikkeling is en de industrie grote veranderingen gaat doormaken in de periode 2020-2050 zou een dergelijke analyse inzichtelijk zijn in de RES 1.0.

⁸ Juridische analyse warmtewet 2.0 in opdracht van RES Regio Rotterdam-Den Haag, Woodwater Legal, juli 2020.

⁹ Analyse wet- en regelgeving in opdracht van RES regio Rotterdam-Den Haag, Woodwater Legal, december 2020.

Een van de uitgangspunten in deze review is om aan te sturen op vroegtijdige CO₂-reductie. In de tabel is te zien dat er geen uitspraken worden gedaan over de impact op het resterend CO₂-budget en dat de doorlooptijd van projecten niet benoemd wordt in de RES 1.0. In de achtergronddocumenten wordt de CO₂-reductie aangestipt ter vergelijking van scenario's en niet expliciet benoemd als een doel op zich. De RES 1.0 is daardoor niet specifiek over welke oplossingen voor 2030 ingevoerd kunnen worden buiten de voltooiing van de 7 sleutelprogramma's waarbij warmtenetten worden aangelegd (p. 30 RES 1.0). Daarbij is het voor de sleutelprogramma's nog niet duidelijk of ze financieel haalbaar zijn (het onderzoek naar de financiële haalbaarheid van WarmtelinQ wordt bijvoorbeeld nu uitgevoerd), wanneer de eerste huizen aangesloten kunnen worden op het warmtenet en op welke manier de warmtenetten in de binnensteden kunnen worden aangelegd. Al met al zullen deze projecten veel tijd kosten en is het de vraag of ze in 2030 gerealiseerd zijn.

Verdere analyse van de tabel maakt duidelijk dat een aantal onderwerpen wel benoemd wordt, maar onderbelicht is gebleven in de RES 1.0. Over het algemeen worden deze onderwerpen in meer detail besproken in een achtergronddocument of wordt er verwezen naar aankomende projecten zoals de gemeentelijke TVW. De onderwerpen cascadering, risico's en concrete plannen wat betreft het aanleggen van warmtenetten en aanbrengen van isolatie blijven te vaag. Met name het onderwerp isolatie is van belang. In meerdere achtergronddocumenten wordt de noodzaak van isoleren aangestipt en het doel is om zo snel mogelijk naar label C te gaan. In de RES 1.0 wordt niet ingegaan op een concreet plan of doelstelling van het isoleren van de 1.2 miljoen huishoudens¹⁰, terwijl het o.i. nuttig zou zijn om de gemeenten hierin te begeleiden en handvatten te geven in de realisatie. Een voorbeeld zou zijn om aan te geven wat de globale kosten zijn voor het isoleren van een woning (mogelijk voor de verschillende energielabels) en een doel te stellen voor het aantal geïsoleerde woningen in 2030. Er ontbreekt dus een strategie, terwijl er wordt aangegeven dat isoleren een van de snelste manieren is om te besparen.

Een ander onderwerp dat niet wordt genoemd in de RES 1.0 is het inzetten van hybride (een combinatie van verschillende temperaturen) warmtenetten. In een recente studie van CE-Delft, CMAG en KBnG komt naar voren dat in Den Haag 85%-90% van de basislast ingevuld kan worden met lokale lagere temperatuurbronnen met vergelijkbare aanleg- en onderhoudskosten als een HT warmtenetwerk¹¹. Het is opvallend dat er wel doelstellingen worden genoemd voor een zo laag mogelijke temperatuurafgifte in de gebouwde omgeving, maar dat het niet concreet is hoe de afbouw in temperatuur in zijn werk gaat en op welke manier de verschillende temperatuurnetten naast elkaar zullen bestaan. Sterker nog, in de Collectieve warmtevoorziening Rotterdam – Den Haag staat vermeld op p. 19-20 dat LT warmtenetten niet worden meegenomen in het onderzoek omdat de aanpassingen in de woningen te ingrijpend zijn en de kosten navenant hoog. Dit beeld wordt versterkt op p. 121 in de Systeemstudie Zuid-Holland waar de LT-warmtenetten vanwege hoge investeringen nauwelijks uit de kostenoptimalisatie van het model CEGOIA naar voren komen als goede opties. De vraag blijft echter of een hybride variant wel genoeg is onderzocht in de achterliggende studies van de RES 1.0 en door een breed draagvlak een realistische optie is.

Tot slot wijzen we erop dat de goedkoopst beschikbare warmtebron (industriële hoge temperatuur restwarmte) er ook toe leidt dat lokale warmtebronnen die warmte leveren op een midden of lage temperatuur veelal niet zullen kunnen concurreren. Dit komt behalve door de lagere prijs voor deze warmte ook doordat de industriële restwarmte gedurende het gehele jaar de basislast levert (namelijk het goedkoopst) en de andere warmtebronnen alleen ingezet zullen worden tijdens de

¹⁰ Isolatie is onderdeel van sleutelprogramma 1, maar hierbij is het niet duidelijk wat de concrete stappen zijn in dit programma.

¹¹ Hybride warmtenetten, CE-Delft, CMAG en KBnG in opdracht van Duurzaam Den Haag, maart 2019.

koudere periodes in het jaar (p. 96 RES 1.0, waar te vinden is dat restwarmte bovenaan staat in de warmteladder). Daarmee moeten de kosten voor deze andere warmtebronnen in minder “vollasturen” worden terugverdiend.

Het is duidelijk dat de opdrachtgevers van de diverse studies nog niet alle vragen hebben gesteld of hebben kunnen stellen, die noodzakelijk waren om tot een complete en voldoende concrete regionale warmte strategie te komen. De belangrijkste vragen bij een concreet plan namelijk wie, doet wat, wanneer en wat gaat het kosten kunnen maar zeer ten dele worden beantwoord.

Hopelijk biedt deze analyse van de 9 rapporten derhalve houvast bij de uitvraag voor nieuwe onderzoeken, zodat de ontbrekende puzzelstukjes kunnen worden gevonden.

In het vervolg van deze review zullen we specifiek ingaan op de zeven vragen die de opdrachtgevers van deze studie ons gesteld hebben.

E) VRAGEN VAN DE OPDRACHTGEVER

1. Klimaatneutraliteit voor 2050

Vraag van opdrachtgever:

De ambitie van de RES is om in 2050 klimaatneutraal te zijn.

- a) De vraag is of dit ambitieus genoeg is om aan het Klimaatakkoord van Parijs en het daaruit volgende resterende CO₂-budget te kunnen voldoen,*
- b) ook gelet op de ambitie van het Europees Parlement van 60% CO₂-reductie in 2030, de ambitie van de gemeente Den Haag om al in 2030 klimaatneutraal te zijn, en de uitspraak van de Hoge Raad in de Urgenda-klimaatzaak, waarin gewezen wordt op het risico van tipping points en van gokken op negatieve emissies.*

A) Is de ambitie van de RES voldoende om 'Parijs' te halen?

De RES 1.0 is een tussenstap. De RES zegt slechts beperkt iets over de haalbaarheid van doelen en dan met name alleen voor het einddoel van klimaatneutraliteit in 2050. De RES gaat uit van de doelen uit het Klimaatakkoord voor 2030 en werkt vanuit een eigen doorkijk naar 2050. Maar de RES is op zich eigenlijk niets meer dan een eerste stap in een variëteit aan transitiepaden, scenario's en plannen op weg naar 2030, en zegt daarmee niets over de haalbaarheid van doelen in 2050.

Toch kunnen we wel iets zeggen over haalbaarheid door te kijken naar de uitgangspunten en de aanpak die de RES kiest.

Aan de positieve kant kunnen we constateren dat de RES aangrijpt op de juiste drivers, namelijk de combinatie van het verlagen van het energieverbruik (besparing en isolatie) en het vergroenen van de energie (p. 19). Verder is belangrijk dat de RES kiest voor een verstandige, gefaseerde route met als kenmerken: Stapsgewijs, integraal, in overleg, participatief (p. 65-66). Tenslotte komen relevante aspecten van het energiesysteem in beeld door een focus op betrouwbaarheid, veiligheid en betaalbaarheid (p. 23).

Tegelijk zijn er wel enkele aspecten die tot zorg leiden. Er wordt, terecht, veel aandacht gevraagd voor draagvlak en participatie. Een zorg zou kunnen zijn of de lange tijd die gepaard gaat met het *organiseren* van draagvlak -vooral ook nodig bij collectieve systemen als warmte met veel nieuwe infrastructuur- niet ten koste gaat van de snelheid die nodig is om de CO₂-reductiedoelen te halen. Individuele routes met bijvoorbeeld een hybride warmtepomp kunnen sneller gaan, maar worden niet benoemd in de RES 1.0. Op dit punt is de haalbaarheid van de beoogde landelijke 49% CO₂-reductie, met name richting 2030, dus onzeker.

Een ander belangrijk aspect is de energie-continuïteit tijdens transitie: Het ontwikkelen en bouwen van het eindbeeld van energietransitie in al haar facetten is al complex genoeg, maar nog complexer wordt het als we ons realiseren dat tijdens verbouwing de winkel open blijft en er dus diverse systemen naast elkaar bestaan (c.q. elkaar in de weg zitten). Dit aspect wordt wel benoemd, maar is niet uitgewerkt en vormt daarmee een risico voor 2030 en later (p. 191).

Het geheel overziende concluderen we bij deze vraag:

- Vanuit deze review hebben we op dit moment geen reden om te veronderstellen dat een klimaatneutrale gebouwde omgeving in deze regio in 2050, alhoewel uitdagend, niet mogelijk zal zijn over 30 jaar.
- De ambitie voor 2030 op weg naar 2050 is voldoende hoog, maar de haalbaarheid van 2030 is niet realistisch op het aspect doorlooptijd.
- Hogere ambities leiden niet per sé tot versnelling, maar de volgende aandachtspunten kunnen wel snelheid brengen:
 - ☐ **advies is om meer aandacht te geven aan individuele routes die sneller CO₂-reductie genereren dan collectieve warmtenetwerken, met name op die locaties waar voorlopig geen warmtenetwerk wordt voorzien**
 - ☐ **verder is het advies om vertraging te voorkomen door meer aandacht te geven aan de continuïteit van het energiesysteem tijdens de verbouwingsfase**

B) Geeft deze RES zicht op het eerder halen van klimaatneutraliteit

Deze RES 1.0 is niet specifiek over wanneer er iets gaat gebeuren. Er is wel een richting, maar nog geen planning. Wanneer de aanleg van een nieuw warmtenet start, hoe lang de aanleg duurt en wanneer 80% van de huizen aangesloten zijn op het warmtenet staat niet genoemd. Het tempo van besluitvorming en de uitvoerbaarheid van die besluiten en de daarvoor benodigde middelen en mensen maken het o.i. hoogst onwaarschijnlijk dat klimaatneutraliteit in de periode tussen 2030 en 2040 bereikt kan worden voor de gebouwde omgeving. Technisch zou het haalbaar moeten zijn om WarmtelinQ en nieuwe warmtenetten beschikbaar te hebben tussen 2025 en 2030, maar wij vragen ons af of de besluitvorming om over te kunnen gaan tot de aanleg van de warmtenetten in de wijken en het beschikbaar maken van de warmtebronnen in enkele jaren rond kan zijn. Derhalve is het niet ondenkbaar dat tot 2030 het aandeel warmte via warmtenetten in dit gebied slechts langzaam groeit en pas na 2030 sneller gaat groeien.

Daarmee lijkt het onwaarschijnlijk dat een snelle of snellere warmtetransitie dan nu wordt nagestreefd mogelijk is gegeven het participatieve proces.

2. Stranded Assets, CO₂ vrije restwarmte en verdienmodel industrie

Vraag van opdrachtgever:

- (a) *In dit licht kent een onvoldoende ambitieus klimaatbeleid mogelijk een aanzienlijk risico op stranded assets als dat beleid later alsnog aangescherpt wordt c.q. moet worden. De vraag is of dit risico voldoende onderkend is en hoe daarmee zo nodig omgegaan wordt?*
- (b) *In het verlengde hiervan vragen wij ons af in hoeverre het gebruik van fossiele restwarmte als CO₂-vrij beschouwd kan worden en/of*
- (c) *het verdienmodel van de fossiele industrie verlengt met per saldo extra CO₂-uitstoot tot gevolg.*

A) De huidige RES 1.0 houdt niet expliciet rekening met stranded assets

Bij het kiezen van een warmtestrategie is het belangrijk om zo veel mogelijk opties op te houden omdat niet met zekerheid gezegd kan worden of een keuze op termijn ook de goedkoopste is

en/of deze keuze ook de komende 30 jaar of langer beschikbaar is. Dit geldt zowel voor een individuele keuze voor verwarming als voor de collectieve keuze.

Bij een individuele keuze is de hybride warmtepomp de techniek die de opties naar de toekomst openhoudt terwijl deze techniek al een aanzienlijke emissiereductie in matig geïsoleerde huizen geeft. Bij verder isoleren van de huizen en eventueel het aanpassen van de warmteafgifte systemen in de loop van de tijd gaat de hybride warmtepomp zich steeds meer als een all-electric oplossing gedragen. Bij het beschikbaar komen van groen gas of waterstof in de wijk is het mogelijk om deze te benutten, bovendien is het een oplossing die ongeveer 15 jaar na investering is afgeschreven en dan kan nog voor 2050 van warmtestrategie worden gewisseld. En deze techniek is in staat om overbelasting van het elektriciteitsnet te voorkomen door tijdig over te schakelen op gas. Tevens is het een techniek die meteen vanaf nu kan worden ingezet. Qua infrastructuur dient in dit geval de gasinfrastructuur aanwezig te blijven en de elektriciteitsinfrastructuur in de tijd te worden verzaamd. De kans op stranded assets is dan ook klein bij een “hybride, tenzij...” strategie. Waarbij dat wat volgt op tenzij wordt ingevuld door keuzes van de bewoners die voor hen beter zijn.

Bij de keuze voor een collectieve hoge temperatuur warmtestrategie is de warmte-infrastructuur een gegeven, maar de **warmtebronnenstrategie** niet. Iedere keer zal moeten worden gekeken naar welke warmtebron het goedkoopst is, in welke mate deze bron bijdraagt aan emissiereductie en welke alternatieven beschikbaar zijn mocht de warmtebron in een van de volgende situaties niet beschikbaar zijn of voldoen:

- Bij een piekvraag
- Bij het in storing of onderhoud gaan van de warmtebron
- Indien de warmtebron op zich verdwijnt doordat bijvoorbeeld een industrie die restwarmte levert op andere productietechnieken overgaat die minder restwarmte leveren of in geval het betrokken bedrijf stopt met zijn activiteiten in het Rotterdamse havengebied

Bij een nieuwe collectieve warmtevoorziening dient er een nieuwe infrastructuur te worden aangelegd en omdat het meerdere jaren kost voordat een warmtenet operationeel is, is het onwaarschijnlijk dat er voor 2050 nog een moment is waarop van warmtestrategie kan worden gewisseld zonder stranded assets.

Daarmee is gelijk de vraag beantwoord. **De keuze voor een collectieve warmtevoorziening verhoogt het risico op stranded assets.** Dit risico wordt verder vergroot indien er geen adequate warmtebronnenstrategie is. O.i. bevat de RES 1.0 nog onvoldoende een concrete warmtebronnenstrategie en dus zal deze nog moeten worden ontwikkeld, inclusief de inzet van groen gas, in een volgende fase om het risico op stranded assets zo klein mogelijk te houden.

Wat overigens opvalt in de RES 1.0 is dat er geen concrete beschrijving te vinden is, ook niet in de onderliggende documenten, welke industriële site welke hoeveelheid warmte gaat leveren, tegen welke kosten en voor hoe lang. Daarmee kunnen we hetgeen in de RES 1.0 staat beter als een warmtevisie dan een warmtestrategie karakteriseren. Een strategie is tenslotte een (lange termijn) plan waarmee doelstellingen kunnen worden gerealiseerd en een visie een inspirerend toekomstbeeld.

B) Industriële restwarmte per definitie CO₂ neutraal ongeacht met welke energiedrager het is gemaakt

In het volgende baseren wij ons op de huidige EU ETS en Nederlandse regelgeving op dit gebied. De directe of scope 1 emissies van een industriële site worden gemeten op basis van wat er aan

aardgas, steenkool en aardolie op een site binnenkomt en vervolgens op die site wordt verbrand en waarvan verondersteld wordt dat deze emissies via een schoorsteen de site weer verlaten. Daarmee worden alle directe emissies van die site dus al geteld. Indien er industriële restwarmte wordt uitgekoppeld dan is de CO₂ al geteld en dus wordt de industriële restwarmte zelf, ongeacht waarmee het is geproduceerd, geadministreerd als CO₂ neutraal. Wij hebben momenteel geen reden om te veronderstellen dat dit binnenkort anders gaat worden in het Europese CO₂ handelssysteem (ETS).

Wel krijgt de industrie vrije allocatie van CO₂ rechten door de inzet van restwarmte in de gebouwde omgeving (zie hieronder bij C). In deze zin krijgt de fossiele industrie compensatie vanuit het ETS terwijl het effectief geen besparing levert in de eigen productieprocessen. Men kan zich afvragen of deze compensatie te rechtvaardigen is omdat er op de site niet minder CO₂ wordt uitgestoten en deze vorm van fossiele restwarmtelevering niet meer mogelijk is in 2050. Op dit moment zijn de afspraken voor 5 jaar vastgelegd en daarna zullen de huidige allocatieprocessen opnieuw worden ingeschaald. Het kan daarom zijn dat in de nieuwe afspraken deze gealloceerde CO₂ rechten voor uitgekoppelde restwarmte t.b.v. stadsverwarming minder zullen worden.

C) De huidige RES 1.0 zegt niets over het verdienmodel m.b.t. industriële restwarmte

De RES 1.0 is niet expliciet over de prijs voor of de kosten van de restwarmte uit de industrie. Om een antwoord te geven op deze vraag, maken we een inschatting van de opbrengsten die restwarmte heeft voor de industrie. In de RES 1.0 wordt gesproken op dat er 20 – 28 PJ restwarmte in 2030 zou kunnen worden geleverd vanuit 18 bedrijven/bronnen (p. 99). Uit het onderzoek van Royal Haskoning komt dat deze restwarmte gewaardeerd kan worden op ongeveer 7 – 14 €/GJ¹². Dan vertegenwoordigt dit een waarde van 7 – 14 miljoen €/PJ. En dus voor een hoeveelheid van 20 PJ, 140 – 280 miljoen euro. Omdat volgens de nieuwe warmtewet 2.0 het warmtebedrijf een ophaalrecht heeft maar de uitkoppelkosten moet vergoeden staan er tegenover deze inkomsten voor de industriële site ook grotendeels kosten. De netto inkomsten voor een site zijn dan o.i. ook eerder ook eerder enkele miljoenen dan tientallen miljoenen euro per jaar.

Hiernaast krijgt de industrie vanuit de ETS regelingen CO₂ rechten voor het inzetten van restwarmte in een warmtenetwerk¹³. Het aantal CO₂ rechten wordt bepaald met de volgende formule

$$\text{Vrije allocatie} = \text{benchmark} * \text{hoeveelheid geëxporteerde warmte} * \text{carbon leakage exposure factor}.$$

In het geval van stadverwarming wordt de huidige warmtebenchmark van 62,3 rechten/TJ_{warmte} gebruikt. Deze formule en bijbehorende factoren worden na 2025 herzien¹⁴. Dit betekent met een carbon leakage factor van 0.3 voor stadsverwarming¹⁵ dat de 20 PJ restwarmte in 2030 een vrije allocatie van ongeveer $62,3 * 20 * 1.000 * 0.3 = 374$ duizend CO₂-rechten oplevert. Met een CO₂-prijs van 46 euro/recht¹⁶ hebben deze rechten een waarde van 17 miljoen euro. Met een stijging van de

¹² Uit Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag, verdieping en verkenning met scenario's, Royal Haskoning, in opdracht van Invest-NL & EBN, maart 2021.

¹³ Guidance document n6 on the harmonized free allocation methodology for the EUETS post 2020 – Cross-Boundary Heat Flows, januari 2019.

¹⁴ Inzicht verkregen na contact met Jos Cozijnsen van Climate Neutral Group. Zo wordt de warmtebenchmark binnenkort bijgesteld naar 47,3 rechten/TJ.

¹⁵ Deze CLEF is constant tot 2030: Guidance document n2 on the harmonized free allocation methodology for the EUETS post 2020 – Guidance on determining the allocation at installation level, februari 2019.

¹⁶ Klimaat en energieverkenning 2020, PBL, 2020.

CO₂-prijs naar 125 euro¹⁷ kan dit toenemen naar 47 miljoen euro. Volgens de commissie van Geest heeft een nog hogere CO₂-prijs een grote kans op weglek en daarom nemen we geen hogere prijzen mee in deze berekening. Dus ook hier zal het gaan om een netto bijdrage van enkele miljoenen euro per jaar per site.

Omzetcijfers van de fabrieken in het Rotterdamse havengebied konden we niet vinden, omdat ze onderdeel zijn van multinationals, die deze cijfers niet per site rapporteren. Maar als we Wikipedia mogen geloven dan verwerkt Shell Pernis ruim 400.000 vaten ruwe olie per dag. Dit komt grofweg neer op een inkoopwaarde van de aardolie van ongeveer 7,5 miljard euro per jaar, houden we rekening met de hogere verkoopwaarde van o.a. benzine en diesel dan is de omzet groter dan 10.000 miljoen euro per jaar. **Het is duidelijk dat een netto bijdrage per site van enkele miljoenen voor de restwarmte zelf en de gealloceerde ETS rechten daarmee niet wezenlijk van invloed zal zijn op de strategie van een site.**

Daarmee kan warmtelevering geen prioriteit zijn voor deze ondernemingen en zal het dus op zich ook geen of nauwelijks een bijdrage leveren aan het langer in stand houden van het verbranden van fossiele brandstoffen op deze sites. Wel is het aannemelijk dat een aantal van deze sites in de toekomst krimpen of verdwijnen (bijv. aardolieraffinaderijen) en er dat er nieuwe activiteiten (bijv. productie waterstof en andere synthetische moleculen) bijkomen. Die plussen en minnen leiden er volgens het Havenbedrijf toe dat er in 2050 ruim 2x zo veel restwarmte beschikbaar kan zijn dan in 2030. Tegen die tijd zal deze restwarmte ook opgewekt worden met toepassing van CCS of emissieloze energiedragers zoals groene waterstof en daarmee niet of nauwelijks nog een bijdrage leveren aan de industriële broeikasgasemissies.

O.i. is de uitkoppeling van industriële restwarmte en de daarbij behorende inkomsten voor een site als deze in de periode tot 2050 nog (deels) opgewekt wordt met fossiele brandstoffen, dan ook geen reden waarom deze verbranding van fossiele brandstoffen langer gecontinueerd zal worden. Wel kan de vraag gesteld worden of restwarmteproducenten beloond moeten worden door middel van CO₂ rechten terwijl de uitkoppeling van de restwarmte vergoed wordt.

3. Lokale warmte-initiatieven met lokale warmtebronnen op lage temperatuur

Vraag van opdrachtgever:

Lokale warmte-initiatieven, vertegenwoordigd via Energie Samen, vragen zich af

- a. wat de ontwikkeling van grootschalige restwarmte op relatief hogere temperatuur betekent voor hun kansen op ontwikkeling van lokale warmtebronnen op relatief lagere temperatuur,*
- b. en voor de kansen op deels lokaal eigendom van en/of zeggenschap over deze warmtesystemen.*
- c. Dit ook gelet op de inbreng van de landelijke Warmtecoalitie en van Energie Samen bij de consultatie voor de nieuwe Warmtewet.*

¹⁷ Bestemming Parijs: Wegwijzer voor klimaatkeuzes 2030, 2050, studiegroep Invulling klimaatopgave Green Deal, januari 2021.

A) Kansen op ontwikkeling lokale warmtebronnen door lokale warmte-initiatieven

In de RES 1.0 wordt er vooral restwarmte uit de industrie en geothermie gebruikt in het warmtenetwerk. In eerste instantie wordt ingezet op een hoge-temperatuur (HT) warmtenetwerk dat vanaf 2030 in de gebouwde omgeving kan worden gebruikt als midden-temperatuur (MT) warmtenetwerk. Mogelijk kan dit ook met cascadering waarbij eerst wijken met slechte isolatiegraad door een HT warmtenet worden voorzien van warmte, en dat de uitgaande warmte verder kan worden gebruikt als MT of LT warmte voor wijken met een betere isolatiegraad. De technieken zijn allemaal beschikbaar, de vraag is met name welke kosten elke techniek met zich mee zal brengen.

Kleine coöperaties qua eigendom laten deelnemen in een HT warmtenetwerk is theoretisch mogelijk, maar zal o.i. in de praktijk niet snel gaan gebeuren. Veel huishoudens in de regio zijn niet geschikt voor MT warmtenetwerken en zullen eerst op een HT warmtenetwerk worden aangesloten. Verder zullen de hoge initiële investering, professionalisering van een lokale coöperatie en de garantie op warmtelevering moeilijk te organiseren zijn voor lokale en kleinschalige warmte initiatieven. Daarnaast zal er een noodzaak zijn voor professionalisering van de lokale initiatieven om contracten af te sluiten met bewoners en de warmtenetbeheerder. Dit vraagt om een ruime cashflow positie van de lokale initiatieven, zowel voor het aantrekken van gekwalificeerd personeel als de uitbetaling van salarissen in een periode van enkele jaren dat het warmtenet nog aangelegd wordt en de inkomsten er nog niet zijn. Bovendien zijn tot op heden alle business cases van warmtenetten niet of nauwelijks rendabel. Kortom het lijkt ons zeer moeilijk voor een lokaal initiatief om een lokale warmtebron zelfstanding, professioneel, met een goede cashflow positie en voldoende rendement te exploiteren.

Tot slot volgt uit de analyse van Woodwater Legal dat er juridische belemmeringen zijn voor lokale initiatieven¹⁸. Burgermeesters en wethouders wijzen voor een periode van minimaal 20 jaar en maximaal 30 jaar een warmtebedrijf aan die een exclusief recht op levering van warmte in het bijbehorende warmtekavel heeft. Vervolgens worden deze bedrijven sterk gereguleerd via wettelijke bepalingen en het toezicht op deze bepalingen van de ACM. Doordat het warmtebedrijf integraal verantwoordelijk is voor de realisatie en exploitatie van het collectief warmtesysteem, is er weinig ruimte voor private en publieke partijen om als warmtebedrijf te kunnen optreden. Een lokaal initiatief kan wel warmte leveren aan het netwerk, maar zal dan eerst een verzoek moeten indienen om toe te treden tot het warmtenetwerk. Vanuit een monopoliepositie beoordeelt het warmtebedrijf het verzoek en schrijft een gemotiveerde schriftelijke beslissing, waarbij de criteria waaraan de aanvrager moet voldoen niet gespecificeerd zijn. Het warmtebedrijf opereert vanuit een sterke juridische basis en het zal in de praktijk moeten blijken wat de haalbaarheid is van lokale initiatieven in combinatie met de uiteindelijke Warmtewet 2.0.

Naast de bovenstaande beschouwing heeft de keuze voor een regionaal HT warmtenetwerk mogelijk nog een ander gevolg, namelijk het in de kiem smoren van lokale initiatieven. De beschikbaarheid van goedkope restwarmte kan ervoor zorgen dat lokale initiatieven niet van de grond komen. De restwarmte wordt namelijk aangeboden tegen de uitkoppelkosten plus de infrastructuurkosten plus een marge en is daarmee naar alle waarschijnlijkheid de goedkoopste warmtebron (de industriële restwarmte zelf is daardoor namelijk min of meer gratis, net als overigens geothermiewarmte zelf). Door de lagere kosten dan geothermie en andere mogelijkheden om warmte op te wekken zal deze restwarmte een groot deel van de basislast (ook in de zomer) leveren waardoor de andere warmtebronnen in minder uren hun geld moeten verdienen en mogelijk in de zomer uitgezet dienen te worden. Hetgeen met name voor geothermiebronnen

¹⁸ Juridische analyse warmtewet 2.0 in opdracht van RES Regio Rotterdam-Den Haag, Woodwater Legal, juli 2020.

problematisch kan zijn. In het proces van het HT warmtenetwerk is het daarom nodig om oog te houden voor de ontwikkeling van lokale warmtebronnen en indien men deze zou willen stimuleren dan kan de consequentie daarvan zijn dat de levering via deze backbone niet het gehele jaar kan plaatsvinden. Daarmee wordt dan de business case voor de lokale warmtebronnen beter, maar die voor de industriële restwarmte slechter. Voor de emissiereductie als geheel maak het waarschijnlijk weinig uit¹⁹.

Bij een hoge temperatuur netwerk kan extra isolatie en een ander warmteafgifte systeem vaak worden vermeden. Lokale initiatieven voor warmtebronnen zullen eerder uitgaan van een midden of een lage temperatuurverwarming. Er is dan een directe relatie tussen de isolatiegraad van huizen en het warmteafgifte systeem in de huizen en de mogelijkheid om over te stappen op een warmtenet met een midden temperatuur of lage temperatuur. Voor het aanpassen van woningen zodat ze geschikt zijn voor een hybride lage en midden temperatuur warmtenet (40-55 °C) komen CE-Delft, CMAG en KBnG tot isolatiekosten per huis tussen de 8.000 en 19.000 euro exclusief btw²⁰. Isolatiekosten om naar een lage temperatuur netwerk te kunnen gaan liggen nog hoger. **Vandaar dat wij denken dat de inzet van lokale lage temperatuur warmtebronnen door lokale coöperaties tot 2030 slechts in uitzonderlijke gevallen aan de orde is in de gebieden waar bewoners met hoge temperatuur industriële restwarmte belevend kunnen worden tegen de laagste integrale kosten.**

B) Lokaal eigendom van en/of zeggenschap over deze warmtesystemen

Indien een lokaal warmte-initiatief ervoor kan zorgen dat de deelname aan het warmtenet significant groter is dan wanneer de grotere warmtepartijen dit zelf regelen, dan is er ook een onderhandelingspositie voor die lokale warmte-initiatieven om gedeeld eigendom voor te stellen.

Voor zover ons bekend kunnen individuele eigenaren van woningen en gebouwen niet gedwongen worden om over te stappen op een warmtenet. De participatiegraad in het warmtenet, ook wel het volloopriscio genoemd, is dan ook een van de belangrijkste redenen dat financieel daadkrachtige private partijen zullen aarzelen om een warmtenet te financieren en exploiteren. Het lokale warmte-initiatief kan daar dus een rol spelen als het de huiseigenaren lokaal weet te enthousiasmeren voor het warmtenet.

Dit staat o.i. los van de lokale warmtebronnen en mede-eigendom daarvan. Het financieren, ontwikkelen en exploiteren van lokale warmtebronnen door lokale initiatieven lijkt ons slechts in uitzonderlijke gevallen verstandig vanwege de argumenten hiervoor genoemd onder A.

C) Relatie met inbreng landelijke warmtecoalitie en Energie Samen tijdens consultatie warmtewet

Wat met name opvalt in de inbreng van de landelijke warmtecoalitie en Energie Samen in de consultatieronde van de Warmtewet 2.0 is de grote nadruk op het participatieve karakter van de besluitvorming. Hoewel participatie altijd toe te juichen is, moeten we hier toch ook op de keerzijde van deze participatie wijzen. Het kan ertoe leiden, in tegenstelling tot wat hierboven staat onder punt B, dat projecten niet starten of slechts met grote vertraging waardoor realisatie van de CO₂ reductie doelen in gevaar komt. Voor grotere partijen is het tempo waarin een project kan worden

¹⁹ p. 66 van Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag, verdieping en verkenning met scenario's, Royal Haskoning, in opdracht van Invest-NL & EBN, maart 2021.

²⁰ Hybride warmtenetten, CE-Delft, CMAG en KBnG in opdracht van Duurzaam Den Haag, maart 2019.

gerealiseerd van groot belang om een bepaald rendement te kunnen halen. Daarmee lijkt ons de inbreng tijdens de consultatie Warmtewet 2.0 enigszins op gespannen voet te staan met het beoogde doel van lokaal mede-eigenaarschap van een warmtebedrijf.

4. Hybride, open warmtenet met combi van hogere en lagere temperaturen

Vraag van opdrachtgever:

Aanvullende vraag hierbij (bij 2) is of bijvoorbeeld een meer hybride en open systeem op hogere en lagere temperaturen met zo nodig tijdelijk nog fossiele piekwarmte, waarnaar de gemeenteraad van Den Haag verwijst in haar wensen en bedenkingen,

- a) als variant in het RES-proces voldoende onderzocht is,*
- b) en welk effect deze variant op de elektriciteits- en isolatievraag en de CO₂-uitstoot zou hebben.*

A) Zijn varianten zoals een hybride warmtenetwerk voldoende onderzocht en wat zouden hiervan de kosten en baten zijn?

Hybride warmtenetwerken (evenals hybride warmtepompen) en de combinatie van hogere temperaturen naar lagere temperaturen zijn niet concreet onderzocht. Er ontbreekt in de RES 1.0 en de onderliggende documenten een economische analyse van deze alternatieven. Wel is er recent een indicatie van de onrendabele top van een HT warmtenetwerk voor een aantal gebieden binnen de regio op basis van het rapport Collectieve warmtevoorziening²¹. Een eerste indicatie voor een hybride warmtenetwerk kan gevonden worden in de studie van CE-Delft, CMAG en KBnG²².

In tabel 1 is zichtbaar dat er in de RES 1.0 en de onderliggende documenten geen of weinig aandacht is geweest voor onderwerpen als invulling piekwarmte vraag, warmteopslag, hybride warmtenetten, verduurzaming van de fossiele restwarmte en lage temperatuur warmtenetten. Dit is niet noodzakelijk een probleem als er een goedkoop en goed functionerend hoge temperatuur warmtenet kan komen. Maar de vraag of een collectieve warmtevoorziening de beste oplossing is, is slechts gedeeltelijk beantwoord in de RES 1.0.

B) Effect van deze varianten op de elektriciteits- en warmtevraag en de CO₂-uitstoot?

Doordat de alternatieven voor een hoge temperatuur warmtenet niet goed zijn onderzocht, is het niet mogelijk om uitsluitsel te geven over het effect van de verschillende varianten op de elektriciteits- en warmtevraag en de CO₂ uitstoot in deze review.

Omdat uitgekoppelde industriële restwarmte per definitie CO₂ neutraal is en geothermie ook, is onze verwachting dat de warmtevarianten die hybride zijn en eventueel op lagere temperaturen werken geen extra reductie van CO₂ emissies meer kunnen geven.

²¹ Collectieve warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag, verdieping en verkenning met scenario's, Royal Haskoning, in opdracht van Invest-NL & EBN, maart 2021.

²² Hybride warmtenetten, CE-Delft, CMAG en KBnG in opdracht van Duurzaam Den Haag, maart 2019.

Misschien wel goed om hier te vermelden dat de prijs van elektriciteit (inclusief en exclusief belastingen) de komende jaren tot 2030 gaat dalen (door meer opwek met lage of geen marginale kosten en verlaging energiebelasting), de prijs van aardgas (het energiebelastingdeel) gaat stijgen en de prijs van warmte nog niet bekend is. Daarmee kunnen we momenteel dus hoogstens stellen dat diegenen die kiezen voor een (semi-) elektrische optie de kosten voor het elektriciteitsdeel zullen gaan zien dalen, degenen die blijven doorstoken op aardgas de energiebelasting omhoog zullen zien gaan en diegenen die op warmte overgaan op basis van de RES 1.0 nog niet kunnen bepalen wat hun kosten gaan worden.

Indien de huizen die overgaan op een collectieve warmtevoorziening momenteel matig of slecht geïsoleerd zijn dan krijgen deze te maken krijgen met hogere investeringen (isolatie, warmteafgifte systemen), indien er een midden of lage temperatuur warmtenet wordt aangeboden in plaats van een hoge temperatuur warmtenet. Daar staan dan wel weer lagere variabele warmtekosten tegenover maar over het algemeen wegen de lagere variabele uitgaven niet helemaal op tegen de hogere afschrijvingen op de investeringen.

5. Prijsontwikkeling restwarmte indien industrie overschakelt op CCS, andere energiedragers en/of andere productietechnieken

Vraag van opdrachtgever:

Ook vragen de lokale initiatieven zich af

- a) wat versnelde verduurzaming van nu nog fossiele restwarmte betekent voor de toekomstige prijsontwikkeling van deze warmte,*
- b) ook omdat onduidelijk is of er op termijn energiebelasting op warmte geheven gaat worden*
- c) en/of in hoeverre de warmtekosten gesocialiseerd zullen worden.*

A) Wat is het toekomstbeeld voor de prijsontwikkeling van (fossiele) restwarmte?

Indien de leveranciers van industriële restwarmte maatregelen moeten nemen om hun productieproces te verduurzamen, dan kan het uitkoppelen van restwarmte zowel duurder als goedkoper worden. De restwarmte beïnvloedt het productieproces over het algemeen niet, of dit nu een emissieloos productieproces is of een productieproces met emissies. Derhalve lijkt het waarschijnlijk dat datgene wat in de Warmtewet 2.0 lijkt te gaan komen voor langere tijd de situatie zal beschrijven. **In de concept Warmtewet 2.0 staat nu dat bedrijven verplicht zijn om restwarmte uit te koppelen op verzoek van het warmtebedrijf tegen uitkoppelkosten²³.** In deze uitkoppelkosten zitten ook de kosten voor het zeker stellen van de warmte en opportuïteitskosten waarover van tevoren afspraken gemaakt worden. Er is geen reden te veronderstellen dat die kostprijs van uitkoppeling in de toekomst duurder is. Wellicht eerder goedkoper als de productieprocessen worden aangepast ten behoeve van emissiereductie. Bij een aanpassing van een productieproces kan immers gelijk rekening worden gehouden met de warmte-uitkoppeling, terwijl bij een bestaand proces dit waarschijnlijk extra kosten van aanpassingen gaat geven.

²³ Wet collectieve warmtevoorziening, concept Warmtewet 2.0 – EZK, juni 2020/internetconsultatie.

Wordt dit principe van wettelijke verplichting tot levering tegen kostprijs losgelaten dan zal de prijs van de restwarmte gaan stijgen tot aan het eerstvolgende alternatief. Daarmee wordt waarschijnlijk de kostprijs van geothermie het maximum waartegen de restwarmte kan worden gewaardeerd indien er voldoende mogelijkheden zijn om extra geothermie warmte op te wekken tegen hoge temperaturen.

B) Wordt er op termijn energiebelasting op warmte geheven

In de RES 1.0 wordt geen aandacht besteed aan de prijsontwikkelingen van restwarmte en andere warmtebronnen. Wij verwachten wel dat er binnenkort een pleidooi zal worden gehouden vanuit ambtelijke werkgroepen voor het gelijk beprijzen van energiedragers op basis van CO₂ emissies. Daarmee is het mogelijk dat emissieloze warmtebronnen geen of een lage emissiebelasting zullen krijgen en pieketels op aardgas en wellicht ook op biomassa (houtige biomassa) op termijn een hogere emissiebelasting zullen krijgen. De verhouding tussen emissieloze bronnen en bronnen met emissies zal dan de hoogte van de energiebelasting op warmte bepalen.

C) Socialisering

In de RES 1.0 wordt niet besproken op welke manier de kosten verdeeld gaan worden voor de warmtetransitie. Bij vraag 6B hierna gaan we verder in op socialisering van de kosten van een collectieve warmte voorziening.

6. Kosten en baten van warmtescenario's

Vraag van opdrachtgever:

- a) *Vooralsnog is tevens onduidelijk hoe de kosten en baten van diverse warmtescenario's precies berekend en verdeeld zijn (op diverse schaalniveau's van nationaal tot individuele bewoners), en welke mate van isolatie daarin optimaal zou zijn, mogelijk mede afhankelijk van aannames over de volloop- en afschrijvingstermijnen en governance- c.q. eigendomsstructuur van de nieuwe warmtesystemen.*
- b) *De vraag is in hoeverre die kosten gesocialiseerd kunnen of moeten worden om te voorkomen dat de woonlasten van de laagste inkomens (onevenredig) stijgen.*

A) Zijn de kosten en baten van de warmtescenario's compleet

De kostenberekening voor een CWS lijkt compleet in het rapport Collectieve Warmtevoorziening regio Rotterdam Den Haag. We kunnen dit echter niet eenduidig vaststellen. Voor de scenario's is een uitgebreide Excel spreadsheet beschikbaar en deze lijkt compleet. Echter, wij kunnen op basis van de beschikbare input parameters de ORT vergelijking voor de huidige situatie, het collectieve warmtesysteem, en de all-electric warmtepomp niet reconstrueren. We pleiten er dan ook voor om de opstellers van dit rapport te vragen hun berekening te publiceren en de berekening te laten uitvoeren voor een hybride warmtepomp, zie bijlage A.

B) Is duidelijk hoe de kosten verdeeld worden?

Om tot besluitvorming en draagvlak te komen moet ook duidelijk zijn hoe de kosten worden verdeeld. Discussie hierover hoort vooral thuis op landelijk niveau en wordt in RES 1.0 beperkt toegelicht als onderdeel van het borgen van publieke belangen op de aspecten betaalbaarheid en rechtvaardigheid (p. 34). Op de raakvlakken tussen RES en landelijke kaders kunnen de volgende aspecten behulpzaam zijn bij het bespreken van dit thema.

Bij het **ontwerpen van kostenverdelingen en prijsmechanismen** zijn o.a. de volgende aspecten van belang:

- Zorg voor de juiste prikkels: stimuleer gewenst gedrag en voorkom ongewenst gedrag. Prijs- of kostenprikkels zouden zich dus bijvoorbeeld kunnen richten op het stimuleren van besparing en/of vergroening en op het voorkomen van pieken in het gebruik (capaciteit is meer bepalend voor infra-kosten dan jaarrond volume)
- Als je gedrag wilt beïnvloeden, is een inzichtelijke prijsstructuur belangrijk: mensen passen hun gedrag alleen aan als de gevolgen duidelijk en begrijpelijk zijn
- Rechtvaardigheid: onder deze noemer kun je kijken naar verschillende verdeelmechanismen:
 - ☐ Kostenveroorzakerprincipe: de huishoudens en bedrijven die de kosten veroorzaken, betalen deze.
 - ☐ 'Vervuiler betaalt'-principe: de huishoudens en bedrijven die het meest CO₂ uitstoten, betalen het meest (klimaatlasten per ton CO₂-uitstoot).
 - ☐ Draagkrachtprincipe: de huishoudens en bedrijven met de hoogste draagkracht, betalen het meest. Dit principe kan ook – vice versa – ten grondslag liggen aan subsidie- en belastingmaatregelen ten behoeve van huishoudens en bedrijven met de laagste draagkracht.
 - ☐ Niet-meer-dan-anders-principe (NMDA-principe): duurzame energie mag niet duurder zijn dan fossiele energie.
 - ☐ Socialiseren via de inkomstenbelasting in plaats van via de aansluitkosten

Een bijzondere vorm van kostenverdeling is de **socialisering** van kosten. Hoewel hiermee bepaalde kostenprikkels verloren kunnen gaan, kan het in de volgende situaties een goede manier zijn om kosten te verdelen:

- Weinig individuele keuzevrijheid (bijvoorbeeld bij een collectief warmtenetwerk)
- Kosten weinig variëren met het gebruik
- Toewijsbaarheid van kosten lastig (kostenveroorzaker niet duidelijk)
- Herverdeling van kosten gewenst is (bijvoorbeeld bij lage inkomens of bij het grootschalig uitfasen van gasnetwerken waarbij de laatste gas-aangeslotenen dan theoretisch alle kosten dragen ...).
- Geen marktmechanisme mogelijk is (vanwege bijvoorbeeld een natuurlijk monopolie zoals bij netwerken)

Socialiseren van kosten wordt dus niet alleen gedreven door vragen rondom woonlasten bij lage inkomens, maar ook als de verdeelsleutel tot problemen leidt.

Bij het vraagstuk van kostenverdeling wordt ook vaak gesproken over de wens van lange-termijn **kostenzekerheid**. Hoewel begrijpelijk, zit hier ook iets van een dilemma (paradox) in. Burgers willen kostenzekerheid, maar ook nu kunnen energiekosten sterk variëren in de tijd (tenzij je zelf dat risico afkoopt in een meerjarencontract; hetzelfde geldt voor de nog grotere kostenpost 'hypotheekrente'

die voor 5 of 10 jaar wordt vastgelegd, maar daarna een sprong kan maken). Kostenzekerheid is lastig te geven, en is misschien ook niet nodig als het gevoel van afhankelijkheid en lock-in voorkomen wordt. Advies is om te onderzoeken of, ondanks enige kostenonzekerheid, voldoende draagvlak ontstaat bij een warmtenetwerk op basis van een open concept met keuzemogelijkheid tussen diverse leveranciers en bronnen die met elkaar concurreren.

Tenslotte nog enkele opmerkingen over het **vollooprisico**. De studie Collectieve Warmtevoorziening RES Rotterdam-Den Haag maakt onderscheid tussen volloopgraad en volloopsnelheid. Uit de berekeningen blijkt dat vooral de volloopgraad verschil kan maken voor de onrendabele top van een warmteproject (fig. S5, S6 en S7). Het vollooprisico is een bekend fenomeen in alle soorten energie-infrastructuur. Ook nu dragen netbeheerders in zekere mate een risico als zij uitbreidingen doen voor woningprojecten of zonneparken. De kosten hiervan worden doorberekend in de tarieven, waarbij de netbeheerders voor elektra/gas worden uitgedaagd de risico's zo klein mogelijk te houden doordat de ACM toezicht houdt op de kosten, mede via onderlinge benchmarking. **Om te voorkomen dat dit risico onnodig belemmerend is voor warmteprojecten, kan dit op de volgende manier hanteerbaar gemaakt worden:**

- Werk met kleine, modulaire fases
- Zorg voor voldoende voorintekening
- Maak een portfolio van meerdere projecten zodat het risico uitmiddelt over de portfolio (per project het vollooprisico afkopen leidt -opgeteld- tot overprijzing omdat in een portfolio niet alle risico's per project optreden). In ultieme vorm zou dit een landelijke socialisering van dit risico kunnen inhouden.

De kostenverdeling is dus onvoldoende helder, het advies is om in de volgende fase dit punt op landelijk niveau te adresseren.

7. Betrokkenheid bewoners c.q. burgers

Vraag van opdrachtgever:

- a) Een laatste vraag is of bewoners c.q. burgers in de regio al voldoende betrokken zijn bij het RES-proces om zich een oordeel te kunnen vormen over de daarin voorgestelde opties en keuzes.
- b) De vraag daarbij is ook of de voor dat oordeel benodigde informatie volledig en transparant genoeg met hen gedeeld is. Voor de leden van Energie Samen is dat in ieder geval niet het geval; daarom zoeken we naar een manier om die informatie alsnog publiek inzichtelijk te krijgen

A) Betrokkenheid bewoners c.q. burgers

In par. 2.3 en 8.1 gaat de RES uitgebreid in op de wijze waarop participatie is georganiseerd. Het is lastig om -zoals de RES zelf ook aangeeft- te beoordelen of dit voldoende is. In deze paragraaf belichten we enkele aspecten die behulpzaam kunnen zijn bij het inrichten van participatie in het besluitvormingsproces tijdens de volgende fase.

Participatie in besluitvorming verschilt per fase en per type proces

De RES geeft aan dat het belangrijk is dat iedereen zich vertegenwoordigd voelt. De wijze waarop dat gebeurt is afhankelijk van het soort traject, bijvoorbeeld waar het klimaatakkoord onderscheid maakt tussen collectieve en individuele routes. Collectieve routes zoals een warmtenet worden

vooral verwacht in gebieden met een goede business case (iedereen doet graag mee) en in gebieden met veel collectief bezit (relatief eenvoudiger besluitvorming).

Uit de participatieladder van Wilcox valt af te leiden dat de mate en soort van betrokkenheid verschilt tussen collectieve en individuele trajecten:

- **Bij collectieve trajecten is veel betrokkenheid [participatie] in besluitvorming nodig** omdat het gaat om een gezamenlijke keuze die min of meer uniform is (bijvoorbeeld een warmtenet), **het gewenste participatieniveau is dan niveau 3-5**
- **Bij individuele trajecten** hebben bewoners meer eigen keuzevrijheid voor maatregelen en planning. Besluitvorming **vraagt dan minder gezamenlijke afstemming en daarbij past participatieniveau 1-2.**

Wilcox' participatie ladder⁽¹⁾
vijf samenhangende niveaus van participatie

Niveau	Vorm
5	Ondersteunen van individuele initiatieven in de gemeenschap
4	Samen handelen
3	Samen beslissen
2	Consultatie
1	Informatie

(1) Tabel: Wikipedia

Figuur 1. De participatieladder van Wilcox

Participatie in de volgende fase

Participatie verschilt ook per fase van het proces. In de fase van bewustwording ziet participatie er anders uit dan in de fase van uitvoering. 'Parijs' en het Klimaatakkoord hebben het thema grootgemaakt, de urgentie is maatschappijbreed voldoende duidelijk. De fase die nu aanbreekt moet de visie vooral praktisch maken. Zichtbare start en succes zijn nu even belangrijker dan grote volumes of hogere doelen. Uit succes ontstaat eerder vertrouwen en opschaling dan vanuit plannen die zo groot zijn dat burgers het niet meer overzien.

Participatie kan zich er in de volgende fase daarom het beste op richten om met draagvlak zo goed en snel mogelijk concrete maatregelen te starten.

Daarbij zijn de volgende aspecten van belang: helderheid op het proces, handelingsperspectief en handelingsvrijheid.

Helderheid op het proces geeft inzicht en versterkt daarmee het vertrouwen:

- Hoe is het besluit- en planvormingstraject ingericht: De RES geeft een kader mee aan de gemeentes, en daarom is het belangrijk te laten zien hoe het proces van RES en TVW loopt en op elkaar ingrijpt. Beide processen vragen om eigen participatie: de RES geeft meer kaders en hoofdlijnen en daarbij past indirecte of bestuurlijke participatie. De TVW is concreet en praktisch en daarbij past directe participatie.
- Waar gaan we aan de slag: In de Transitievisie Warmte (TVW) geeft de gemeente onder andere aan waar voor 2030 een *collectieve* oplossing komt en waar niet. Zo weten bewoners waar ze samen met de gemeente *collectief* aan de slag gaan en waar ze zelf *individueel initiatief* kunnen nemen. Het Klimaatakkoord biedt ruimte voor beide sporen. We pleiten er sterk voor om niet alles top-down in een collectieve route te gieten, maar juist ook veel ruimte te bieden voor individueel initiatief.

Met een concreet handelingsperspectief breng je bewoners in beweging (laat opties zien):

- In *collectieve* zones gaat het om meebeslissen en daarna samen handelen. De gemeente moet daarbij het collectieve besluitvormingsproces op het juiste niveau van participatie organiseren. Bij de TVW past directe wijkgerelateerde burgerparticipatie op niveau 3-4. Bij de bovenliggende Regionale Structuur Warmte (RSW) past indirecte (vertegenwoordigende/bestuurlijke) participatie waarbij burgers op niveau 1-2 betrokken zijn

- Bij het individuele spoor gaan burgers zelf aan de slag. Op zelfgekozen momenten nemen ze maatregelen die ze zelf kiezen. Bij *individuele* routes gaat het daarom vooral om voorlichting en keuze-activatie: voorkom dat bewoners gaan wachten totdat zo ‘over 10 jaar’ aan de beurt zijn en activeer concrete eerste stappen met duidelijke opties.

Benut daarbij natuurlijke momenten en denk in life-cycles, zoals:

- ☐ Isolatie gaat goed samen als er toch al een verbouwing gepland staat
- ☐ een CV-ketel moet regelmatig vervangen (12-14 jaar), neem dan een hybride warmtepomp (die ook weer ruim 10 jaar meegaat richting 2030, waarna weer een volgende stap volgt met de kennis van dán)

Door ruimte en vrijheid van handelen te geven, stimuleer je de verandermotivatie te bewegen van moeten naar mogen en kunnen te bewegen:

Veel burgers zien inmiddels de urgentie en willen best aan de slag gaan, maar men hecht daarbij wel aan enige autonomie en keuzevrijheid. Bij de individuele routes kunnen we dat benutten. Uit onderzoek van Buurkracht (www.buurkracht.nl) blijkt dat onderlinge stimulans daarbij goed werkt, anders gezegd ‘mensen verleiden mensen’. De snelle uitrol van zon-op-dak, bijvoorbeeld, was een combinatie van een goede stimuleringsmaatregel (saldering) en buurt-talk waar mensen bij elkaar zien dat het werkt en elkaar het spreekwoordelijke ‘mannetje’ kunnen aanbevelen die dat zo keurig doet. Hier werd niet veel aan georganiseerd, maar doordat mensen elkaar kennen en zien dat het werkt, komt er als vanzelf beweging. Hetzelfde zie je ontstaan bij elektrisch vervoer, en wellicht kunnen we zo’n mechanisme ook ontwerpen bij de hybride warmtepomp. Als dat lukt, komen er verrassend veel mensen in beweging en kan het individuele spoor een belangrijke bijdrage leveren aan de doelen voor 2030.

Investeringsparticipatie

Een bijzondere vorm van participatie betreft de deelname van bewoners in eigendom van en investeren in een collectief energiesysteem. In de RES wordt hier nog maar in beperkte mate op ingegaan. De TVW lijkt hiervoor overigens het betere platform, omdat dat dichterbij bewoners aanzit. Investeringsparticipatie zal zeker een deel van de bewoners in beweging brengen en draagvlak vergroten. Daarbij spelen echter wel enkele belemmerende factoren een rol:

- Het is een bewerkelijke projectvorm die vaak veel doorlooptijd vraagt
- In Nederland is nog een beperkte traditie op dit gebied
- Onzekerheid over de juiste energieconcepten
- Weinig ‘proven concepts’

Op grond hiervan verwachten we wel enig succes in de vorm van gezamenlijk investeren in een bron (zoals nu bijvoorbeeld bij windmolens gebeurt). Daarnaast is een gezamenlijke WKO of geothermiebron op straat- of hooguit buurtniveau denkbaar, maar dit zal tot 2030 nog weinig schaal maken voor grotere CO2-reducties.

B) Is de benodigde informatie volledig en transparant genoeg gedeeld?

De RES zelf, maar ook de achterliggende documenten (zie de *Inleiding* op deze review) geven erg veel informatie. Soms is niet meteen duidelijk hoe een tekst of een conclusie begrepen moet worden. **Naar ons gevoel is de intentie echter om volledig en transparant te zijn voor zo ver dat nu kan. Waar dat niet meteen lukt heeft dat vooral te maken met de complexiteit van het onderwerp en de veelheid aan informatie.**

Voor de komende fase adviseren we te investeren in vertrouwen in het proces:

De energietransitie is complex en kent vele onzekerheden. Het nemen van beslissingen in die context is eigenlijk schieten op een bewegend doel. In een tijd dat iedereen maakbaarheid en zekerheid verwacht, is dat een lastige situatie. We zullen met elkaar moeten leren dat er (te) veel informatie is, dat een blauwdruk niet bestaat en dat we tóch beginnen met de uitvoering van de eerste stappen. Daar hoort bij dat er af en toe leergeld betaald moet worden. Investeren in het vertrouwen in het (leiderschap van het) proces van de energietransitie is daarom een belangrijke randvoorwaarde om samen in beweging te kunnen komen.

Figuur 2. Belang gedrag & leiderschap versus mate van verandering

De RES geeft ruim aandacht aan participatie, toch is dit niet door iedereen zo ervaren. Advies is om in de volgende fase de participatie meer toe te snijden op het soort participatie dat bij de aard van het plan- en beslisproces past.

Bijlage A: Inschatting jaarlijkse lasten van hybride warmtepomp

Op basis van het WP3 economische analyse rapport van Fakton kunnen we een eerste raming doen van de kosten van een hybride warmtepomp. Dit rapport is een rapport dat onderliggend is aan het rapport “Collectieve Warmtevoorziening” en beschikbaar op de bijbehorende website. De berekening in het rapport bevat een aantal verborgen aannames waardoor het ons niet is gelukt om de berekening exact te reproduceren. Vandaar dat we hieronder een conservatieve eerste delta analyse maken van de kosten voor een hybride warmtepomp overeenkomstig de methodiek die Fakton hanteert.

In deze delta analyse rekenen we de hybride warmtepomp door als een gedeelde en geschaalde combinatie van Fakton’s berekeningen voor de referentie situatie (een gasketel) en de all-electric warmtepomp. Op deze manier kunnen we toch een enigszins robuuste inschatting maken van hoe een hybride warmtepomp zich verhoudt tot alternatieve opties *binnen de doorrekening van Fakton*.

We zijn ons ervan bewust dat de echte kosten iets anders zullen uitvallen en daarom is het noodzakelijk voor een goede vergelijking om de volledige berekening te doen zoals Fakton deze heeft uitgevoerd.

Het uitgangspunt van deze berekening zijn de volgende aannames:

- De looptijd van de investeringen is 30 jaar.
- Er zijn geen investeringen in isolatie of afgiftesystemen nodig, maar we nemen een beperkte investering van 2.500 euro mee voor extra isolatie.
- Een hybride warmtepomp met CV inclusief installatie kost 6.700 euro inclusief btw²⁴.
- Na 15 jaar wordt de hybride warmtepomp vervangen door een nieuwe hybride warmtepomp van 6.700 euro.
- Onderhoud voor de hybride warmtepomp is 100 euro/jaar.
- In het nieuwe verwarmingssysteem wordt gebruik gemaakt van 40% gasgestookte warmte en 60% warmte via de warmtepomp. Waarbij het grootste deel omgevingswarmte is en een kleiner deel elektriciteit (hieronder is ook een berekening voor 50% gasgestookt en 50% warmtepomp gedaan).

Verder zijn de volgende uitgangspunten overgenomen uit de Fakton berekening:

- Herinvestering en onderhoud voor de CV is 160 euro/jaar.
- De investering voor elektrisch koken is 600 euro.

De aannames worden overzichtelijk weergegeven in tabel 3, de bedragen zijn exclusief btw.

Tabel 3. Woning gerelateerde investeringskosten in euro exclusief btw uit de analyse van Fakton aangevuld met bovenstaande aannames voor de hybride warmtepomp.

Investeringskosten	Collectief warmtesysteem	All-electric warmtepomp	Hybride warmtepomp
Elektrisch koken	600	600	600
Isoleren	10.000	10.000	2.500
Installaties		15.000	5.537
Warmteafgifte		4.000	
Aansluitkosten	3.728		
Totaal	14.328	29.600	8.637

²⁴ Milieucentraal; <https://www.milieucentraal.nl/energie-besparen/duurzaam-verwarmen-en-koelen/hybride-warmtepomp/>

De totale investering van de hybride warmtepomp komt uit op $600 + 5.537 + 2.500 = 8.637$ euro in het beginjaar. Samen met de herinvestering na 15 jaar zijn de totale investeringen 14.174 exclusief btw²⁵. Het onderhoud valt in de analyse van Fakton onder energielasten. De totale investeringen komen in de buurt van de investeringen in het collectieve warmtesysteem van 14.328 euro exclusief btw. Daarmee schatten we de financieringslasten op 650 euro/jaar (vergelijk met 654 euro/jaar voor het collectieve warmtesysteem). De energielasten van aardgas in 2025 zijn in totaal 1.937 euro per jaar en voor een all-electric warmtepomp 893 euro per jaar. Een hybride warmtepomp zal hiertussen liggen met de 60/40 verdeling zoals hierboven beschreven. We schatten deze lasten op $0,4 \cdot 1.937 + 0,6 \cdot 893 = 1.311$ euro (1.415 euro voor 50/50 verdeling)²⁶. Aangezien het onderhoud voor de warmtepomp wordt gedekt door de lasten, tellen we conservatief het extra onderhoud van 36 euro/jaar voor de CV erbij op²⁷ waardoor de financieringslasten 1.347 euro bedragen. In de analyse van Fakton worden de lasten van de warmteoplossingen vergeleken met de energielasten van gas om een verschil in lasten te bepalen. Dit levert voor de hybride warmtepomp een verschil in lasten op van $1.937 - 1.346 - 650 = -60$ euro (-164 euro met 50/50 verdeling). Een vergelijking tussen de warmteoplossingen is te zien in tabel 4.

Tabel 4. Inschatting verschil in lasten voor de warmteopties.

	Collectief warmtesysteem	All-electric warmtepomp	Hybride warmtepomp
Energielasten gas 2025	1.937	1.937	1.937
Energielasten warmte 2025	1.569	893	1.347
Financieringslasten	654	1.994	650
Verskil in lasten per jaar (hoeveel duurder dan de gasreferentie)	286	950	60

Deze delta analyse laat zien dat een hybride warmtepomp per jaar goedkoper is dan de collectieve warmtevoorziening en daarmee een goed alternatief om verder te onderzoeken. Deze raming berust daarnaast op conservatieve aannames (waar aannames noodzakelijk zijn) ten aanzien van de berekening, waardoor de onzekerheid uitvalt richting (nog) lagere kosten. We pleiten er dan ook voor om een exacte berekening te laten doen voor de ORT van een hybride warmtepomp en mogelijke variaties daarvan na de eerste periode van 15 jaar. Dit geeft een betere inschatting van de kosten en laat alternatieve paden zien die eerder tot CO₂-reductie kunnen leiden.

²⁵ Aangezien we de berekening niet exact kunnen reproduceren, nemen we aan dat de herinvestering aan het begin gedaan wordt. Dit zal echter een overschatting van de kosten geven dan wanneer de investering over 15 jaar gedaan wordt. Deze laatste aanname lijkt ons redelijk gegeven de randvoorwaarden van de rente en discontovoeten in de Fakton rapportage, maar kan anders uitpakken in andere scenario's.

²⁶ Bij de energielasten voor de CV installatie wordt gerekend met 924 kWh/jaar. Dit elektriciteitsverbruik voor de CV installatie is behoorlijk hoog (150-300 kWh/jaar voor een CV) en het wordt niet gespecificeerd welk verbruik hier verder onder zit. Dit elektriciteitsverbruik wordt wel meegenomen in de bovenstaande berekening. Vandaar dat de besparing voor de hybride warmtepomp hoger zou kunnen uitvallen.

²⁷ Het onderhoud bestaat uit 160 euro/jaar onderhoud en herinvestering voor de CV en 100 euro/jaar de hybride warmtepomp. Omdat de investering voor een CV wordt meegenomen in de investering van een hybride warmtepomp, kunnen we de investering van de CV buiten beschouwing laten. We schatten in dat het onderhoud voor de CV 60 euro/jaar is, waardoor de totale onderhoudskosten 160 euro/jaar bedragen. In de schaling wordt $0,6 \cdot 100 + 0,4 \cdot 160 = 124$ euro onderhoudskosten/jaar meegenomen. Er resteert een onderhoudslast van 36 euro/jaar.

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
 b86f1fb9664a4ccbabd81051e9aac210

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef: [Redacted]
 Voorletter(s): [Redacted]
 Achternaam: [Redacted]
 Email: [Redacted]@mevlana.nl
 Telefoon: [Redacted]
 Postcode: [Redacted]
 Huisnummer: [Redacted]
 Straatnaam: [Redacted]
 Plaats: 's-Gravenhage
 Website, facebookpagina en/of Twitter: [https://www.facebook.com/\[Redacted\]](https://www.facebook.com/[Redacted])
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren
 Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen
 Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Mijn zienswijze:

Geachte heer/mevrouw,

Ik woon op de [Redacted] in Den Haag.
 Ik ben er op tegen dat er een warmtetransportleiding
 dwars door Den Haag en onze straat Kempstraat gaat
 lopen.
 Dit is niet meer fijn wonen voor mij omdat de
 warmtetransportleiding dwars door mijn straat Kempstraat
 gaat lopen. Daarnaast ben ik er ook tegen dat er 130 bomen
 gekapt gaan worden en niet meer worden teruggeplaatst.
 Wij hopen dan ook met deze zienswijze dat de vergunning
 niet wordt afgegeven.

Ik hoor het graag.

Mvg,

[Redacted]

Alle gegevens zijn correct en volledig **Akkoord**
ingevuld:

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

Zienschijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

[Redacted]

Datum
 donderdag 29 april 2021

Correspondentienummer
 e441b15b3c314e3da12ba05fb7d59b98

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:

Voorletter(s):

Achternaam:

Email:

Telefoon:

Postcode:

Huisnummer:

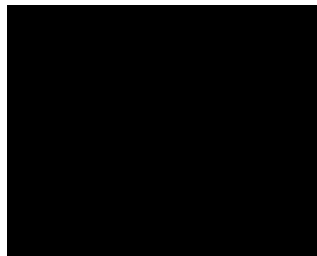
Huisletter:

Straatnaam:

Plaats:

De onderdelen waarop mijn zienschijze
 betrekking heeft:

Mijn zienschijze:

's-Gravenhage

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Geachte heer/mevrouw,

**Wij zijn Kebabci Den Haag gevestigd aan de
 Morgenzonlaan 2 en 4 2572WT te 's-Gravenhage. Sinds 1
 december hebben wij dit pand gehuurd, wij zijn in
 verbouwing om er een restaurant te openen.**

**Wij willen niet dat er een warmtetransportleiding dwars
 door de Kempstraat gaat lopen. Wij zijn een nieuw
 restaurant en dit willen we niet. Wij zijn nu aan het wachten
 om open te gaan zodra de restaurants open mogen gaan.**

**Wij verkeren al in moeilijke tijden door de Coronavirus
 waardoor we nog niet open kunnen gaan, dat er straks
 werkzaamheden verricht gaan worden door een smeerpip
 die maanden gaan duren willen we niet.**

**Wij hopen dat de vergunningen niet worden afgegeven. Ik
 hoor het graag.**

Mvg,

[Redacted]

2572WT te's-Gravenhage

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.

(Blad 1 van 3)

Aan: Provincie Zuid – Holland
 Team WarmtelinQ
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 Uw kenmerk: DOS-2019-0003043

Den Haag 22 april 2021.

Geachte,

Hierdoor deel ik u mede dat door mij bezwaar wordt aangetekend tegen de ontwerpbesluiten Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den – Haag ter kennisgeving gepubl. in de Posthoorn van 17 maart 2021 te Den Haag.

Schrijver dezes kan niet beoordelen of in de ter beschikking gestelde informatie naar zijn mening onjuistheden staan en/of dat er zaken of belangen zijn die over het hoofd worden gezien.

Mijn bezwaren:

1. Geleverde restwarmte is afkomstig uit industrie die fossiele brandstoffen gebruikt.
2. Leidinglengte is naar mijn mening te lang.
3. Investeringskosten zal denk ik niet opwegen tegen te verwachten opbrengst.
4. Aanleg geeft op vele plaatsen verkeershinder en overlast voor aanwonenden.
5. In het AD van 22 maart 2021 staat : "Ook Westland krijgt mogelijk een aansluiting" dat is vreemd. In Poeldijk Gemeente Westland heb ik al een Aardwarmte centrale waargenomen, en volgens personeel aanleg leidingen komen er nog meer.

Als alternatief voor de warmteleiding kan wellicht mijn plan voor elektrisch verwarmen van woningen dienen, dit plan is door mij aangeboden aan drie branche vertegenwoordigers het was voor hen niet interessant, deze branche heeft haar eigen (verwarmen zonder gas) plan al helemaal klaar.

Dit plan/idee woning verwarming anders dan op gas is door mij ontworpen nadat de energietransitie en de discussie van het gas af realiteit is geworden, en nadat ik mijn plan voor schone elektriciteit heb bedacht.

Door mij is dus een oplossing gezocht voor de nadelen van zon en windenergie, zijn die er dan zult u vragen, Jawel geen zon geen stroom, geen wind geen stroom.

Door schrijver dezes is een nieuwe manier bedacht om 100% schone elektriciteit te fabriceren, deze elektriciteit wordt opgewekt door het gebruik van uitsluitend natuurkrachten zoals Zon, Wind en Water.

VERTROUWELIJK

De naam die ik aan deze elektriciteitsfabriek wil geven is : "NATUURKRACHTCENTRALE" het voordeel is dat het systeem lokaal kan worden toegepast, het aanleggen van Zonneakkers en Windmolenparken wordt overbodig.

Het gebruik en toepassen van de nieuwe Natuurkrachtcentrale is gewenst omdat deze centrale wel stroom kan leveren als de zon niet schijnt en het niet waait.

Mijn plan voor deze Natuurkrachtcentrale is in eerste ontwerp door mij aangeboden aan een aantal deskundigen zij oordeelden als niet werkbaar, het is nadien door mij een aantal jaren in de kast opgeborgen.

Even een kleine toelichting op de nieuwe toekomstige centrale, deze produceert elektriciteit wisselstroom met de precisie van een Zwitsers uurwerk, gebruikt als kracht voor de generator/dynamo water, stoot geen stoffen uit, is geruisloos, grondstof water is gratis en meestentijds in overvloed beschikbaar, ook zon en wind worden gebruikt als deze beschikbaar zijn en benodigd.

Nu er sprake is van een Energietransitie heb ik mijn plan voor een second opinion aangeboden aan een Technische Universiteit, ik wacht nog op een bericht. Ik hoop dat de uitslag positief is en dat ik daarmee een bijdrage kan leveren aan de Energietransitie.

Op Woensdag 25 mei 2011 riep de Provincie Zuid-Holland in een advertentie van de Posthoorn Den Haag Professionals, bewoners/vrijwilligers en studenten op om duurzame ideeën in te zenden. Doe mee aan de Zuid-Hollandprijs 2011.

Ik heb mij ook aangemeld, maar door omstandigheden kon ik mijn plan niet op tijd, en ook niet voldoen aan de opgegeven voorwaarden van inzending, u leest hieronder de laatste alinea van het inschrijfformulier.

De inschrijving moet uiterlijk op donderdag 30 juni 2011 vóór 0.00 uur per e-mail of op onderstaand adres zijn ontvangen. E-mail: zuidhollandprijs@pzh.nl
Provincie Zuid-Holland, t.a.v. de heer [REDACTED]), Postbus 90602, 2509 LP, Den Haag.

Recent in de media een plan Regionale Energie Strategieën bekend gemaakt, ik vrees dat deze voorgestelde plannen niet uitvoerbaar blijken te zijn. Het plaatsen van Windmolens en Zonnepanelen is problematisch, namelijk visueel en bij Windstilte 's-Nachts helemaal geen stroom.

Mijn plan is niet aangeboden aan tv-programma's zoals Beste idee van Nederland, Briljant enz. Ik zoek geen publiciteit, maar zoek naar een oplossing voor een probleem.

Mijn zienswijze: Warmte leiding niet aanleggen, woningen verwarmen en van warm water voorzien door middel van gebruikmaking van 100% schone elektriciteit, lokaal opgewekt.
Woningen elektrisch koken.

Motivatie:

Aanleg Warmtetransportleiding.

Kosten x miljoenen Euro's.

Gasunie wil gebruik van Waterstof promoten, aanpassing gasnet.

Kosten x tien tallen miljarden Euro's.

Bewoners moeten kooktoestellen en CV ombouwen.

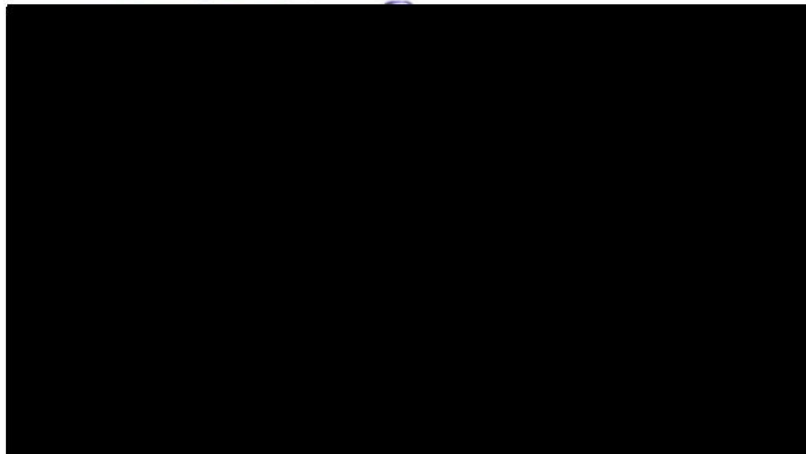
TenneT moet stroomnet aanpassen i.v.m. Zon en Wind energie.

Aanpassing stroomnet kosten ... x tientallen miljarden Euro's.

Ik heb aan mw. Manon van Beek CEO van TenneT als antwoord op haar vraag in het AD van 9 februari j.l, " hoe energie op te slaan " laten weten dat ik misschien een oplossing heb, ik wacht nog op antwoord.

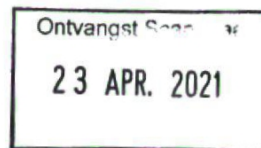
Met belangstelling zie ik een antwoord reactie op mijn zienswijze tegemoet,

In afwachting verblijft,

(Emeritus Elektromonteur 75 jaar)

Aan: Provincie Zuid – Holland
Team WarmtelinQ
Postbus 90602
2509 LP Den Haag

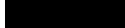

Zienswijze indienen

Postadres
 Provincie Zuid-Holland
 Postbus 90602
 2509 LP Den Haag
 T 070 - 441 6611
zuidholland@pzh.nl

Naam indiener:

Datum
 dinsdag 11 mei 2021

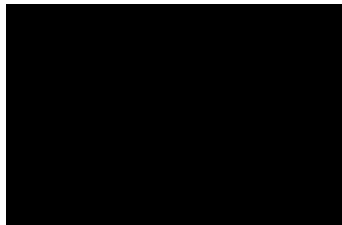
Correspondentienummer
 4fc336ab546c41adb2980da72c4cafbf

Bijlagen
 0

Hieronder vindt u de samenvatting van het door u ingevulde formulier.

Uw gegevens:

Aanhef:
 Voorletter(s):
 Achternaam:
 Email:
 Telefoon:
 Postcode:
 Huisnummer:
 Straatnaam:
 Plaats:
 De onderdelen waarop mijn zienswijze
 betrekking heeft:

's-Gravenhage

Ontwerp-PIP

Combi-MER

Delft: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Delft: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Delft: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Delft: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Den Haag: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Den Haag: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

Den Haag: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Midden-Delfland: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Midden-Delfland: Tijdelijk afwijken van het
 bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen**

**Midden-Delfland: Aanleggen, beschadigen en veranderen
 van wegen**

Midden-Delfland: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Rijswijk: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Rijswijk: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

**Rijswijk: Aanleggen, beschadigen en veranderen van
 wegen**

Schiedam: Werken of werkzaamheden uitvoeren

**Schiedam: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor
 aanleg werkstroken en werkwegen**

**Schiedam: Aanleggen, beschadigen en veranderen van
 wegen**

Vlaardingen: Werken of werkzaamheden uitvoeren

Vlaardingen: Tijdelijk afwijken van het bestemmingsplan voor aanleg werkstroken en werkwegen

Vlaardingen: Aanleggen, beschadigen en veranderen van wegen

Vlaardingen: Vellen of doen vellen van houtopstanden

Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning waterstaatswerken en bijbehorende zones

Hoogheemraadschap Delfland: Watervergunning onttrekken van grondwater en infiltreren van water

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (RET/HTM):

Vergunning voor uitvoeren werkzaamheden op, in, boven, naast of onder lokale spoorwegen

Provincie Zuid-Holland: Vergunning gebruik maken van provinciale infrastructuur (Kruithuisweg – N470)

Rijkswaterstaat: Vergunning gebruik maken van waterstaatswerken (rijkswegen A4 en A20)

Alle gegevens zijn correct en volledig
ingevuld:

Akkoord

Heeft u nog vragen? U vindt een toelichting op onze website: www.zuid-holland.nl.